UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204494

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T 891.6/[illegible] Accession No. T 1048

Author [illegible]

Title [illegible] 1927

This book should be returned on or before the date last marked below.

కాత్యాయనీగ్రంథమాల.

ప్రథమపుష్పము.

తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి
సంపాదకుఁడు

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్పరదేవతాఖ్యానము

దేవీభాగవతము.

సప్తమస్కంధము.

ఇది

శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
రచియింపఁబడి,

శ్రీ సౌదామినీముద్రాక్షరశాలలో

కాత్యాయనీగ్రంథమాలవారిచే
ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె.

తణుకు.

మొదటికూర్పు 1,000. కాపీలు.

1927.

చందాదారులకు రు 1.0.0   ఇతరులకు రు 1.4.0

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

ఉపోద్ఘాతము.

మ॥ దురితానేకపసింహ, మార్తజనసందోహానురాగంబు, దు
స్తరదుఃఖాబ్ధిఁదరింపనావ, ఘనసంసారౌషధం బంబ!
పరసౌఖ్యప్రద, మంబుజోదరముఖస్వర్గీయనుత్యంబు, దు
ర్నరకత్రాణము, మోక్షదాయిని, భవన్నామంబు కాత్యాయనీ!

అని కాత్యాయనిదేవిని స్తుతియించుచుండఁ దన్నామంబుతో నొకగ్రంథమాంల స్థాపింప మనంబుత్సహించి, నాపితృవ్యపుత్రులగు బ్రహ్మశ్రీ తంగిరాల వేంకటసూర్యనారాయణ బి ఎ. బి యి. గారితో మోషించి తత్ప్రోత్సాహంబున నస్మద్గురులగు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి శతావధానిగారి యనుగ్రహవిశేషమ్మున "దేవీభాగవతము సప్తమస్కంధము" ప్రథమపుష్పముగాఁబడయుభాగ్యముఁగంటిని. ఇందనేక విధమ్ములగు ధర్మమ్ములును చ్యవనమహర్షి చరిత్రయు, హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానమ్మును, దేవీస్థానమ్ములును, భక్తిధ్యానయోగమ్ములును, దేవీపూజావిధానమ్ము మొదలగునవి సరసమగుశైలిని చదువరుల మనంబాకర్షించునట్లు వ్రాయఁబడినవి. వ్యాసఋషిరచితమగు దేవీభాగవత మాంధ్రీకరించునపు డస్మద్గురులు ప్రథమస్కంధమున

క॥ "ఎన్ని పురాణమ్ములఁ దా,
మన్నియునాంధ్రీకరించి యనుకంపఁగా,
కున్నఁదీనిఁ విడుతురె?
వన్నయభట్టాది కవిజనమ్ములుమాకుఁ. ,,

అనిలిఖించిరి. అట్లే తమచే రచియింపఁబడిన గ్రంథములన్నియు ముద్రింపించిన శ్రీవేంకటశాస్త్రిగారిపాత్రమును 108 పుటలవఱకును శ్రీభైరవముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపించియు, కారణాంతరము లచే ముద్రణము నాపఁబడినది. నాకు ముద్రణమున కనుజ్ఞనిచ్చుటన్న ఉత్కృష్టమని సంతసించుచుంటిని. ఇట్టి నాపుణ్యాభివృద్ధిని గోరు శ్రీసూర్యనారాయణ గారికిని, శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారికిని నమస్కరించి నన్నాశీర్వదింపఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

ఉ॥ శ్రీయుతు తంగిరాల కులశేఖరు సత్యవచప్రచారు వి
ద్యాయుతు ధర్మకర్మరతు న్యాయవిచారణదక్షు సూర్యనా
రాయణు భక్తిసంయుత కరంబుల నెల్లెడఁ జేర్చి మ్రొక్కెదన్
బాయనికూర్మి సెంపి మెడఁగాయక నన్ననిశమ్ము బ్రోచుఁగాక.

చ॥ నిరుపమశబ్దశాస్త్రమహనీయులు, ధీరులు, తర్కశాస్త్రము
దరయఁగ సంస్కృతాంధ్రముల [illegible]
సునిశిత[illegible]
తిరుపతివేంకటేశ్వర సత్కవియుగ్మము నందు వేంకటే
శ్వరకవి పాదపద్మముల సారెకు మ్రొక్కి నమస్కరింతు, న
న్నరమరలేక బ్రోచి కరుణాభరణంబు [illegible] ॥

కాత్యాయని గ్రంథమాల,
[illegible],
1—10—1927.

ఇట్లు
సజ్జన విధేయుఁడు
తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి,
సంపాదకుఁడు.

రాబోవు పుష్పము

దేవీ భాగవతము. (అష్టమస్కంధము)

ప్రోత్సాహకులు.

1 బ్రహ్మశ్రీ. తంగిరాల వేంకట సూర్యనారాయణగారు.
బి. ఎ. బి. యి. లోకల్ ఫండు అసిస్టెంటు
ఇంజనీయరు నర్సాపురం.

2. „ తంగిరాల వేంకట సుబ్బయ్యగారు.
పోలీసు సబ్ ఇనస్పెక్టరు జయపురం.

3. „ గుళ్లపల్లి సోమయాజులుగారు.
గరల్సుస్కూల్ హెడ్ మాష్టరు భద్రాచలం.

4. „ దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు. కాకినాడ.

5. „ చిలుకూరి నరశింహారావుగారు.
బి. ఎ. యల్. టి. కాకినాడ.

6. „ నోరి సత్యనారాయణగారు. కాకినాడ.

రాజపోషకులు.

7. „ దేవరకొండ రామనాథంగారు.
ఇనాందారు. మండపాక.

8. „ యర్రమిల్లి నారాయణమూర్తిగారు.
బి. ఎ. బి. యల్. వకీలు. నర్సాపురం.

9. మ॥రా॥శ్రీ బి. యస్. నారాయణగారు. కాకినాడ.

10. „ పి. వెంకటాద్రిమన్నగారు. కాకినాడ.

11. „ గుమ్మడపు శ్రీనివాసరావుగారు.
తహశ్శీల్ దారు. ఎల్లవరం.

12. „ పుసులూరి. హనుమంతరావుగారు.
డి. పి. డబ్లియు, సబ్ ఓవరుశీయరు.
తాడేపల్లిగూడెం.

పోషకులు.

13. బ్రహ్మశ్రీ ఝూమని సత్యనారాయణమూర్తిగారు.
యీనాందారు. తణుకు.

14. " యీామని వెంకటరామయ్యగారు.
యీనాందారు తణుకు.

15. " చావలి యజ్ఞేశ్వర సోమయాజులుగారు.
బి. ఎ. బి. యల్. వకీలు. నర్సాపురం.

16. " ముద్దుకుట్ల సుబ్బారాయుడుగారు.
బి. ఎ. ప్లీడరు భీమవరం.

17. మ॥రా॥శ్రీ చిట్టూరి యింద్రయ్య చౌదరిగారు.
బి. ఎ. బి. యల్. వకీలు నర్సాపురం.

18. బ్రహ్మశ్రీ మేడూరి లక్ష్మీపతిగారు.
యీనాందారు మండపాక

19. ". మేడూరి సూర్యవర్ధనంగారు.
యీనాందారు మండపాక.

అభిమానులు.

20. బ్రహ్మశ్రీ దేవరకొండ పాపయ్యశాస్త్రులుగారు.
యీనాందారు మండపాక.

21. " జోశ్యుల రామచంద్రరావుగారు.
యీనాందారు మండపాక.

22. శ్రీమాన్ పాతులూరి నరసింహాచార్యులుగారు.
యీనాందారు. మండపాక.

విషయసూచిక.

పుట.

1 బ్రహ్మోత్పత్తి.

4 సూర్యవంశవిస్తారము.

10 సుకన్యాచ్యవనవివాహము.

13 అశ్వినులును సుకన్యయు సంభాషించుట.

15 చ్యవనునికి యౌవనప్రాప్తి.

21 శర్యాతియజ్ఞంబున సోమపానప్రాప్తి.

25 రేవతుండు బ్రహ్మలోకమునకు నరుగుట.

29 శశాదచరిత్ర.

31 మాంధాతృచరిత్ర.

33 సత్యవ్రతోపాఖ్యానము.

38 రాజనీతి.

41 వసిష్ఠుండు త్రిశంకునకు శాపమిచ్చుట.

47 త్రిశంకుండు స్వర్గమునకరుగుట.

50 రోహితోత్పత్తి.

55 హరిశ్చంద్రుఁడు నరమేధంబొనర్చుట.

61 వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసంవాదము.

65 విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రుని వంచించుట.

70 హరిశ్చంద్రుండు కాశికిఁబోవుట.

74 హరిశ్చంద్రుండు భార్యనమ్ముకొనుట.

78 రోహితుండు క్రీతుండగుట.

పుట.

82 హరిశ్చంద్రుండు చాండాలుని చేఁ గ్రీతుండగుట.

85 హరిశ్చంద్రుండు శ్మశానమున నుండుట.

88 శైబ్యపుత్రమృతికి శోకించుట.

92 వలువలు శైబ్యం గట్టితీసికొని పోవుట.

95 హరిశ్చంద్రుండు తనపత్నినెఱుంగుట.

98 చంద్రమతి పుత్రుని మృతి నొంది యముపత్రిక దెల్పుట.

100 బ్రహ్మాదిదేవతలు ప్రత్యక్షంబగుట.

104 శతాక్షీమహిమ.

107 శతాక్షి దుర్గముంబరిమార్చుట.

110 సనకాదులకు దేవిప్రత్యక్షంబగుట.

114 దేవిస్థానములు.

118 గౌరీజన్మము.

123 దేవివిశ్వరూపదర్శనము.

129 మోక్షమునకు జ్ఞానంబావశ్యకమనుట.

133 యోగమంత్రవివేచనము.

138 ధ్యానయోగము.

141 భక్తియోగము.

144 దేవిప్రసన్నోత్సవాదికము.

147 దేవిపూజావిధానము.

*

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః.

దేవీ భాగవతము.

తిరుపతివేంకటీయము.

సప్తమస్కంధము.

క॥ పరతత్త్వాదర నిస్తుల
తరపాండిత్యప్రకర్ష ధర్మోత్కర్షా
భరణ కలుషాపహారణ వి
తరణగుణనిదాన బ్రహ్మతత్త్వాధీనా.

వ॥ అవధరింపు మనంతరంబు శౌనకాదులు సూతుం గాంచి యవ్వలికథ నోడువు మనుడు నక్కథకుం డిట్లను నట్లు పురాణకథనోన్ముఖుం డగువ్యాసునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. ౨

చ॥ హిమకరుఁడున్ దివాకరుఁడు నేరికి వంశకరుల్ క్రమమ్ముగా
నమలినకీర్తులై వెలయు నమ్మహిపాలుర యోగ్యశీల్ వినం
గ మనము పుట్టె శక్తిపదకింజరతుల్ గద వీర, లిట్టియు
త్తములచరిత్రకన్న శుభదం బిఁక నెయ్యది మానిసత్తమా. ౩

వ॥ నావుడు వ్యాసుండు ప్రీతమనస్కుండై నరేంద్రా! సూర్యచంద్రవంశజులయు నన్యులయు జన్మమ్ము లాదిగ నఖిలంబును విస్తరించెద నాకర్ణింపుము. ౪

బ్రహ్మోత్పత్తి.

గీ॥ అబ్జలోచను నాభియం దవతరించి, మించి తపమున దేవి మెచ్చించి
వరము, గైకొని జగంబు సృష్టింపఁగా గడంగి, మనుజుల సృజింప
లేక యవ్వనజభవుఁడు. ౫

వ॥ మనమ్మున బహుభంగుల యోజించి మరీచ్యంగిరో౽త్రివసిష్ఠపులహక్రతుపులస్త్యులను మానసపుత్త్రుల నేడ్వురఁ బ్రథమమ్మున నొనరించె నంత రోషమ్మువలన రుద్రుండును నుత్సంగమ్మువలన నారదుండును నంగుష్ఠమ్మున దక్షుండును నుద్భవించిరి. తక్కఁగలసనకాదులును బ్రహ్మమానసపుత్త్రులకా నెఱుంగునది వామాంగుష్ఠమునుండి దక్షపత్ని యగువీరిణి జనియించె. ౬

గీ॥ మఱియును వసిష్ఠ యనఁగ నిమ్మగువకింక, నొక్కనామమ్ము గల
దీపె కుద్భవించె, మరల నారదుఁ డనుడు నహ్మాని కిట్లు. లనియె జ
నమేజయుఁడు సంశయంబు గదుర. ౭

క॥ వీరిణికి దక్షునకు న, న్నారదుఁ డేకారణమ్మునన్ జనియించెన్, ధీ
రుం డతనికిఁ బూర్వశ, రీరం బెటు ప్రాయె నెట్లు మృత్యువు దొ
డరెన్. ౮

ఉ॥ నావుడు వ్యాసుఁ డిట్లను జనస్తుత! ధాతయనుజ్ఞ దక్షుఁడుం
జేవ గలట్టిపుత్త్రుల సృజించెఁ గళత్త్రమునందు నైదువే
లావిమలాత్ములందఱును నాత్మజులన్ సృజియించి సృష్టి నెం
తే వెలయించునయ్యెడల నిట్లనె నారదమౌని వారికిన్. ౯

వ॥ భూపరిమాణం బెఱుంగక మున్న ప్రజాసృష్టిం బూనర్చ బాలిశు లగుమీర లుపహాస్యత నొందుట నిక్కం బనవుడు నాహర్యశ్వులు తమలోఁ దమరు మునివచనంబు విశ్వాసార్హం బని యెంచి కొని భూపరిమాణం బరయ నందఱును బయలువెడలి పలుదిలక్కులకుం జనినంత దక్షుండు పుత్త్రులేగుటకుఁ జింతించి మరలఁ గొండఱి నక్కార్యంబునకుఁ బుట్టించిన వారలు తదాజ్ఞంజేసి సర్గంబున కుద్యమించు నెడ నారదుండు యథాపూర్వమ్ముగ వారలం జూచి పల్కుడు వారలును దద్వచనమోహితులై భూపరిమాణం బరయ నరిగిన దక్షుండు తత్పుత్త్రవిరహమ్మున శోకార్తుండై నారదుం గాంచి. ౧౦

క॥ నాకొమరుల నిటు చేసిన, నీకయ్యెడి గర్భవాసనిష్ఠురదశ నా, కేకొ
మరుఁడ వగు మనుచున్, వే కనలి శపింపఁ బుట్టె వీరిణి కతఁడున్.

వ॥ పిమ్మట దక్షుం డఱువదిమంది కన్నియల సృష్టించి యందుఁ బదుమూగురఁ గశ్యపునకును బదుగుర ధర్మునకును నిరువదియేడ్వుర సోమునకును నిరువుర భృగువునకును నల్వుర నరిష్టనేమికిని నిరువురఁ గృశాశ్వునకును నిరువుర నంగిరసునకును నిచ్చిన నవ్వారల కందఱకును సంతానం బుద్భవించె.

క॥ వారల కుదయించినయ, వ్వారలు నవ్వారిసుతులు బలియురు శూ
రుల్, ధీరులు పరస్పరమ్మును, వైరులు సుర లసుర లగుచు వర్ధిలిరి
నృపా. ౧౩

క॥ నావుడు జనమేజయభూ, మీవిభుఁ డిట్టులను దెల్పుమీ రవికులమం
దావిర్భవించి ధర్మ, శ్రీ వెలసిన నృపవరుల చరిత్రము నాకున్.

వ॥ వ్యాసుం డిట్లను నరేంద్రా! మున్ను నారదుండు నాకెఱిం గించిన తెఱంగునఁ దెల్పెద నాలింపు మొక్కనాఁ డతండు నేను దపం బొనరించు సరస్వతీతీరమ్మున కరుదెంచిన నమ్మహామహు నర్ఘ్యపాద్యా దికృత్యమ్ముల నర్చించి యాసనస్థితుఁ గావించి యిట్లంటి. ౧౫

గీ॥ పావితుండ నైతి నీరాకఁ బట్టి యేను, సప్త ముండగు మనువువంశ
మునఁ బుట్టి, జగతి పాలించు రాజులచరితములను, విన వలఁతు న
నఁ గరుణించి మునివరుండు. ౧౬

వ॥ నన్నుం గాంచి యిట్లు చెప్పం దొడంగె.

క॥ విను సత్యవతీసుత! య, వ్వనజాక్షునినాభిఁ బుట్టెఁ బ్రథమమ్మున న,
వ్వనజాసనుఁ డీజగమున, కనఘుం డాతండ కర్త యఖిలవిధములన్.

వ॥ సర్వశక్తియుక్తుండును సర్వజ్ఞుండును నగు నన్నలువ పదివే లవత్సరంబులు తపంబొనర్చి పరదేవతానుగ్రహంబు వడసి శుభలక్షణల క్షితులగు మానసపుత్రుల ననేకుల సృజించె నందు మరీచి యధికుండై సృష్టియందు నేర్పరియై మించె నతనికొమరుండు కశ్యపుఁ డతనికిఁ దక్ష సుతలు పదుమూఁగురు భార్య లైరి ౧౮

సూర్యవంశవిస్తారము.

గీ॥ కశ్యపున కుదయించి రక్కాంతలందు, సురలు నసురులు యక్షకిన్న
రు లురగులు, మనుజులును బశువులుఁ బక్షులును గ్రమముగ, దాన
నీసృష్టి కాశ్యపి నా నెసంగె. ౧౯

వ॥ అందు దేవతలలో సుప్రసిద్ధుండగు వివస్వంతునికొమరుండు వైవస్వతమనువు, తత్పుత్రుం డిక్ష్వాకుం డతనికతమ్మున సూర్యవంశంబు విస్తరించె నితనికి నెనమండ్రు తమ్ములు గలరు వీరి నామములు నాభాగుండును ధృష్టుండును శర్యాతియు నరిష్యంతుండును బ్రాంశుండును నృగోద్దిష్టుండును గరూషుండును బృషధ్రుండు నని చెప్పంబడు వీరలు మానవు లిందు జ్యేష్ఠుం డగునిక్ష్వాకునకుఁ బుత్రశతంబు ప్రౌఢమై నందు మొదటివాఁడు వికుక్షి యనంబడు నాభాగునకుఁ బుత్రుం డంబరీషుండు మఱియు ధృష్టునివలన నుదయించినక్షత్రంబు బ్రహ్మభూతమ్మును బ్రహ్మకర్మగతమ్మును సంగ్రామకాతరమ్మును నయియొప్పె. ౨౦

క॥ అనఘుం డగుశర్యాతికిఁ, దనయుం డానర్తుఁ డనఁగఁ దనరుఁ దరు
ణీ, జనరత్నంబు సుకన్యా, వనజముఖి తనూజ యగుచు వఱ
లె నరేంద్రా. ౨౧

వ॥ శర్యాతి యక్కుమారి నంధుం డగుచ్యవనున కిచ్చి వివాహం బొనర్చిన నాపె శీలంబుకతన నశ్వినులవలన నతండు సులోచనుం డయ్యె నన జనమేజయుం డిట్లనియె. ౨౨

చ॥ చ్యవనునకుం మునీంద్రునకు నంధునకేగతి నిచ్చె నానృపా
లవరుఁడు రూపశీలగుణలక్షణముల్ గలయట్టికన్య ని
క్కువలయమంజరూపిణియుఁ గుత్సితశీలయు నైనపుత్త్రినే
ని వరున కంగహీనునకు నిక్క మొసంగెడి తండ్రు లుండిరే. ౨౩

వ॥ అన నతం డిట్లనియె.

క॥ ఆర్యుండు వైవస్వతసుతుఁ, డర్యమపౌత్రుండు సంపదాఢ్యుం డగునా
శర్యాతికి నాలుగువేల్, భార్యలుగల రందఱు ననవద్యచరిత్రల్.

క॥ అందఱుఁ బ్రేమము గలవా, రందఱు రూపమున మేటు లందఱ అత
సికిఁ, బిందులు వారల కెల్లను, నందన యొక్కర్తు దగుఁ గనంద
గు పేర్మిన్. ౨౫

వ॥ అక్కన్నియ సుకన్య యనం బరఁగు సత్త్రలోదరియందుఁ
దండ్రికిని దల్లులకును బ్రేమం బధికం బగుటఁ జేసి యాపె యొక్కఁడగు
గారాబమ్మునఁ బెరుఁగుచుండె. ౨౬

ఉ॥ మానససన్నిభం బనుపమానజలంబు సహస్రపత్త్రసం
తాననివాసభూమి సముదంచితపంచవిధాబ్జసంగతం
బై నిఖిలాగమాకరతటానుగతంబు తటాక మొక్కఁ డిం
పొ నలభూమిపాలునగరాంతికమం దళిరాజిసేవ్యమై. ౨౭

క॥ అవిరళపాదపవృతత, త్సవిధవిషయమందు విజనసంస్థితుఁడై భా,
ర్గవుఁడు తప మాచరించెన్, చ్యవనుం డనుమౌని యంబ సంతస
మందన్. ౨౮

క॥ మానము గొని జలపానం, బేనియు నొనరింపకే జితేంద్రియుఁడై
యొంట, డే నెసుమౌని యుండెన్, ధ్యానించు నతండు నాకు వ
య్యేఁ గ్రసుముగన్. ౨౯

క॥ తనగాత్రం బిటు వల్మీ, కనిభృతమై పుట్టచుట్టుగడ్డిధమునన్ దన
రి లతావేష్టితమై, పనుపడి నుఁ బిపీలికావిభాజన మగుదున్. 30

వ॥ ఒక్కింతయుఁ జలింపక యమ్మహానుభావుం డుగ్రతపమ్మున
నుండెఁ గొండొక కాలమ్మునకు శర్యాతి సుందరీబృందసహితుండై య
క్కాసారమ్మునఁ గ్రీడ లొనరింప నేతెంచి యిష్టవిహారమ్ము లొనరింపు
చుండఁ దోనేగినసుకన్యయుఁ దననెచ్చెలులం గలసి యందంద పుష్పాప
చయంబు సలుపుచుఁ జంచలయుంబోలె నవ్వనమ్మునం గ్రుమ్మునది
యొక్కెడఁ జ్యవనునివల్మీకంబు దిలకించి క్రీడాసక్తిం జేసి తత్సమీపమ్ము
న కరిగి. 3౧

క॥ దానన్ దృష్టి నిగుఢ్వన్, గానంబడెఁ గాంతియుగళి; కని కంటకముల్
బూనియుఁ దానిం బ్రివ్వఁగఁ, దానేగుడుఁ జ్యవనుఁ డంత దానిం
గసిరెన్. 3౨

క॥ కని శుష్కస్వరమున నో, వనజానన! దీనిఁ ద్రివ్వ వలవదు దూ
రం, బున కేఁగుము నేఁ దాపస, జనుఁడ నన్ వినని కతనఁ జయ్య
న నదియున్. 33

వ॥ డగ్గఱి కరిగి దైవప్రేరణమ్మునఁ గంటకమ్ముంగాని యిదియేమి యని త్రవ్వ నతని నేత్రమ్ములకుం దగిలి భగ్నమ్ము లయ్యె నంత నత్తలోదరి యెంత చేసితి నని కొండొకవగచియుఁ గ్రీడాసక్తి నెప్పటియట్ల గ్రుమ్మరుచుండెఁ బదంపడి చ్యవనుండు భగ్నలోచనుండై వేదన సహింపక శోకించునాలో సైన్యాదిసహితమ్ముగ రాజునకు శకృన్మూత్రబంధనం బలవడిన సైనికులు రాజునకు విన్నవింపుటయు శర్యాతి యింగఱకును నొక్కపెట్ట నిట్లగుట కేమి కతం బని చింతించుచు గృహంబరిగి యెవ్వఁ డీదుష్కృతిం బొనర్చె నని శంకించి సైనికుల కిట్లనియె. 3౪

క॥ ఈపురిసవిధమ్మునఁ దగు, వాపికిఁ బశ్చిమమునం దప మొనర్చుమ
హా, తాపసుఁడు చ్యవనుఁ డమ్ముని, కేపాటియుఁ బీడఁ గొల్పి రే యె
వ రేనిన్. 3౫

గీ॥ ఎఱిఁగి యెఱుఁగక తత్తపోవృద్ధు వృద్ధు, నెవ్వఁడేనియుఁ బీడింప
హేళనంబు, సైఁప కమ్ముని మన కిట్టిశాస్తి చేసె, నెవ్వఁ డపరాధి
వాఁడు మీ కెఱుఁగ రాఁడె. 3౬

వ॥ అని వారల నందఱ నయమ్మున భయమ్మున నన్నరవరుం డడుగ మనోవాక్కాయకర్మ్ముల నించుకేని దోషంబు మేమెఱుఁగ మెఱుఁగమనుడు నవ్వారి నతండు దండింప మొదలు పెట్టిన నయ్యది సుకన్య విని పీడ్యమానం బగుజనంబు నీక్షించి దుఃఖితుం డగు తండ్రి కిట్లనియె నయ్యా! వనమ్మునఁ గ్రీడింపనేగిన నాకు లతావృతంబై రంధ్రద్వయసమన్వితం బగునొక్కవల్మీకంబు గన్పట్టె. 3౭

గీ॥ అందు ఖద్యోతరీతి నింపొందు రెండు, జోతు లగుపడ నేనును సూ
చిఁ బొడిచి, నంత నయ్యాది జలదిగ్ధ మయ్యె నదియుఁ, గాక హాహా
నినాద మొక్కండు వెడలె. ౩౮

క॥ మంద మృగుహాహారవ, ముం దగ విని విస్మయమ్ము మొనయఁగ నే
నం, తం దరలి వచ్చితిని సూ, చిం దేనిం బొడిచితినో వచింప నె
ఱుంగన్. ౩౯

వ॥ నాపుడు శర్యాతి యయ్యాదియ మునికి హేలనం బని యెం
చి నెట్టన నప్పుట్టకడ కరిగి తపోవృద్ధుండును దుఃఖితుండును నగునమహాత్మ
నిం గాంచి తచ్ఛరీరావృతం బగువల్మీకంబు దెరలించి దండప్రణామం
బాచరించి వినయమ్మున నిట్లనియె. ౪౦

క॥ తెలియక మత్పుత్రిక ని, న్నలయించినపనికిఁ గోప మందక తగు శీ
తలదృష్టి మనుపఁ గోరెద, నలమున కోపంబు తాపసాగ్రిణు లందుర్.

ఉ॥ నాపుడు మౌని వల్కు జననాథ! యొకించుక యేనిఁ గోపముర్
భావమునందుఁ జేర్ప నొకపట్టున నైన, భవత్తనూజ నా
కీవిధి నేత్రఘాత మొలయించినదానికిఁ గా లభించె నీ
కీవికలత్వ; మేను శపియించితి నంచుఁ దలంపఁ బోకుమీ. ౪౨

క॥ అపరాధం బొండెఱుఁగక, తిప మొనరుచు శక్తి భక్తి తతి కెవ్వాగే,
నపకారం బొనరించి సు, ఖపడుట చొప్పడునె హారుఁడు కనలక
యున్నె. ౪౩

క॥ ముదుసలిని గ్రుడ్డివాఁడ న, నద నోరాజేంద్ర! యెవరు నా కిఁకఁ
బరిచ, ర్యఁ దగం జేయుదు రని దీ, నదశన్ వగఁ జెందు మునికి న
రపతి వలికెన్. ౪౪

క॥ మునివర్య! చాలినందఱు, నని పెద సేవకుల నీకు ననుగుణముగ సే,
వ నొనర్పఁగ; నీకనైనన్, మనమునఁ గోపమ్ము విడిచి మన్నింపు
దయన్. ౪౫

చ॥ అనవుడు మౌని వల్కు నకటా! కడు గ్రుడ్డికి నాకు నే గతిన్
బనుపడు నిష్ఠ; యే మొనరుపం దగువా రగుదుర్ త్వదీయులౌ

ననుచరు; లింత యేల? విను మాత్మజ నిప్డు మదీయసేవకుం
దనిసి తపమ్ము చేసికొనెదం సుఖ మబ్బెడి దీన నీ కొగిం. ౪౬

క॥ నీకొమరె సేవ సేయు న, నాకులగతి నేఁదప మ్మొనర్చికొనెద నీ, కే
కాపు సిదు సైనిక, లోకమ్మునకెల్ల సుఖములు గలుగు దీనం. ౪౭

క॥ జనవర! క్షమాపణం గో, రినవాఁడవయేని న్యాయరీతిని నీవు, త్రి
నొసంగి పెండ్లి సేయుము, ముని నగునా కిడఁగ శంక మొనయుట
తగవే. ౪౮

క॥ అనఘుఁడు శర్యాతియు న,మ్ముని వాక్యము వినియు మిగుల మనుకొ
ను చింతం, మునిఁగి యొడ తెగని యోజన, గొని యిటు నటు చె
ప్పఁడొ యోఁ గువలయనాథా. ౪౯

చ॥ ముసలికి గ్రుడ్డికిం మిగుల మోటునకుం సురకన్య నోనినా
దుసుత నొసంగి సౌఖ్యములఁ దూఁగఁగ నిచ్చు గొనర్చు టెట్లు? లా
త్మసుఖము గోరి యెవ్వఁడును మంచియుఁ జెడ్డయు నేర్చువాఁడు పు
త్రి సుఖము వాపి కాఁపురము ద్రెళ్ళఁగఁ జేయునె కీర్తి గోయునే.

గీ॥ అక్కటా? కడు వృద్ధుని సంధు నెడ్డి, నితనిఁ బతిగా వరించి పంచే
షుబాణ, వినశ్యమై యొప్పు మత్పుత్రి వేగు నెట్లు, బ్రతికి యున్నంత
కాలంబు ప్రభకుఁ దక్కి. ౫౧

చ॥ తమ కనుకూలులౌ పతులు తారసమైనను మేటి యుండ చం
దములు గట్టికొమినులు దక్కొరులం గవఁగూడ నెంతు రిదు
ర్గమ యుగజవ్వనమ్మున నొకం డిటువంటికురూపి భర్తగా
నమరినఁ జెప్ప శక్యమె యహల్య సురేశ్వరుతోడఁ గూడదే. ౫౨

క॥ సురపతిచే వంచితయై, తరుణిం గౌతముఁ డెఱింగి తా శపియిం
పం, బరమార్తిఁ జెందె నాఁడు కొమరె నీ యంధున కొసంగ మే లె
టు లబ్బుం. ౫౩

వ॥ కావున ననను గుణదాంపత్యమునకన్న హేయంబు వేఱొం
డు లే దని నిశ్చయించి యమ్ముని కీబుద్ధి రాక విమనస్కుండై తనగృ
హమ్మున కరిగి మంత్రులం బిలిచి యిట్లను. ౫౪

క॥ అరయుఁడు మత్సుత సమ్ముని, వరునకు నీవలయుఁ గానిపతిముసం
దా, తురత నిదుఃఖలం బడవలె, నిరుదెఱఁగుందక్క నన్య మిం దో
కఁ డున్నే. ౫౫

వ॥ నావుడు మంత్రులు రాజేంద్రా? దుర్భగుం డగునమ్ముని కి
క్కన్య ననన్యసామాన్యలావణ్యగణ్య నొసంగుట మాకును ననభిమతం
బ యని చెప్పనాసమయమ్మున వారియింగితం బెఱిఁగి సుకన్యయట కే
తెంచి యిట్లనియె. ౫౬

ఉ॥ నాకొఱ కింతయాపద గనందగునయ్య నరేంద్ర? నేన య
వ్యాకులలీల నేగి మునివర్యుని మత్కృతదుష్కృతప్రియా
పాకృతనేత్రు నుద్ధరకృపాయుతుఁగా నొనరింతు నాత్మదా
నాకలనమ్మునన్ సుఖము లందుము స్వస్థత చెంది నావుడున్. ౫౭

చ॥ అవనిపుఁ డిట్లు పల్కు సచివానుచరుల్ వినుచుండ; నక్కటా?
శివశివ? యెట్లొనర్చెదవు సేవన మవ్వనమందు నిల్చి యా
చ్యవనున శక్తిహీనునకు సంతతకోపికి వృద్ధమూర్తికిన్
గువలయనేత్రి? మత్సుఖము గోరి నినున్ ముదిమానికిత్తునే. ౫౮

క॥ ధనధాన్యసమృద్ధునకున్, సునిశిత మగువయసు గల్గుసుందరునకు నం
దని నీఁదగు జనకుఁడు నిర్ధనునకు ముసలికి నిడుట ధర్మంబగునే.

క॥ ఉటజమ్మునఁట? కాఁపుర, మఁట? ముదుసలి కోపియు నగుసం
ధుండఁట? యక్కట? నాతనయకుఁ బతియఁట?, ఘటియించిననాకుఁ
బుట్టగతు లెట్లుందున్. ౬౦

క॥ అమ్మా? విను మేనును రాజ్యమ్మును వమ్మైనఁ గాని జంతుగొన న్ని
స్నమ్ముదునె దీనికై నేత్రమ్ములు లేకున్న ముసలితపసికి నేనై ౬౧

వ॥ అవశ్యమ్మును గాఁదగు కార్యమ్ములు కాక మాన వ ప్పట్లనే
ను ధైర్యంబు విడువనని పల్కుతండ్రికిఁ బ్రసన్నవదనయగుచు సుకన్య
యిట్లనియె. ౬౨

సుకన్యాచ్యవన వివాహము.

చ|| జనవర? యిట్టు లాడుటయు సమ్మత మెట్లగునయ్య? లోకపా
వనుఁడు మహామహుండు మునివర్యుఁడు వృద్ధననేల? నిత్య సే
వన మొనరించుదాన సుఖవాంఛ యొకింతయు నాకు లేదు భూ
జనులకునెల్ల నాకతన సౌఖ్యము గల్గుట యొండు చాలదే. ౬౩

క|| వనమున నమ్మునివరు సే, వనమునఁ దగులొంది భక్తిపరవశనై యీ
తనిమాఁట కడ్డుసెప్పక, జనవర? నీకుఁ యశంబు సంపాదింతున్.

వ|| అనునబ్బాల నిశ్చయమ్మునకు మంత్రులును నృపాలుండును బరమాశ్చర్యంబు నొందిరి పదంపడి శర్యాతి యమ్మునిపాలికిం జని నమస్కరించి మహాత్మా? మత్పుత్రి నొసంగెద ననుగ్రహించి గ్రహింపు మని విధివిధానంబుగ వివాహంబొనరించిన నతండు సంతుష్టాంతరంగుండై పరివారంబుఁ గ్రహింపక కేవలకన్యాపరిగ్రహం బొనరించె నంత సైనికులకును రాజునకును సౌఖ్యంబు వాటిల్లె నిట్లు మునికిఁ దన్నొసంగి జనకుండు గృహంబు జేరెంచు నయ్యవసరమ్మున నతనికి సుకన్య యిట్లనియె నయ్యా? నాయీభూషణంబులు గొని నాకు నజినంబును వల్కలంబును నొసంగుము. ౬౪

క|| మునిపత్నివేషమ్మును, గొని నీకుఁ సద్యశంబు గూర్చెఁ మఱి నా
కును బరముగూర్చ నీపావనునిమదికి వచ్చునట్లు వర్తింతు నిటన్.

క|| అనసూయ యత్రికి వసిష్ఠునకు నరుంధతియుఁ బోలె సుగుణుండగుని
మ్ముని కేను బ్రీతిగొల్చెద, ననఘా? నీ వింకఁ జింత నందకు మాత్మన్.

వ|| నావుడు శర్యాతి యశ్రువులు కన్నుల నురల నక్కన్నియకు నజినంబును వల్కలంబును నొసంగె. ౬౫

గీ|| భూషణములెల్ల దులిచి యప్పూవుఁబోఁడి, యంత మునివేషధారిణి
యగుడుఁ గాంచి, జనవరుని భృత్యులెల్ల రోదన మొనర్చి, రధిప?
యక్కన్నెశీల మే మనఁగ వచ్చు. ౬౬

వ॥ ఇట్లు మునివేషధారిణి యగుతనసుతకుం జెప్ప లేక చెప్పి సపరివారమ్ముగ శర్యాతి నగరంబున కరిగె నంత నమ్మగువ పతిసేవా పరాయణ గావున. ౨౦

సీ॥ నలుదిక్కులకు నేగి నానావిధమ్ములౌ ఫలమూలములు దెచ్చి పజ్జ
నుంచి, యగ్నుల నలరింప ననుగుణం బగుసమిజ్జాలంబు శుష్కంబు
సంతరించి, తిలలును గుశలును దెచ్చి తోయపూర్ణకమండలువుతో జత
గూర్చి కెలన నునిచి, యుష్ణోదకస్నాన మొనరింపఁగాఁజేసి యజి
నంబు పఱచి యం దల్ల నిలిపి॥ గీ॥ యనఘ! యిఁక నిత్యకర్మము
నాచరించు, కొను మని వచించి కర్మాంతమునఁ గరమ్ము, పట్టికొని
సంస్తరణమున నట్టె నిల్పి, మునికి ననుగుణ మైనభోజనము వెట్టు.

శా॥ నీవారాన్నముఁ గందమూలఫలముల్ నీరేజపత్రాళి నెం
తేవేడ్కన్ భుజియింపఁ బెట్టి తగుతృప్తిం జెందఁగాఁ జేసి పైఁ
గావించున్ గరశుద్ధి కాళ్లు గడుగున్ "గైకొమ్ము తాంబూల మో
దేవా!" యంచు నొసంగు నాసనము పొందించున్ గరాధారమై.

క॥ పిమ్మటఁ దదాజ్ఞఁ గొని దేహమ్ము న్నిలుపంగఁ దగుఫలాహార మ్మ
క్కొమ్మ గొని సత్వరమ్ముగ, నమ్మునిసన్నిధికి వచ్చి యతివినయమునన్

క॥ పాదమ్ము లొత్తుచునె యాసి, యాదర ముట్టిపడ నడిగి యమ్మునిమణి కా
మోదమ్ము సంతరింపుచు, దాఁ దడయక యట్లొనర్పుఁ దగియొడిరీతిన్

వ॥ అంత సాయాహ్నం బగుడు హోమమ్మునకుఁ దగిన సంభారమ్ములు సంతరించి మధురమ్ము లగుఫలములం దెచ్చి భుజింపఁ బెట్టి తద్భుక్తశేషమ్ము గుడిచి సుస్పర్శాస్తరణం బొనరించి యందు శయనింపఁ జేసి పాదసంవాహనంబు సలుపుచుఁ గులస్త్రీధర్మ్మముల నడిగి తెలిసికొనుచు నతఁడు నిద్రించిన తెఱం గెఱింగి తచ్చరణనికటమ్మున నల్ల నొరగి నిద్రించుచు నప్పు డప్పుడు మేల్కాంచి తగునుపచారమ్ము లొనర్చుచుఁ బ్రేమయుక్తమ్ముగ భక్తిపరాయణయై సేవించు. ౨౧

గీ॥ తన్వి వేసవిఁ దాలవృంతమ్ము విసరి, నిదుర పట్టెడిరీతి ననిలము గొల్పు
మగువ హేమంతమునఁ జలిమంటవైచి, యడుగ "సుఖమగునే"
యని యమ్మునీంద్రు. ౨౭

వ॥ బ్రాహ్మముహూర్తమ్మున మేల్కాంచి జలపాత్రమ్ముఁగొని శౌచార్థమ్ము నిజాశ్రమమ్మున కనతిదూరమ్మునకుఁ గొనిపోయి యట డించి తా నొక్కకనుమఱుఁగగునెడ నుండి పదంపడి సన్నిధికిఁజని కేలువట్టికొని యాశ్రమముఁ బొందించి యాసనమ్మున నుపవేశించి మృజ్జలమ్ములచే నతనిపాదమ్ములు యథావిధిగఁ గడిగి యాచమనమ్మునకు జల మ్మొసఁగి యథోక్తంబగు దంతకాష్ఠమ్ము దెచ్చి యిచ్చి యంత నుష్ణజలమ్ము సన్నద్ధం బొనర్చి యిట్లను. ౨౮

ఆ॥వె॥ ఏమి యాజ్ఞ తెల్పు మీఁక దంత ధావనం, బాయెనే మహాత్మ!
యమలమైన, యుష్ణజలము లివియు యొనరింపు స్నానంబు; హోమ
సమయ మింక నొక్క త్రుటికి. ౨౯

క॥ ఈరీతి ననుదినమ్మును, నారాజతనూజ మౌని కాయాసేవల్, గూరి
మి నొనరించునతిథి, వారముఁ దనియించు నెల్లవారును మెచ్చన్.

వ॥ అంత నొక్కనాఁడు తదాశ్రమమ్మున కనతిదూరమ్మున నున్నతటాకమ్మునఁ గృతస్నానయై యేతెంచు నయ్యాతివ నంతకుమున్నె క్రీడార్థం బట కేగుదెంచినయశ్వినులు గనుంగొని తద్రూపమ్మున కచ్చెరువడి నికటమ్మున కరుదెంచి ప్రీతిపూర్వకమ్ముగ నిట్లనిరి. ౩౦

క॥ ఒక్కంత నిలువు మోజల,ముక్కచి? యశ్వినుల మేము మోదమ్మున ని
న్నొక్కటి యడిగెద మిక్కడ, కెక్కతమున వచ్చి తేడ కేగెదు.
చెపుమా. ౩౧

గీ॥ పంకజాక్షిరో? నీకు నెవ్వాఁడు భర్త, యెవని కాత్మజవీవకట, రెండవ
సిరి యనఁ, గలుగునీమృదుపదము లిక్కఱక్క ళంపు, నేలఁ బొరసిన
మామది జాలి వ్రేడమె. ౩౨

అశ్వినులును సుకన్యయు సంభాషించుట.

క॥ కమలాక్షి ? విమానమునకు, నమరెడినీ కిట్టియటవియం దంఘ్రిచర
త్వము వొల్చుటెట్లు? దాసీ,సముదాయముతోడ నేల చనుదేరవొకో

గీ॥ రాజపుత్త్రికవో? యచ్చరవొ? వచింపు, మేమహాభాగ నినుఁ గన్న
దిందువదన?, నిన్నుఁ గైకొన్నభర్త వర్ణింపఁదగఁడె? యువని నీక
లిత దేవలోకాధికంబు. ౨౪

క॥ నిను నిత్యము గనుఁగొనునీ, వనమృగములభాగ్యదశయుఁ బక్షుల
పుణ్యం,బును నెన్న శక్యమే? పావనమయ్యెఁ భూమి నీదుపాదరజ
మునఁ. ౨౫

క॥ స్తుతిగాదు నీకు నెవ్వఁడు,పతి?జనకుం డెవఁడు?పద్మపత్రాక్షి!రో?యా
కృతకృత్యుల దర్శింపఁగ,మతి వొడమెఁ జెప్పువారిమనికి సదయతఁ

వ॥ అను నశ్వినులకు సుకన్య లజ్జాక్రాంతయై యిట్లను.

గీ॥ ఏను శర్యాతికూఁతుర మానవీయుఁ, డైనచ్యవనమునీంద్రునకనుఁగు
భార్య, నంధుఁడును ముదుసలి యగునట్టిభర్త, కెల్లపుడు సేవ
సేయుదు నిచట నుండి. ౨౬

క॥ నను నాయనుమతిఁ గొని మా, జ్జనకుం డమ్మునికి నిచ్చె సద్వర్తనుఁడా
యనఘునియాశ్రమ మల్లది, చనుదేఁ దగు మీర లెవరొ సచ్చా
రిత్రుల్. ౨౭

ఉ॥ నావుడు దస్రు లిట్లనిరి నాతిరో? నిన్నెటు లిచ్చెఁ దండ్రి దు
ర్భావుఁడు గ్రుడ్డియౌ ముసలివానికి; భూషణరాజిరాజితం
బై వరవస్త్ర భాజనమునై వెలయం దగుమేను వల్కల
ప్రావృత మయ్యెనే విధికిఁ బాపముఁ బున్నెము లేదె యక్కటా.

ఉ॥ నీసరివచ్చు లేమ సురనీరజనేత్రలయందు నేని లే
దోసరసీరుహాక్షి? యెటు లోమెదు గ్రుడ్డికి భార్యవై; కటా ?
నీసొగసుఁ వయస్స్థితియు నేర్పును వమ్ముగ నిట్టు లుండ నే
లా? సమకాంతియుక్తుఁ డగునన్యు వరింపఁగ రాదె యుగ్మలీ, ౨౮

గీ॥ అంఘ్రివరియించి జవ్వనం బపనయించి, జన్మమును నిష్ఫలంబుగ సల్ప
నేల?, వల్కలములేడ? నీవేడ? వనమిదేడ?, కొనఁదగదె మాయింపు
పురం దోఁకొరుని సబల. ౯౧

గీ॥ అట్లు వరియించి నందనమందుఁ జైత్రి, రథమునం దెల్లపుడు మనో
రథము వెలయఁ, గ్రీడ సల్పఁగ రాదె? యీపోరిదగాని, వృద్ధు నంధు
ని సేవించి యేమిఫలము. ౯౨

క॥ నరపాల పుత్రికవు నీ, కరయంగా రావె తగువిహారంబులు; సం
సరణసుఖ మిట్టివానిన్, బొరసినఁ జెడకున్నె యెట్టిపొలఁతికి నైనన్

గీ॥ ఫలజలాహరణమ్ముల బడలి మృదుల, మైన నెమ్మేనివాసి యిం తైనఁ
గనక, నిజన మగునివ్వనమ్మున వృద్ధదాసి, వగుట మేలని తోఁచెనే
యంబుజాక్షి. ౯౪

క॥ అనునా సత్యులవచనము, లను విని యక్కన్య లోఁదలంకుచు ధైర్య
మ్మును జెంది ధర్మ్యమగు రీ, తిని మెల్లన నిట్టులనియెఁ దేఁకువ పేర్మిన్

ఉ॥ మీరలు సూర్యపుత్రులరు మీకు సమస్తమెఱుంగనవ్వు ని
వ్వారణ మన్యకాంత నగుసాధ్విని న న్నిటు లాడుటొప్పు న
య్యా? రవి కశ్యపాత్మభవుఁ డారయుఁగా కఖిలంబు సాక్షియై
ధీరులు మిమ్ముబోటు లిటు తేఁకువఁ దక్కుదురయ్య యెయ్యెడన్.

క॥ కులకన్యఁగాని నేఁ బుం, శ్చలిఁ గా నధికప్రసంగసంగతికిం బో
వలవదు మారాడిన మి, మ్ముల శపియింపఁ గలరాజపుత్రికఁ జుండీ.

వ॥ అని సక్రోధమ్ముగఁ బల్కు నాసుకన్య వచనమ్ములకు భీతిల్లి
యాపెం బ్రసన్నఁ జేయ నెంచి వినయమ్మున నిట్లనిరి. ౯౫

క॥ శీలము గలబాలలలో, నేలీలావతియు నీకు నీ డగునే? యో
లోలాక్షి? వరమొసంగెద, మోలిం గైకొమ్ము సౌఖ్య మొందుము
దానన్. ౯౬

ఉ॥ మమ్ముఁ గవీశ్వరుల్ మిగుల మన్నన సేయుదు రెలయందు నం
దమ్మున మేటులంచు; విను తన్విరో? నీహృదయేశు నిట్టి రూ

పమ్మున భార్యయును గలుగువాఁడనిగఁ జేసెద మిందు నొక్కరుఁ
సమ్మతిమై వరించెదవె చాతురి మీఱఁగ నంచుఁ బల్కినన్. ౧౦౦

వ॥ సుకన్య విస్మయంబంది యాశ్రమమ్మున కరిగి పతిం గాంచి మహాత్మా! యశ్వినులనుసూర్యపుత్రులిరువురు తటాకంబుపొంత నున్నవన్నుం గాంచి కామాతురులై యిట్లనిరి. ౧౦౧

క॥ జరయును వంధత్వము సత్వరముగ నెడఁ బాపి యస్మదాకారము తో, సరియైనరూప మిప్పుడ, తరళాక్షిరో? పొనఁగఁజేసెదము నీ పతికిన్. ౧౦౨

క॥ కోమలి? యేకాకృతిఁదగు,మూముగురయందు నీదుమనసెవ్వరియం దే మరిగు నాతనిఁ బతింగా మోహింపు మని రిందుఁ గపటంబేమో. ౧౦౩

వ॥ ఇయ్యది నీకునెఱిఁగింప వచ్చితి భవదాజ్ఞ యెట్లు లట్లు లొనరించెద నావుడుఁ జ్యవనుండు సంతుష్టాంతరంగుండై యిట్లను. ౧౦౪

క॥ దేవత లసత్యవాదులు, గా వలవదు వారియాజ్ఞఁ గావింపఁగ నెం తే వేగ మేగి యిటకుర్, రా వెఱవొనరింపుమా సురభిషగ్వరులన్.

వ॥ అనవుడు నప్పతిపత్ని యశ్వినులకడ కరిగి మీ రొనర్చిన సమయమ్మునకు మత్పతి యంగీకరించె నయ్యెడ కేతెంచి యట్లొనర్పుఁడనిన నయ్యిరువురును దబాశ్రమమ్మునకు వచ్చి యాపె కిట్లనిరి నీపతి వయఃప్రాప్తికై యుదకమ్మున మునుఁగవలయు ననుడుఁ జ్యవనుండు సమ్మతించి యట్లొనర్ప వారిరువురును నతనితో నత్తటాకమ్మున మునిఁగిరి

చ్యవనునికి యౌవనప్రాప్తి.

ఉ॥ మూఁగురు నేకరూపులు సముజ్జ్వలభూషణు లత్యుదారతే జోగతులై సుకన్య కడుఁ జోద్యము నందఁగ నీరు వాసి తా రాగజయాన కిట్టు లని రంబుజలోచన? యెవ్వఁ డిందు నీ రాగము గల్గువాఁడు ముగురన్ గని యేరికొ నంగఁ జెల్ల దే.౧౦౫

క॥ ఏకాకారుల నేక, శ్రీకుల నేకస్వరానుకృతులఁ ముగురన్
రాకొమిరె గాంచి యెంతే,నాకులపాటొందవ భర్తకై చింతించెన్.

ఉ॥ చక్కఁదనమ్మునన్ వయసుచందమునన్ ముగు రొక్కరూప యిం
దక్కట? భర్త యెవ్వఁ డని యారయనౌ మఱణంబుఁ దక్క వే
ఱొక్క యుపాయ మియ్యెడల నున్నదె? దస్రులరాకకల్మి నీ
చిక్కు తటస్థమయ్యె నెడసేయఁగ వచ్చునె యింద్రజాలమున్. ౧౦౯

క॥ పతి విడిచి యన్యుని స్మృతి వరియించితినయేని మహి నయశ
ము దుర్గతి పరలోకమునందగు, బతిరత లెల్లరును నవ్వఁ బాలగు
దుఁ గదా. ౧౧౦

వ॥ అని బహుప్రకారమ్ములఁ జింతించి యిందుఁ జగదంబఁదక్క
శరణంబు లే దని నిశ్చయించి మనమ్మున నప్పరశక్తి న్నిల్పి యిట్లు
ధ్యానించె. ౧౧౧

గీ॥ సరసిజోద్భవ? శంకరసాధ్వి? విష్ణుసతి? సరస్వతి? యోగమజనని?
త్రికృతి, కారిణి? త్రిమూర్తిజనని? వికారశూన్య, ప్రకృతి పురుష
స్వరూప? నిన్ బ్రస్తుతింతు. ౧౧౨

ఉ॥ ఎల్లర భుక్తిముక్తు లిడి యేలెడ వీ వఖిలేశి? జ్ఞానులన్
జల్లఁగఁ బ్రోతు జ్ఞానమిడి సౌఖ్య మొసంగెదు సిద్ధి నిత్తు వో
హల్లకపాణి? కీర్తి, జయ, మన్నియు నీ విడునట్టి వజ్ఞ లా
పల్లవ మైనఁ బాయుటకుఁ బాల్పడ రంబరో? నిన్నుఁ బొంగమిన్.

ఆ॥వె॥ ముగురు నొక్కరీతియొ యనిరిం దెవ్వఁడు,చ్యవనుఁ డతనిఁ దెల్పి
సకలజనని, మత్పతివ్రతాత్వమహిమంబు నిల్పి కా, పాడుమమ్మ ని
న్నుఁ బ్రస్తుతింతు. ౧౧౪

వ॥ ఇట్లు తన్ను మాటికిని సన్నుతించుచు మ్రొక్కులిడెడి యా
పరమపతివ్రత ననుగ్రహించి పరాంబ తన్మనోంబుజమ్మునందు నెలకొని
దివ్యజ్ఞానంబు నొసంగె నంతరాజపుత్రియు. ౧౧౫

గీ॥ సమవయోరూపముల నొక్కసరణినొప్పు, ముగుర నీక్షించి తనపతి
నొగి నెఱింగి, కైకొనియె నశ్వినులు మోదకలితులైరి, రాచకన్ని
యశీలమర్యాద కెలమి. ౧౧౬

వ॥ భగవతీప్రసాదమ్మునఁ దనకాంత తన్ను వరించినందులకుఁ
జ్యవనుండు సంతుష్టాంతరంగుండై కన్నులారఁ దననెచ్చెలిం జూచుచు
గమనోన్ముఖు లగునశ్వినులకుఁ బ్రీతిపూర్వకమ్ముగ నిట్లనియె. ౧౧౭

మ॥ నయనశ్రీ చెడి వార్ధకంబు గొని విన్నాణంబు లేకుంటచేఁ
బ్రియురాలిం గరఁగింప నేరక వనిఁ బెంపేది యున్నట్టి నన్
దయకల్మిన్ గను కన్నులున్ వయసు సౌందర్యంబు చేకూర్చి పె
ద్దయు సంసారసుఖార్తుఁ జేసితిరి మిత్రత్వంబుదైవారఁగన్. ౧౧౮

క॥ ఉపకారులైన మిత్రుల, కుపకారము సేయకుండునొగి నెవ్వఁడువాఁ
డపకీర్తికిఁ దానకము ఋణపరీతుఁడు వానిజీవనమువిఫలమగున్.

వ॥ కావున మీకుఁ బ్రత్యుపకారం బేమియొనర్తు భవద్వాంఛి
తంబు వెలువరింపుఁడు నావుడు మునివరునకు నాసత్యు లో మహాత్మా!
మాకు నస్త్వత్కృపప్రసాదమ్మున నఖిలమ్మును గలయదియు మామనోరథ
మ్ము పూరింప నిచ్ఛయేని యొక్కండు గలదు వినుము. ౧౨౦

గీ॥ అసురులెల్లరు సోమపానావసరము, లందు బహివెట్టి రనఘ! మ
మ్మధ్వరముల, భిషజు లనునొక్కమిషమునఁ బ్రీతి గల్గె, నేని మాక
ది సాధింపు మిద్ధశక్తి. ౧౨౧

వ॥ కనకాచలమ్మునఁ జతురాననుగుఱించి శక్రుండు జన్నం
బొనర్చినతఱి మాం కీయవమానంబు ఘటించె నియ్యది యెడప నీవ సమ
ర్థుండ వనునాశ్వినేయులకుఁ జ్యవనుండు ప్రీతుండై యిట్లను. ౧౨౨

క॥ మీకతన వయసుఁ గన్నులు, నాకారము గలిగె నాకు ననఘులు
మీకున్, పాకారిన్ వారించి ని, రాకులగతి సోమపాన మది నే
నిత్తున్. ౧౨౩

వ॥ ఇత్యాది మహామహులండగు శర్యాతి నృపాలుముఖమ్మున నవ శ్యమ్మును నగు ననుడు వారలు సంతుష్టాంతరంగులై స్వర్గమ్మునకు నరిగిరి. చ్యవనుండును మనోహారిణి యగుసుకన్యం గూడి యాశ్రమమ్మునకుఁ జనియె ననుడు జనమేజయుండు మహాత్మా? దేవబలమ్మునకును మనుష్యశక్తికిని దారతమ్య ముండెడిఁగదా? చ్యవనుండు దేవాధిపు నెట్లు వారించి యాశ్వినేయులకు సోమం బిప్పించె ననుడు వ్యాసుం డిట్లను నట్లు మునివరుండు సుకన్యానహితుండై స్వాశ్రమమ్మున సకల సంసారసుఖమ్ము లనుభవించుచున్నంత నొక్కనాఁ డక్కన్నియతల్లి చింతాతురయై తనపతి కిట్లను. ౧౨౪

క॥ ముని కంధునకు నొసంగితి, వనవద్యాంగి యగుకూఁతు నక్కట? యది యెవ్వనమున మృతిఁ జెందెనో? జీవనమున నున్నదియొ చూడ వలదె యొకింతన్. ౧౨౫

గీ॥ కందమూలఫలమ్ములఁ గాలమెల్లఁ, గడపుముని వేషధారిణిఁ గన్న కూఁతుఁ, బ్రాణ మవశేషముగ నుండుపరమసాధ్వి, నొక్కపరి చూడకున్న నే నోర్చు టెట్లు? ౧౨౬

వ॥ నావుడు శర్యాతియు సంశ్రితవ్రతుం డగునమ్మౌనితల్లజునిఁ గొలిచి సుఖంబున్నకొమరితం గన మన మిపు డయ్యెడ కేగుటయు కర్జం బని తత్సహితుండై రథం బెక్కి చ్యవనాశ్రమమ్మునకుఁ జనువాఁడు ముందట. ౧౨౭

క॥ కనుఁగొనియె రూపమున న,శ్వినిభానన నవ్వనము శోభ వడయఁగ నొనరిం,చునితాంతకోమలాంగుని, ననఘునిఁ జ్యవనమునిఁ దనకు నల్లునిఁ గూఁతున్. ౧౨౮

క॥ కనుఁగొని విస్మితుఁడై యే, మనఁ దగు మానివరుఁ జంపి యఘు మొడిఁ గట్టన్, బనుపడితి నకట? యెంతటి,పని చేసె మదీయపుత్రి పాపాత్మికయై. ౧౨౯

గీ॥ మదనవేదన సైఁపక మమత పెచ్చు, పెఱిఁగి మత్పుత్రి యంధుని వృ
ద్ధు నతనిఁ, జంపి యన్యుని వరియించె శక్య మగునె?, జవ్వనంపు
మదం బెట్టిసాధ్వి కేని. ౧౩౦

క॥ మనుకులమున నేఁటికి మ,త్తనయకతనఁ గందు గలిగెఁ దద్దయు
నింద్యం, బనఁదగదె పుత్రికం గను,జనుజన్మము; గొమిరెబల్ దోసం
గగు గృహికిన్. ౧౩౧

గీ॥ ఎన్నియో పాపములు చేసెనేని వాని, కుదయమందుఁ గుమారిక;
యొడ్ల ననఁగ, నేల? వృద్ధున కంధున కెఱిఁగి యెఱిఁగి,కన్నె నిచ్చితి
నాత్మసుఖంబు గోరి. ౧౩౨

క॥ ఏవానిపుత్రి కుత్సిత, యై వెలిఁ బడు వానిజన్మ మధమాధమ మెం,
తే వెదకి కొమిరె నిడఁదగుఁ, గోవిదునకు ధనికి రూపగుణసహితు
నకున్. ౧౩౩

గీ॥ ఎఱిఁగి చేసినఫల మిష్ట మొదుగుకొనియె, మనుకులం బను శశికిఁ గం
దనువుపడియెఁ, గులమునకు హాని దెచ్చితి సొలవ కేగి, తెంపరినిఁ
గూఁతు దుర్మతిఁ దున్మింప వలదె. ౧౩౪

వ॥ అని మఱియును.

గీ॥ పాతకమ్ములకెల్లను బాతకంబు,స్త్రీవధము దానికన్నఁ బుత్రిక వధిం
చు, టకృత్యమగు నింత కెకృత్యమై పొకృఁ గాదె, లోకనింద యిసీ!
యెంత శోక మొసవె. ౧౩౫

గీ॥ స్నేహశృంఖల తెగఁద్రెంప సాహసంబు, పడయఁగా నేర లోకాప
వాద కెట్టు, లోర్చి తలయెత్తికొందు నెట్లోర్చు దోడరు,ననుచుఁ జిం
తించె మిగుల శర్యాతి నృపుఁడు. ౧౩౬

వ॥ అట్టియెడ సుకన్య దౌదవ్వుల జనకుం గాంచి యెదురు చని
చింతాదంతురితాంతరంగుం డగు నమ్మానవపతిచిత్తం బెఱింగి యతని
కిట్లను. ౧౩౭

క॥ శతపత్త్రనేత్రుఁ జూపసి, నతులిత మగుజవ్వనమ్ము నంది యొలయుమ
త్పతిఁ గాంచి చింత నొందక, మతి శంకఁ విడిచి వే నమస్కృతు
లిడుమా. ౧౩౮

వ॥ వైశంబరా రమ్ము సందియం బేల? యనుపుత్రివచనమ్ములకు
సక్రోధుండై శర్యాతి యిట్లను. ౧౩౯

క॥ జరఠుం డంధుఁడుఁ దాపసి, యరయఁగ నీభర్త యీతఁ డతిరూపవ
దు,ర్భరుఁడు మదోన్మత్తుఁడు సుం,దరుఁడే గతి నమ్మ వచ్చు ధవుఁ డని
నీకుఁ. ౧౪౦

క॥ మరుబారిఁ జిక్కి యమ్ముని, వరు నెట్లనియును జంపి పాపినినై సుం
దరు నొక్కని నాథునిఁగా,వరియింపవుగా కుమారి? వంగడమడఁగఁ

క॥ అని నీకై శోకమ్మున,మునిఁగెద నెటుఁ బోయె నకట? మునివరుఁ డీనూ
తనపురుషుం డిట కేమిక, తన వచ్చెఁ దెల్పుమనుడుఁ దగునగ
వ్వెలయఁ. ౧౪౨

వ॥ సుకన్య జనకునికరంబు పట్టికొని సత్వరమ్మునఁ దనపతియున్న
డకుఁ గొనిపోయి చూపి యిట్లను. ౧౪౩

క॥ అయ్యా? నీయల్లుం డితఁ, డియ్యెడ సందియము వలవ దించుకయును
బల్,నెయ్యమ్మున నశ్వినులిటు, చయ్యనఁ గమలాయతాక్షు సలి
పిరి సుమ్మీ. ౧౪౪

క॥ నీతిధురంధరుఁ డగు శ, ర్యాతికి నీ కాత్మజాతనై యే నకటా, పాత
కమున కొడిగట్టుదు,నే? తడయక మ్రొక్కుమతని కింతయు భక్తిఁ.

వ॥ పదంపడి నీ వడిగెదేని నీ కామూలాగ్రమ్ముగ నమ్మునివరుం
డెవచియించువాఁడనుడు శర్యాతి త్వరితుండై యమ్మహాభాగునకు నమ
స్కరించి మహాత్మా? నీకెట్లు నయనమ్ములు గలిగె దివ్యసుందరం బగునీ
విగ్రహంబు సంప్రాప్తం బగుటెట్లు వృద్ధత్వం బెటకరిగె నున్నది యు
న్నట్ల వచింపుము నావుడు మామ కల్లుం డిట్లనియె. ౧౪౫

గీ॥ దైవవశమున నొక్కెడ దనుజులిటకు, వచ్చి కరుణించి యారూప
మిచ్చి రెలమి, నుపకృతి నొనర్చువారి కొక్కవరము, ప్రత్యుప
కృతి నొసంగితిఁ బార్థివేంద్ర. ౧౪౭

క॥ మారాజగు శర్యాతిమ,హారా జొనరించు మేటియజ్ఞమ్మున మి,మ్మారా
జపంక్తి నిడి పెం,పారఁగ సోమరస మొసఁగు నట్లొనరింతున్. ౧౪౮

వ॥ పిమ్మట మద్దత్తంబగు వరంబు గైకొని వారు స్వస్థానంబున
కరిగి రిందసత్యంబు లవలేశంబును లేదు విశ్వసించి నిర్మలాంతఃకరణుం
డవై యీపీఠమ్మునఁ గూర్చుండుము నావుడు రాజు సంతుష్టుండై యట్లొ
నర్చి నిట్లు భార్యయుం దాను నమ్మునినికటమ్మునఁ బుణ్యకథాశ్రవణ
మ్ముల నుండునెడ శర్యాతికిఁ జ్యవనుం డిట్లనియె. ౧౪౯

శర్యాతియజ్ఞంబొనర్చుట.

చ॥ నరవర! జన్న మొక్కటి యొనర్పుము నన్ గొని యమ్మఖమ్మునన్
సురపతి ధిక్కరించి వెస సోమరసంబు నొసంగువాఁడ నా
వర మని వార్యమై తగ నవారణ దస్రులకున్, సురల్ మునుల్
ధరణిసురుల్ నరేంద్రులు ముదమ్మున నాదగుశక్తి మెచ్చఁగన్.

వ॥ నావుడు శర్యాతి యంగీకరించి తనపురమ్మున కరిగి శుభదిన
మ్మున మఖయత్నం బొనర్చి వసిష్ఠాదిమునులం బిలిచి చ్యవనపురస్సర
మ్ముగాఁ గ్రతు వొనర్చుచుండె నయ్యెడ నింద్రపురోగములై సుర లమ్మ
ఖమ్మునకు వచ్చుటయు నశ్వినులు వారిపిఱుందన వెడలి యట కరుదెంచి
యొక్కెడ నుండిన వారిం గాంచి శక్రుండు సురలం గూర్చి. ౧౫౧

క॥ అకలంకము క్రతు విది యే,మికతమ్మున భిషజు లిచట మెలఁగుట
సోమం, బకటా! వీరికి నర్హం,బౌకొ? పిల్చినవార లెవ్వరో? తెంపరులై

వ॥ నావుడు నమరులు నిరుత్తరులైరి పదంపడి సోమపానావసర
మ్మునఁ జ్యవనుం డశ్వినులభాగంబు తనకరమ్మున నిడికొన్నఁడు నింద్రుం
డతని వారించి వీరలు చికిత్సకు లగుట సోమపానానర్హులు వీరల కీగ్ర
హం బీవలవదు నావుడుఁ జ్యవనుం డెదుర్కొని శక్రున కిట్లను. ౧౫౩

గీ॥ సంకరులు గా రహర్పతిసతికిఁ బుట్టి, నట్టికొమరులు వీర లేయఘము
చేసిరొ, రనఘులెట్లు గ్రహార్హతనంది రీమఖమునఁ దెలియంగవలయు
నిక్కముగ మాకు. ౧౫౪

క॥ ఈమహిపతి నా ప్రేరణ,చే మఖమొనరించె నిందు సిద్ధంబుగ నే
నీమహితుల కిప్పించెద, సోమరసము నీవు నెల్లసురలును జూడఁగ.

క॥ ఈరవిపుత్రులు మిగుల ను,దారులు ముదిమి నెడపి ననుఁ దరుణవ
యస్కుఁగ, గా రచియించిరి ప్రత్యుప,కారము నొనరించి ఋణము
గడ తేర్పవలెన్. ౧౫౬

వ॥ నావుడు శక్రుం డోమునీంద్రా! వీరలు దేవతలచేఁ జికిత్సకు లగుటవలన సోమపానానర్హు లని నిందింపఁ బడిరని నొడివితిఁగాదె యింతేల? గ్రహంబు వీరికి సంతరింపకుమనుడు నక్రోధుండై చ్యవనుం డిట్లను

క॥ ఏఁ జెప్ప నేర్తు వీరం,బోజాప్పు నిసుతులు సోమమున కర్హులహ
ల్యాజారి,, వృత్రహర! ని, ర్వ్యాజం బిక్కప మింక విడువం దగదే.

వ॥ అని యింద్రునకు సాకూతంబుగ నుత్తరం బొసంగి యాశ్వినేయుల భాగంబు తపోబలమునఁ గైకొనుచున్న ముని నొక్కండును వారింపకుండఁ బదంపడి యింద్రుం డతికుపితుండై చ్యవనుం గాంచి సరభసమ్ముగ నిట్లను. ౧౫౯

గీ॥ ఎన్నఁడును లేని మర్యాద నేర్పరించు, పాటివాడవె? యోరోరి బ్రహ్మ
బంధు!,విశ్వరూపుని బలె నిన్ను వేగ చంపి, శత్రుహీనుండనగుదు
నిష్కంటకముగ. ౧౬౦

వ॥ నావుడుఁ జ్యవనుండిట్లను.

గీ॥ తేజమున రూపమున ధనాదికమున నిరువురు నఖండులు నీకనాదర
మువలద, దెంతివారలుగాకున్న వృద్ధునంధు, నమరతుల్యునిఁ జేయు
నేర్పుగలరు టెట్లు. ౧౬౧

వ॥ మహానుభావు లగువీరలు తక్కుఁగల దేవతలకు లొచ్చుగారని నిశ్చయించి కొను మిట్టి పూజ్యుల నెడచేసి నీవును నమరులును

నెట్లు సోమంబు గ్రహించెదరు నావుడుఁ గోపోద్రేకమ్మున నింద్రుం
డతని కిట్లనుఁ. ౧౬౩

క॥ ఎన్ని విధమ్ముల వీరలు, జన్నమున కనర్హు లీవు సాహస మమరన్
బన్నితివయేని భాగము, గ్రిన్నన నీశిరము ద్రెళ్ళఁగా ఖండింతున్.

వ॥ అనునింద్రవచనమ్ములకుఁ దలరక చ్యవనుండు సోమపాత్రిం
బాశ్వినేయుల కొసఁగిన వారలును బానాసక్తులగుట వైళమ గ్రహించి
రంత వాసవుండు వెండియు నిట్లనుఁ. ౧౬౪

క॥ ఈవలవమ స్వార్థమ్మునఁ, గై వీరికి సోమపాత్ర మట్లొనియు నీ
పై పై చెద వజ్రమ్మును, జా వొంద వెడు విశ్వరూపుచాడ్పుననీకున్.

క॥ నావుడుఁ గోపాకులుఁడై, దేవేంద్రుని లెక్కగొనక తివిరి చ్యవనుఁ
డ,ప్పావనులకు సోమమిడి యు,థావిధి గ్రహియింపఁ జేసె ధార్ష్ట్య
ముకలిమిన్. ౧౬౬

క॥ కడుఁ గనలి యింద్రుఁ డమ్ముని,గడ తేర్పఁగ నెంచి సురలు గనుఁగొను
చుండన్, విడిచె శతకోటిసూద్యల, నెడపెడిశతకోటి నృపతి కెద
దిగు లొందవన్. ౧౬౭

క॥ తనపైకి నుఱుకువజ్ర, మ్మును జ్యవనుఁడు తపముచేవ మొగిపించి జగ,
మ్మున కాశ్చర్య మొదవ స్తం, భన చేసెన్ మునుల కెంతి వాసవుఁ
డసఁగన్. ౧౬౮

వ॥ అట్లు వజ్రమ్ము నాఁగి కృత్యచే నింద్రు నడంపనెంచి యగ్ని
యందు సమంత్రకమ్ముగ హోమం బొనరించుటయు. ౧౬౯

ఉ॥ క్రూరుఁడు ధారుణీధ్రమునకున్ సరి వచ్చెడి మేనివాఁడు బల్
దారుణదంష్ట్ర లొప్పెడియుదగ్రభుజాబలశాలి ఘోరుఁడున్
వీరుఁడు రక్కసుం డొకఁడు వెల్వడియెన్ మదనామకుండు ని
ర్ధారణ సేయ రా దతనిదర్పము చిల్వల తేని కేనియున్. ౧౭౦

సీ॥ నాలుగుదంష్ట్రలున్నతములై నూఱేసి యోజనమ్ములనిడు పొలయు
వెలయుఁ, దక్కినదంతముల్ దశయోజనమ్ములు ప్రత్యంతపర్వతాభ

ములు బాహువు, లాకసం బంటుభయానకం బగుజిహ్వాకంఠంబు గోత్ర
శృంగంబుం బోలు, గాటుకకన్నను గదుసల్పు దేహంబు వక్త్రంబు
భయదంబు వానికనులు॥ గీ॥ దావదవతుల్యముల్ కేశతతులుమిగుల
నక్కజము లోక్కహనువు భూమ్యంతరమునం, దక్కినది యంబర
మునం దనరునిట్టి, మహితరీతిం జెలంగు దుర్మదుండు మదుండు.

క॥ వదనమున వజ్రి యిడికొని, కదనమ్మున కభిముఖమ్ముగాం దగునాము
ర్మదుని మదునిం గని సురలుఁ,దదధిపతియు భీతభీతదశనున్న యెడన్

ఉ॥ ఘోరత దృష్టులం గొలిపి కుంభిని యంబర మొండు గాంగ గం
భీరరవం బొనర్చి మెయి వెంచి జగత్త్రయ మొక్క పెట్ట నా
హారము చేయురీతిం గనన్ సురనాథునిమీఁది కేగె నా
హారవ మాచరించి సుర లందఱు చిందఱ వందఱై తగన్. ౧౭౩

వ॥ అట్టియెడ స్తంభితబాహుం డగునింద్రుండు కాలసన్నిభు
నవ్వానిం గాంచి భయమ్మున బృహస్పతిం దలంచికొన నతండు స్మరణ
మాత్రమ్మున నరుదెంచి యతని కిట్లనియె. ౧౭౪

గీ॥ చ్యవనునితపోబలమ్ము దుస్సాధ మతని, కతన నుదయించె నీతం డఖండ
బలుండు, మదుం డనెడిరక్కసుండు వీడమరులకు బలె, నాకును నజే
యుం డెట్టిమంత్రములకేని. ౧౭౫

గీ॥ శక్తిభక్తులకోపమ్ము సంహరింపం, దరమె యెవ్వారికేనిం దత్తపమ్ము
మాని, శరణు గొనుమయ్య చ్యవనుని; సంహరింప, నేర్చు నాతండు
దనకృత్య నెమ్మి గ్రమ్మి. ౧౭౬

వ॥ అనుగురువచనమ్ముల వినమ్రుండై శక్రుం డత్తపోధనునికి
నమస్కరించుచు భయమ్ముపెంపున నిట్లను. ౧౭౭

క॥ క్షమియింపుమయ్య నీవాక్యము దప్పునె యశ్వినులకు నయ్యోడి నిఁక
సోమము నీదుతపముశక్తిమ, హిమ సూడంగ నాయెనర్పు టిది
నిక్కముగన్. ౧౭౮

చ॥ అనవుడు నమ్మహాముని «భయంపడనేల" యటంచుఁ బేర్మి న
య్యనిమిషనాథుఁ బల్కె మృగయామధుపానదురోదరాంగనా
జనములయందు నమ్మదుని సంతతసుస్థిరుఁగా నొనర్చి య
శ్వినులకు నిందుఁ(?)సమ్మతినిఁ జేసి యొసంగె గ్రహం బవార్యతన్.

వ॥ తపోబలసంపన్నుండగు చ్యవనుం డివ్విధమ్మున నశ్వినులఁ గృతకృత్యుల నొనర్చె నంత శర్యాతి సమాప్తవ్రతుండై మంత్రులంగలసి యతనిమహత్త్వమ్మున కద్భుత మందుచు నగరమ్మున కరిగి రాజ్య మ్మొన ర్చుచుండె. ౧౮౦

గీ॥ అతని కానర్తుఁ డుదయించె ననఘమూర్తి, తత్సుతుఁడు రేవతుఁడు సముద్రమ్మునందుఁ, దగ వినిర్మించెఁ బురిఁ గుశస్థలి యనంగ, నతని కొకనూఱుగురు పుత్రు లవనినాథ. ౧౮౧

వ॥ అందుఁగకుద్మి జ్యేష్ఠుండు మఱియు నా రేవతునకు రేవతి యను నొక్కకొమరితయుం బుట్టెఁ బుట్టె. ౧౮౨

రేవతుఁడు బ్రహ్మలోకమ్మునకరుగుట.

క॥ అనుపమ లక్షణలక్షిత, సునిశితయౌవన విశేషశోభాస్పదమై తనరఁగనకూఁతుం గని, జనపాలుఁడు పెండ్లి సేయ సమకట్టె వెసన్.

వ॥ అతండు స్వపరిపాల్యంబు లగునానర్తదేశంబుల నెల్లెడల న న్వేషించి తగినవరునిఁగానక పదంపడి యొక్కనాఁడు బ్రహ్మ నడుగువా డై తనపుత్రిక వెంటఁబెట్టుకొని సత్యలోకమ్మున కరిగె నావుడు జనమే జయుండు మహాత్మా! బ్రహ్మవేత్త యగుబ్రాహ్మణునకు గమ్యం బగుస త్యలోకంబు రాజునకెట్లు పోనయ్యె నిది యిట్లుండ మృతులకు స్వర్గం బలవడు నని శాస్త్రనిర్ణయంబుకదా? మరల స్వర్గస్థులకుఁ జ్యుతి గల్గెనేని మర్త్యమ్మునం గతి యగుటకేమి నిమిత్తము? నావుడు వ్యాసుండు నరేంద్రా? యింద్రలోకమ్మును వహ్నిలోకమ్మును సంయమనీపురమ్మును వరుణలోకమ్మును కైలాసమ్మును వైకుంఠమ్మును ననునీ లోకము లన్ని యును మేరువునం దెసంగెడి. ౧౮౩

ఉ॥ నాకము మానవుల్ చనుట యబ్బురమే? విజయుండు మానవుం
డేకద? శక్రుసన్నిధికి నేగఁడె? యింతకుఁ బూర్వ మెందఱో
రాకలు పోకలుం గలుగురాజులు దైత్యులు లేరె? వారిలో
నీ కెఱిఁగింతు నొక్కరు ననింద్యచరిత్రు నృపాలశేఖరా ౧౮౪

వ॥ మున్ను మహాభిషుం డనురాజు బ్రహ్మలోకమ్మున కరిగి యచ్చట స్త్రీరూపధారిణియుఁ గించిన్నగ్నయు నగుగంగం గాంచి కామార్తుండై స్మితం బొనర్ప నాపెయు నట్టిద యయ్యె వారి నిరువుర బ్రహ్మ మర్త్యమ్మునఁ బుట్టుటకు శపించె నది యిట్టుండ. ౧౮౫

క॥ దానవులబాధ కోర్వక, శ్రీనాథునితోడ నెఱుఁగఁ జేయ సురలు
పోఁ,గా నేరరె వైకుంఠము, దీనికి సందియము వలదు ధీరవతంసా.

క॥ అనిమిషలోకం బాదిగ, జన నగులోకమ్ము లెల్లజనులకుఁ బుణ్యం
బునఁబొల్చు తాపసులకున్, ఘనులగుమఖకర్తలకును గమ్యస్ఫూర్తిన్.

క॥ అనవుడు జనమేజయుఁడి, ట్లను రేవతుఁ డెట్లు సరసిజాసనుకడకున్,
దనతనయం గొని చనుమీఁ, దనైనవృత్తాంత మేమి తత్త్వజ్ఞనిధీ

చ॥ అని యడుగన్ నృపాలునకు వ్యాసమునీంద్రుఁడు వల్కె నీరజా
సనుఁ గన రేవతుండు తనుజాసహితంబుగ నేగి యంతి నా
తనిసభ గాన మెంతయు మదమ్మున నొప్పుచునుండెఁ గొంత ద
న్నను విని సంతసించి తదనంతర మంజలి మోడ్చి యిట్లనున్. ౧౮౯

ఉ॥ దేవ? నమస్కృతిం గొని మదీయము విన్నప మాలకింపు మీ
పావనశీల నాకొమరె బహ్వవనీశుల నేతిదర్థమై
భూవలయమ్మునన్ వెదకి పొందఁగ నేర సదృక్షు; మీఁద నిం
కేవరుఁ డీవధూమణికి నీడగువాఁడు వచింప వేఁడెదన్. ౧౯౦

క॥ బలవంతునిఁ గులవంతుని, సలలితశీలుని మనోజ్ఞుఁ జాతుర్యమునన్
వెలసెడివాని వచింపుము, సొలవక యొక్కరుని రాజసూనుఁ గుమారున్

వ॥ అనవుడుఁ జతురాననుండు రాజా? నీ వెందఱ రాకొమరుల నరసి యుంటి వింతకు వారలందఱును గాలగ్రస్తులై మృతి నొందిరి య్యాది

సప్తవింశతమంబగుద్వాపరంబు భవద్వంశజులును నట్లనిహతు లగుట
నీపురంబును దైత్యులుంతికిం బయ్యె నని వెండియు. ౧౯౨

క॥ శీతకరవంశతిలకుఁడు, నీతిఖ్యాతుఁడు యయాతి నృపకులజుం డు,ద్గత
యశుఁ డుగ్రసేనుఁడు, భూతలపతి మధుర యనెడిపురి నేలు నొగిఁ.

క॥ అతనికొమరుండు గంసుఁ డత్యధికబలుఁడు, తండ్రిఁ గారాగృహ
మ్మునఁ దగులఁజేసి, యెల్లలోకమ్ములకు నార్తి యొసఁగ రాజ్య, మేలె
దైత్యాంశభవుఁ డెంతయేని జడుఁడు. ౧౯౪

క॥ ధరణియు భారంబోర్వక, త్వరపడి నను వేఁడ వేల్పుతండంబులకుం
బురికొల్పిన నాయాజ్ఞన, మరు లంశంబులను బుట్టి మహి వెలసి
రొగిఁ. ౧౯౫

ఉ॥ ఆయతపుణ్యుఁడై బదరికాశ్రమమం దమరాపగాకన
త్తోయపవిత్రకాయుఁ డయి తొల్లిఁ దపశ్చరణం జెలంగె నా
రాయణనామాని ధర్మసుతుఁ, డమ్మహనీయుఁడ దేవకీసుతుం
డై యలరారె యాదవులయందుఁ గృతార్థుఁడు గృష్ణమూర్తి నా.

క॥ ఆకృష్ణమూర్తి దుష్టుని, నీకంసునిఁ జంపి రాజ్య మిచ్చెఁ, గరుణా
వ్యాకులత నుగ్రసేనున, కాకంసునిమామ యధికుఁడఖిలవిధములఁ.

వ॥ జరాసంధుండనువాఁ డల్లునిమరణమ్మునకుఁ గోపించి మధు
రనరికట్టి సంగరంబొనర్చి కృష్ణునిచేఁ బరాజితుండై యరిగి కాలయవ
నుం బుత్తెంచిన మహాబలుం డగువానిరాక నెఱింగి శ్రీకృష్ణుండు
యాదవుల నందఱ ద్వారక కనిపి తాను ను బిఱుందన చని యిప్పటికి
నచ్చట వసింపుచున్నవాఁడు. ౧౯౮

చ॥ అరిమదహారి శేషఫణియంశమునన్ జనియించినట్టియు
ద్ధురుఁడు హలాయుధుం డతనితో నెవఁ డీడు మహానుభావుఁ డా
హారికిని నగ్రజుండు విను మాత్మజ నాబలభద్రమూర్తి కా
దరమున నిచ్చి పెండిలి ముదమ్మునఁ జేయుము కీర్తిశాలివై. ౧౯౯

వ॥ అట్లొనర్చి నీవు తపఃకాంక్షివై సురారామం బగుబదరికా
శ్రమమ్మున కరుగుము నావుడు రాజర్షి తనయుం డొడ్కొని ద్వారక
కరిగి బలరామున కక్కన్నియ నిచ్చి వివాహం బొనరించి పిదపం దప
మ్మున కరిగి కొండొకకాలమ్మునకు నయ్యమరాపగాతటమ్మునం గాయమ్ము
విడిచి దివం బలంకరించె నావుడుం బారీక్షితుం డిట్లను. ౨౦౦

ఉ॥ ఎంతయు నక్కజంబు వచియించెద వోమునినాథ? యాధరా
కాంతుఁడు నూటయెన్మిది యుగమ్ములు సత్యమునందుఁ బుచ్చె దా
నంతకు నత్తలోదరికి నబ్బదె వార్ధక; మింతకాల మ
య్యెంతికి నానృపాలునకు నేగతి నాయువుగల్గెఁ బల్కుమీ. ౨౦౧

వ॥ అనిన వ్యాసుం డిట్లను.

క॥ జర లేదు క్షుత్పిపాసలు, మరణము గ్లానియును భయ మనురకుం
డెడి నా, సరసీజాసనపదను, స్థిరులగు పుణ్యులకు నృపతిశేఖర? యె
పుడున్. ౨౦౨

వ॥ అని వెండియు.

గీ॥ మేరుగతుండైన శర్యాతిధారుణీశు, సంతతినిఁబట్టి దానవుల్ సమ
యఁ జేసి, రథిక? కొందఱు భయభీతు లగుచు నరిగి, రచ్చటచ్చటి
కెంతయు ననద లగుచు. ౨౦౩

గీ॥ మనువునకుఁ బుట్టె నిక్ష్వాకు వనెడినృపుఁడు, తుమ్ముకారణమున; నా
సుతునికతమున, సూర్యవంశంబు వర్ధిల్లె నార్యుఁ డతఁడు, నారదోప
దేశమున వనమున కరిగి. ౨౦౪

వ॥ అనవరతదీక్షాపరుండై వంశవృద్ధికై దేవినారాధించి తత్ప్ర
సాదమ్మున నూర్వురఁ బుత్రులం గనియె. నందు వికుక్షి జ్యేష్ఠుం డిట్లు
ప్రాప్తసంతానుండై యమ్మహీపాలుం డయోధ్య రాజధానిగ రాజ్యం
బేలుచు శకునిప్రభృతులగు నేఁబదుండ్రఁ గొమరుల నుత్తరాపథమ్ము
నకు నలువది యెనమండ్రు దక్షిణదేశమ్మునకును బ్రభువులం జేసి
యిరువుర నాత్మసేవనార్థంబు సన్నిధి నుంచికొనియె. ౨౦౫

శశాదచరిత్ర.

గీ॥ సకలజనులకు సుఖము లెసంగ రాజ్య, పాలనం బొనరించు సప్తార్ణ
వుండు, వనమునకుఁ బంపెఁ "బలముదె"మ్మని వికుక్షి, నష్టకాశ్రాద్ధ
మునకుఁ దా నంతఁ బిదప. ౨౦౬

క॥ జనకునియాజ్ఞం గొని వన,మునకుం జని శశములను సముచ్చితరీతిం
బనుపడునూశరముల వారి, గనికాయములఁ బడనేసి పరవరుఁ
డంతన్. ౨౦౭

వ॥ పరిశ్రాంతుండై యాఁకొని యష్టకావృత్తాంతమ్ము నేమఱి
యందొక్క శశమును భక్షించి నగరమ్మున కరిగి తక్కినమాంసంబు తం
డ్రికి నొప్పఁ జెప్పెఁ బిదపఁ బ్రోక్షణార్థంబు తనకడ నుంచినదానిం
గాంచి కులగురుండు వసిష్ఠుండు గోపించి యిట్లను. ౨౦౮

క॥ ఇది భుక్తశేష మేగతి, విదితంబుగ శ్రాద్ధమున నివేదింపఁగ నొ
ప్పిద మగు నొకశశముం దీ, నఁ దినె నీనికొమరుఁ డనుడు నరపతి
యలుకన్. ౨౦౯

వ॥ వికుక్షిం గని విధిలోప మ్మొనర్చిననీ విట నుండఁదగవు
పొమ్మనుడు నతం డది మొదలు శశాదుం డనునామమ్మున నరణ్యమ్ములఁ
గ్రుమ్మరుచుండె. ౨౧౦

క॥ పదపడి యిక్ష్వాకుఁడు స, ద్విదితయశుఁడు చనియె దేవవిభునిల
యం బంతఁ దనజనకురాజ్యము స, మ్మద మలర శశాదనృపతి
మణి కైకొనియెన్. ౨౧౧

వ॥ అతండు ధర్మంబు దప్పక యయోధ్యానగరంబు పాలిం
చుచుఁ గొండొకకాలమ్మునకుఁ గకుత్స్థుఁ గనియె నితని కింద్రవాహుం
డనియుఁ బురంజయుం డనియును నామమ్ములు గలవు నాఁడు జనమే
జయుండు నామభేదం బెట్లు కలిగె ననుడు వ్యాసుం డిట్లనియె. ౨౧౨

ఆశశాదునితనుజాతుఁ డవనిభర్త, యగుచుఁ బాలించునెడ సురల
సురవిజేతు, లగుచు దైత్యులుద్ధతమున కేగి యబ్జనాభు, శరణుఁ జెందిన
నాతండు సదయుఁ డగుచు. ౨౧౩

చ॥ కలఁడు పరాంబికాచరణ కంజనిరంతర భక్తిసంపదా
కలితవిశేషశక్తియు నఖండయశుండు శశాదపుత్రుఁ డా
సలలితు వేడఁగాఁ జనుఁడు సత్వరులై ధర; కమ్మహామహుం
డెలమిని మీకుఁ దోడయి జయింపఁ గలాఁ డసురారిసంఘముల్.

వ॥ అనుసద్దేవు నానతిం గొని యమరులు దైశంబుగ నయోధ్యకుం జనిన శశాదతనుజుండు వారల సంగతిఁ బూజించి వినయమ్మున నిట్లనియె. ౨౧౪

క॥ ఎంత యత్న మొనర్చినయేని దర్శనం బొసంగనిమీరిటు నాగృ
హంబు, కడకు విచ్చేయుటను నగరిగణ్య మయ్యె, జన్మము సురేం
ద్రులార? నిస్సంశయముగ. ౨౧౫

వ॥ దుస్సాధం బేనియు మీరలాజ్ఞాపించిన కార్యంబు నొనరించెద నావుడు వార లిట్లనిరి. ౨౧౬

క॥ హరి ప్రేరేపఁగ నీకడ, కరుదెంచితి మిందునకు సహాయుఁడవై ని
ర్జరవైరులఁ దునిమింపుము నా, నరపతి యిట్లనియెఁ బేర్మి నాకుల
తోడన్. ౨౧౭

వ॥ మీరాజగు నింద్రుండు నాకు వాహనం బయ్యెనేని నేను నప్పక పార్థిగార్హమండనై సంగ్రామం బొనరింతు ననుడు సురలు త్రిపురపతి కెఱిఁగించిన నాతండును లక్ష్మీతుండై హరిప్రేరణమ్మున నతనికి వాహనం బయ్యెఁ బిమ్మట నమ్మహీపతి యుద్ధం బొనరించి దైత్యపుత్రులఁ జయించె నాఁటనుండి యతనికి నింద్రుండు వాహనం బగుట నింద్రవాహుం డనియుఁ బురముల జయించుకతనఁ బురంజయుం డనియుఁ గకుదమునఁ గూర్చుండుటం జేసి కకుత్థ్సుం డనియు నామత్రయం బన్వర్థకంబై నెగడు. ౨౧౮

సప్తమస్కంధము.

సీ॥ దైత్యుల జయించి వారల ధనములెల్ల, సురలకు నొసంగి యున్న
వరుఁడు సురప, తికి సఖిత్వము నెఱపి వర్ధిష్ణుఁ డయ్యె, నతనికులజుఁ
గా కుత్స్థు లవనినాథ. ౨౨

వ॥ వారల వివరించెదఁ గకుత్స్థునికిఁ గాకుత్స్థుండును, వాని
బృథువును, వానికి విశ్వరంధియు, విశ్వరంధికిఁ జంద్రుండును, జం(
నకు యువనాశ్వుండును, నారాజునకు శావంతుండునుం, గలిగిరి. ౨౨

క॥ శావంతియనెడి నగరం, బావిభుఁ డాత్మాభిధాన మలరఁగఁ బృథు
శ్రీ వెలయఁగఁ గట్టించె ధ,రావలయమ్మునకునెల్ల రత్నం బనఁగ.

వ॥ శావంతునకు బృహదశ్వుండును, నతనికిఁ గువలాశ్వుండు
బుట్టి రీతండు ధుంధువనురక్కసు జయించినకతన ధుంధుమారుం డ
బిరుదనామమ్ము నొందె నిమ్మహీపతికి దృఢాశ్వుండును, నతనికి హ
శ్వుండును, వానికి నికుంభుండును, నయ్యెలఘునకు బర్హణాశ్వుండు
నిన్నరవరునకుఁ గృశాశ్వుండును, నవ్వానికిఁ బ్రసేనజిత్తును, నత
యౌవనాశ్వుండును, నమ్మహామహునకు మాంధాతయు, నుదయించి.

క॥ ఆమాంధాతృమహీపతి, శ్రీమంతము లగుచు మిగులఁ జెలువొ
దెడి స్వర్ణధామములు నూటయెనిమిది, దామహిఁ గట్టించె శక్తి తే
రమహిమ్నె. ౨౨

మాంధాతృచరిత్ర.

వ॥ ఇమ్మహీపతి యెల్లరం బోలి మాతృగర్భమ్మునం గాక పి(
దరమ్మునుండి యుద్భవించె నావృత్తాంతమెజయుండవి యెట్టనుడు వ్యాస
డిట్లనుం. ౨౨

సీ॥ యౌవనాశ్వునకును భార్య లనఘమతులు, పూర్వ రిందొక్క
కైనసుం జనింప, దయ్యె సంతాన మానృపుఁ డాత్మజాతు, ల
మనమ్మునఁ జింతించి యొకఁడు నొకట, ౨౨

వ॥ వనమ్మున కరిగి ఋష్యాశ్రమమ్ములు సేవించుచు నచ్చట నిశ
నమ్ములు విడువ వారును నతని దుఃఖితుఁగా నెఱిఁగి కరుణించి రాజ

నీమనమ్మునఁ గలచింత యెయ్యది? నొడువు మద్దానికిఁ బ్రతీకారం బొన రింతము నావుడు నృపాలుం డిట్లను. ౨౨౭

మ॥ ధనధాన్యమ్ములు మేటిగుఱ్ఱములు భృత్యవ్రాతముల్ నాగముల్
ఘనరాజ్యమ్ము సుఖమ్మునుం గలదు చక్కంగన్ ముదం బిచ్చుజ
వ్వనులు న్నారుర్వరుభార్యలా? కలరు తద్యామాత్యులం దొక్కయుం
గనకైనన్ సుతలబ్ధి లే దిదియు శోకం బెవ్వాడు న్నామదిన్. ౨౨౮

వ॥ అపుత్రునకు గతి లేమి నన్ననుగ్రహించి సంతానార్థినగు నా చేనద్దియే నొకయిష్టిం జేయించి కృతార్థుం జేయవేఁడెద నావుడుఁ దాప సులిందద్రిదేవతాకం బగునిష్టిం జేయించి యజ్ఞశాలయందు సంతానార్థ మ్ముగా వేదమంత్రసమ్మంత్రితం బగునొకకలశం బునిచిన నన్నరవరుం డానాఁటిరేయి తృషితుండై తద్గతంబు లగుజలమ్ములం గ్రోలె నంత మునులు మఱునాఁ డక్కలశంబున జలమ్ములు లేకున్న నీభార్యకునై యునిచినజలమ్ము నీ వుపయోగించితివే యనుడు నతండును బిపాసచే నట్లొనర్చితి ననియె వారలును దైవబలమ్మునకు శంకించుచు నిష్టిని సమాప్తి చేసి తిమయంతం జనిరి. ౨౨౯

గీ॥ అంత మంత్రబలమ్మున నన్నృపాల, కునకు గర్భోదయం బయి ఘన
తఁ జెంది, పూర్ణ మగుడు జనించె సత్పుత్రుఁ డొకఁడు, కుడికెలన
నుండి గర్భంబు పొడిచి చించి. ౨౩౦

వ॥ పిమ్మట దేవతలయనుగ్రహమ్మున నయ్యవనీపతి మృతుండు గాకజీ వించెఁబదపడి మంత్రు లమాత్యకుం డగునాశిశువు నుద్దేశించి "కం *ధాస్యత్యయ"మ్మని విచారించుచుండ నింద్రుండే తెంచి తనతర్జనినాశిశు వునోట నిడుచు "మాంధాతా" యనిపలికె నక్కతన నతఁడుమాంధాతృ నామమ్మునఁ బ్రసిద్ధుండయ్యె. (* ధేట్ పానే, ధాస్యతి, ధాతా.) ౨౩౧

చ॥ అతఁడు జయించి భూవలయ మంతయుఁ; బిమ్మటఁ జక్రవర్తియై
యతులితరీతి నేలె జగ మయ్యవనీపతిభీతిఁ జేసి ద
స్యుతతి గిరీంద్రకందరలఁ జొచ్చుట నింద్రుఁ డొనంగెఁ బేరు సా
ర్థతి నలరారి యొప్పఁ ద్రసదస్యుఁ డనంగ ననుగ్రహమ్మునన్. ౨౩౨

చ॥ విమలమనోహరాంగి శశిబిందుతనూభవ బిందుమత్యభి
ఖ్య మెఱయు నత్పతివ్రత నఖండయశుండు వివాహమాడి యు
త్తముఁ బురుకుత్సు భూరిగుణతత్పరున్ ముచికుందు నిర్వ్యరన్
గ్రిమముగఁ గాంచెఁ బుత్రుల జగద్ధితబుద్ధి నతం డతండ్రులన్.

కం॥ పురుకుత్సునకుదయించెను, నరణ్యుఁ డతిధార్మికుఁడుమహాభాగుఁడు
త, న్నరవరునకు బృహదశ్వుం, డరయుఁగ నాతనికిఁ బుట్టె హార్య
శ్వుండున్. ౨౩౪

వ॥ ఆహార్యశ్వునకుఁ ద్రిధన్వుండును నతనికి నరుణుండును వాని
కి సత్యవ్రతుండును బొడమి రతం డొక్కనాఁడు వివాహమయ్యున
నొకవిప్రకన్య నపహరించిన నద్దురాచరణంబున కోర్వక తత్పభికు
లొక్కమొగి నార్తులగుచుఁ జనుటయు నతనితండ్రియగు నరుణుండు
నృశంసుం డగుతనకొమరుం డెద్దియేని నొకదుష్కృత్యమ్మున వీరలఁ జె
నకం బోలు నని శంకించి వారల కిట్లనుఁ. ౨౩౫

కం॥ నాకొమరుఁ డెఱిఁగి యెఱుఁగక, మీకేమియొనర్చె ననుడు మే
లెంచక తా, మొకకన్నియను బలాత్కృతిఁ, జేకొనియెన్ బెండ్లివే
ళఁ, జెనఁటివిధమునన్. ౨౩౬

సత్యవ్రతోపాఖ్యానము.

ఉ॥ నావుడుఁ గ్రుద్ధుఁడై నృపతి నందనుఁ గని యిట్లు పల్కుఁ దు
ష్టా! వృథ నీదునామ మకటా! యిది పాతకకృత్య మేమిగా
భావమునం దలంచితివి పార్థివజన్మము నెత్త లేదె? నా
కీవు సుతుండ వన్నయశమే? యెటకేనియుఁ బొమ్ము దుర్మతీ. ౨౩౭

వ॥ సత్యవ్రతుం డేనెమొడ కేగఁదు నని మొదిరించి మాటికిని
బల్కుఁడు నతం డిట్లను. ౨౩౮

చ॥ శ్వపచులు నేనిఁ జేయనియసత్కృతిఁ జల్పిననీకు నాశ్వపా
కపరిచయంబు న్యాయ్య మగుఁ గాన నటుల్ పొనరింపు మెంతయే

నపయశ మిచ్చునీకతన నౌమనె యేను గృతార్థుఁడన్ గులం
బు పతిత మయ్యె నీజననముం గని యింతికి వంశపావనా. ౨౩౯

వ॥ ఇట్లు వసిష్ఠప్రేరితుండగు జనకునిచే నిష్కాసితుండై సత్యవ్రతుండు వనమ్మున కరిగి శ్వపాకులం గూడి ధనుర్ధరుఁడై వర్తించుచు వసిష్ఠునియందుఁ గ్రోధమ్ము గలిగి యుండెఁ బదంపడి వరుణుండు పుత్రార్థమ్ముగాఁ దపం బొనరింప వనమ్మున కరిగె నీయధర్మమ్ము కారణమ్ముగ నింద్రుం డా రాజుదేశమ్మునఁ బండ్రెండుసంవత్సరమ్ములు వర్షాభావం బొనర్చె నట్టియెడ. ౨౪౦

క॥ ఆనృపతిదేశమునఁ దన, సూనుల నర్ధాంగి విడిచి సాంవకతపమున్,
బూనఁ జనెఁ గౌశికుఁడు, గా నెగడెడియేటికడకు గాధిజుఁ డె
లమిన్. ౨౪౧

క॥ ఆకౌశికునర్ధాంగి క్షు, ధాకులులై శిశువు లన్న మన్న మనుచుఁ ద
న్నేకడఁ బీడింపఁగ బల్, శోకముపాలై మనమ్ము సుక్కి కలంగన్.

చ॥ పతి ధనహీన నైన నను బాలకులన్ ద్యజియించి యేగె భూ
పతియును లేఁడు చూచుటకుఁ బట్టణమందు; క్షుధార్తులై ననుం
బ్రతుకఁగ నీరు తిండికయి బాలకు; లెవ్వఁడు రక్షకుండు? దు
ర్గతి నెటు లీఁగుదాన బ్రతుకంగల రే సుతు లన్నహీనులై. ౨౪౩

ఉ॥ ఎల్లఱఁ జంపుకంటె మఱియిందొకనిన్ దెగనమ్ముదాన నే
నుల్లము రాయి చేసికొని; యోమఁగ వచ్చును వక్రియాప్తసం
పల్లవ మిక్కుమారులకుఁ బ్రాణము నిల్పఁగఁ గొంతదనన్; నే
తల్లికి నేనిఁ జొప్పడనిధర్మము ధాత విధించె నాకిటన్. ౨౪౪

క॥ అనిదైవగతికిఁ జింతన్, గొనుచున్ మధ్యమునియుఱుతఁ గొంకక
దర్భల్, పేనిపినరజ్జువు దగిలిచి, తనగృహమ్మున్ వీడి చనియెఁ దరుణి
వగ దగన్. ౨౪౫

క॥ మలమల మఱుఁగుచు నమ్ముని,లలనామణి సుతులు చెఱఁగు లాగుచు
రా నెం, దులకేనిఁ బోవునది యి,మ్ముల సత్యవ్రతునిమార్గమునఁ
గనుఁగొనియెన్, ౨౮౬

వ॥ సత్యవ్రతుండు నాపె నీక్షించి యిట్లనియె.

క॥ అకటా! యేడ్పెడి పుత్రకు,లకు నలుతం దాఁడు గట్టి నారీమణి! మి
న్నక యరిగెద వెందులకే, మికతం బెవ్వ తెవు తెల్పుమీ సత్యముగన్

క॥ అనవుడు వల్లలనామణి, యను విశ్వామిత్రుఁ డనెడియనఘాత్ముఁడు న
న్నును సుతులన్ డించి తపం, బున కరిగె న్న న్నెఱుంగు మునివరు
సతిగా. ౨౮౭

క॥ ధనహీన నై నకతమున, ననద నగుచు సుతులపోషణార్థముగా నం
దనులం దొక్కరుఁ డగువీ, నిని విక్రీతునిఁగఁ జేయ నేర్చితినసఘా.

చ॥ అనవుడు నానృపాలసుతుఁ డమ్మరో! యేమిటి కిట్లొనర్ప నే
ననుదినమున్ భవత్సుతులయాఁకటికిన్ దగినట్టిభక్ష్యముం
గొని యరుదెంతు సత్యమునకుం జవదాఁటక తావకాశ్రమ
మ్మున నొకచెట్టునం దిడుదు మాటగఁ గట్టి గృహమ్ము చేరుమా.

వ॥ పదంపడి నీభర్త యును రాఁగలఁడు నావుడు నమ్మునివనిత
సంతసించి తనయాశ్రమమ్మున కరిగె నక్కొమరుండు గళబంధమ్ము కా
రణమ్ముగఁ గాలవుం డనఁ బరఁగె. ౨౯౧

క॥ ఆసత్యవ్రతుఁ డను వి, శ్వాసమ్మును భక్తియును గృపయుఁ గలిగి
నదా, దాసుండై మునివనితను, గ్రాసం బిడు సుతసహితముగా
భుజియింపన్. ౨౯౨

గీ॥ మృగముల వరాహములను మహిషశశముల, ననుదినమ్మును గొ
ట్టి సత్యవ్రతుండు, గాధిసుతునాశ్రమముపొంతఁ గట్టుఁ జెట్టు,కొ
మ్మ కొకమ్ముల్లైగాఁ జేసి కూర్చుపేర్మి. ౨౯౩

వ॥ విశ్వామిత్రునిభార్య తన్మాంసంబుకతన సుతులఁ బోషించు
చుఁ గాలమ్ము గడపుచుండె నిట్లుండ నట సత్యవ్రతునితండ్రి తపమ్మున

కరిగినది మొదలుగ నతనిపురమ్మును నంతఃపురమ్మును వసిష్ఠుండు గాపా
డుచు రాజకార్యమ్ములు నెఱవేర్చుచు నయోధ్యయం దుండె నయ్యెడ
నప్పురమ్మునకు సమీపమ్మునఁ దండ్రియానతిం జేసి దుర్గతిం బడియు
న్న సత్యవ్రతునకు నొక్కనాఁడు మృగమ్ము లెవ్వియుం గానరాక వసి
ష్ఠుధేనువు పొడకట్ట దానిం గాంచి యతండు పూర్వక్రోధమ్మున వధిం
చి కన్నాంసమ్ము కొంతదిని తనయాఁకలిం దీర్చికొని తక్కుంగలపలలమ్ము
నప్పాదపమ్మున నెప్పటియట్ల బంధించె. ౨౧౪

క॥ ఆఋషిపత్నియుఁ దనదుర, మూఁకులకుం బెట్టి గోవుమాంసం బని
తా, నారయ నేరక యెంతేఁ, గూరిమి భుజియించె మిగులఁ గుతు
కంబెసఁగన్. ౨౧౫

వ॥ అంత వసిష్ఠుండు తనధేనువుమృతి నెఱింగి కోపాకులుండై
పశుఘ్నుం డగుసత్యవ్రతున కిట్లనియె. ౨౧౬

ఉ॥ ధేనువుఁ జంపి యెంతటికృతిన్ బొనరించితి వోరిదుష్ట! దో
షానుగతుండవై మును ధరామరదారహరించుటన్ జగ
న్మానితుఁ డైనతండ్రియుపమానము గైకొనుటన్ వృథాగతిన్
ధేనువు నిప్డు చంపుటను నిన్నుఁ ద్రిశంకుఁ డనంగ నొప్పెడిన్.

వ॥ నేఁడు మొదలు నీనామమ్మునం బొదలి జనులకుఁ బిశాచాకా
రమ్మునం బొడకట్టుచుండు మని శాపం బిచ్చిన నతం డాశాపమ్ము దా
ల్చి యయ్యాశ్రమమ్మున వసియించుచు నొక్కమునిపుత్రునికతన నుప
దేశంబు వడసి జగజ్జననిం గుఱించి యఖండతప మ్మొనరించుచుండె నా
వుడు జనమేజయుండు మహాత్మా! త్రిశంకునకు వసిష్ఠశాపం బెట్లుతొలఁ
గె నొడువు మన నతం డిట్లనియె. ౨౧౭

గీ॥ అతఁడు పిశాచమై దేవి నాత్మ నిల్పి, తన్నవాక్షరమంత్రతత్పరమ
నస్కుఁ, డగుచుఁ దప మాచరించి హోమార్థియగుచు,నర్థి విప్రు
లకడ కేగియడిగె నిట్లు. ౨౧౮

వ॥ నాయొనర్చెడి నమస్కృతులం గొని మత్ప్రార్థనంబు సఫలం
బొనర్పఁ గోరెద నేను చిరమ్మునుండి నవాక్షరమంత్రరాజంబు జపియిం

చితి నిపుడు జపదశాంశమ్ముచే హోమంబు నలుప వలయు మీరలు ఋత్విజులరై యిక్కార్యంబు నెఱవేర్చి కృతార్థుం జేయ వేఁడెద న న్నరుణపుత్రుం డగుసత్యవ్రతుఁగాఁ నెఱుంగుఁడు నావుడు వార లిట్లనిరి.

క॥ తెలియంగ నయ్యె నీవా?, కులగురుఁడు వసిష్ఠమౌని కోపించి నినుఁ
జలిపెఁ బిశాచముగా నీ, కలవడునే? వేదవిహిత మగుకృతి సేయన్.

చ॥ అని తనుఁ దూలనాడుటయు నానృపనందనుఁ డేల నాదుజీ
వన మిఁక నేమి నేయుదు నపాత్రుఁడ రాజ్యము లేమి చేసె మ
జ్జనకుఁడు దేశికుం డిడెఁ "బిశాచమవై చెడు" మంచు శాప; మె
వ్వనికి నసహ్యమం బొరసి పాతకినై బ్రదుకంగఁ జెల్లునే. ౧౬౨

వ॥ అని కృతనిశ్చయుండై శుష్కమ్ము లగుకాష్ఠమ్ములు పేర్చి చితి నేర్పఱచి యగ్నిఁ జొనిపి యందుం బ్రవేశింప నెంచి స్నానం బొన రించి జగజ్జనని నాత్మఁ దలంచుకొంచుఁ దత్సమీపమ్మునఁ గృతాంజలియై కూర్చుండునంత నజ్జగదంబ కరుణాశాలినియై యాకసమ్మున నాతనికి దర్శనం బొసంగి వారించి యిట్లను. ౧౬౩

గీ॥ సాహసింపఁగ నేఁ? యోజనవరేణ్య?, వినుము నామాట నీతండ్రి
వృద్ధుఁ డయ్యెఁ, నీకు రాజ్య మొసంగి యొందెనిఁ దపము, చేయఁ
బోనున్నవాఁడు నిశ్చింతుఁ డగుచు. ౧౬౪

వ॥ మదనుగ్రహమ్మునం జేసి రేపు నిన్నుఁ బట్టాభిషిక్తుం జేయ నీతండ్రియనుమతమ్మున మంత్రు లరుదెంతు రని చెప్పి దేవి యదృశ్య యయ్యెఁ బదంపడి త్రిశంకుండు మరణోద్యమమ్ము విడిచి సుఖం బుండె నంత నారదుం డరిగి వృత్తాంతమ్మెల్ల నృపాలునకుం జెప్పిన నతండు పుత్రుమరణోద్యోగమ్మునకు దుఃఖతుండై మంత్రులం బిలిచి యిట్లను.

ఉ॥ పౌ మ్మనినంత న న్విడిచి పోయి వనమ్మున భాగ్యహీనుఁడై
గుర్విమ్మరుచున్ గురుప్రవరుకోపము తె న్నలయింపఁగాఁ బిశా
చమ్మయి దేహిఁ గొల్చి విలస న్మతియై తుద కెంతయున్ విరా
గమ్మున నగ్నిలోనఁ దనకాయము వైవఁగ నెంచె నక్కటా. ౧౬౬

గీ॥ కృప గలిగి దేవి వారింపకేని సుతుఁడు, మృతిఁ బొరయుఁ గాదె?
వైశమ మేగి నాఁడు, జ్యేష్ఠపుత్రునిఁ డెందు నిశ్చింత వాని, కిచ్చి
రాజ్యమ్ము తపమున కేఁగువాఁడ. ౧౬౭

వ॥ నావుడు మంత్రులు సత్యవ్రతునిపాలి కరిగి యనునయవచనమ్ముల నోదార్చి పురమ్మునకుఁ దీసికొనివచ్చి తండ్రికిం జూపిన నతండు జటాజూటధరుండును గ్రూరుండును జింతాదంతురుండును నగుకొమరుం గాంచి పశ్చాత్తప్తుండై రాజ్యార్హుండును మేధావియు నగుతనయు ధర్మం బెఱింగియు నిట్లొనరించితి నని సిగ్గిలుచు నాలింగనం బొనర్చికొని తనసింహాసనమ్మునఁ గూర్చుండఁ బెట్టికొని ప్రీతిపూర్వకమ్ముగ నిట్లనియె. ౧౬౮

రాజనీతి

క॥ తనయా ధర్మమ్మున బు, ద్ధిని నిలుపవలయు నెపుడు ద్విజవర్యుల
మ, న్నన సేయ వలయుఁ బ్రజలకున్, దనుజులవలెఁ బ్రోవ వల
యు నరనాథునకున్. ౧౬౯

గీ॥ ధనము న్యాయాగతంబయి తనరు టొకటి, యనృతమునఁ గాలు వెట్ట
మియును సమార్గ, గామి గాకుంట తపసుల నోముటయును, బరమ
ధర్మమ్ము లియ్యవి పార్థివునకు. ౧౭౦

గీ॥ ఇంద్రియజయంబు పూజ్యుల నెఱుఁగుటయును, మంత్రగుప్తియుఁ
జోరులమద మడఁచుట, శత్రుశేషంబు సైఁపమి సచివు నన్య, స
క్తుఁ జేర్పమి పతికి యశస్కరంబు. ౧౭౧

గీ॥ శత్రుమిత్రులకృత్యముల్ చారముఖము, వలన నెఱుఁగుటయును
శుష్కవాది గామి, దుష్టసంగంబు దొలఁగుట యిష్టులకును, బూ
జ్యులకు నీఁగియును విధి భూపతులకు. ౧౭౨

క॥ యాగముల నొనర్చుట మృగ, యాగతి నతిరక్తి లేమి యంగనలం
దు, ద్యోగముల విశ్వసింపమి, యాగమవిహితములు నృపతు ల
గువారలకున్. ౧౭౩

గీ॥ ద్యూతమున దాని నాడెడినీతిరహితు, నందు మద్యమ్మునందు వా
రాంగనాజ, నమ్మునందును దఱుచు గానమ్మునందు, విముఖుఁడై వ్రి
జ నట్లొనర్పింప వలయు. ౧౭౪

గీ॥ అరసి బ్రాహ్మముహూర్తమునందు లేచి, స్నాన మొనరించి నియతుఁ
డై శక్తిపూజ, భక్తి నొనరింపఁగావలెఁ బ్రతిదినమ్ము, జన్మసాఫ
ల్యమును గోరుచతురమతికి. ౧౭౫

క॥ ఒకసారియైన నప్పర, మకృపానిధి నంబఁ గొలిచి మన్ననఁ దత్పా,
దకమలజలంబు గ్రోలిన, సుకృతికిజన్మమ్ములేదు సూ! నిక్కముగన్.

గీ॥ దృశ్యమగు జగమఖిలమ్ము దేవదేవి, జీవుఁడీశ్వరుఁడునుగూడ దేవ
దేవి యని, వినిశ్చితాత్ముం డగున నఘమతికి, నతులితానంద మొ
ల్లప్పు డనుఘటించు. ౧౭౭

శా॥ ప్రాతఃకృత్యములన్ యథోచితగతిం బాటించి కొల్వుండి వి
ద్యాతంత్రజ్ఞుల విప్రులన్ బిలిచి శాస్త్రార్థమ్ము లవ్వారిచేఁ
బూతుండై విని పాత్రులై తనరునాభూదేవతాశ్రేష్ఠులన్
బ్రీతిన్ దానము లిచ్చి పుచ్చవలయున్ బృథ్వీశుఁ డెల్లప్పుడున్.

క॥ విను మూర్ఖులైనద్విజులకు, ధన మీవల దిచ్చెనే నుదరపోషణకుం,గ
ని పెట్టి యీవలయు లం, ఘన మొనరింపంగఁ దగదుగా? ధర్మములన్

చ॥ అనఘుల భూమిదేవతల సత్యమహాత్ముల నెన్నఁడేనియున్
జన దవమానముం గొలుప క్షత్రకులమ్మున కమ్మహామహుల్
జనకులు; వారి యగ్నికిని క్షత్రియజాతికి విప్రజాతి లో
హానిధులకున్ శిలల్ జనకతాస్పదముల్ విధిచోదితమ్ముగన్. ౧౮౦

ఉ॥ వారలతేజ మెందును నవారితమై యలరారు భూపతుల్
వారలలోన ధీరు లగువారల నెన్ని యఖండదానస
త్కారములన్ మహావినయగౌరవసంపదలన్ మహోన్నతిం
గోరుచుఁ బూజ సేయుదు రకుంఠితవైభవముల్ సెలంగఁగన్. ౧౮౧

గీ॥ ధర్మశాస్త్రానుసరణంబు దప్ప కెపుడు, దండనీతి యవశ్యంబు ధరణి పతికిఁ, గోశసంగ్రహ మెల్లెడఁ గూర్పవలయు, ననుచు బోధించెఁ బృథివీంద్రుఁ డాత్మజునకు. ౨౮౨

మ॥ తనవాక్యములు సమ్మతించినసుతుం దత్తన్మహాతీర్థ పా
వననీరములచేత మంత్ర్యనుమతిన్ బాఠుల్ శ్రుతుల్ సెప్పి దీ
వనలం జేయఁగ మంచికాలమున దివ్యద్భంగిఁ బట్టాభిషే
చనముం జేసి యతం డరణ్యము తపస్సంసక్తి నేఁగెన్ దగన్. ౨౮౩

వ॥ అట్లు నృపాలుండు గాంతారమ్మునఁ గాంతాసహితమ్ముగఁ దపం బొనర్చి కొండొకకాలమ్మునకు దేహంబు విడిచి దివం బరిగి యచ్చట నింద్రాసన సమీపమ్మున కేఁడవయింద్రుండై యుండె ననుడు జనమేజయుం డిట్లను. ౨౮౪

ఉ॥ మున్ను వసిష్ఠుధేనువును ఖచ్చరుఁడై వధియించి శాపముం
గొన్న త్రిశంకుఁ డేగతిస గుంభినికిన్ ధవుఁ డయ్యె నెందునే
ని న్నృపతిత్వ మూనఁ దగునే మునివర్య! పిశాచముల్ గృపన్
దన్న ప్రపుశాపమోక్షణకథన్ వినిపింపుము నాకు నావుడున్. ౨౮౫

వ॥ వ్యాసుం డిట్లనియె.

చ॥ అతఁడు పిశాచ మయ్యు జగదంబిక నాత్మఁ దలంచి తత్కృపా
మృతమున దివ్యదేహము ధరించె వసిష్ఠమహామునీంద్రుస
మ్మతికి నిధాన మయ్యెఁ బిత్రుమాన్యతఁ గాంచె నృపాల లోకవం
దిత యగునప్పరాంబిక నుతించిన నెయ్యది గల్గకుండునే. ౨౮౬

గీ॥ అనఘుఁడై పేర్మినిట్లు సత్యవ్రతుండు, రాజ్యమునుజెంది జన్నముల్ రమణఁ జేసి, యెన్నఁ దగుకీర్తి గాంచి లోకోన్నతుండు, సర్వలక్షణ యుతు హరిశ్చంద్రుఁ గనియె. ౨౮౭

వ॥ పదంపడి యనుగుణవయస్కుం డగుకొమరునకు యౌవ రాజ్యం బొసంగి శరీరమ్ముతో దివమ్మున కరుగఁ దలఁచి వసిష్ఠాశ్రమమ్మున కరిగి కృతాంజలిపుటుండై యిట్లను. ౨౮౮

వసిష్ఠుండు త్రిశంకునకు శాపంబిచ్చుట.

మ॥ అనఘా? యీతనువుం ద్యజింపకయ నే నాసింతు స్వర్లోకసం
జనితానందము లప్సరోవిధుముఖీసంసర్గముల్ దివ్యనం
దనసంచారముఁ గర్ణపేయ మగుగాంధర్వంబుఁ; దత్రాద్భుతా
భినవోద్యత్ఫలదాయి యాగమును సంప్రీతిం దగం దెల్పుమా.

చ॥ అనవుడు నవ్వసిష్ఠుఁ డను నాకనివాసము మర్త్యదుర్లభం
బనఘ! కృతాధ్వరుండు మృతుఁడై దివ మేఁగుట సుప్రసిద్ధ మే
మనఁ దగు నీమనోరథము యాగ మొనర్పితివేని వచ్చుఁ ద
త్తనువున నప్సరస్సతులఁ దద్దయుఁ గూడి సుఖంతువిమ్ములన్. ౨౦

వ॥ అంతియ కాని బొందితో నాకసుఖం బొడఁగూర్చుట నా
కశక్యం బనవుడుఁ బూర్వరోషసంయుక్తుం డగునమ్మహామునికిఁ ద్రిశం
కుం డిట్లను నీవు గర్వావేశమ్మున నన్నుఁ గ్రతువు చేయింపవేని వేఱొ
క్క పురోహితునితనఁ దాదృశం బగుజన్నం బొనర్పువాఁడ ననుఁడు
గోపోద్రేకమ్మున నిట్లు శపించె. ౨౧

ఉ॥ గోవధపాపదూషితునకున్ ధరణీసురదారహర్తకున్
దేవనివాస మన్య మగుదేహము దాల్చినయేనిఁ గల్గ దో
తా? వెఱ చింత లేక నను సాగ్రహయుక్తునిఁ జేయుదే? దురా
త్మా? విను మిప్డ నీకు నను వాశ్వపచత్వము శాపహేతువై. ౨౨

చ॥ గురుఁ డిటు శాప మీ నతనికుండలముల్ శిలలయ్యె నీలతన్
బొరసిన పట్టుపుట్టము నముజ్జ్వలమై తగుదివ్యదేహమున్
గరకిన యయ్యె మైనలుగు గంధము విట్ప్రము మయ్యె శక్తికిం
తరుల నెదిర్చి యెవ్వఁడు సుఖమ్ములఁ బొందు జగత్త్రయమ్మునన్.

శా॥ గాయత్రీజపతత్పరుండు సురలోకజ్యేష్ఠకల్పుండు దు
ర్జేయుం డైనవసిష్ఠుఁ డిట్లు తను వంచింపన్ మహాంబేది చిం
తాయత్తుం డయి యింటికిం జనఁగ నత్యంతమ్ము శంకించి యీ
కాయం బెంతయు హేయ మేలిఁకని తత్కాంతారసంచారియై.

క॥ శ్వపచుం డగుపతిఁ గని యెం, త పతివ్రతయైన భార్య తర్కించు
నుమం, త్రిపురస్థు లగు బంధులు, నెప మిడి యెడ నుంతు రింత
నీచత గలదే. ౨౯౫

మ॥ మరణంబే శరణంబు గాక యని యాత్మన్ నిశ్చయుం బంచి తీ
వ్రరణం బేగతిఁ గల్గు వహ్నిప్రవేశసంబంధమ్మునం జేసి యె
వ్వరు గోల్పోవుదురు గాయ మాపటితు లాపై జన్మమందుఁ బునః
పరితాపమ్మును గాంచువార లని చెప్పన్ వింద ధర్మములన్. ౨౯౬

వ॥ కావున నాత్మహత్యకన్న నింద్యం బొండు గన్పట్ట దెట్టిదైనం గృతశుభాశుభకర్మములు కేవలభోగ్యంబు లగుటచే నీదేహమ్మునన యీశ్వపచత్వమ్ము నిశ్చయముగా ననుభవింప వలయుఁగాదె? పుణ్యతీర్థములు సేవించుచుఁ బరాంబికాస్మరణమ్మును సాధుసంసర్గమ్మును తోడుగాఁ గాననమ్మున సంచరించెద నెవ్వండేని యొకమహానుభావుండు దొరకకుండునే! యని నగరమ్ము విడిచి గంగాతీరమ్మున కరిగి యట దుఃఖపరీతుండై వసియించుచుండె. ౨౯౭

క॥ తనతండ్రిదుర్దశను విని, ఘనుఁడు హరిశ్చంద్రుఁ డాత్మఁ గలఁగ
సచివులన్, బనిచెన్ వారలు గంగా, ధునియొద్దను జేరి నృపుని
దుఃఖితుఁ గృశునిన్. ౨౯౮

వ॥ కాంచి వినయమ్మున మహాత్మా! యువరాజగు నీతనయుండు హరిశ్చంద్రుండు నిన్ను సన్మానపూర్వకమ్ముగఁ దోడి తెండనిన వచ్చితిమి కటాక్షించి నగరమ్మున కరుదెంచి యథాపూర్వమ్ముగ మంత్రులును సేవకులును సేవింప రాజ్యభారమ్ము వహింపుము గురుం డెట్లు ప్రసన్నుండగు నట్లొనర్పవచ్చు నని బహుభంగుల విన్నవించినను శ్వపచుండగు నానృపాలుండు గృహం బేగుటకు సమ్మతింపక వారల కిట్లనియె. ౨౯౯

చ॥ చనుఁడు మదాజ్ఞఁ జేసి శ్వపచత్వమునన్ బురిఁ జూడ నోప ను
త్తనయుని తోడ బ్రాహ్మణహితమ్ముగ జన్నము లాదియాగ క్రతుల్

పౌనరుచుచుఁ ధరాభరము పూని ప్రజన్ భరియింపు మంచు నా
పనుపునఁ జెప్పి మీరలును బోల్పుడుఁ దాతనికిన్ సహాయులై.

వ॥ ఇట్లు కృతనిశ్చయుండైన త్రిశంకునకు నమస్కరించి దుఃఖా
వేశమ్మున నందఱును నా యాశ్రమంబు విడిచి పురి కరుదెంచి. ౩౦౧

క॥ అనవద్య మగుదినమ్మున, ఘనుని హరిశ్చంద్రు భూమికాంతునిగా స
జ్జనహితు నభిషేకించిరి, మునిజనములతోడ మంత్రిముఖ్యులు పే
ర్మిన్. ౩౦౨

వ॥ హరిశ్చంద్రుం డిట్లు కృతాభిషేకుండై మనమ్మునఁ దండ్రిం
దలఁచుచు న్యాయ్యంబుగ భూపాలనం బొనరించె నావుడు జనమేజ
యుండు. ౩౦౩

మ॥ జనమాన్యుండు త్రిశంకుభూపతి హరిశ్చంద్రుఁ దనూజున్ జగ
ద్వినుతుం బట్టము గట్టఁజేసి పిదపన్ దేహమ్ము చాలించెనో?
మునిచే శాపవిముక్తిఁ జెందెనో? వనిన్ మున్నెట్టు లప్పాట మా
లనిభంగిన్ జరియించెనో నొడువు మెల్లన్ వృత్తము న్నాకొగిన్.

వ॥ నావుడు వ్యాసుండు రాజేంద్రా! త్రిశంకుం డట్లు హరిశ్చం
ద్రునకు రాజ్యం బొసంగి జగజ్జనని నాత్మ నిల్పి యవ్వనమ్మున గంగాతీర
మ్మునఁ దపమ్ముకలిమి గాలయాపనం బొనర్చుచుండె నంతమున్ను తపమ్ము
న కరిగిన విశ్వామిత్రుండు సమాప్తవ్రతుండై దారపుత్రాదుల నీక్షిం
చుపొంటె నరుదెంచి సుతసహితమ్ముగ నెదుగ వచ్చి నిర్వర్తితసపర్య
నై యున్నభార్యం గాంచి ప్రీతిపూర్వకమ్ముగ నిట్లనియె, ౩౦౫

క॥ తరుణీ! దుర్భిక్షమ్మున, నరిగితి నేఁ దపమొనర్ప నాత్మజులను స,
న్నొరు లెవ్వరు పోషించిరి, తరమె కుటుంబమ్ము గపప ద్రవ్యము
లేమిన్. ౩౦౬

గీ॥ కఱవతిశయించె ననువార్త కతన మిమ్ముఁ, దలఁచి శోకించి నిర్ధన
త్వమునఁ జేయు, తెరు వెఱుంగక యిటకరుదేరనైతి, నాక నప్ప
టిదురవస్థ నాతి? వినుము. ౩౦౭

క॥ అంతలిఁ బట్టఁగ లేక శ్వ, పాకునిగృహ మేగి చోరభావమ్మున భాం
డాకలితపక్వశునకప, లాకాంక్ష యొనర్చునంత నాశ్వపచుండున్.

వ॥ తత్క్షణంబున నడిఁ గట్టి మేల్కాంచి వంటింట నున్న నన్నుం
జూచి నీ విప్ప్వ శోకంబున మద్గృహంబునకు వచ్చితి భాండం బేల తడ
వెదు నావుడు నేను భయతప్తుండనయ్యు ధైర్యం బవలంబించి వాని
కిట్లంటి. ౩౦౯

ఉ॥ తాపసుఁడన్ క్షుధార్తి నయి తాళఁగ లే కిటు చోరభావమున్
బూవుచు నీగృహమ్మునకుఁ జొచ్చితి నే నతిథిన్ గృహస్థ మీరా
శాపరిపూర్తి చేయఁగ నొసంగుము మాంస మొకింత; భాండమం
దీపనికై కరం బిడితి నేటికి నాఁకకు లోర్చ ధైర్యమారినై. ౩౧౦

వ॥ నావుడు శ్వపాకుండు నా కిట్లనియె.

చ॥ ఇది శ్వపచాలయంబు విను మేను శ్వపాకుఁడ మాంసముల్ భుజిం
పఁ దగునె యగ్రజాతి కిటఁ; బాతకకృత్యము మాడ నేల న
య్యోద మను వేఁగఁ జెప్పి వినవే శ్వపచుల్ మతిమోదుజాతులున్
విధిగ ననర్హులంగులకు విప్రకులోత్తమ నిద్య భాండముల్.

గీ॥ వీఁడు లోభావృతుం డని చూడఁబోకు, మగట మాంసవాణిజ్య మపవి
త్ర మందు, విపరీతయుక్తభం బిట్టి విధిగ దగుదు, నీ ద్విజత్వ
దక్షు వర్ణవిధము చెడదె. ౩౧౨

వ॥ నావుడు నానిధర్మమునకు సంతసించి యే నిట్లంటి.

క॥ తగుగతిఁ బల్కితి విది ధర్మగతిఁ దగుభంగి నూత్నమార్గము
వినుము, వ్యగ్రమైన దేహమును ని, ల్పఁగఁ దగు తెంకింపఁ దగదు
పాపమ్మునకున్. ౩౧౩

గీ॥ తనువు గల్గినయప్డె పాతకము నడచు, నిష్కృతి సేయంగ వచ్చు
నెంకిని నాప, దలు ననాపద లని చూడఁ దగదు దోష, మొదయుఁ
జేయకయున్నఁ బాల్పడు నరకము. ౩౧౪

చ॥ మరణము తప్పుచేఁ గనినమానవుఁ డెట్టిఁడునే నవశ్యము
న్నరకము చెందుఁగాన మరణమ్మునకుం భయ మంది చోరతన్
బొరసి శ్వపాకగేహ మని బుద్ధి నెఱింగియు నీమహానసం
బరయుఁగ వచ్చినాఁడ వినుమాఁ గృపాళి యెందు నెఱుంగ నిచ్చనే.

క॥ అదియునుఁగాంచి చోరత్వము, తగఁ గాపట్యవ్యదేవుదాసపాత్రునిఁ జేఁ, యఁ
గొను నవర్గ రాత్మతం, బోదవిందినకొఱ నింతయు నిక్క మనుదుర్.

శా॥ ఆపద్ఘన్యుఁడు నేస్తుఁకోంటములులాన్నై భాగ లోపాప్య స
ద్భావాన్నాన్నైన నట్టేత్వరవందై భూనభోభాగ మి
బ్బ్రహ్మాడ్రిఁ గేలసిల్లఁగాఁ గునిసెఁ గాంచతొంచనోదంచితం
బై పాటిల్లెడివృష్టి విద్యుదాదయాం బందందుఁ గన్పట్టఁగన్. 3౧౭

చ॥ ఘనమును గాంచి సంతసము దాల్చి తదీయగృహమ్ము వీడి ని
న్ననుసుమాలు గృహమ్మును గనుంగొన వచ్చితి నింత కాల మి
వ్వనమున నోముమాంగఁ బసికాంబుధ నేగతి నోమి? తెల్లు జీ
వనమున నుంటి? తెల్పుమన వారిజలోచన మాని కిట్లనున్. 3౧౮

క॥ నీచనుట మొదలుఁ గఱువు పి, శాచముగతిఁ బ్రిబలి తప్పు సైఁపక
నుతులన్, ముచాకచక్య మొడసిన, యాంగింపఁగఁ బ్రితిగృహంబు
వరిగి నయ్యమునన్. 3౧౯

క॥ అనుగును సేమంగమ్ములు, సదపులాలో నేగకొనును నాయింకేతిక్
గడపితిఁ గొండోకకాలము, గడంగాం నీక నిలుకపాపల నెల్లన్.

ఉ॥ పిమ్మట నింద్ర్యకుం జనిన విచ్చును నెట్టుగ గేస్తుం; జేయగ
ర్హ్యమ్ము కేగి నగాంచినన నేరయు రాం దోకగింజ కందమూం
లమ్ములుగాని పండ్లుల ఫలమ్ములుగాని లభింప వట్టి కా
లమ్మునఁ గన్గొంన్ గని తలంకిరి నాఁకలి దీర్పరామికిన్. 3౨౦

వ॥ అంత నంపజాం జంపుటకంటె నింద్రాకృతనయు నమ్మ తత్త్రి
యుఁ బ్రాప్తం బగుధనమ్మునఁ దక్కటిపుత్రులఁ బోషించుట లగ్గనియెంచి
క్రందమానుం డగుకొమరునకుత రజ్జుపుం దగిల్చి వెంటఁ బెట్టికొని

యొం దేనిఁ జనునమ్యెడ సత్యవ్రతుం డనురాకొమరుఁడు చూచి యేమీ బాలకుం డేమ్మకతం బనవుడు నే నిట్లంటి నీశిశువు నాచే విక్రయార్థంబుగాఁ గొనిపోవంబడు వాఁడు నావుడు నతండుగరుణించి నీవు గృహమ్మరుగుము నీకుటుంబమునకుఁ బ్రతిదినమ్ము చాలినంత యామిషముం దెచ్చి యే నిచ్చువాఁడ నద్దాన జీవింతువుగాక యిట్లు నీపతియగు మునీంద్రుండు వచ్చునను నాచేయుట యనిన నేను ముదం బంది యింటి కరిగితి నతండును బ్రతిదినమ్మును నట్లొనర్చువాఁ డప్పన్నిమిత్తమ్మున వసిష్ఠుచే శపింపంబడియె నది యెట్లంటేని. ౩౨౨

క॥ ఒకనాఁడు మృగము లెచటఁద,నకుఁ గానఁగ రాక యీవనము
నెల్లెడ మిన్నక తిరిగి విసివి యతఁడు తు,దకుఁ జంపె వసిష్ఠుగోవుఁ
దన్మునివరుఁడున్. ౩౨౩

క॥ అలిగి త్రిశంకుం డనుపే,రలవడఁగ శపించె మాలఁడై కుందఁగ నా
వలనఁగదా యాతనికిఁ,గలుషముఘటియించె ననివగచెదమునీంద్రా.

వ॥ కావున నుపకర్త యగునన్నరవరుఁ డేగతి నైనఁ ద బలగరిష్ఠుండ వగునీ కుపకార్యుం డని వేఁడిన సతికిఁ బతి యిట్లనియె. ౩౨౪

క॥ నే దవ్వై యున్నప్పుడు,నీదైనయవస్థ చూచి నెఱిఁ బ్రోచినదా
యాతనిఁ దన్నుపవర్యుని,సాదరమతి శాప మెడలు నట్లొనరింతున్

వ॥ అని చెప్పి యతనిదుఃఖం బెట్లు విముక్తంబగునో కో? యని యెంచుచుఁ ద్రిశంకుం డున్నపక్కణంబున కరుగుడు నతండు మునిరాక నెఱింగి యెదురై విస్మయం బొందవఁ బాదమ్ములంబడి నమస్కరించినఁ గరుణార్ద్రుండై కౌశికుండు లేవ నెత్తి యిట్లనియె. ౩౨౫

క॥ జననాథ ! నీవు మిక్కలి,యనఘుండవు నాతదర్థమై శాపంబుం
గొని చాండాలుఁడ వైతివి,చనునే నా కూరకుంట శక్తుఁడ నయ్యున్

వ॥ ప్రత్యుపకారం బొనర్చి ఋణవిముక్తిం జెంద నుంటి నీ యభీష్టం బేమనుడుఁ ద్రిశంకుఁడు మహాత్మా ! మున్ను మత్కులగురుం

డగు వసిష్ఠుని సశరీరస్వర్గదం బగుజన్నమ్మున నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయు మని వేఁడిన నతం డొల్లఁ డాయె. 328

క॥ ప్రీతి న్నాకోరిక నిడ, నేతువయోని వినుమయ్య! నియమమ్మున నా
చేత నశరీరనాకద, మైతన రెడిజన్నమును దయఁ జేయింతే. 329

వ॥ కులగురుం డొల్లననిన నే నన్యు గురునిఁ గాఁ గొని యీ యాగంబు నిర్వర్తింపించెద ననుడు నతండు నన్నవమానింప నుంకించితివిగానఁ జండాలుండవై నవయు మనియె నియ్యది శాపకారణంబు నాపుడుఁ గౌశికుండు దచ్ఛాపంబు గ్రహించి యుపకృతిం బొనర్పనెంచి యజ్ఞసంభారమ్ము లార్జించి మునులం బిలిచిన వారలు మఖయాథార్థ్యంబు గుఱుతెఱింగి వసిష్ఠనివారితులై యెక్కరును రాకుండిరి. దానికిఁ గ్రుద్ధుండై కౌశికుండు త్రిశంకుకడ కరిగి వసిష్ఠదౌర్మంత్ర్యమ్మున మును లొక్కరును నిటకు రారు. 330

మ॥ ద్విజు లేతేరక యున్న జన్న మెటు సంధిపంగ నౌ నిఁక దివం
బజరుద్రాదులు మెచ్చ నంపెదను రాజా! నాతపశ్శక్తి చూ
డఁ జనుఁ గైకొను మిష్ట నీ కొసఁగువాఁడఁ బెద్దకాలంబు చే
యుజపం బంచును ధారవోసెఁ దప మాయుర్వీశుహస్తమ్మునన్.

క॥ తనగాయత్రీజపసం, జనితం బగుసుకృతి మిచ్చి జనవరఁ చను మిం
కను స్వర్గంబున కేవ్వం,డును నిన్నడ్డంగఁ జాలఁడు జగత్త్రయిలో

త్రిశంకుండు స్వర్గమ్మున కరుగుట.

చ॥ అని యనుపన్ త్రిశంకుఁడు రయమ్మునఁ బక్షియుఁ బోలె నాకనం
బునకుఁ దపోబలమ్మున సముద్గతుఁడై దివ మేగునంత న
య్యనిమిషు లంతరంబున జనాధిపతిన్ శ్వపచాకృతిం గనుం
గొని శ్వపచుండు నాకమునకుం జనుదెంచెడి దేవవల్లభా. 333

ఉ॥ నాపుడు దేవనాథుఁడు మనమ్మున విస్మయ మంది యేగి యా
భూవిభునిన్ శ్వపాకునిఁ దపోవిభవమ్మున నాక మేగుదు

ర్భవుని దాఁ ద్రిశంకునిఁగ భావనచేసియుఁ బొమ్ము పొమ్ము నీ?
దేవనివాస మేది? జనుదేర శ్వపాకుఁడు నేఁడ? సుర్తి. 334

వ॥ అని పలికిన ద్రోచినఁ ద్రిశంకుండు క్షీణపుణ్యుం డగు సమరుండునుం బోలె భూమిం బడువాఁడు గాధిజుంగూర్చి యిట్లా క్రోశించె. 335

చ॥ చను మునినంత నేగి సురసద్మము చేరెడినన్ను దేవతల్
కని సురనాథుతో నుడువఁగా నతఁ డీగతిఁ ద్రెచ్చె నో మునీం
ద్ర! నను గనుఁగొనం దగ దే! ధారుణిపైఁ బడుచుంటి నాఁగ న
మ్మునివిని “నిల్వు”మంచు నృపముఖ్యుని నాఁగెఁ గపమ్ము పెంపునన్.

వ॥ గాధిజుం డట్లు త్రిశంకుని గగనమ్మున నిలువరించి పిదప నుదకంబు స్పృశించి సువిస్తరం బగునిష్టి నొనర్చి నూతనసృష్టిగా వేల్పులం బ్రస్వర్గమ్ము నిర్మించుచునంత నింద్రుం డెఱింగి సత్వరమ్మున నయ్యెడ కరుదెంచి వినయమ్మున నిట్లను. 336

క॥ కోపించి నూత్నసృష్టిన్, బ్రాపింపఁగ నేల? మౌనివర? భావత్కా
జ్ఞాపరిపూర్తి యొనర్చెద, నా ప్రార్థన పాటిసేయు మా మునివరుఁడున్.

ఉ॥ సురపతి కిట్లు పల్కు బలసూదన? త్వద్భవనమ్మునుండి యీ
ధరఁ బడుమా త్రిశంకుని ముదమ్మునఁ దోడ్కొని స్వర్గలోక సు
స్థిరునిగఁ జేయు మిట్లయిన సృష్టికి మానెద నంచు నే ననన్
గరము మునీంద్రు దార్ఢ్యమునఁ గాంచితుఁ డై సురనాథుఁ “డో” మనెన్.

క॥ తప్పనివిధిచే నీగతి, నొప్పి పిదప దివ్యదేహ మొసఁగి త్రిశంకున్
గొప్పగఁ దనపార్శ్వమునన్, జొప్పడఁగాఁ జేసి యరిగె సురపతి దివికిన్. 340

వ॥ ఏకవిమానసంగతులై యిట్లింద్రత్రిశంకులు దివమ్మున కరిగిన స్వస్థుండై గాధిజుం డాశ్రమమ్మున నుండె. 341

గీ॥ స్వర్గగతి తండ్రి కబ్బినవార్త నెఱిఁగి, సంతసంబంది యాహరిశ్చంద్ర
నృపతి, పుడమి నేలుచుఁ దనకూర్మి పడఁతిఁ గూడి, యిష్టభోగమ్ము లను
దిన మొనయుచుండె, 342

క॥ సంతానము దవ్వాగుటకుఁ, జింతించి వసిష్ఠమౌని సేవించి మహా
మంత్రజ్ఞ! నాకు సంతతి, యింతకు లేకుంట కేమి హేతువు
చెపుమా. ౩౪౩

మ॥ కలవింకమ్ములు సంతతిం గని సుఖాఖండస్థితిన్ బొల్చు న
వ్వల నీక్షింపు ముపాయశాలి వయి దైవజ్ఞుండవై మంత్రవే
త్తలకుం బ్రాపయి యున్న నీదుపదపద్మమ్ముల్ దగం గొల్చువా
రలకున్ మా కిటు లౌటకున్ గతము ప్రారబ్ధమ్ము నాఁ జెల్లదే.

వ॥ అని శోకమిశ్రమ్ముగఁ బల్కునజ్జనవరునకు వసిష్ఠుం డిట్లనియె.

చ॥ కనఁగ నపత్యహీనున కన్నను దుఃఖము లేదు సంసృతిం
బనుపడువారికిన్ ధరణివల్లభ! సంతతి నీఁగ నెంతయున్
ఘనుఁ డసవిందు నవ్వరుణు; గ్రక్కున నాతనిఁ బూజచేసి నం
దనుఁ గొనవచ్చుఁ దత్కృతికి దైవము తోడగునాఁడు తత్కృపన్.

గీ॥ దైవపురుషకారమ్ములు దవిలి కార్యసిద్ధిఁ బొనరించు నుద్యమస్థితికి న
రుఁడు గడఁగ దైవంబు తోడగుఁ గాని లేని, నాఁడు కేవల దైవ మొ
నర్చు టెట్లు. ౩౪౬

వ॥ అని గురుం డుపదేశించి పీడ్కొల్పినఁ గృతనమస్కారుండై
యరుదెంచి హరిశ్చంద్రుండు గంగాతీరమ్మున ఘోరతపం బొనర్చె. ౩౪౭

క॥ ఆతనితపమున కెడఁదఁ బ్ర, చేతుం డానంద మొంది చెచ్చెరఁ గన
న్నై ప్రీతిన్ గోరుము వరమన, భూతలపతి కేలు మొగిచి పులకిత
తనుఁడై. ౩౪౮

క॥ అనపత్యుఁడన్న దుఃఖం, బున మునిఁగెడి నాకు ఋణవిముక్తిప్రదు
నం, దనుఁ గరుణింపుము నావుడు, జనపతి కతఁ డనియె దరహాస
న్ముఖుఁ డగుచున్. ౩౪౯

ఉ॥ నందను నీ కొసంగెదఁ గనందగు నందము వొల్చువాని మి
న్నందెడి సద్గుణంబులకు నాకరమై తగువాని భూమినం

కరిందనఁ దత్క్రతుం బశువుగా నొనరించి యజించెదే మదా
నందము గోరి; నావుడు మనమ్మున భూపతి గొంకి యిట్లనున్. 310

వ॥ మహాత్మా! వంధ్యత్వకన్న నియ్యది కొంత మేలగుట నిష్పాట
నొనరించువాఁడ సుతుఁ బ్రసాదింపు మనవుడు వరుణుండు నీకు నవశ్య
మ్మును గొమరుండు పుట్టు గృహం బరుగుము నావుడు సంతుష్టుండై య
తఁడు పురమ్మునకుఁ జని భార్యకు నొడివిననాపెయు సంతసించెఁ దక్కుఁ
గల భార్యాశతమ్మును ముదమ్మునఁ బొదలె. 311

రోహితోత్పత్తి

గీ॥ అతనిభార్యాశతమ్మునయందుఁ బట్టపు, రాజ్ఞి యగుశైబ్య యంత గర్భ
మ్ము దాల్చి, పదినెలలు నిండఁ గనియెశుభదినమందు, సుతునిఁ గంద
ర్పసుందరుఁ బతిహితముగ. 312

వ॥ హరిశ్చంద్రుండు జాతకర్మం బొనరించి యఖండోత్సవం
బాచరించె నట్టియెడ వరుణుండు విప్రవేషమ్మున నట కరుదెంచి స్వస్తి
వచన పూర్వకమ్ముగఁ దన్నాశీఁగించి యి ట్లనియె. 313

ఉ॥ నావరదానకారణమునం దగె వంధ్యత లేమి నీకు; న
ద్భావుఁడ వేని యీసుతునిఁ బార్థివ! యజ్ఞపశుం బొనర్చి సు
శ్రీ వెలయన్ యజింపు మనఁ జింతమెయి న్నరపాలుఁ డక్కటా!
యేవిధ నిక్కుమారకుని నీఁ దగు నీ కెటు లోపఁగాఁదగున్. 314

చ॥ వరుణుఁ డితండు విప్రుఁడయి వచ్చె మఖార్కుట నీడఁ బోవఁ డె
వ్వరికిని దేవహేళనము భావ్యము గా దతికోమలాంగు నం
బురుహసమాననున్ మఖమువొంటె వధించినఁ బుత్రశోకముం
దరమె భరింపఁ దక్కటవిధమ్మున నీతఁడు ప్రీతి చెందునే. 315

క॥ పెక్కగు బాములఁ బడి తుద, క్రొక్కరుఁ గని నందులకు సుఖోదయ
మునకుం, దక్కితి నదిగాకయుఁ బై,మిక్కిలి శోకింప వలసె మితి
లేనివగన్. 316

వ॥ అని చింతించి ధైర్యం బవలంబించి వినయమ్మున నతని కిట్లనుమహాత్మా! పుత్త్రుండుదయించిన పదిదినమ్ములకుఁ దండ్రి కర్మయోగ్యుఁడగుఁ దల్లి మాసమ్మునకు శుచి యగు యాగమ్మునకు దంపతులు ముఖ్యు లగుట సర్వ సమ్మతం బనవుడు వరుణుండు మాసానంతరమ్మున నరుదెంతు నని చెప్పి చనియె నంత హరిశ్చంద్రుండు పరమానందమ్మున విప్రులకుఁ గోట్లకొలఁది గోవులను దిలపర్వతమ్ములను హేమరాసులను నొసంగి యాత్మజునకు రోహితుం డనునామం బిడి పుత్త్రవదనసందర్శనజనితానందపరవశుండై యుండునంత మాసమ్ము పూర్ణం బగుడు వరుణుం డెప్పటియట్ల విప్రుఁడై యరుదెంచి యజింపు మనుడు నృపాలుండు దుఃఖసాగరమగ్నుండై యతనికి నమస్కరించి కృతాంజలియై యిట్లనియె. ౩౫౭

క॥ పావన మర్త్యేతర సదనము, దేవర రాఁబట్టి మఖవిధికిఁ బసిబాలుం,
డేవిధి నర్హుఁడు దంత, శ్రీ వెలయని పశువు శ్రుతినిషిద్ధము కాదే. ౩౫౮

వ॥ కావున దంతోదయంబు గా వేగను క్రతు వొనర్తు ననుడు నంగీకరించి యతం డరిగెఁ బిమ్మట సంతసమ్మునఁ గొంతకాలంబు గడపి నృపాలుండున్నంత దంతోదయం బగుట యెఱింగి వరుణుండు యథాపూర్వమ్ముగఁ గ్రతు వొనర్పు మని వచ్చె నంత హరిశ్చంద్రుండు నిర్వర్తితసత్త్వారుండై యతని కిట్లను. ౩౫౯

గీ॥ అకృతచౌలుండు గర్భకేశాన్వితుండు, సముతుఁడు గాఁ డనుట వృద్ధ
సమ్మతంబు, గానఁ దత్కృతి నెఱవేర్చి క్రతు వొనర్తు, నీ వెఱుంగని
ధర్మ మెందేనిఁ గలదె. ౩౬౦

వ॥ అనుటయు.

క॥ తెలిసి వరుణుండు నవ్వుచు, బలుమఱు త్రిప్పెదవు కపటభావం బది
నీ, కలవడియె నాత్మజునియం, దలి మోహము ని న్ననత్యతత్పరుఁ
జేసెన్. ౩౬౧

వ॥ కేశఖండానంతరమ్మునఁ గ్రతువొనర్పవేని దారుణం బగు శాపమ్ము నాచే నీ కీఁబడు నింత నిక్కువ మని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె

క॥ జనవంద్యుం డిక్ష్వాకున్ర, ఘనికొలమునఁ బొడమి వ్యర్థపుంబల్కులు
గ, ల్గినవాఁ డితఁ డనియెడికీ, ర్తిని జెందకు పోయి వత్తు నృపతివ
తంసా. ౩౬౩

వ॥ అని చెప్పి యప్పటి కతం డరిగె భూపాలుండును సంతుష్టాంతరంగుండై యుండెఁ బదంపడి కొండొకకాలమునకుఁ గొమారుండు చూడాకరణయోగ్యుం డగుడుఁ దత్కార్యంబు గృతప్రయత్నుండై.

క॥ తానును భార్యయుఁ దొడపై, సూనుని నెలకొల్పి మిగులశోభన
లీలన్, శ్రీ నెగడ నున్నతత్తవి, ప్రానుగతిన్ వరుణుఁ డచటి కరు
దెంచి యనున్. ౩౬౪

వ॥ రాజేంద్రా! చూడాకరణంబు నిర్వర్తించుచుంటి విఁకఁ గొఱంత యేమున్నయది? మఖం బొనరింపుము నావుడు హరిశ్చంద్రుండు కృతనమస్కారుండై యతని కిట్లను. ౩౬౫

చ॥ ఇపుడ యొనర్పు టర్హ మని యేను నెఱుంగుదు నట్లొనర్ప యా
గపశువుగా నొనర్పఁ గఁ దగం డితఁ డాగమసంస్కృతిన్ ద్విజ
త్వపదవి నొందకుండినకతమ్మున; మూఁడగుజాతులందుఁ దా
రుపనయనంబు లేమిఁ జరణోద్భవతుల్యులు కర్మబాహ్యులున్.

వ॥ కావున శూద్రప్రాయుం డగునిక్కుమారుని యాగపశువుగా నొనర్పుటకు శంకింతు నుపనీతుం డగునాఁడు నీయభీష్టంబు నెఱవేర్తు రాజుల కేకాదశవర్షమునను బ్రాహ్మణుల కష్టమవర్షమునను వైశ్యులకు ద్వాదశాబ్దమునను నుపనయనంబు విధిచోదితం బనుగ్రహించెదేనిఁ దత్కార్యానంతరమున యాగంబు విధియుతంబుగ నొనరింతు నావచనంబు సత్యమ్ముగ నమ్మి యిప్పటికి వెంచేయు మనుడుఁ బ్రసన్నవదనుండై వరుణుండు దనపురమ్మున కరిగె నంత నృపాలుండును బుత్రుని కతనఁ బరమానందమ్మునఁ గాలయాపనం బొనర్చుచుండె. ౩౬౭

క॥ పదపడి యబ్బాలునకున్, బదియేఁడులు వోవుదెంచెఁ బార్థివుఁడున్నె,
మ్మదిఁ జింత గడలుకొనఁగాఁ, బనునొండవయేటఁ దగుశుభదిన
మునందున్. ౩౬౮

వ॥ ఉపనయనంబు యథోక్తంబుగ నొనర్చి యున్నంత వరుణుం
డరుదెంచి మఖం బొనర్పు మనుడు రా జిట్లనియె. ౩౨౦

క॥ దేవా! కొమరుం డుపనయ, పావితుఁడై యొప్పె మఖము పచరిం
చెదఁ గా, నీ వేఁడికొనెద నిన్ను న, మావర్తనకర్మ మొలయునం
తకుఁ దాళన్. ౩౨౧

క॥ అప్పుడు నీమాటకుఁ బ్రీతి, నెప్పన్ దయచేసి పాదసేవకుని న్న
న్నిప్పాట గారవింపుము, యప్పతి! యన నతఁడు కోపియై యిట్లనియెన్.

క॥ వినయమున నన్ బ్రతారణ, మొనరించెదు పుత్రబంధ మొక్కం
తయుఁ దెగి, స్వినయట్లు తోఁప దలు దెగి, స్వనేని న న్నిట్లు త్రిప్పఁ
జెల్లునే నీకున్. ౩౨౩

వ॥ కానిమ్ము నీవలుకులయందలివిశ్వాసమ్మున నిప్పుడు నయిత
మరిగి సమావర్తనకర్మానంతరమ్మున రాఁబోవువాఁడ నని చెప్పి యతం
డరిగెఁ బిమ్మట నృపాలుండు సంతసించి యుక్తకాలమ్మునఁ దక్షిణకా
ర్యంబు నిర్వర్తించి రాఁబోవువరుణునకై తలంకి చింతించుచున్నఁ
గొమరుం "డిటు లేల చింత సేసెద"వని యడిగి కారణం బెఱిఁగి యాత్మ
మరణమ్మునకు భయమంది మంత్రిపుత్రులతో యోజించి యేకతంబ వన
మ్మునకుఁ బలాయనం బొనర్చెఁ బదంపడి వరుణభయమ్మున దూతల నం
పించి నృపాలుండు వెదకించి కానక దుఃఖాక్రాంతుండై యుండునంత
వరుణుండు జన్నం బొనర్పు మని నిర్బంధింప నరుదెంచిన భయత్రస్తుండై
యతం డతనికి మ్రొక్కి యిట్లను. ౩౨౪

చ॥ భయమునఁ బాఱిపోయె జలపాలక! బాలకుఁ డేమి సేయుదు
న్నయపథగామి గామియును నా కనువయ్యె వనమ్ములందుఁ ద
ద్దయు మునిపల్లెలందు వసుధాధరగహ్వరసీమలందు నా
దయినయనుజ్ఞ భృత్యతతి యారసి కానక వచ్చి రయ్యెడన్. ౩౨౫

ఉ॥ ఏమి యొనర్పుమన్న నది యే నొనరింతు మహాత్మ! తప్పు నా
పై మొనసేక క్షమింపుమనఁ బాశి మహాగ్రహుఁడై ననున్ వృథా

శా మునిఁగా నొనర్చితివిగా! కపటమ్మున; నీకు నబ్బు దీ
ర్ఘామయ మాజలోదర మిహమ్మున దీనఁ గృశింపు మెప్పుడున్.

వ॥ ఇట్లు శపించి యతం డరిగిన నరపతి వ్యాధిపీడితుండై పుత్రుఁ గనరామికి మఱింత వగచుచునుండు నెడఁ బదపడి యొకవత్సరమునకుఁ దండ్రిమరణావస్థ విని కనుఁగొనఁదలంచి రోహితుండు బయలువెడలు నంత శక్రుం డడ్డమై విప్రరూపమ్మున నతని కిట్లనియె. 322

ఉ॥ పోకుము రాజపుత్ర! నృపపుంగవుఁ డెమ్మెయి నాత్మసౌఖ్యముం
జేకొన యాగము న్నవము చేసి నినున్ వధియించు నాత్మసౌ
ఖ్యాకలనంబు గోరు నృపు లాత్మజుఁ డంచుఁ దదన్యుఁ డంచు మ
ర్థ్యకులు నూడఁ బోరకట! తెల్లఁగ నేల యకారణమ్ముగన్. 323

గీ॥ ఆమయనివృత్తి పొందెని న్నడఁప నెంచు, తండ్రిఁ గన నేగ నే
యతండు మృతిని, జెందు పిమ్మ నరిగి యానందమొసఁగ, రాజ్యభా
రమ్ము వహియింపరాదె నీకు. 324

వ॥ అని బహుభంగుల వాసవుండు నిషేధింప నివృత్తగమనుండై రోహితుండు మఱియు నొకవత్సరమ్ము దనుక నవ్వనమ్మున యుండి పదంపడి తండ్రి యత్యంతదుఃఖమ్మున నున్నవాఁ డని విని మరణమ్మునకుఁ గృతనిశ్చయుండై గమనోన్ముఖుం డగుడు బ్రాహ్మణరూపమ్మున వాసవుండు యథాపూర్వముగా నేతెంచి యుక్తివచనమ్ముల వారించెఁ బిమ్మట. 325

క॥ భూతలపతి రోగమ్మున, నాతురుఁడై గురు వసిష్ఠుఁ బ్రార్థించినఁ దా
నాతఁడు చెప్పె నుపాయము, క్రీతుని చే సుఖము చెందు కృతకృ
త్యుఁడవై. 326

వ॥ వేదవిదులు క్రీతుని దశవిధపుత్రులలో గణియింతురు గావున వరుణుం డీక్షితమునఁ బ్రీతుండై శాపమోక్షణం బొనర్చు నని వెండియు. 327

క॥ తపములు వ్రతములు దానము, లపరిమితముగా నొనర్చి యాత్మజుం
గని లో, భపరీతుండై యెవ్వఁడు, కృప లేకవ్వాని మఖము నెనఁగు
వధించున్. ౩౮౫

వ॥ వదంపడి వల్లె యని నృపాలుండు క్రయక్రీతుం డగు కొమరుం దెమ్మని మంత్రిని నియోగించిన నతం డల్లెడ నరయువంత నజీగర్తుం డను బ్రాహ్మణుండు ధనహీనుం డొక్కరుండు పొడకట్టె నతనికి శునః పుచ్ఛ శునశ్శేఫ శునోలాంగూలు రనువారలు మువ్వురు కొమరులు.

ఉ॥ ఆతనిఁ జూచి మంత్రి వరుఁ డగ్రికులోద్భవ! మానృపాలకుం
డాతురుఁడై రుజాపహృతికై నరయాగము సేయు నీతనూ
జాతులలోన నొక్కరు నొసంగవె! గోశతముల్ గ్రహించి వి
క్రీతునిఁగాఁగ నాఁ; నతఁ డొగిన్ ధనహీనతఁ జేసి ప్రీతుఁడై. ౩౮౬

వ॥ లోభమ్మున నొక్కరు నమ్మం దలఁచి యందుఁ గార్యాధికారి యగుకతన జ్యేష్ఠు నీ నేరక కనిష్ఠు నీనెంచుచుఁ దల్లి నాకు వీనియందుఁ బ్రేమం బగ్గలం బనియె నంత మధ్యముం డగు శునశ్శేఫు నొసంగిన మంత్రి యతనిం గొని నృపాలున కిడియె. ౩౮౭

హరిశ్చంద్రుఁడు నరమేధం బొనర్చుట

క॥ మునిపుత్రునిఁ బశువుంగా, నొనరిచి యూపమునఁ గట్టి యుర్వీ
శుఁడు యా,గనియతి నుండుఁ గనిముని, జనులెల్లరు కష్టంపడిరి
జననాథమణీ. ౩౮౮

వ॥ అట్టియెడఁ బశువిశసనకర్మమునకు శామిత శస్త్రాదానంబొన రింపక దయాళుం డగుట నిట్లను. ౩౮౯

క॥ దీనుని విప్రకుమారు న, నూనమ్ముగ నేద్చువాని నూరకచంపం
గా నేరఁ బాపకర్మము, గా నెఱిఁగియు నిట్టిపనికిఁ గడుఁగొనఁ దగునే.

వ॥ అని యతం డప్పాపకర్మమునఁ విముఖుం డగుటయు రాజు సదస్యులం గాంచి కర్తవ్యం బే మని యడిగిన నాసభయం దొక్కపెద్దఁ

గిలకిలారావం బెసంగ శునశ్శేఫుండు నతిదీనగతి నేడ్చుచుండె నయ్యెడఁ
దజ్జనకుం డజీగర్తుండు లేచి యుచ్చైస్స్వరమ్మున నిట్లను. 350

చ॥ జనవర? యాతఁ డిప్పనికి సమ్మతి నందఁడయేని నేన మ
త్తనయుఁ డటంచు సందియమెదం గనకే మఖకర్మపూర్తికై
హనన మొనర్తు నిప్పశువు; నప్పు డొసంగినదానికన్న వే
తన ద్విగుణమ్ముగా నిడెదె? ద్రవ్యము చేయు నుతెట్టికృత్యముల్. 351

వ॥ అనవుడు నృపుడు సంతసించి వల్లె యనుటయు నజీగర్తుండు
పుత్రహననమ్మున కుద్యుక్తుం డయ్యె. నంత సభాసదు లెల్లరు నాతని
ఘోరకృత్యమ్మునకు హాహాకారమ్ము లొనర్చుచు నిట్లనిరి. 352

క॥ కూరుండు పిశాచముకా, కారయ నీతండు విప్రుఁ డగునె మహా
పా, పారంభుఁడు లోభమునఁ గు, మారుం జంపుటకు నుద్యమం
బొనరించుఁ. 353

వ॥ అని యతని నుద్దేశించి.

క॥ విను మోవిప్రాధమ! నం, దనుఁ జంపి ధనంబు గొనుట దగునే
వేదం, బునఁ దాన పుత్రుఁ డగుచుఁ, జనియించు నటన్న పలుకు
చదువఁగ లేదే. 354

వ॥ ఇయ్యది ధనలోభమ్మునఁ నాత్మహననం బొనరించుటయు
కాదే? యని బహుభంగుల దూషించుచున్నయమ్మునఁ గౌశికుం డట క
రుణించి రోదనం బొనర్చుశునశ్శేపునియెడఁ గరుణించి నృపతిం గాంచి
వారించి యిట్లనియె. 355

క॥ అనఘా! మలకులమునఁ గుద్భ్వ,జకుమారుఁ జంపుటుడుగు జనవర!
నియా, గకృతియుఁ బూర్ణం బగు నీ, కకలంకయశంబు రోగహా
నియు నొదవుఁ. 356

మ॥ తన దేహమ్మున కన్యదేహమును విత్తం బిచ్చి పాపాత్ముఁ డౌ
జనకుం డీఁగొని వమ్ముచేసి యఘునఁ సాధింపఁగా నేల? యీ

జననింద్య మ్మగుకృత్యముఁ విడు హరిశ్చంద్రావనీపాల! యెం
దును బుణ్యం బనుకంప హింస మిగులన్ దోషమ్ము ముమ్మాటికిన్.

గీ॥ సర్వభూతములందును సమత గలిగి, యింద్రియోపరమమ్మున నెసఁ
గువాని, కఖిలసుఖములు నొసఁగు నయ్యంతరాత్ముఁ, డిట్టిదుష్కృతి
సౌఖ్య మొందేని యిడునె. ౩౯౭

చ॥ బ్రతుకుట యిష్ట మెల్లరకుఁ బార్థివ! నీవలె వీనికిన్ స్వకీ
యతనువునందుఁ బ్రీతి యగు టబ్బురమే! సకలంబు నాత్మన
మ్మితముగఁ జూచుపూరుషుఁడు మేటి; పురాభవవైరమేని నీ
కితనికి లేదు నిక్క మితఁ డేయపకార మొనర్చె నక్కటా. ౩౯౮

క॥ జనుఁ డెవ్వాఁడు నిరపరా, ధుని దున్మున్ వాఁడు వాని తొల్లిటి
కృత్యం, బును మఱవక రాఁబోవుజ, ననమునఁ జలపట్టి చంపు
న్యాయ్యం బగుటన్. ౪౦౦

క॥ అకటా! యెంతటిదుష్టుం,డొకదా! ద్రవ్యంబునన్ గడున్ లోభము
పూ, ని కనినసుతుఁ గనికరము గ,నక చంపఁగ నొప్పెఁ దజ్జనకుఁ
డు ద్విజుండై, ౪౦౧

క॥ పలువురఁ బుత్రులఁ గనఁదగు,నెలమిన్ గయ కేగు నొక్కఁడేనియు
యాగం, బులు సేయు న్వృషము విడుచున్, సలలితమగుగతిని
దనకు సంపాదింపన్. ౪౦౨

క॥ అనుధర్మ్ములు వమ్ముగ, జనకుం డిట్టు సేయు టొప్పె? జనవర! దుష్టా
త్ముని నీతని శిక్షింపఁగఁ, జనదే! పాపంబు సైఁప జనపతి కగునే.

ఉ॥ ఏనృపుదేశమందు వసియించుజనుం డొనరించుఁ బాప ము
ద్దానను. షష్ఠభాగమును దన్నరనాథుఁడు వొందు నుత్తముం
డైనత్రిశంకుభూమిపతి కాత్మభవుండవు పుత్త్రుఁ జంపు ని
వ్వానికి ద్రవ్య మిచ్చి రవివంశమునం దపకీర్తి గూర్తు వే. ౪౦౪

క॥ మునిపుత్త్రుని విడువుము దు, ర్జనుని నజీగర్తు శిక్ష సలుపుము నాఁడై
నని యోగం బొనరింపుము, పనుపను నీదేహమునం దపారసుఖమ్ముల్.

చ॥ జనవర? నీ మతంశ్రి గురుశాపము చెంది శ్వపాకుఁ డయ్యు నా
పనుపున బొందితోఁ జనె దివంబున కాయుపకారకారణ
మ్మునఁ నయినన్ ద్విజాత్మజు విముక్తుఁ గఁ జేయుము బ్రాహ్మణుండ యా
గనియుతు నన్ను వేఁడితిని గావున నా కిది యీఁగఁ జెల్ల దే.

ఉ॥ యాగ మొనర్చువాఁ డను నగ్రజుఁ డెయ్యది గోరు దాని నన
భ్యాగతుఁ డే రమేశుఁ,, డని యాగమ మూని యొసంగు టొప్పు న
త్యాగికి యాగ మెట్లు ఫలదం బగు? నే నిది గోరినాఁడ నా
కీఁగఁ దలంపు మియ్యది ను యిచ్చు నరేంద్ర? సుఖంబు నీకొగిన్.

ఉ॥ నావుడు రాజు పల్కె మునినాథ? యథార్థము పల్కి తీవు స
ద్భావుఁడ వయ్యు నాకుఁ గ్రతుభంగ మొనర్చెదె? వేలు గోరు మీఁ
గావలతున్ జలోదర మఖండగతి న్నను బాధ పెట్టఁగా
నావరుణున్ యజింపఁగ ధరామరపుత్త్రకుఁ గ్రీతుఁ జేసితిన్. ౨౦౭

వ॥ సకలధర్మవేత్త వగు నీ విందు బదులు సెప్పకు మనుడుఁ గౌశి
కుండు కోపానలుండై శునశ్శేపురోదనంబు విన నోపక కరుణారస
పూర్ణుండై దుఃఖించు నజీగర్తపుత్త్రుపార్శ్వమ్మున నిలిగి యభయం
బొసంగి యిట్లను. ౨౦౯

ఉ॥ ఈనృపుఁ డేమి సేయు విను మే నొకమంత్రము సెప్పవాఁడ న
ద్దానిఁ బఠింపు మయ్యది ముదంబున సిక్కని యట్లొనర్ప శో
కానుగతంబుగా మనసమునం దది మాటికిఁ దా జపించె న
ద్దానఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యె సుఖదాయకుఁడై వరుణుండు వానికిన్.

వ॥ అట్లు స్వస్వరూపమ్మున శునశ్శేపునకుం బొడకట్టిన యద్దేవుం
గాంచి యెల్లరును విస్మితులైరి. హరిశ్చంద్రుండును బద్ధాంజలిపు
టుండై నమస్కరించి యిట్లు సన్నుతించె. ౨౧౧

ఉ॥ దేవ? మహానుభావ? నను దీనుఁ గృతాగను లుబ్ధు మందునిన్
బావితుఁ జేయ వచ్చితి వపారకృపారసవార్ధివై భవ

త్సేవకుఁడఁగ గటాక్షమునఁ జేకొనుమీ యపరాధ మెమ్మెయిన్
దేవర కాచరించితిఁ బ్రతిజ్ఞకుఁ దప్పితిఁ బుత్రకాంక్షినై. ౪౧౨

క॥ వెగడయ్యె నా "కపుత్రస్య గతి ర్నాస్తి" యనువచనసంశ్రవణ
మునన్, భగవంతుని నిను వంచితు, నిగఁ జేసితి దానఁ గాదె నిగ
మవిధిజ్ఞా. ౪౧౩

చ॥ తెలియనివాని హేలనము ధీవరులొప్పి సహింతు రీ దేవ! నా
కలవడె రోగబాధ పయి నాత్మజుచేసినవంచనంబు; శా
నల కరిగెన్ సుతుండు మరణమ్మునకున్ భయమంది; జన్మమున్
సలుపఁగఁ గ్రీతుఁ దెచ్చితిని సద్ద్విజపుత్రకు నీదుప్రీతికై. ౪౧౪

గీ॥ పీనికతమున దేవ? నీవైన దర్శ, నంబు నా కబ్బె ననుపమానంబు
మజ్జ, లోదరవ్యాధిబాధయు నుడిగినట్ల, యయ్యె నావుడుఁ బాశి
యి ట్లనియెఁ బతికి. ౪౧౫

క॥ రోదనశీలుం డైన, న్నాదరమున ధైర్య మేది యనుపదవున్ స్తో
త్రాదుల నుతించు ద్విజదా, యీాదు శునశ్శేపు విడువు మాముగు
మెడలన్. ౪౧౬

వ॥ నీజన్మంబు పరిపూర్ణం బయ్యె నీ కింక వ్యాధి వలని భయం
బు లేశంబును లేకుండు నని చెప్పి వరుణుండు శునశ్శేపు విడిపించిన.

క॥ అయ కారణమై జయరవ, మయసుయ్యెన్ యజ్ఞశాల మహీపతియు
నిరా, మయుఁ డయ్యె శునశ్శేపుఁడు, భయహీనుం డయ్యె మఖము
పరిపూర్తిఁ దగెన్. ౪౧౭

వ॥ ఇట్లు విముక్తుండై శునశ్శేపుండు సభ్యులను నుద్దేశించి
కృతాంజలియై. ౪౧౮

ఉ॥ ఓకృతవిద్యులై నకరుణోదధులార! మహాత్ములార! శా
స్త్రకలనమ్మునన్ దగినయట్లు వచింపుఁడు మీాఁద నెవ్వఁడో
నా కగుఁ దండ్రి; మీాదువచనమ్మున నాతనిఁ గొల్చువాఁడ సు
శ్లోకుని; ధర్మనిర్ణయము సూక్ష్మమతుల్ వివరించు టొప్పగున్.

కII అనవుడు సభ్యు లజీగ, ర్తునికిం దాఁ బుట్టి పెరిఁగి తుద కీతం డా
తనికిఁగా కెవ్వరికిన్, దనయుం డగు నొండు రీతి ధర్మ్యం బగునే.

వII అని శంకించుచు నుండ వామదేవుం డను మునివరుండు.

కII కనుఁగొన నజీగర్తుఁడు, ధనలుబ్ధుం డగుచు నమ్మె ధరణీపతికిన్
దనయుం డితఁడు గాఁడే, ననఘుఁడు వరుణునకుఁ బుత్త్రుఁ డగు
న్యాయ్యముగన్. ౪_౨౨

గీII అన్నదాత భయత్రాత యాదరమున, విద్య నొసఁగినవాఁడును విత్త
దాత, కనినవాడును నేవురు తనకుఁ దండ్రు, లండ్రు ధర్మవిధా
నజ్ఞులైనమునులు. ౪_౨౩

వII నాఁడుడుఁ గొండఱు కన్నవాని కనియు మఱికొందఱు వరు
ణుని కనియు నింకఁ గొందఱు నృపతి కనియుఁ దమతమయభిప్రాయ
ములు వెలువరించి వివరించునయ్యెడ వసిష్ఠుం డిట్లనియె. ౪_౨౪

చII వినుఁడు సభాసదుల్! శ్రుతిగవీపరిశీలనఁ జెప్పుచుంటి నీ
తని ధనలుబ్ధుఁడై క్రయవిధమ్మున భూపతి కిచ్చినప్పుడే
జనకత తండ్రియం దెడలి సంగత మయ్యె నృపాలునందు; యూ
పనియతుఁగా నొనర్చుటను బార్థివుఁ డట్టిఁడ నాఁగఁ జెల్లెడిన్.

చII వరుణుఁడు దన్ను మాటికి స్తవం బొనరించుటఁజేసి వీని నా
దరమునఁ గాచె నాతఁడును దండ్రి యనం దగఁ డెవ్వని న్నుతిం
తురు మఱి వాఁ డొసంగు ధనతోషపశుప్రభుతాదిసంపదల్
పరమును బ్రాణముల్ దన కపారముగా ముద మబ్బెనేనియున్.

గీII ప్రాణసంకటమునఁ గృపాపరత వీక్ష్య, వంత మగుమంత్రి విచ్చి
కాపాడె నెవ్వఁ, డతఁడు కౌశికుఁ డీతనిపిత సుమతుల, సమ్మతం బిది
నాపుడు సభ్యులెల్ల. ౪_౨౫

కII ఇది ధర్మ్యం బని నుడివిన, సదయుండై గాధిజుండు జనకుండై ర
మ్మిది మొదలు నాగృహమ్మునఁ, బొదలుము నాపుత్త్రులందుఁ బుత్త్రుఁ
డ వగుచున్. ౪_౨౬

వ॥ నావుడు శునశ్శేఫుండు గౌశికు వెంట నరిగెఁ బదంపడి వరుణుండు తనభువనమ్మునకుఁ జనియె ఋత్విజులును సభికులును దమతమ పొందుపట్లకు నేగిరి. ౪౨౯

గీ॥ ఆహరిశ్చంద్రభూపాలుఁ డామయంబు, వాసి కృతకృత్యుఁడై ప్రజా
పాలనం బొ, నర్చె రోహితుఁడు విని జనకునికడకు, వచ్చె దుర్గమ
మైనయవ్వనము విడిచి. ౪౩౦

చ॥ తనయుని రాక చారులు ముదమ్మునఁ జెప్పఁ ద్రిశంకుపుత్త్రుఁ డం
త నెదురు వచ్చె రోహితుఁడు దండ్రికి దండము వెట్టి దండ
రీతిని బడయుగ్గ్ సన్నిధి నతిప్రతిపత్తిని లేవకున్న నం
దను నొగి లేవ నెత్తి ప్రియమమ్మునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెఁ దండ్రియున్.

క॥ నులివెచ్చని బాష్పమ్ములఁ, దలఁ దడుపుచు మూర్కొనున్ ముదమ్మున
నంక, స్థలమున నిడికొని మోమున్, బలుమఱుఁగనుఁ గుశలమడుగుఁ
బార్థివుఁడు సుతున్. ౪౩౨

క॥ నరమేధయాగవృత్తాం, తరిదిగఁ బుత్త్రునకుఁ జెప్పి యన్నరవరుఁ డా
దరమేదురుఁడై రాజ్య, స్థిరుఁడై జగ మేలుచుండె ధీరులు మెచ్చన్.

వ॥ పదంపడి హరిశ్చంద్రుండు వసిష్ఠుండు హోతగా రాజసూయం బొనర్చి యతని నెక్కుడు సత్కారమ్ముల గారవించె. ౪౩౪

ఆ॥ వె॥ యాగపరిసమాప్తి యగుమీఁద నొకనాఁడు, శక్రసదనమునకుఁ
జనె నరుంధ, తీమనోహరుండు తిరిగి గాధిజుఁడును, నటకు వచ్చె
నింద్రుసదముఁ బొందె. ౪౩౫

వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసంవాదము

వ॥ ఇట్లిరువురును నొక్కెడఁ గూర్చుండి యుండునంత విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రదత్తబహుమానభాసురుండగు వశిష్ఠుం గాంచి విస్మయమ్మున నీ కీ యబ్బురం బగుపూజ యెవ్వాఁ డొనర్చె నొడువు మన నతండు సంతోషపూర్వకంబుగ నిట్లనియె. ౪౩౬

ఉ॥ చంద్రసమానసద్యశుఁడు సత్యవచోనిరతుండు నౌ హరి
శ్చంద్రుఁడు నాకు శిష్యుఁడు పవిత్రగుణుండు దత్తదాన యజ్ఞ రా
జేంద్రులు సాటి రా రతనియాగికి మెచ్చ నొనర్చె దక్షిణా
సాంద్రము రాజసూయమున సత్క్రియతో నప్పుడె నిట్టిసత్కృతుల్.

గీ॥ సత్యవాదులు దాతల శౌర్యపరుల, ధర్మరతుల నెందు భూతంబు
మొదలు, మూఁడుకాలమ్ములందు నిరేడుభువనముల హరిశ్చంద్రు
నకు సాటి గలరె నృపులు. ౪౩౭

వ॥ ఇట్లు వసిష్ఠుండు హరిశ్చంద్రగుణాతిశయం బుగ్గడించిన నసూయాగ్రస్తుండై గాధిజుండు కోపసంరక్తలోచనుండై యిట్లనియె. ౪౩౮

క॥ కపటప్రియు మిథ్యావా, దపరాయణుఁ బెద్దఁజేసి తద్దయు నుతి చే
సి పలుకఁ దగవే యాతని, నెపము వచింపవె లేదె నిరంధిపునిక.

చ॥ పలుకుల కేమి? యానృపుఁ బందెము వెట్టి మనసత్యవాదిగా
ఖలునిఁగ దాత గామిగ నికాము మొనర్పఁ గలాఁడ నిట్లు నే
సలుపనయేని నాదయిన సంచితపుణ్యము రిత్త పోవు ని
ట్లలవడఁ జేయఁ జాలినపు డట్లగునే భవదీయ పుణ్యముల్. ౪౪౧

వ॥ ఇట్లన్యోన్యసంభృతసుకృతమ్ములు పణమ్ముగా వివదింపుచు నమ్మునివరులు నాకమ్ము విడిచి స్వాశ్రమమ్ములకు వచ్చి యున్నంత నొక్క నాఁడు హరిశ్చంద్రుండు వనమ్మునఁ గ్రుమ్మరువాఁ డొక్కెడ. ౪౪౨

క॥ బోరన నేడ్చెడియొకయం, భోరుహపత్రాక్షిఁ జూచి పొడమిన
కరుణన్, ఘోరవనమ్మున నిటు లే, కారణమున నునికి యెవఁడు
కాంతుఁడు నీకున్. ౪౪౩

క॥ క్రూరుండు రాక్షసుండను, నా రాజ్యమునందు లేఁడు నాతిరో? నిను దుః
ఖారంభమ్మున కెవ్వఁడు, కారణము వచింపు వానిఁ గండడఁగింతున్.

చ॥ అనుపమపాలువాక్యముల కచ్చెలి యుత్తర మిచ్చె నిట్లు రో
దనజనితాశ్రువుల్ వదనతామరసమ్ము నలంకరింప "నో

జనవర! గాధిజుం డనెడిసంయమి నన్ను ను బాధ వెట్టు శా
తనితపమున్ మహర్ధ మనఁ దన్నరపాలుఁడు దాని కిట్లనున్. ౪౪౭

వ॥ నీవు స్వస్థచిత్తుండవై యుండుమది యేను భవత్పీడాపహారాయ త్తుండనై తపం బొనర్చునమ్ముని నిప్పుడ వారించువాఁడ నని యూరార్చి విశ్వామిత్రునాశ్రమమ్మున కరిగి నమస్కరించి వినయమ్మున నిట్లను.

ఉ॥ ఏల తపం బొనర్చెదు మునీంద్ర! వృథాగతి దేహపీడయున్
బోలునె సంయమీంద్రులకు; బొంకక తెల్పుము నీదు కోర్కె; భూ
పాలన మే నొనర్చుతఱిఁ బాపపుబుద్ధిని లోకపీడ కీ
లీలఁ దపం బొనర్చ మగు తెమ్మిది పున్నెము పూరుషార్థమా.

వ॥ హరిశ్చంద్రుం డిట్లు వారింప నచ్చోటు విడిచి విశ్వామిత్రుండు తపం బుడిగి సంభృతక్రోధుండై యుండెను కరుగుచు. ౪౪౮

క॥ దినమునఁ దాను వసిష్ఠుఁడు, వినదింపుటయును దపంబు విఘ్నంబు
ను హే, తువుగఁ గోపము హెచ్చఁగ, నవనీపాలునకు వంచనా
ధానుకుఁడై. ౪౪౯

వ॥ ఒక్కదానవుని సూకరంబుగా నొనర్చి పనిచిన నదియును హరిశ్చంద్రునుపవనంబుఁ జొచ్చి రక్షకులన్ భయపెట్టి కదంబమాలతీ యూథికాదులం గదలంజేయుచుఁ బుడమికి దంతాఘాతంబు దొడరఁ జంపకకేతకీమల్లికాదుల నున్మూలించుచుఁ గరవీరాశోకంబులం ద్రవ్వుచు ముచుకుందాశోకతిలకవకుళంబులు నాపుమాపుచుఁ గదనం బొనర్చు నంత మాలాకారులు గొండొక పోరాడి శరంబులు పఱిఁగించినఁ దలంక కున్నది కేవలసూకరంబు గావనియుఁ గాలరూపమ్మున నిట్లివ్వండేం రాఁబోలు ననియు శంకించుచుఁ బలాయనం బొనర్చి శరణాగతులైన నృపాలుండు వారల కిట్లను. ౪౫౦

ఉ॥ ఏమి భయమ్ము చెందుటకు హేతువు దేవతలో! సురారులో?
భూమినెవండు నాకును రిపుండు వచింపుఁడు వాని నింతలో
నేమముమై వధించెద నని న్నను నెక్కఁడెదుర్చువాఁడె? త
న్నామము నాపుఁ దావును గుణమ్ములునున్ వివరింపుఁ డింకనున్.

వ॥ నావుడు మాతంగకాంత లిట్లనిరి.

చ॥ దివిజుఁడు గాఁడు రక్కసుఁడు దీర్ఘబలుండును గాఁడు దేవ! పు
ష్పవనములెల్లఁ గూల్చె నొకపంది తదీయబలంబు చెప్పఁగా
నవునె? యెదిర్చి పై విడుచు నమ్ముల కోర్చియు నార్చి పేర్చి భీ
తి వడఁగఁ జేసె మమ్ముఁ; జని తీర్పుము దానివిసువంబు నావుడున్.

వ॥ హరిశ్చంద్రుండు వాహనంబు నెక్కి సైన్యావృతుండై వనం
బున కరిగి ఘుర్ఘురించు నక్రోలంబు పాదపవ్యాలం గాంచి దానిచే విశీర్ణం
బులై పడియున్నలతాకుంజపుంజమ్ముల నరసి సంజాతక్రోధుండై. ౨౧౩

క॥ కడుకొని ధనువున బాణము, దొడిగి యెదురు వచ్చుదాని దుడు
కడఁపఁగనె, క్రూరుఁడు రయమున విడిచిన నది, తడయక పరుఁగిడి యొ
నలివు దశదిశ లలమున్. ౨౧౪

క॥ ఈగతి నాశుగమునకున్, లోఁగక గిరుకించి వనములోఁ జొరఁబడున,
య్యాగడపుటడవిపందిన్, దాఁ గని కోపించి యేసెఁ దద్దయు శర
ముల్. ౨౧౫

ఉ॥ కొండొకసేపు గన్పడును గొండొకసేపె పెడమై యదృశ్యమై
గండునఁ గుప్పెరున్ నడయుఁ గాల్రిలు నొకానొకచోట నాఁచ్చ ను
ద్దండముగాఁగ నొక్కెడ; దానిపిఱుందన వాజి నెక్కి భూ
మండలనాయకుం డరిగె మానసకోపభరంబు పెంపునన్. ౨౧౬

క॥ రయమునఁ బఱచెడి కోలము, నెయిదఁగ నరపాలుఁ డిట్లు లేగినఁ
దత్సే, న యదాయదలు పదాపద, లయి యాభూపాలు నెయిద
కటునిటు చెదరెన్. ౨౧౭

ఉ॥ ఆనరపాలసూతి యిటు లక్కిటి వెంట నధిజ్యచాపుఁడై
సేనను బాసి యేగి వనసీమలు పెక్కులు దాఁటి సంగత
గ్లానివిదూనమానసుఁ డఖండపిపాసకుఁ డంతఁ గాంచె న
క్షాననమధ్యమం దతులకాండమనోహరమైనయాపగన్. ౨౧౮

వ॥ కాంచి తత్తీరమ్మున వారువమ్ము డిగి జలమ్ములు ద్రావి త్రావించి యిక్క గోలమ్ము నరయరా దని కృతనిశ్చయుండై దిగ్భ్రమంబు దొడర నగరంబున కెట్లు పోగుదు నని యోజించుచున్నంత వృద్ధబ్రాహ్మణరూపమ్మున విశ్వామిత్రుం డట కరుదెంచిన నతనికి నమస్కరించుటయు నతండు స్వస్తివచనపూర్వకముగ నిట్లనియె. ౪౫౯

క॥ ఏమిది యొక్కఁడవై యీ, భూమికిఁ జనుదెంచితివి నృపుఁడవయ్యు
ను నీ, కేమి పని యబ్బె నిచట న, యోమయ మివ్వనము మనుజు
లుండరు దీనన్. ౪౬౦

వ॥ అని యడిగిన హరిశ్చంద్రుం డిట్లనియె.

ఉ॥ కోల మొకండు వచ్చి సుమకుంజములం బడఁగొట్టి యేడ్తెఱన్
బూలవనమ్ములోఁ దిరుగఁ బోఁ గని దక్కి యెదిర్చి రక్షకుల్
దోలఁగ లేక నాకడకుఁ దోంపుభీతిని నేగుదేర నే
నోలి వధింప వచ్చి శర మొండు నిగుడ్చితి నంత నద్దియున్. ౪౬౧

విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రుని వంచించుట.

వ॥ పరుగిడిన దాని వెంటఁ గొఱతెంచి యిట కరుదెంచితి సైన్యం బెటకేగెనో యెఱుంగ రాదు క్షుత్పిపాస లధికంబుగ బాధించుటం జేసి నగరమ్మున కరుగ నెంచిన దిగ్భ్రమణం బొదవి మార్గంబు దెలియదు కరుణించి తెరు వెఱింగింపు మని మఱియు నిట్లనియె. ౪౬౨

మ॥ అరయ న్నన్నెఱుఁగంగఁ జెప్పెద నయోధ్యానాథుఁడన్ నభ
శ్చరపూజ్యంబుగ రాజసూయము మొదల్ జన్నమ్ములం జేసి భా
స్వరకీర్తిన్ జగమెల్ల నేలెడిహరిశ్చంద్రుండ నాతోడ మా
పురి కేతెంచితివేని నిష్టధనంబు న్నీకు నే నిచ్చెదన్. ౪౬౩

వ॥ తద్ధనంబునం జేసి జన్నంబొనరించికొందువుగాక నావుడు విశ్వామిత్రుండు నగి హరిశ్చంద్రునికిట్లనియె. ౪౬౪

చ॥ ఇది యొక పుణ్యతీర్థము మహీశ్వర! యిం దవగాహనంబొన
ర్పఁదగుఁ బితృప్రియం బొనరుపం దగుఁ దర్పణ మాచరించి యీఁ
గఁదగు స్వశక్తిఁ గల్గఁ ద్విజగణంబులు మెచ్చఁగ దానధర్మముల్
“నదిఁ గని యీడఁ బోయి జనంబులు చెందుదు రాత్మహంత్రుతన్”

వ॥ అనుమహావచనంబు వినవే? యిచ్చోడస్నానంబు సలిపి నీకుఁ
గోఁచినయది నా కిచ్చితివేని దాన సంతుష్టుండనై కొండొక నేల వచ్చి
మార్గంబు గనఁ జేయువాఁడ ననవుడు నృపాలుం డక్కపటవచనంబులఁ
గలతెఱంగెఱుంగక సంతోషయుక్తుండై యున్నదినిఁ గుఱికి పితృతర్పణంబు
సలిపి కపటాకారుండగు నావృద్ధున కిట్లనియె. ౪౬౬

ఉ॥ దాన మొసంగువాఁడ విదితంబుగఁ గైకొనుమయ్య నీకు నే
జేని యభీష్ట మయ్యది యుచ్చెదఁ గాంచనమో? గజాశ్వసం
తానమొ? భూమిఖండమొ? ధనంబులొ? భూషలొ? గోవులో? మహా
ధ్యానములో? సతీమణులొ? తక్కిన వెయ్యవియైన దేయముల్.

క॥ మును రాజసూయమున సన్మునిసన్నిధియందు సకలమును గోరిన లే
దన కిత్తు ననుచు వ్రతముం, గొనియుంటి మహాత్మ! నీదుకోరిక
చెప్పుమా. ౪౬౭

క॥ అనఘుఁడవు నీవు తీర్థం, బును బావన మిది యొసంగఁబోలదె నీకో
రినకోర్కి నాదువ్రతినన్, మునిజనులెల్లరును సత్యముగ గణి
యింపన్. ౪౬౮

చ॥ అన మునినాథుఁ డిట్లను ధరాధిప! యంతటివాఁడవౌదు స
జ్జననుత! దైనసీయశము చాటుదు రెల్లరు సూర్యవంశసం
జనితుఁ డుదారధీరుఁడు త్రిశంకునిపుత్రుఁడు తాదృశుండు లే
డనుచు వసిష్ఠమౌనియును నాడఁగ వింటి నతండు బొంకునే. ౪౭౦

క॥ దాతవు సకలధరిత్రి, నేతవు నీ కొండు కొదవె నృప! నాదుతనూ
జాతునకుఁ బెండ్లి సేయుమ, నేతాదృశ మైనకీర్తి నెనయుము
పేర్మిన్, ౪౭౧

వ॥ అని గాంధర్వ మాయావశమ్మున దశవార్షికి యగు నొక కన్నియను, సుకుమారుండగు నొక కుమారుని దెచ్చి చూపి వీర వధూవరు లిక్కార్యమ్ము రాజసూయాధిక పుణ్యప్రద మ్మనిచెప్పిన రాజట్లు కాక యని యంగీకృతిం దెలిపి యవ్విప్రప్రదర్శిత మార్గమ్మున స్వపురమ్మున కరిగె, మునియు నటనుండి స్వాశ్రమమ్మునకుఁ జని కృతోద్వాహుండై వచ్చి యగ్నిహోత్రశాలాస్థితుఁ డగు హరిశ్చంద్రుం గని యియ్యది మంచిసమయ మ్మీవేదీమధ్యమ్మునన నాకు మున్నిచ్చెదనని చెప్పిన దానం బొసంగవలయు ననికోరుటయు వదాన్యశేఖరుండగు నానృపాలుం డిట్లనియె. ౪౭౨

ఉ॥ ఆరయ నీవు బ్రాహ్మణుఁడ వంతయు నేలెడిరాజ నేను సం
సారికి నెంత యుండిన యశంబునకుం గొఱ గాక యున్న ని
స్సారమ కాదె వానిదగుజన్మము, ద్రవ్యము శాశ్వతంబె? నీ
కోరిన దేదియేనియును గొంకక యిచ్చెదఁ గోరుకొమ్మొగిన్. ౪౭౩

మ॥ అన విప్రుం డనునట్టిదాతవె నరేంద్రా! నీయశం బింతక
న్నను నందందుఁ బొగడ్త కెక్కి జగదానందంబు సంధింప నీ
ఘనరాజ్యం బఖిలంబు నేన్గులు తురంగంబుల్ మొదల్ సంపదృ
ద్ధి నొసంగం గదవయ్య? నీవిటులె వేదీమధ్యమం దుండఁగన్.

వ॥ అని కోరిన హరిశ్చంద్రుండు మాయామోహితుండై నీ యడిగినట్లు యిచ్చితి ననియె గాధిజుం డయ్యది గ్రహించి యిట్లను.

క॥ దానం బిచ్చితి దానన్, మానస ముప్పొంగ "దక్షిణారహితంబౌ
దానము వ్యర్థం" బనియెడి, మానవధర్మంబు వినవె మానవనాథా.

వ॥ కావున దీనికిం దగియెడిదక్షిణ నొసంగి కృతార్థుండవు గమ్మనుడు మునీంద్రా! దక్షిణామానం బది యెంత చెప్పు మనుటయు గాధిజుం డతని కిట్లనియె. ౪౭౪

సీ॥ హేమభారద్వయమ్ము నాకిమ్ము సార్థ, ముగను దక్షిణ దానసంపూర్తి
చెందు, నను డు నొసంగెద నని ప్రతిజ్ఞను బొనర్చె, సత్యపరిపాలకుండు
హరిశ్చంద్రనృపతి భూమిభుజుండు. ౪౭౮

వ॥ అట్లు కృతప్రతిజ్ఞుండై హరిశ్చంద్రుండు మునికపటమ్మునకు
విస్మయావిష్టుం డగుచు నాృపతిమ్మున మున్నరణ్యమ్మునం దన్నుం బాసి
పలుత్రోవల నరిగిన సేనకు లరుదెంచి స్తుత్యాదికమ్ముల నలరింపుట
యుం జింతాదంతురుం డగుకతన వారల కెద్దియుం జెప్పక యాంతిపుర
మున కరిగి నిజాంతర్గతంబున. ౪౭౯

చ॥ ధనమును రాజ్యముం మొదల దానము చేసితి దాని కేమి యి
మ్మునికపటం బెఱుంగక సముద్ధతి దక్షిణ యిత్తు నంటి నిం
కను ధన మేడ దెత్తు నిది కాలవశం బటుగాక యున్న నెం
దును వివసుల్ ప్రతారణమునం బొనరింతురె ద్విజ్వలుబ్ధులై.

వ॥ అని తదేకచిత్తుండై యుండ నెఱుంగక యున్నపతిం గాంచి
రాజ్ఞి యిట్లనియె. ౪౮౧

ఉ॥ చింతకు నేమి కారణము చెప్పుము కానననీమనుండి ధీ
మంతుండు వచ్చెం బుత్రుండు; క్రమంబుగం జేసితి రాజసూయముం
బ్రాంతమునందు దూరమునం బార్థివసత్తము! లేం డరాతి; నీ
కింత విచార మేల? వచియింపుము నావుడు భూపమాళియుం.

వ॥ చింతాకారణమ్మును గొండొక చెప్పి భోజనాదికం బొన
ర్పక యారేయి గడపునంతం దెల్లవాఱుటయు సంధ్యాదికృత్యంబు
లొనర్చునంతకు మున్న విశ్వామిత్రుం డరుదెంచి కృతనమస్కారుం
డగునృపతి కిట్లనియె. ౪౮౩

క॥ విడువుము రాజ్యమ్మును నొం, డెడ కేగుము దక్షిణార్థ మిచ్చెద నని
మ్ము, న్నొడివిన బంగారమ్మును, గడువడి నాకిమ్ము తడయంగాం
నేమిటికిం. ౪౮౪

వ॥ అని ధార్ష్ట్యమ్మునం బలుకు గాధిజునకు నరేంద్రుం డిట్లనియె.

క॥ ఇచ్చితి సర్వస్వమ్మును, బుచ్చికొనుము వెడలి యిపుడ పోయెద
నీకఁ బై, పెమ్పుగ నొడివిన దక్షిణ, నిచ్చెదఁ గాలాంతరమున నిపు
డీ లేమిన్. ౪౮౬

వ॥ అని యమ్మునికిం జెప్పి భార్యాపుత్త్రుల వీక్షించి యిట్లనియె.

క॥ మనమూడుకాయములు గా, క నిఖిలరాజ్యంబు వివిధకరితురగ
ములున్, ధనధాన్యములును నిమ్ముని, జనమౌళికి నిచ్చినాఁడ సంతో
షముగన్. ౪౮౭

వ॥ కావున నిఁక మనమిమ్మెడ నుండుట నుచితంబు వెడలుం డని నిర్గమించు నమ్మహీపాలుని వెంటఁ గొమరుండును భార్యయునుం జింతాదంతురులై నమ్రవదనమ్ములతో నరిగి రట్లు కట్టుగుడ్డలతోఁ గదలు వారలయవస్థం గాంచి. ౪౮౮

ఉ॥ పౌరజనమ్ము లెల్లరు నపారకృపారస మొల్క నక్కటా!
ధీరుఁడవయ్యు నించుకయుఁ దేఁకువ లేక మునీంద్రమాయయన్
దారుణపాశముం దవిలి దైన్యము నొందఁగ నయ్యెనే! దురా
చారుఁడు ధూర్తుఁ డెంతపని సల్పె ధరామరుఁ డంచు బోరనన్.

వ॥ అమ్మునీంద్రు నిందించుచు దుఃఖాక్రాంతులై యున్నెడ భార్యాపుత్త్రసహితమ్ముగఁ గదలి పురంబు వెలువడినఁ బిఱుందన చని నిలువరించి గాధిజుండు నిష్ఠురమ్ముగ నిట్లనియె. ౪౯౦

చ॥ జనవర! దక్షిణం దగ నొసంగు మొసంగుట కిచ్చ లేనిచో
"నన"యని పల్కు మట్టులయినన్ నిను నే నడుగన్ సమస్తముం
గొనుటకు నచ్చ యేని యిదిగోఁ గొను మిచ్చెదఁ గానిచోఁ బ్రతి
జ్ఞను జవదాఁట కిమ్ము కనకమ్మును దక్షిణకై యథామతిన్. ౪౯౧

వ॥ అని ప్రాణగొడ్డమ్ముగఁ దవిలిన యమ్మునీంద్రునకు నమస్కరించి దీనాత్ముండై యంజలి ఘటియించి హరిశ్చంద్రుఁ డిట్లనియె. ౪౯౨

ఉ॥ వారక నీఋణం బది యవశ్యము నీఁదగు నిచ్చిగాని యం
భోరుహమిత్రువంశమునఁ బుట్టియు మెచ్చగ రాజసూయముల్
సారగతిం బొనర్చియు యశమ్మున మించినదాతనయ్య నే
నేరమి నన్నముం దినఁగ నిచ్చ యొనర్తు జగంబు నవ్వఁగన్. ౪౯౩

వ॥ నీఋణంబు దీఱుదనుక నే భుజింప నొల్ల మియు నిశ్చయంబు కొండొక తాళితివేని దైవానుకూల్యమ్మునం జేసి ధనంబు చేకుఱు నది దక్షిణార్థంబుగఁ బ్రతిశ్రుతం బొనర్చినకనకమ్మునకుఁగా నొసంగెద నావుడు ముని యిట్లను. ౪౯౪

ఉ॥ వెడ వెడ మాట లాడెదవు వీఁడిడివే నరపాల? నీకు నె
క్కడ దొరకున్ ధనంబు? ధనకారణమైన సమస్త రాజ్య మి
ప్పుడ మదధీనమయ్యె నిటు బొంకక "లే" దని చెప్పు మింక ని
న్నడిగెడివాఁడఁ గాను జను మాపయి నీమది వచ్చునట్లుగన్. ౪౯౫

మ॥ వనవాసమ్మున కేగువాఁడు నృపుఁ డిప్పాటన్ బ్రయోగించున
మ్మునివాగ్బాణములన్ సహింపక యనున్ మోఘమ్ముగాఁ బల్కువాఁ
డనె? ద్రవ్యంబున కేమి శంక? యొకచోటన్ దేహమే నమ్మి నీ
కనకం బిచ్చెద నిర్ధనుండ నని నన్ గారింపఁగా నేటికిన్. ౪౯౬

ఆ॥ వె॥ తెవులు లేనిమూఁడు దేహమ్ము లుండఁగ, నీఋణంబుదీర్ప నేర
మెట్లు, గ్రాహకుం డొకండు గల్గెనే నీయయోధ్యాపురమ్మునందుఁ
జూపు మనఘ. ౪౯౭

హరిశ్చంద్రుండు కాశికిఁ బోవుట.

వ॥ కాదేనిఁ గాశీపురమ్మున మమ్ము విక్రయించికొని నీకు దక్షిణార్థంబు ప్రతిజ్ఞాతం బగుసార్ధభారద్వయపరిమితకాంచనమ్ము నొసంగుదునని చెప్పి తత్సహితమ్ముగ నరుగువాఁడు ముందట. ౪౯౮

ఉ॥ గౌరిని గూడి శంకరుఁడు కాఁపుర ముండెడిచోటు మేటిభా
త్తగీరియొద్దనం దనరు కేవలపుణ్యపురాశి కాశి యిం

పారఁగఁ గాంచి యందుఁ గలహర్మ్యములన్ దిలకించి ప్రోలికిన్
దూరమునుండి చేసెఁ బ్రణతుల్ గృతకృత్యుఁడ నంచు నెంచుచున్.

వ॥ పదంపడి గంగానికటమ్మున కరిగి యందుఁ గృతస్నానుండై తర్పణాదికం బొనరించి మునిఋణవిముక్తికై మార్గమ్ము నాలోచించుచు సర్వథా యిప్పుణ్యస్థలంబు శివపరిగ్రహంబకాని మనుష్యపాలితంబు కాదు. కావున నిట నన్నుకించిత్కరునైన నెవ్వండేని తదనుమతమ్ము నంజేసి కొని కృతకృత్యునొనర్పవచ్చు నని యెంచుచు సుతసతీసహితమ్ముగఁ గొంతతడవేగి పార్శ్వగతుండును దక్షిణార్థియు నగుబ్రాహ్మణుం గాంచి వినయమ్మున నిట్లనియె. ౪౯౯

క॥ ఈనన్ను నాదుకొమరున్, నానారీతిలకమును గనందగుఁ జేర్చిన్
మానివర! యేమిపని మా, కానతి యిచ్చెదవు తెల్పు మర్మిలి కల్మిన్.

వ॥ ఇందొక్కరికతన నీఋణంబు దీర్చికొను మనుడు నవ్వి యవ్విప్రుఁడు రాజున కిట్లనియె. ౫౦౧

క॥ ఒకమాస మాయె నను మి, న్నకమాటలు సెప్పి త్రిప్ప నాయమె
భూపా, లక! దక్షిణ యిడి కదలుము, యకలంకంబైనకీర్తి నందె
దవేనిన్. ౫౦౨

వ॥ నావుడు హరిశ్చంద్రుండు మహాత్మా! మాసం బిప్పటికిని బూర్ణమ్ము గాలేదు దినార్థం బింకను వ్యవధి యున్నయది యించుక ప్రతీక్షించితివేని ఋణవిముక్తుండ నయ్యెద నన నమ్ముని యిట్లను. ౫౦౩

క॥ ఇపు డరిగివచ్చెదను స, త్యపరత నపు డీఁదలంపు నందక యున్నన్
శపియించెద నని యరిగెన్, గపటబ్రాహ్మణుఁడు నృపతి కళవళ
మందన్. ౫౦౪

ఉ॥ అంతఁ ద్రిశంకుపుత్రుఁ డకటా! యెటు లిమ్ముని యప్పు దీర్తు? శ్రీ
మంతులు మిత్రు లుండినను మానము దక్కె నిభుండ నయ్యు నొ
క్కింతకుఁ జేయిచాఁపుదునె? వృత్తులు మూడు విధించె క్షత్రతా
క్రాంతుల కెల్ల బ్రహ్మ; యవిగాక మఱొక్కటి ద్రొక్కఁ జెల్లునే.

వ॥ ఇట్లనియుణంబు దీర్పక మున్న మృతి చెందితినేని బ్రహ్మస్వాపహరణజనితకోపమ్మున నధమాధమం బగుకి ల్బిషజన్మంబు సంప్రాప్తం బగుఁ గావునఁ బ్రేతత్వంబు చేకూఱు నట్లుగాన నాత్మవిక్రయణం బొనర్చుటయ వరం బని యోచించి చింతాకులత్వమ్మున నధోముఖుండై దీనుండై యున్నపతికి సతి యిట్లనియె. ౫౦౬

ఉ॥ జనవర! సత్యపాలనముతో సాటి మఱొక్కఁడు గాఁడు సత్యవా
క్యనియతి దప్పి ప్రేతసముఁడై వెలిఁజెందు నరుండు; వాని స
ర్వనియమముల్ వృథా ఋణము పాలన సేయుము స్వర్గలోకసా
ధనమగు నెట్లు సత్య; మనృతం బగు దుర్గతి కట్టహేతువై. ౫౦౭

వ॥ నాథా! యయాతి శతాశ్వమేధంబు లొనర్చి పిదప రాజసూయకర్తయై స్వర్గమ్మున కరిగి యొక్కపరి యసత్యం బాడి యధోగతికి వచ్చెడి నని వినుదు నను రాజిట్లనియె. ౫౦౮

గీ॥ ఎద్దియో చెప్పఁదలఁచితి విందువదన!, పలుకు మయ్యది కొంకక బాలకుండు, తండు వంశంబు నిగిడింపఁ దగినవాఁడు, కలఁడు వేను దీయ నెయ్యది కారణంబు. ౫౦౯

వ॥ నావుడు రాజపత్ని యిట్లనియె.

క॥ నరవర! సంతానమ్మున, కరయఁగ సతి యుట్టిఫలము నందితివిఁకన
న్నొరులకు నమ్ముధరామరు,నిఋణము దీర్పంగఁ జనదె నిశ్చలబుద్ధిన్.

వ॥ అనుడై బ్బవచనమ్ములకు దుఃఖాకులుండై.

చ॥ చెలి! దరహాససంగతినిఁ జెన్నలరారెడిపల్కు లెల్లని
మ్ముల విడనాడి నాహృదయముం గలఁగింపఁగ నిట్టివాక్యముల్
పలుకుట చెల్లునే? నృపులభావము గల్గినదానవయ్యు న
న్నలయఁగఁ జేయుదే? విధికి నన్నిము బున్నెముఁ లేక పోయెనే.

వ॥ అని కరుణంబుగఁ బల్కి యన్నృపాలుండుదారవిక్రయమ్మున కధీరుండై దుఃఖాతిరేకమ్మున మూర్ఛం జెందినం గాంచి యప్పతివ్రతయు. ౫౧౨

ఉ॥ హా నరనాథ! దైవమున కంతగ నెల్లిద మైతిమే! జగ
న్మానితులైన భూపతులు మన్ననఁ జేయఁ జతుస్సముద్రము
ద్రానుగతంబు భూవలయ మంతయు నేమహనీయుఁ డేలు న
వ్వానికి నీకు స్థండిలముపై నిటు నెవ్వగఁ గూరు టొప్పునే. ౧౧౩

ఆ॥ వె॥ కోట్ల కొలఁది విప్రకోటులకిచ్చి య, జ్ఞములు చేసి సత్యసంధుఁ
డనఁగ, నెగడునాదుపతికి నీకు నీదురవస్థ, యెట్లు గల్గె! నాకు
నెఱుఁగఁ జెప్పుమా. ౧౧౪

క॥ అనయము నింద్రోపేంద్రుల, కెన యీతఁ డనంగఁ బుడమి నేలెడి
ధర్మా, త్మున కీదుర్దశ గూర్పఁగఁ, జను నే! దైవమున కింత శంకయు
వలదే. ౧౧౫

క॥ అని పలుమఱు గుందుచు న, వ్వనజానన మూర్ఛ గూరి భర్త
దరిన్ గ్ర, న్ననఁ బడియె నిట్టికష్టము, చన దిఁక నెవ్వానికేని
శత్రుండైనన్. ౧౧౬

వ॥ ఇట్లిరువురును మూర్ఛం జెందియున్నయెడఁ గొమరుండు
రోహితుండు క్షుధాకులుండై. ౧౧౭

క॥ నాలుక యెండెడి నాక, బ్బా! లలి భోజనము నిడక ప్రాణము నిలువం
జాలదు క్షుద్బాధకు నేఁ, దాళ ననుచు మొత్తువెట్టుఁ దలిదం
డ్రులకున్. ౧౧౮

గీ॥ అంతలో నంతకుఁడు వ్రాలె నధికకోప, మడర గాధిజుఁ డేతెర నవ
నిపతికి, నధికమై తగె దుఃఖ; మట్లగునుగాదె, ఋణికి ఋణదాత
క్రుద్ధుఁడై యెనయుపట్ల. ౧౧౯

వ॥ విశ్వామిత్రుండును మూర్ఛం గూరినయన్నరపాలునిపై శీత
లోదకంబు చిలికి. ౧౨౦

క॥ నరపాల! నీక కాదిది, నరులకు నెల్లరకును ఋణము నీఁదెరువున్
బొరయనివారికిఁ గలయది, యరయుము పై లెమ్ము వంచనాదృతి
మేలే. ౧౨౧

వ॥ అని కోపించి హరిశ్చంద్రుండు శోకలోచనసేచనమ్మున లబ్ధసంజ్ఞుండై క్రోధావిష్టుండును సంతాపరావతాకుండును నగునమ్మునిం జూచి మగుడ మోహాయత్తుండగుచు ద్విగుణితక్రోధుండై తపసి నృపున కిట్లనియె. ౯౨౨

చ॥ సత్యము దప్పవేనియు నొసంగుము దక్షిణ; సత్యహేతు వా
దిత్యునితేజ మియ్యపని తెల్లము సత్యమునంద నిల్చు నా
దిత్యులలోక మియ్యెడ బ్రతిష్ఠితమై చను సర్వధర్మముల్
సత్యమునంద పొల్చు నొకసత్య మగుర్ శతవాజిమేధముల్. ౯౨౩

ఆ॥ వె॥ ఇంతయేల నాకు నిమ్ము దస్తగిరి కేగు, నంతలోన దక్షిణార్థమైన
కనక మిచ్చి పుచ్చుగా నేరవేని శాపం బొసంగువాడ బార్థివేంద్ర

హరిశ్చంద్రుండు భార్యనమ్ముకొనుట.

వ॥ ఇట్లు పుట్టులోదక నిష్ఠురమ్ముగ బల్కి యతండు సనినపిమ్మట దుఃఖార్ణవమగ్నులై దంపతు లిరువురును గుందుచున్నంత వేదపారగుం డగునొకబ్రాహ్మణుండు బహువిప్రసహితుండై యెటకేనియుం బోవుచుండ రాజపత్ని యాతనిం జూపి పతి కిట్లనియె. ౯౨౪

ఉ॥ ఎక్కుడు విప్రులం గలిసి యిట్లరుదెంచుచునున్నవాడు దా
నొక్కమహీసురుం; డతనియొద్దకు నేగి ధనంబు గోరినన్
దక్కక యిచ్చు బుత్త్రులకు దండ్రిధనంబు గ్రహించు టొప్పదే?
తక్కిన మూడుజాతులకు దండ్రులు కారె మహీసురోత్తముల్.

వ॥ అనుసతికి బతి యిట్లనియె.

గీ॥ క్షత్రియుండనయ్యు నే బ్రతిగ్రహముకొఱకు, జేయి చాపుటయెట్లు
లిస్సీ ! ప్రతిగ్రహంబు విప్రులసొమ్ము వర్ణంబులకును, వారు గురు
వులు పూజ్యులు వారిజాక్షి. ౯౨౫

క॥ గురువుల యాచింపం దగ, దరయంగ దానంబు యజన మధ్యయనంబుల్, శరణాగతరక్షణముల్, బరమంబులు క్షత్రియులకు బరిపాలనముల్. ౯౨౬

గీ॥ "దేహి" యనుమాట పలవదు దేవి! నాకుఁ, గలుగుఁగాక "దదామి" యన్ పలుకు దెచ్చి, యెట్టులైనను నిమ్మునిఋణము దీర్చి, నడుగుటకు నొంటు గలదె యెందైనఁ గన్ని. ౧౨౯

వ॥ నావుడు రాజ్ఞి యిట్లను.

క॥ సమవిషమకాలములయెూ, గమునన్ మానం బమానకరమగుఁ గాదాత్మ, త్వము యాచకత్వ మనునది, క్రమమున నొడఁగూడుఁ గాలగతి వార్యంబే. ౧౩౦

క॥ కాదేని ధర్మలకులన్, బాదులు బ్రాహ్మణులు ద్రోహపరులై కన్నిన్ ద్వాదృశుఁ ద్రోయుదురే! మ, ర్యాదాస్థాలిత్యములు సమయచోదితముల్. ౧౩౧

చ॥ అనుసతి కిట్లు పల్కు జలజానన! వాఁడికరాసిఁ బూని గ్రక్కున రసనన్ సుఖం బలరఁ గోసికొనం దగుఁగాని యొక్కనింగని ధనలోభ మూని యడుగన్ గమకింతునె "దేహి"యంచు రాజునకుఁ ద్రిశంకుపుత్త్రునకు శూరున కింతటిదైన్య మొప్పునే. ౧౩౨

వ॥ కావున నెల్లిస భుజవీర్యార్జితం బగుధనమ్మొరులకీయన యభిలషింతుంగాని యాచ్ఞాదైన్యంబొల్లననుడు నప్పతివ్రతాశిరోమణి యిట్లనియె. ౧౩౩

ఉ॥ అమ్మిన నార్చినన్ మఱితు నందల మెక్కఁగఁ జేసినన్ వివాహమ్మునఁ గొన్నభార్య దగు నన్నిటికి న్నరపాల! యాచ్ఞకున్ సమ్మతి లేనిచో నను యశమ్మునకై తెగనమ్మి నచ్చు మూల్యమ్మును నిమ్మునీంద్రుఋణార్థముగా నిడు మింత యొప్పదే! ౧౩౪

క॥ అనుసతిపలుకులు విని యా, జననాథుఁ డఖండదుఃఖసాగరమునఁ గ్రన్నన మున్గి యింతకష్టమ్మునకు న్నె నొప్పు టెట్లు పూన్తేంతుముతా.

వ॥ అనిన నోదార్చి యమ్మగువ మరల నిట్లనియె.

గీ॥ దుఃఖహేతువు సద్యహేతువును రాజ్య, హేతువును భోగహేతువు
నెఱుఁగ కకట, సత్యసంరక్షణమునకు సాధ్వి నమ్మఁ, దగదె నీవంటి
యుత్తమోత్తమున కధిప. ౧౩౬

క॥ అని మాటిమాటికిని న, వ్వనితామణి యుక్తియుక్తవచనమ్ములఁ ద
న్నను బ్రేరేపఁగఁ దుదఁ గ్రీ, ట్లను నంగీకారమాత్రయుం దిగురింపన్.

ఉ॥ ఎవ్వాఁడుఁ జేయరాని పని యే నొనరించెద నీదుమాటచే
జవ్వాఁ? భార్య నమ్మెడినృశంసులు గల్గిరె యేయుగమ్మునం
దెవ్వగ నిట్టిదుష్కృతికి నిచ్చ యొనర్తు? నభాగ్యమూర్తినై
నవ్వుల కాకరంబ నయి నల్వురలోఁ దలవంపు నింపఁగన్. ౧౩౮

వ॥ ఇట్లు చింతించుచు నెట్టకేలకు హరిశ్చంద్రుండు రంగమ్మునఁ బత్ని నవతరింపఁ జేసి గద్గదకంఠుండై యెడనెడ నడుచునాగరికుల కిట్లనియె. ౧౩౯

గీ॥ నాగరికులార ? కరుణాసనాథులార?, యీతలోదరి నాభార్య యొ
వరికేని, దాసిగా విక్రయించెదఁ దగినధనము, నీఁ గలుగుదాత
గలఁడె యిందెందుఁ జెపుఁడు. ౧౪౦

వ॥ నావుడు వార లందఱుఁ బరమాశ్చర్యసంభృతమానసులై మండలాకారమ్ముగఁ జుట్టువారి నిలిచి నీవెవ్వండ విట్లు పత్నివిక్రయణం బొనర్ప నేమివచ్చె నావుడు వారల కతం డిట్లను. ౧౪౧

క॥ నగపాలు చచ్చి యీాడు, ర్భగకార్యము చేయువాఁడఁ బాపాత్ముఁ
డ దుం, డగుఁ డగురక్షనునిన్ బో, లఁ గలుగుకతిమండ నన్ ద
లంప నఘు మగున్. ౧౪౨

వ॥ ఇట్టినావృత్తాంతమ్ము. మీాకేల వలసిన నియ్యంగనం దగిన ధనమ్మిడి దాసిగాఁ గైకొనుఁడని యుచ్చైస్స్వరమ్ముగ నొడువునమ్మానవపతివచనంబులు విని కౌశికుండు వృద్ధబ్రాహ్మణరూపంబు ధరియించి యుత్త్యోడ కరుదెంచి యిట్లనియె. ౧౪౩

చ॥ ధన మతులంబుగాఁ గలదు తద్దయునన్ సుకుమారి యన్నదం
గన పని సేయ రామిఁ గడుఁ గష్టము చెందుచునుండు నీకుఁ గో
రినధన మిచ్చి పుచ్చెదను బ్రేయసి నమ్ముట నిక్కువంబె నాఁ
గను బ్రతి చెప్పఁడయ్యె క్షితికాంతుఁడు కూరినవంత పెంపునన్.

వ॥ అట్లు నిరుత్తరుండగు నన్నరపాలున కతండు మరల నిట్లను ధర్మశాస్త్రముల ద్వాత్రింశల్లక్షణోపేతయు శీలవతియు నగుతరుణికి మూల్యంబు కోటి యనియుఁ బురుషునకు నర్బుదం బనియుఁ జెప్పంబడుఁ గావున. ౧౪౫.

క॥ నీతరుణి కనుగుణం బగు, నేతన్మూల్యంబుగొనుము కృపామే గద నే
నీతన్విం గొని యునవుదు, నాతఁడు ప్రతి చెప్పఁ డాయె నతి
దుఃఖమునన్. ౧౪౬

గీ॥ అంత నావృద్ధవిప్రుఁ డహంకరించి, ధనము నృపునగ్రమునఁ బోసి
దాసివైతి, రమ్ము తడవేలయనుచుఁ గరముఁ గొప్పు, పట్టి యీడిచె
నారాజపత్ని నకట. ౧౪౭

వ॥ అట్లు కఠినుండై లాగికొని పోవుచున్నయమ్మునికి నప్పరమ సాధ్వి యిట్లను. ౧౪౮

చ॥ అకట? మునీంద్ర? నన్ విడువుమయ్య! సుతున్ విడనాడ నోప నే
నకలుష నాపతివ్రత నయుం బొకయించుక లేక నన్నుఁ ము
ట్టకు మని పుత్రిఁగూర్చి యకటా నృపపుత్రిక! దాసినైన నా
వికలత చూడుమయ్య నను వీడఁ గదయ్య యిఁ కేటికూరుణ్ణర్.

చ॥ అనిన నుపస్త్రిమున్ విడువ కన్నృపపుత్రకుఁ డంబ? యంబ? యం
చనుగతుఁడై యఖండగతి నశ్రువు లొల్కఁగ నేడ్చుచున్ బునః
పునరుదయుత్పదస్ఖలనమున్ గని యేగుచు నుండ నంత దు
ర్జనుఁడో యతండు పొమ్మనుచు రాజసుతున్ గర మెత్తి మొత్తెడిన్.

ఆ॥ వె॥ ఎంత తిట్టి మొట్టి యెడ చేయ నెంచినఁ, దల్లికొంగు వట్టి
తత్తఱమున, వెనుక నరుగుచుండె విడువఁగ శక్యమే, బాలురకును
దల్లి పట్టఁ బేర్మి. ౧౫౧

చ॥ అటు వనుదెంచు నాత్మజుని నయ్యెను గాంచి మహాత్మ! నన్నుఁ గొ
న్నటులె మదాత్మజాతుఁ గొనుమయ్య! ధనంబు నొసంగి; యిట్లొన
ర్చుట నను రక్షసేత యొకరుండ సుతుం డగుటన్ విశేషలం
పట మఱి మానసంబు వనిపాటలకున్ వెనుదీయుఁ గానిచో. ౧౫౨

(రోహితుండు క్రీతుండగుట.)

వ॥ ఇవ్విధంబున గొంటిగాని నన్నుం గొని యేమి ఫలంబగు నో యయ్యా! యొక్కొక్క దీన నగు నన్నను గ్రహించి నాకొమరునిఁ గ్రీతుఁగా నొనర్పు మనవుడు నతం డంగీకరించి పురుషునకు నర్పుదంబు మూల్యంబని చెప్పి యమ్మహీనాథునొద్ద నిర్ధనం బునిచి మీరిరువురును వెంబడి వచ్చునది యని చెప్పి యవ్విప్రుండు బయలువెడలె నంత నమ్మహాపతివ్రత భర్తకుఁ బ్రదక్షిణం బొనర్చి పాదములపై శిరం బిడి యతిదుఃఖభరమ్మున నిట్లను. ౧౫౩

క॥ దానమ్ములొసఁబడి యగ్నులు, మానింపంబడి ద్విజుల్ సమగ్రమ్ముగ స
న్మానితులై రేనియు నా, కీనరపతి భర్త కాఁడె యెన్నిభవములన్.

క॥ అని పాదములం బడి వా, రనిభక్తియుఁ బేర్మి కూర్మి గ్రిందుకొనఁ
గ లే, వనిభాగ్యం గని దుఃఖాం, బునిధిం బడి యిట్లు పలుకు భూ
పాలకుఁడున్. ౫౧౧

క॥ ఈతిగుణి యీతలోదరి, యాతిల కెటు లేగు! భర్తనగునా కెడమై
యేత్రిరున మను! వృత్తా, పేతంబై నిడ యొలయు బెందుం గలదే.

వ॥ అని నికటగతుం డగుకొమరు నుద్దేశించి.

మ॥ అకటా! న న్విడనాడి పోయెదె కుమారా! దుర్భగుండైన తం
డ్రికి నీబోటి సుతుండు దక్కునె! యిఁక న్నేదుఃఖముం జెంద నొ
ద్దకు నేతెంచి నిషేధవాక్యములు దద్దన్ బల్కి యోదార్చి బు
ద్ధికి ధైర్యం బిడువార లెవ్వరు! నను న్దీనాత్ముఁగాఁ జేసెదే. ౧౫౮

ఉ॥ ధారుణి మెల్లఁ బోయినను ధైర్యము వీడ; సుతున్ గుణాకరున్
ధీరమతున్ ద్యజించుటెటు! దెల్పఁగదయ్య! ద్విజేంద్ర! యంచు నా

భూరమణునకు విప్రినని పూతచరిత్రి! సరోజనేత్రి! నన్
న్నీరహితంబు డించి దాసివయి యేగెదె! దైవబలమ్ము పెంపునన్. ౫౫౮

క॥ ఏను నిక్ష్వాకుకులోద్భవుఁ, డనియును రాజేంద్రుఁ డనియు నధినాథు
నిఁగాఁ, గాని నాకారణమున నొ, క్కనికిన్ దాసి వయి కుందఁ
గాఁ బనుపడెనే. ౫౫౯

క॥ ఏ తాదృశగురుదుఃఖా, న్వితుఁడనై కుందువన్ను నెవ్వరు మోదా
న్వితు నొనరింతు రని యు, త్క్యాతురుఁడై భూపుఁ డడలె ననదవి
ధమునన్. ౫౬౦

వ॥ అంత నవ్విప్రుం డేతెంచి క్రోధాకులుండై యా రాజర్షిసమ
క్షమ్మున నా రాజపత్నిం బట్టి కశాఘాతమ్ములం గొట్టి పుత్రసహితమ్ముగ
నీడ్చికొని పోవుచుండ హరిశ్చంద్రుం డేమియుం జేయునదిలేక యిట్లు
దుఃఖించె. ౫౬౧

చ॥ తరణిశశాంకవాయువులు తక్కినమానవులున్ మఱెవ్వరే
పరమపతివ్రతం గనఁగఁ జాల్పడ కుందురొ మున్ను; నేఁడు భా
గ్యరహితనై యకారణమ యవ్వనితామణి దాసి యయ్యె దు
స్తర మగుదైవపాక మది దాఁటఁగ రాదు విరించికేనియున్.

ఉ॥ మారునిఁ గేరువాఁడు సుకుమారుఁడు నాదుకుమారుఁ డితఁ డం
భోరుహమిత్రవంశజుఁడు పూజ్యతఁ దక్కి యభాగ్యుఁడై ననా
నేరమికారణంబుగ ననిందితుఁ డొక్కనిచేతఁ గ్రీతుఁడై
బోరన నేడ్చుచుం జనుట పోలునె? పుత్రులు లేరె ధాతకున్. ౫౬౩

ఉ॥ హా నలినాక్షి? హా తనయ? యక్కట? దుష్టుఁడనైన నాదుదు
ర్జ్ఞానము కారణంబుగఁ గ్రమంబున దైవబలమ్ము దక్కి యొం
దేనియుఁ బోతిరే? ఋణము తీరెనె? మీకును నాకు నేఁటితోఁ
బూనిక నింత చేసియును బోవని ప్రాణము నాకుఁ గల్గెనే

వ॥ అని మిన్ను మన్ను నొక్కటిగా విలపింప
కడకు విశ్వామిత్రుండు సశిష్యుండై వచ్చి కోపమ

క॥ అన్నృతం బాడక సత్యం, మ్మునకుం గట్టువడ నేని మున్నిచ్చెద నీ, కని
పల్కి నదక్షిణం గ్రొన్న న నాకిదు మనుదు ధరణీనాథుండు పేర్మిన్.

వ॥ మునిహృదయం బెఱింగి యితండు రాజ్యదానదక్షిణయుం
గాక మున్ను నే నితనికి "యాగార్థంబు ధనం బిచ్చెద నయోధ్యకు ర"
మ్మని నొడివిన ధనముంగూడ దెమ్మనుచున్నవాఁడు కాని మ్మీధనం
బున సార్థహోమంభారద్వయంబ కాక మఱికొంత మిగిలియే యుండుఁ
గావున నుభయమ్ములకుం బర్యాప్తంబగుం గాకేమి యని కెలన నున్న
ధనముం జూపి యిందు రాజసూయదక్షిణయుంగలదు దీనిన్ గ్ర
హించి నన్నుం గృతార్థుం జేయుము నావుడు గాధిజుండీధనం బెట్లు
సంగ్రహించితివి నొడువు మనుడు నతం డిట్టు లను.

క॥ మునివర? ద్రవ్యంబును గై, కొను మంత్రియుకాని వేఱు గోరకు మ
దినే,వినిచిన నికును నాకును, జనుపదు శోకంబు పట్టఁ బగ్గము
లేమిన్. ౫౬౮

క॥ నావుడు ముని యిట్లను నో, భూవల్లభ? ద్రవ్య మెట్టిపోఁడిమిచే నీ
తావునకు వచ్చె శస్త్రం, బై వెలయక యున్న మాకు నది గ్రా
హ్యంబే. ౫౬౯

చ॥ అనవుడు రాజు వల్కె వినుమయ్య మునీంద్ర? పతివ్రతాంగనా
జనమణి యైనమత్సతిని సద్గుణశోభిత నమ్మినాఁడ ని
ష్కనిచయ మొక్కకోటిగొని; కన్నకుమారకు నర్బుదంబు గై
కొని యిడినాఁడ నీధనము గొంకక గైకొనుమయ్య మొక్కెదన్.

వ॥ అని ప్రార్థించుటయు నమ్ముని యాధనముం జూచి యియ్యది
యల్పంబు రాజసూయమ్మునకు దక్షిణ యింత స్వల్పం బెట్లు? మఱి
తెచ్చి నా కొసంగు వట్లొనరింపవేని. ౫౭౧

రన్న మధ్యయనంపుఁజేవ, మత్ప్రభావంబు నాదగు సహిమ
జేసెద విప్రు లనంగ నంత, నెల్లిదమె? యిమ్మత
౫౭౨

అనవుడు హరిశ్చంద్రుండు కొండొక తాళితివేని మఱియుం గొంతధనం బిత్తుననుటయు గాధిజుండు రాజా! యిఁక దినమ్మున నాలవభాగంబుమాత్ర మవశేషముగా నున్నయది యంతదనుకం దాళు వాఁడఁ బిమ్మట మఱుమాట చెప్పిన నే నొప్పెడి వాఁడఁగా నని యాధనంబుగొని యరిగెఁ బిదప హరిశ్చంద్రుండు దీర్ఘనిశ్వాసం బొనరించి యధోముఖుండై యుచ్చైస్స్వరమ్మున నిట్లనియె. ౨౨౩

క॥ ననువిత్తక్రీతునిగా, నొనరిచి ప్రేతత్వ మంది యుండిననాచేఁ, జను
నెవ్వని యార్తి యతం,డనుగతుఁడై యిటకు వచ్చు నర్కుండుండన్.

వ॥ అనునంత నొక్క చాండాలుండు దుర్గంధదూషితశరీరుండు వికృతాకారుండు శ్మశ్రులుండు లంబోదరుండు శవమాల్యాలంకృతుండు హస్తజర్జరయష్టి యగుచు నేతెంచి యిట్లను. ౨౨౪

క॥ వినుమేఁ జాండాలకులమ్మునఁ బుట్టి ప్రవీరుఁ డనఁగఁ బొల్చెడి
వాఁడన్, జనవర! నాయానతి నృతి, జనచేలాపహృతి సలుపఁ
జనుము కడంకన్. ౨౨౫

వ॥ నావుడు రా జిట్లనియె.

గీ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియులఁ గూర్చి పలికియుంటిఁ, గాని తక్కురులగుటెంచి
కాదుజగతిఁ, దనరు నుత్తమమధ్యమాధములకనుగు, ణంబయిన
ధర్మములు విహితంబు లగుచు. ౨౨౬

వ॥ కావున నీవు నన్నుఁ గొన నర్హుండవన వాఁడును నరేంద్రా! నీవు సామాన్యమ్ముగ నాయెదుటఁ బల్కినకతనఁ గొన నుద్యమించితి సత్యమ్మునకుం దప్పవేని యట్లొనరింపు మిప్పు డీనియమమ్ములు చెప్పుట పాడిగా దని మఱియును. ౨

క॥ అవిచారితమతివై తా, నెవఁడును సత్యంబు దప్పు
చోఁ ముం, దు వచింపరా నదత్యము, దవిలెడివాఁ
బలుకంగన్.

క॥ అనుచు మాలని పలుకులు, విని జనపతి సత్యమునకు వెలియై నరక
మ్మునఁ బడుటకన్నఁ జాండా, లని యతి నుండుటయు గొంత లగ్గగుఁ
గాదే. ౫౭౦

క॥ అని యోజించెడి యెడ్డెడ, నన గాధిజుఁ డటకు వచ్చి నరవర!
నీకో, రినధన మిచ్చెద ననుమా, లనికిన్ దాసుండ వగుట లాఘవ
ముగునే. ౫౭౧

— హరిశ్చంద్రుండు చాండాలునిచేఁ గ్రీతుండగుట. —

వ॥ అట్టెట్టి నా కీఁదగు దక్షిణ పూర్ణం బెవిధమ్మున నగు నని
క్రోధతామ్రాక్షుండై యడుగు నమ్మునివరునకు జనవిభుం డిట్లను.

క॥ అనఘుండగు సూర్యుని గోత్రమునఁ బొడమిన క్షత్రియుండ మునివర!
నాకున్, జనునే? చాండాలుని సే, వనముం బొనరింప ధనమువలని
దురాశన్. ౫౭౩

వ॥ అనిన మౌని యిట్లను.

ఉ॥ మాలని కట్టు సేవకుఁడవై సటంచుఁ దలంకెదేని నిన్
జాలిని ద్రవ్య మిచ్చి కొను సత్పురుషుం గనఁ జేయు మింక నేఁ
దాళ శపించి యేగెదను దామసవృత్తిఁ దు వోవుదెంచె నా
కేల విచార మట్లయిన నీవల దక్షిణ కై కొనన్ వలెన్. ౫౭౪

వ॥ నీ వెట్లని ధనమిచ్చుటయు నాకుఁ బ్రధానం బని ప్రాణ
గొడ్డమ్ముగ ధూంకారం బొనర్చు నమ్మునికి నంజలి ఘటియించి పాదము
లం బడి నృపాలుం డిట్లనియె. ౫౭౫

ఉ॥ ఓ మునినాథ! కొంత కృప యుంచి ప్రసన్నుఁడవై భవత్ప్రసం
బె మదినమ్మి యున్న ధరణీంద్రుని దీను ననాథు నార్తు న
ఁగదయ్య యాంత్యకుల యోగముకన్న నినున్ భజించి నీ
ందు సేవకపదమ్మున నేఁ బని గొందు నమ్రతన్. ౫౭౬

ంచిన నయ్యది యొనర్చువాఁడ నని పదమ్ముల
కతిం డిట్లను నీకోరినయట్ల నాకు దాసుం

డ వగుము నే నెద్ది చెప్పిన నయ్యది యొనరింతువే? నావుడు హరిశ్చం
ద్రుండు కొంత సంతసించి పునర్జాతునిగాఁ దన్నెంచికొనుచు నమ్ముని
కిట్లను. ౫౮౭

కం॥ ఓమునిజనమణి! నన్నిఁక, నేమి యొర్చినను మంచిదే నీపాదం
బేమదిని నమ్మి నీపను, పేమైనన్ జేయువాఁడ నెల్లపుడుఁ దగన్.

వ॥ కావున నీకేమి యొనర్చు నిప్పుడ నా కాన తిమ్మనుడు నమ్ము
ని చాండాలుం బిలిచి యిట్లను. ౫౮౯

గీ॥ ఓరి చాండాల! వీఁడు నాయొద్ద దాసుఁ, డమ్మె ద్రవ్యంబు నాకు
ముఖ్యంబు గాని, వీనితోఁ బని లేదు నాయూనతని ధ, నంబు నిడి
వినిఁ గైకొమ్మనంగ వాఁడు. ౫౯౦

వ॥ గాధిజుం గని మహాత్మా! ప్రయాగమండలంబున దశయోజ
నవిస్తీర్ణం బగుభూమిని రత్నమయమ్ముగా నొనర్చి నీకు మూల్యమ్మునకుఁ
గా నొసంగువాఁడ నాకు నివ్వానికతన నియ్యార్తి యడంగు నియ్యది
నీ వొనర్చినయుపకారం బని చెప్పి. ౫౯౧

కం॥ రతనములు మౌక్తికమ్ములు, నతులితమగుపైఁడియున్ సహస్రపు
సంఖ్యన్, మితి మీఱునట్టు లమ్ముని,పతి కిచ్చెఁ బ్రివీనుఁడెంత భాగ్య
ము గలఁడో. ౫౯౨

చ॥ అటు మునిచేత సత్క్రియము నంది త్రిశంకుసుతుండు ‘‘నాకు ని
జటిలుఁడు సేవ్యుఁ డీతనివశమ్మున నెయ్యదియేనిఁ జేసినన్
గుటిలత నన్నుఁ బొంద దనుకూలము యిమ్మునియాజ్ఞ సేఁత యిం
కెటులయినం గృతార్థుఁడ మునీంద్రు ఋణమ్మును దీర్ప నేర్చితిన్.

వ॥ అని నిర్వికారపదనుండై యానందించు నెడ నశరీరవాణి
యిట్లను.

ఉ॥ ధన్యుఁడవైతి సత్యమును దప్పక బాముల నోర్చి రా
జన్యులు దేవతల్ నినుఁ బ్రశంస యొనర్ప

న్నన్యుఁడవై మునీంద్రునిబుణంబు తృణంబుగ నిచ్చి పుచ్చి యీ
దైన్యము లెక్కపెట్టక మునమ్మునఁ బొల్చెద వింత యొప్పనే. ౫౯౫

ఆ॥ వె॥ మేలు? మేలు? నీవు మేదినిఁ గెల్లను, భూమిపుడవు నిన్నుఁ బోల
రాదు, సత్యమున నలోకజనులకు నని నుతుల్, గొలిపి సురలు
పూలు గురిసి రపుడు. ౫౯౬

వ॥ ఇవ్విధంబున హరిశ్చంద్రుండు ద్విగుణితానందుండై కౌశికునికిఁ
గేలు మోడ్చి యిట్లనుఁ. ౫౯౭

క॥ తల్లియుఁ దండ్రియు దైవం, బెల్లను నాకీవ నన్ను ఋణముక్తునిఁ
గాఁ, జేల్లను చేసితి వ్రా, మునివల్లభ? నీయాజ్ఞ నే నవశ్య మొన
రుతుఁగా. ౫౯౮

వ॥ నీ వెయ్యది చెప్పిన నా శ్రేయమ్మునకుఁ గాని యొండు
గాదు నిక్కమ్ముగ నేమి యొనర్తు నాన తిమ్మనుడు నమ్ముని యిది మొన
లీచాండాలునకు పనుపున జాగరూకుండవై వర్తింపుము నీకు శుభ మ్మగు
ననె చెప్పి యరిగె నాప్పుడు జనమేజయుండు మహాత్మా? యతండు
చాండాలసేవకుండై యవ్వాసగృహమ్మున నెట్లు వర్తించె ననుడు
వ్యాసుం డిట్లను. ౫౯౯

గీ॥ అట్లు కౌశికుఁ డరుగుడు నానృపాలుఁ, గని శ్వపచుఁ డిట్టు పలుక
దొంగవయి పోయెదు, కుపో? మతే మొకో? యందుబద్ధుండవగుము,టంచుఁ
గట్టించె రజ్జుల నంటఁ దీసి. ౬౦౦

వ॥ అట్లంటఁ గట్టి యసత్యుండవై పలాయనంబొనర్పకుండువాఁ
డవని దండమ్మునం దాడించుచుఁ దనపక్కణమ్మునకుఁ గొని పోయి.

గీ॥ ఇష్టబంధువియోగార్తు నష్టతేజు, వ్యాకులేంద్రియు నానృపవర్యు
నిగళ, బద్ధుఁ గాఁ జేసి నిద్రకుఁ బడియె శ్వపచుఁ, డకట! యాతని
గతి చూడఁ డాయె సురల. ౬౦౨

వ॥ అట్లు నిగళబద్ధుండును క్షుధార్తుండునునై భార్యాపు
త్రులం గొని యిట్లు విలపించు. ౬౦౩

ఉ॥ దీనముఖుఁడు సుదుఃఖితునిఁ దేజము దక్కినవాని బాలుఁ దా
నానతవక్త్రుఁడై కని «సుతా! బెగడొందకుమయ్య యింతలో
మానిబుణంబు దీర్చి నృపమౌళి కృపన్ మన కీయవస్థ యె
ల్లానియుఁ బాపు నంచు స్మరియించు సతీమణి నన్ను మాటికిన్.

గీ॥ అయ్యయొద్దకు నేగెద ననుచు నేడ్చు, సుతునినోదార్ప నక్కటా!
సుదతియట్లు యేగుదువు గాని యనిచెప్పి యెలమి గల్గఁ, జేసిమఱ
పించు నేమియుఁ జేయ రామి. ౬౦౫

గీ॥ అంతియే కాని యకట! యయ్యతివ నేను, మాలనిగృహమ్మున
దసామాన్యనిగళ, బంధమున నిట్టు లున్నసంబంధ మెఱుఁగ. దెటుఁగె
నేనియు మృతి చెందు నిదియు మేలు. ౬౦౬

చ॥ రమణ నెసంగునట్టిఘనరాజ్యము పోవుట బంధుమిత్ర సం
ఘములకు దూరమేగుట జగమ్మున కెల్ల మహాపతివ్రతా
త్వము గలభార్యయున్ సుతుఁడు దాస్యమునొందుట నాకు మాలగే
హానియు గల్గె యూరకయుండక యోడనే నాపదలందపెట్టబడుఁగా.

వ॥ ఇట్లు ప్రతికూలం బగువిధికిఁ దలంకుచు భార్యాపుత్రుల
స్మరించి కొనుచు నొక్కనాలుగుదినమ్ములు గడపునంత నావప్రవీరుం డత
నిబంధనిరుక్తుఁ జేసి పరుషదుర్భాషణంబులఁ గర్జించుచు మృతచేలాప
హరణమ్మునకై యిట్లు నియోగించె. ౬౦౭

క॥ ఈనగరిదక్షిణమున శ్మశానము గల దచట నుండి శవవస్త్రసమా
దానము పనిగా న్యాయ్యం, బై నెగడెడివృత్తి మెలఁగు మనవర
తంబున్. ౬౦౮

వ॥ జర్జరం బగునీదండంబు కైకొని యియ్యది వీరబాహుం
డిచ్చె నని యెల్లరకుఁ దెలియ నుద్ఘోషించునది యని చెప్పి పనిచినఁ
దదాజ్ఞం గొని దండమండితకరుండై.

ఉ॥ ఆనరనాయకుండు భయమై శవమాల్యయుతంబు ఘో
ధానుగతంబు ధూమమయ మామిషలోలుప

ధ్వానము నర్ధదగ్ధశవదగ్ధసంగత వైమనస్యసం
ధానము నాశ్మశానము సదా ప్రలపచ్ఛ్వకంబు గన్గొనెన్. ౬౧౧

ఉ॥ పెనిమిటి కేడ్చుభార్యలును బ్రియసి కేడ్చెడిభర్తలున్ దనూ
జున కడలొందు తల్లులును సోదరికై వగచెందునప్పలున్
మనుమల కేడ్చుతాతలును మామల కేడ్చెడిభాగినేయులై
పనుపడు నాశ్మశాన మతిభైరవశబ్దసమాకులంబునై. ౬౧౨

వ॥ ఇట్టి మహాఘోరాకారమ్మునఁ గల్పాంతకాలసన్నిభంబును జ్వలన్మాంసవసామేదః ఛ్చాయ్, చూయ్' ధ్వనిసంకులంబును నగునమ్మహాశ్మశానంబున కరిగి యాహరిశ్చంద్రుండు. ౬౧౩

చ॥ వెనుకటిరాజ్యమున్ సుతుఁడు భృత్యులుమంత్రులు భార్యయుండలం
పునఁ బొడకట్టఁ దద్వ్యథఁ బొంది ధృతిం గనలేక "ప్రేయసీ!
ననువిడనాడితే? కులము ? నన్విడ చేసితె? పుత్రకా ? ననుం
గనుఁగొనరావుగా? యని యఖండగతిన్ విలపించు ఖిన్నుఁడై.

క॥ కోపనుఁ డగునావిప్రునిప్రాపున మీ రెట్టిపాట్లు వడుచుంటిరో? మీ
యాపదలు నే నెఱుఁగ నా, యాపత్తును మీకు నెఱుఁగ నయ్యెడినె
కటా. ౬౧౫

హరిశ్చంద్రుండు శ్మశానమ్మునను౦డుట.

క॥ అని చింతించుచుధర్మంబును దప్పిన నరుఁడు శుభము వొందఁడు
యత్నంబున నది రక్షించిన నజ్జనునకు సుఖమును యశంబు
సమకూరు నొగిన్. ౬౧౬

వ॥ కావున నెప్పాటనేని ధర్మరక్షణంబు కర్జంబని తనకు వీరబాహుం డాజ్ఞాపించినచందమ్మున వచ్చుశవమ్ములఁ గనుంగొనుచుఁ దత్రస్థాల్యగ్రహణంబున కటు నిటు నరుగుచుఁ దత్తత్కృత్యమ్ముల జాగరూకుండై రజోదగ్ధసర్వాంగుండై మెలఁగుచు. ౬౧౭

...వమూలమై మనకు నింతధనం బొడఁగూడె మీఁద నా
...గణమ్ముగ శతాధికమూల్యము వచ్చు దీన భూ

మీఁదున కింత, యింతమన యేలికమాలని, కింతే నా, కటం
చాశమెయిఁ జరించు నొకఁడై ధృతజీర్ణపటైకకంథుఁడై. ౬౧౯

క॥ నానాశవ్రాదనాదన, దూనానూనక్షుధార్తితోఁ దన్మాల్యా, ధాన
శిరస్కుఁడు దధ్భ, స్మానుగతాంగుండు నగుచు నవనిపుఁ డచటన్.

చ॥ పవలును రాత్రియు న్నిదురఁ బాసి వసాదికలిప్తపాణియై
శవములరాశి చూచుచు నివృత్తవిలోచనుఁడై శ్వపాక జా
తి వలుకురీతిఁ బల్కుచు మదిన్ మఱి యొండు నెఱుంగ కొక్కయేఁ
డవశత నిట్లు పుచ్చె నది యా శతవర్షసమంబు పార్థివా. ౬౨౦

వ॥ అంత నొక్కనాఁడు రోహితుండు నవయస్కులగు విప్రబాలురంగూడి పురమ్మున కనతిదూరమ్మున కేగి యచ్చటఁ గొండొక క్రీడించి రాఁబోవు వాఁడు ముందట. ౬౨౧

గీ॥ అల్పమూలమ్ములును మఱియగ్నిసహితమ్ములును గోమలములును
దర్భలను జూచి, యార్యునకు నివి యుక్తమ్ము లనుచుఁ గట్ట, కట్టె
సమిధాదికమ్ములు దొట్టి భక్తి. ౬౨౨

వ॥ ఇట్లు తనయోగ్యక యగు విప్రునకుఁ గూర్చువాఁడై పాలాశాదికాష్ఠమ్ములతో గట్టిన మోపొకటి శిరమ్మున నిడికొని భారంబైన యెడ దింపికొని ఖేదంబు నొందుచు జలంబు సంప్రాప్తంబైనఁ ద్రావుచు వచ్చునెడ నొక్కవల్మీకమ్మునఁ గాష్ఠభారంబు దింపి మరల నెత్తికొనునంత విశ్వామిత్రప్రేరితంబై యొక్క సర్పం బతిఘోరవిషదూషితం బవ్వల్మీకంబు నిర్గమించి. ౬౨౩

క॥ ఆన్నృపసుతునిం గఱచిన, మేనెఱుఁగక పడియెఁ దోడ మెలఁగెడి
బాలుర్, దీనులయి వేగ చని రా, ట్పానుజజననిఁ గాంచి కొంత
శోకము గదురన్. ౬౨౪

ఆ॥ వె॥ వినుము విప్రదాసి! తనయుంత నీసుతుఁ, డరుగుదెంచె నా
లాడ నెంచి, యచటఁ బాము గఱచె నంతట భీతిలి
మిటకు వార్తఁ దెలుప.

క॥ అనుపలుకు వజ్రపాతం, బున కెనయై రాజపత్ని పొరిఁబొరి మూర్ఛన్
బనుపడి నఱికిన కదళీ, ఘనతరువుంబోలెఁ బడియెఁ గష్టముపాలై.

వ॥ అంత నవ్విప్రుం డరుదెంచి శీతలోదకంబు చల్లిన లబ్ధసంజ్ఞయై విలపించు నాశైబ్యం గని యతం డిట్లను. ౬౨౭

ఆ॥ వె॥ ఈప్రదోషవేళ నేడ్పుట లక్ష్మికరంబు గా దనుచుఁ గరంబు
నెఱిఁగి, నాగృహమ్మునందు నాతిరో? యేడ్చెదు, సిగ్గు లేదె యిదియుఁ
జెప్పవలెనె. ౬౨౮

వ॥ అని నిష్ఠురుండై తన్నుం దిట్టు నవ్విప్రుని కుత్తరం బీనేరక తన్మయచిత్తయై. ౬౨౯

క॥ కన్నీరు కాల్వగట్టఁగఁ, దన్నెఱుఁగక కరుణ మొలయఁ దద్దయు
శోకా, భ్యున్నతి నెలుఁగెత్తుచు నే, డ్చె న్నందనుఁ దలఁచి "యెంత
చేసితి" వనుచున్. ౬౩౦

శైబ్య పుత్రమృతికి శోకించుట.

వ॥ ఇట్లు వికీర్ణకేశియై యొడ లెఱుఁగక మిన్ను మన్ను నెక్కటిగా నొరలుచున్న రాజపత్నికి దుర్మార్గుండు పాఱుం డిట్లను. ౬౩౧

క॥ ధనము తగినంత యిచ్చితి, నినుఁ దెచ్చితి నింటిపనికి నీవీగతి న
న్నును మోసపుత్తె దాసికేఁ, జనునే యీరీతి నన్నుఁ జంపెద మొండీ.

వ॥ అని తన్నుఁ గొట్ట నుంకించు నక్రూరాత్మున కారాజపత్ని మహాత్మా? నన్నుం గొట్టకుము నా సుతుండు సర్పదష్టుండై మృతుండయ్యె. ౬౩౩

క॥ కరుణించి యాజ్ఞ యిచ్చిన, నరిగెద నాపట్టి నాకులాభరణము తా
నురగవిషమ్మున నెచ్చట, మరణము గనె నటకు; నన్ను మన్నింపు
మొగిన్. ౬౩౪

॥ ఇఁక నీజన్మమునకుఁ బు, త్రకుమోముం జూచుభాగ్యదశ గల్గదు నే
ఋణము తీరె నెక్కిం, త కరుణ నన్నటకుఁ బంపఁ దగదె
౬౩౫

వ॥ అని కన్నీరు వఱ్ఱుగా రోదనం బొనర్చునమ్మానినిం గ్రుద్ధుం
డై వృద్ధుం డిట్లను. ౬౩౬

గీ॥ ఓసి దుర్మార్గురాల? నాదాసివయ్యు, నింటిపనులను డించి నీ వేగితేని
యెవఁడు నీతాత యిన్నని నెల్లఁ జేయు, స్వామికార్యవిఘాతంబు
సలుప నగునె. ౬౩౭

వ॥ ఎవ్వం డేని వేతనంబుఁగొని స్వామికార్యం బొనర్పఁ డవ్వాఁడు
మహారౌరవనరకమ్మునం బడి యొక్కకల్పం బుండి పదంపడి కుక్కుటంబై
జనియించు. ౬౩౮

గీ॥ ఐన నాకేల నీయెడ నఖిలధర్మ, ములును వమ్ముగ వచియింప మూర్ఖు
లందు, నీచులందును వ్యర్థమై నెగడు నీతి, చౌటనేలను బడ్డబీజంబు
పగిది. ౬౩౯

వ॥ నీ కించుకేనిఁ బరలోకభయంబు గలదేని వచ్చి యింటికార్య
మ్ములు చక్కఁబెట్టు మని నిష్ఠురమ్ముగఁ బల్కునద్ధరాసురున కమ్మగువ వేప
మాన యగుచు నిట్లను. ౬౪౦

క॥ ఒకయింతిలోన మృతపు, త్రకు దేహము చూచి వత్తుఁ దడయక
నాపైఁ, సకరుణదృష్టిం జూపు ము, సత్కృతిం బొనరింపు మింత పా
టిగ నేనిన్. ౬౪౧

వ॥ అని చరణమ్ములం బడి యతికరుణమ్ముగ నేడ్చు నమ్మగువం
గని కోపోద్రేకమ్మున నతం డిట్లను. ౬౪౨

గీ॥ కొడుకు చచ్చిన నూకేటికోడవ? యింటి, పనులు తక్కక చేయుము
కొనవు గలిగి, కానిచో మత్తశాఘాత పూని మీఁపు, బిడ్డలగు
మున్నెఱుంగవే పడఁతి! నన్ను. ౬౪౩

వ॥ అని పురుషోదక పల్కునప్పాపాత్మునకు మాఱాడక ధైర్యం
బవలంబించి తత్తద్గృహకృత్యమ్ము లొనర్చి పాదసంవాహన మ్మొనరించు
నంతకు నర్ధరాత్రంబు గతించెఁ బిమ్మట నాపె కాంతం డిట్లను. ౬౪౪

క॥ ఇఁకఁ జనుము నీదుపుత్త్రునకు దాహాదికము వేయొనర్చి గృహ
మునకు, ద్దకుఁ బొ్రద్దు వ్రేకుచునాయెం, తకుఁ బను లొనరింప రమ్ము
తడసెకు సుమ్మీ. ౬౪౫

వ॥ ఇట్లు తదనుజ్ఞాతయై యేకాకినియై విలపించుచు యూథభ్ర
ష్ట యగుకురంగివడువున నస్సంహితయగు గోవు విధమున నరిగి పురమ్ము
నకు నవుల నవలిదూరమ్మున నెక్కడ మృతుండై పడియున్న పుత్త్రుం
గని హాహానినదమ్ము దనరు దరికేగుచు. ౬౪౬

గీ॥ ప్రతిదినమ్మును నెమకేగువాఁడ విప్పు, డేల రా? వింత కోపింప నేల
నీకు, "నంబ"! యని పిల్వ రాదె నాయన్న? యనుచుఁ, దొట్రుపా
టొప్ప నేగి సుతుపయిఁ బడియె. ౬౪౭

వ॥ అట్లు పడి మూర్ఛిల్లి కొంతవడికిఁ దెలిసి బాష్పమ్ము లొలు
కుచు నబ్బాలకుని బాహువులం బట్టి కౌఁగిలించుకొనుచు నతని ముఖమున
మోము మిడుచుఁ గరమ్ములచే నురమ్మును శిరమ్మును మోఁదుకొనుచు.

క॥ హాపుత్త్రా! హాపుత్త్రా!, హాపుత్త్రా! యనుచు మిగుల నార్తస్వనయై
యావడఁకి యడలి యొంతియు, వాపోవఁ దోడంగెఁ దీర్చువారలు
లేమిన్. ౬౪౮

వ॥ పదంపడి పతిం దలంచికొని.

క॥ ఓవరపాలక! నీసుతుఁ, డీనాఁటికి నిట్లు లాతెమె నిష్ఫాడ చనుదే
వే? నేఁడు దక్కిన నిన్నుఁ, సూనునిఁ బక్షించు నురలఁ జూడం గలవే.

వ॥ అని వెండియుఁ బరిపూర్ణరాకాసుధాకరుం గ్రిందుపఱచు
నబ్బాలుని మొగమ్ము జీవితభ్రాంతిం జూచి యట్లుగానికి మరలఁ బెచ్చు
పెరుఁగు దుఃఖాతిరేకమ్మున మూర్ఛితయై కొంతవడికిఁ దెలిసి యబ్బా
లునిమొగమ్ము కరమ్మునం దిడికొని యిట్లను. ౬౫౧

చ॥ శయనమునుండి లెమ్మిది నిశాసమయం బిటఁ బ్రేతభూతసం
చయము చరించుచుండెఁ బెలుచన్ గడునార్చుచునుండె నక్క;ల

య్యరొ? నిను వీడి మిత్రులు రయమ్మున నిండ్లకు నేగిరయ్య? ని
ర్భయమున నీకు నిట్లునికిఁ బాడి యఁటయ్య? నృపాలపుత్రకా.

క॥ వే యనురాగమ్మున లే, వే! యను మనవిప్రునింటి కేగ న్వలె రా
వే! యనుఁ దల్లిని విడిచెద, వే! యనుఁ బ్రతివచన మొసఁగవే! య
ను నార్తిన్. ౭౫౩

ఉ॥ తల్లిని గాన వోను? ననుఁ దక్కొరులం బలెఁ జూడ నేల? నా
యుల్లము చల్లఁజేయుటకు నుద్భవ మొంది యనాదరించితే? సం
పల్లవమేని లేక పురిఁ బాసియు నొక్కనియింట దాసినై
చెల్లియొ నిన్నుఁ జూచికొని జీవము దాల్చితిఁ గాదె పుత్రికా.

ఉ॥ ఆయువు దీర్ఘమై పృథివి కంతకు నేలికవై నిరంతర
శ్రీయును విద్యయుం యశము జేవయు నీఁగియు విప్రపూజయుం
బాయక తల్లిదండ్రులకు భక్తుఁడవై యిటఁ దొప్పఁ బుత్రపౌ
త్రాయతి నంచుఁ బుట్టినపు డగ్రజు లాడుట కల్లయే సుతా. ౭౫౫

గీ॥ చక్రమత్స్యాది రేఖలు స్వస్తికధ్వజాది రేఖలు నీదుకరాంబుజమున
నాయురారోగ్యదంబులై యలరు నవియు, వమ్ముచేసితె నాదు పాప
ముకతన. ౭౫౬

శా॥ నీరాజ్యమ్మును నీధనంబు మఱియు న్నీమంత్రులుం నీదు ది
వ్యారామమ్ములు నీదుహర్మ్యములు నీదానాతపత్రంబు సు
శ్రీరంజిల్లెడినీహయమ్ములు కరుల్ సింహాసనం బేడ న
య్యా? రాజేంద్ర? సమస్తము న్విడిచి నీవాలోకముం జేరితే.

వ॥ అని మఱియును బతి నుద్దేశించి వారనిదుఃఖమ్మున.

సీ॥ కుంకుమాదికమునఁ గొమరారు నీవక్షమతి బాల్యమున నెవ్వఁ డాత్త
దేహ, సంగతమాలిన్యసంగతిచేఁ బంకిలంబుగాఁ జేయు ఫాలమ్ము
నందు, మృగనాభిపంకంబు మొదపితీర్చినతిలకంబును జూచి యంక
స్థుఁడగుచు, నెవ్వఁ డద్దానిని నవ్వుచుఁ దుడుచు నింకెవ్వని మొగము
నా కెల్ల వేళ॥ గీ॥ మృత్సమాకులమయ్యును మేల్మిముద్దు, వచ్చు

నీమాతనూజుఁ డివ్విధమున మృతి, చెందె నాయీమొగం బరవిం
దతుల్య, మయ్యె నీఁగలకును నెల వయ్యెనధిప. ౬౫౮

గీ॥ దైవమా! పూర్వభవమున దారుణముగు,కృత్య మెయ్యది చేసితిఁ?
గీడు లిట్టు, లేకతమ్మున నాకబ్బె? నేరికేని, గీడులును మేలు లనునవి
కేవలములె. ౬౫౯

క॥ హాపుత్ర! హాకుమారక?, హాపుణ్యనిధాన! హామహారాజతనూ
జా! పాపాత్మక యిది యని, యీపాటఁ విడిచి పోతివే యులుక
మొయిఁ. ౬౬౦

తలవరులు శైబ్యంగట్టి తీసికొనిపోవుట.

వ॥ అని సారెసారెకుఁ జింతిల్లుచు నెలుఁగెత్తి మహాఘోరమ్ముగ రోదనం బొనర్చుచున్న యాపతివ్రతకడకు నారెకు లేతెంచి నీవెవ్వతెవు? పతి యెయ్యెడ కరిగె? నిట్టి నిశీథసమయమ్మున నొంటిపాటున నిప్పాట శోకింప నేమికత? మ్మని యడిగిన దుఃఖార్ణవమగ్న యగునారాజపత్ని నిరుత్తరయై యెప్పటియట్ల శోకించుచుండ నంతవారలు సంశయగ్రస్తులై

క॥ స్త్రీ గాదు బాలఘాతిని, నాఁగాఁదగు నెంత పిల్చినఁ బలుకమికిఁ
మూఁగయె యిబ్బాలకు నెం, దేఁ గొని భక్షింప నిటకు నేతెంచె
నొకో. ౬౬౧

వ॥ అని తత్తఱమ్మున దొడవ్వల కరిగి ధృతశస్త్రపాణులై యియ్యది యెద్దియేని నొకఖేచరి గావలయు నట్లగుటం జేసి మనకు వధ్యయని యందఱు నొక్కపెట్టున వచ్చి యంటం గట్టి కేశభారంబు పట్టికొని చాండాలవాటికకుఁ దీసికొని పోయి యియ్యది బాలఘాతిని యగుఖేచరి గావున వధింపు మన వాఁ డేతెంచి కాంచి వారల కిట్లనుఁ.

చ॥ అనయము నిప్పురిం గలుగునర్భకులం దినుచున్న దొక్కఘా
తిని యని విందు నెప్పుడును దనిఁ గనుంగొననేరనైతి నే
డ్వన్న నిటు కట్టి తెచ్చితిరి భూరియశమ్మగు మీకుఁ బట్టణం
బునకు సుఖమ్ము గల్గు నిది పుట్టినబాలుర నెల్లఁ జంపెడిఁ. ౬౬౨

చ॥ పలుచనఁ గొంపలం దగులఁ బెట్టెడు
ఖలుషుని విప్రులన్ శిశులఁ గాంతలఁ దారిఁ గొట్టుదు
గ్వ్యాల నెదిరించువానిఁ గలుగ్రోలెడిదుర్మదువాని మేటిమో
గలసినవానిఁ జంపుట నిశామమహాసుకృతప్రదంబగునన్

వ॥ ఇట్టికార్యమ్ము లొనర్పువాఁడు బ్రాహ్మణుం డనియు ౬౬౫
యనియుం జూడక వధ్యుల● చెప్పి యతికోపమ్మునం బట్టి కొట్టి కో
నున్న తనయనుచరు హరిశ్చంద్రుం బిలిచి యిట్లను. ౬౬౬

క॥ ఇయ్యది బాలురఁ జంపెడి, దయ్యము స్త్రీ యంచు లోనఁ దలఁపకు
మింకన్, జయ్యనఁ గడతేర్పుము మే, లయ్యెడు లోకమున కనుడు
నానరవరుఁడున్. ౬౬౭

గీ॥ వజ్రపాతోపమమ్ము నప్పలుకు విని మహాత్మ! యింకద్దియేనియు
నాజ్ఞయిమ్ము, శక్య మేనియు నయ్యది నలుప నేర్తు, నకట! స్త్రీ
హత్యఁ జేయఁ జేయాడు కొట్లు. ౬౬౮

క॥ అనవుడుఁ జాండాలుం డను, ననుచర! యసికేలఁ గొని భయంపడ
కిద్దాని, సనిఁ దుంపుము పుణ్యం బగుఁ, జనునే? శిశుఘాత సేయు
చాన క్షమింపన్. ౬౬౯

వ॥ నాపుడు నృపాలుండిట్లను.

క॥ వనితల చిత్తమ్మునఁ గా, వ నగున్ బురుషుండు జ్ఞానవశమున నజ్ఞా
నమయతిఁ జంపినదుర్మార్గునకున్ నరకమ్ము గల్గు రూఢిగ ననుడున్.

క॥ ఒకపాపమువలనన్ జగ, మకలంకత్వమునఁ బొందలునవ్వాడు లోకా
పకృతిస్వభావ దుష్టా, త్మిక దీని న్నణుక వలవదే! సుకృతార్థుల్.

వ॥ ఇయ్యది యనేకుల బాలుర వధియించె నిద్దానిం జంపుట
యావశ్యకం బాయుధంబు కైకొను మనుడు నాతం డిట్లను. ౬౭౨

క॥ చాండాలరాజ! నాకుం, గొండికతనమాది యింతకుం బాలఁతుకలన్
ఖండింప ననుచు వ్రతమి, ట్లుండన్ ననిం దుఁ జొనుపు టుచితం
బగునే. ౬౭౩

డ్రము చెప్పాటకన్న దోస ముం

చ॥ అనవుడు స్వామికార్యమను కిటుల్ ప్రతి చెప్పెదె? యిట్టి ద్రోహముం
డునె? మతియొంకసముద్ధృతి యెన్నఁటికేనిఁ గల్గ నే
బొనరుచు నీశరంబు గొని ద్రోహము సేసెదె దుష్టబుద్ధివై.

ర్చిక్షితీశురుం డరు మహాత్మ! జగమ్మున నీకు శత్రుఁ డుం

చ॥ ననుఁ బంపు మింద్రుఁడు కడిందిబలమ్మునఁ దోడు వచ్చినన్
దునిమెద వాని నొక్క పెనుతూపున; మేదిని కెల్ల నిన్ను నా
థునిఁగ నొనర్తు నియ్యబలఁ ద్రుంచుట నాపని గాదు నావుడున్.

ఉ॥ “కూలికి వచ్చి పాలి కిటు కూయఁగ” వచ్చునె? న్యాయ మేది; చాం
డాలునియింట దాసుఁడు హటాహటి కూరులపల్కు లాడఁగాఁ
బోలునె? చాలుఁ జాలు? నని పూని కరమ్మున; నడ్డు చెప్ప కీ
బాలకహంతిశీర్షము చివాలునఁ ద్రుంపుము నిర్దయాత్ముఁడన్.

వ॥ అని ఖడ్గం బొసంగుటయు స్వామికార్యార్థి గావునఁ గైకొని దగ్గఱ జని యన్యోన్యజ్ఞానంబు లేమి నాపె కిట్లను, ౬౨౨

క॥ ఓవనిత! నాదుహస్తము, చేవం గడలుకొనునేని శీర్షచ్ఛేదం
బేపడిఁ జేసెద నని సద్భావుం డవ్వనితఁ జంపఁ దత్పరుఁ డగుడున్.

చ॥ తనమరణంబు నెమ్మదిని దద్దయుఁ గోరుచుఁ బుత్రశోక మూ
ర్తి నిగుడఁ జేయు నిట్టులను దీనత దోఁపఁగ నోశ్వపాక! నా
తనయుఁడు ద్రెళ్లి నక్కలనఁ దత్తనువున్నది దానిఁ దెచ్చి నీ
పనుపున నయ్యెడన్ జితిను బన్ని దహించెద దాళు మంతకున్.

వ॥ నావుడు హరిశ్చంద్రుండు ధర్మాత్ముండు గావున నట్ల యొన ర్పుము పోయి రమ్మని యాజ్ఞ యిచ్చిన హాపుత్ర! హాబాలక! హాత నూజ! యని మాటిమాటికిఁ గుందుచు నరిగి యబ్బాలకుం దెచ్చి శ్మశానమ్మున నునిచి యాక్రోశించు దానిఁ బాంసుధ్వస్తశిరోరుహ నతి మలినఁ గృశాంగి జన్మాంతరసంగతి నాఁదగుదాని నప్పరమపతివ్రత నాత్మపత్నిగాఁ జిరవిరహాసంగతుండగుకతన నెఱుంగక యానృపేం ద్రుండు కెలని కరిగి శవమ్మున నున్నవస్త్రమ్ముఁబాగికొనుటయు నయ్యె

దియు నగ్రమ్మున నున్న యతిని నతికృశాంగు నస్యరూపు నాత్మధవు
నిఁగా నెఱుంగ దయ్యె. ౬౮౦

క॥ అంకమున బాలు నిడికొని, కొంకుచుఁ బలుమాఱు దలఁచికొని
యేడుచుచున, ప్పంకజముఖదరి కరిగిన, జంకె హరిశ్చంద్రుమనము
సంశయమాతిమై. ౬౮౧

హరిశ్చంద్రుండు తనపత్ని నెఱుంగుట.

సీ॥ చంద్రునిఁ గాదనఁ జాలు వక్త్రముసొంపు గండముల్ దర్పణఖం
డములగుఁ, గుంచితాగ్రమ్ములు కోమలములు నీలములు దీర్ఘములు
పెన్నెఱులు దలంపఁ, గనులు రాజీవముల్ ఘనబాహు లున్నతాం
సములు వక్షము విశాల మధరంబు, బింబమ్ము పాదముల్ పృథుల
ము లంగుళుల్ సూక్ష్మముల్ నాభి యనూక్ష్మ బిలము గీ॥ మఱి
యు లక్షణములవీఁడు మాన్యవేంద్రు, నింటఁ బుట్టినకోడు కగు
నింతనిజము, కాలవశమున నిట్టిదుర్గతికిఁ బాలు, వడియె నదిదాఁట
లేఁడుగా బమ్మయైన. ౬౮౨

వ॥ అని కొండొక విచారించి పునఃపునరాలోకనం బొనర్చు
చుఁ గ్రమక్రమమ్మున, ౬౮౩

చ॥ వెనుకటి రీతులెల్ల స్మృతివీథిఁ దగుల్కొని చేరవచ్చి నం
దనుఁ డని నిశ్చయించి పరితాపము పట్టఁగ లేక పుత్రకా!
యని విలపించుఁ గన్నుఁగవ నశ్రులు కాల్వలు గట్ట నాతనూ
జునకె తటస్థ మాయె నిటు శోకము నెట్లు భరింతునక్కటా. ౬౮౪

వ॥ అని పలుతెఱఁగుల శోకించు నజ్జనపాలుని భర్తగా శంకించి
శైబ్య యిట్లను మహాత్మా! నీకియ్యెడ నిట్టిదుష్కార్యమ్మున నుండు టెట్లు
కలిగె మ మ్మెట్లు మఱచితి వనుచు దుఃఖావేశమ్మున విధి నుద్దేశించి.

క॥ ఓవిధి! యేవిధఁ జేసితి!, భూవిభునిఁ ద్రిశంకుపుత్రుఁ బూతచరి
త్రుఁ, శ్రీ వెలువరించి సుతభా, ర్యావిక్రయమునకుఁ బొనిపి యం
త్యజకులుఁగాఁ. ౬౮౫

వ॥ అని నాకె నాత్మహత్యగా నిశ్చయించి యీదుఃఖ మంత యు విధిప్రేరితంబై నాకైవచ్చిన యది యని పలుకుచు. ౬౮౭

క॥ ఈతఁడె నాతలఁ దరి, నాతనయుం డీశవంబు నాపాపము యీ,యా
తనకు హేతువని సం,జాతార్తిన్ మూర్ఛఁబొందె జనవరుఁ డంతన్.

వ॥ రాజపత్నియుఁ గనపతిదురవస్థచే ద్విగుణితశోకయై మూర్ఛిల్లె నంతఁ గొంతవడికిఁ దెలిసి నరపాలుండు పుత్రుంజూచి యిట్లు విలపించు. ౬౮౯

క॥ అన్నా దీనంబై కడుఁ, జెన్నఁదఱిఁగి యున్ననీదుచిన్నిమొగము గ
న్గొన్నంత మన్నమును పగు,ల న్నరకయుండె నిది శిలయొ వజ్రంబో.

ఉ॥ హాసుత? హాకుమార? తనయా? ప్రసవాంకర? "తాత? తాత?" యం
చానమోయి న్ననుం బిలుచు నన్నదదృష్టము? యేమిదోసముం
జేసితినో యి? నన్నుఁగని చెచ్చెర ముద్దులొ వచ్చి మేనిపై
భాసిలుపంకమంటుగతిఁ బ్రీతిమెకౌఁగిం దవ్వొయి నవ్వుచున్. ౬౯౧

మ॥ అకటా? రాజ్యము బంధుసంతతియు ద్రవ్యంబోయెఁ జాండాలవా
టికి నేతెంచితి వల్లకాటి నిటు లొంటిన్ వాసముం జేసి నే
పకవృత్తిన్ మనుచుంటి నిన్యాదియు దైవం బోర్వఁగా లేక పు
త్రిక? పాముం గఱపించెనే? నిను; నసాధ్యంబెద్ది యద్ధాతకున్

క॥ ఘోరవిషవహ్నిఁ బంచత, గూర్చెననుఁ గనులఁ జూడఁ గూడెనె
నాకం,చారాజర్షి పచారా, ధీమిండె యుకుపుఁ జేర్చి తెగని పగ
నుతున్. ౬౯౩

క॥ మృతసుతుఁ గౌఁగిట నిడికొని, సుత? సుత? సుత? యనుచు నెగడు
శోకభరమునన్, స్మృతి చెడి మూర్ఛితుఁడై పడె, సుతశోకమునన్న
నొండు శోకం బున్నె. ౬౯౪

వ॥ ఇట్లు తేఁకువ సెడి మూర్ఛితుండై పడియున్న నరపాలు నీక్షించి శైబ్య నర్వలతఁ బాముల నీతండు విద్వజ్జనమనశ్చంద్రుం డగు హరిశ్చంద్రుండగా నిశ్చయింప నగు నని వేఁడియు. ౬౯౫

ఉ॥ ఉన్నతమై తిలప్రసవమో! యన నొప్పెడి నాసతీరు సం
పన్నలినాక్షికిం దగినవక్త్రము చారురదాళిసౌరు పే
రెన్నిక మెప్పు వాక్పటిమ మిన్నిటికిం బయివచ్చు నీకుఁ డా
నన్నరనాథుఁ డెవ్వనియుదారయశంబు త్రిలోకపూజ్యమా.

గీ॥ ఆహరిశ్చంద్రుఁ డీతండ యైన నీశ్శ్, శాసమునకుండు వేలొకో! సత్య
సంధుఁ, డనుచు సుతశోక మడిగి యయ్యతివ సంత, సమును విస్మ
యద్వైన్యముల్ సనఁగఁ జూచె. ౧౯౭

గీ॥ భర్తృపుత్రశోకమ్ములభార మెక్క, డై సహింపఁగ రామి నయ్య
తివ మిన్న, మూర్ఛపడి కొంతవడి లేచి మొనయువంత, మరల నర
నాథుపై దృష్టి మాసరముగ. ౧౯౮

చ॥ నిలిపి నృపాల! యెంతకును నిందనుఁడ కాఁడె విధాత వానికిం
గలదె జుగుప్సయింక దయయుఁ గార్య మకార్యము నాఁగ;నక్కటా!
యిల సకలంబు ధర్మగతి నేలెడిదేవసమాను నిన్ను వం
శల కెట చేసి మాలనికి దాసునిఁ జేయు నె కీర్తి రోయునే. ౧౯౯

గీ॥ రాజ్య మెడచేసి పుత్రదారక్రయంబు, నకుఁ జొనిపి యంతఁ బోక
యంత్యకులుఁగా నొ, నర్చియును నీడఁబోవఁడు నాథ! యేమి, త
ప్పొనర్చితివవిధాత యెడ నీవు. ౨౦౦

మ॥ అకటా! యిట్టెడఁ గానరావుగద? నీదానాతపత్రంబు ల
చ్చికిఁదావై రతినంపుఁగూర్పు గలసింహాసనంబున్ యశః
ప్రకటంబై తగుచామరద్వయము పార్శ్వస్థాయియుంత్యాదిసే
వకబృందంబును మంగళధ్వనులు దివ్యద్వాజిసంఘంబులున్. ౨౦౧

శా॥ ఏ నీ వేగడివేళ రాజమనుజుల్ భృత్యత్వముం బూని ముం
దై నేర్పొప్పఁగ నాత్మవస్త్రముల రథ్యాపాంసుసంశుద్ధి సం
ధానంబుం బొనరింతు రిట్టిధరణీనాథుండవై నీవు నీ
కొనే! దుర్భగమా శ్మశానమున నిట్లావాసమున్ జేయఁగన్.

వ॥ వెండియుఁ గపాలసంకులంబును ఘటీపటాసిచ్ఛిన్నరజ్జును మృత
నిర్మాల్యసూత్రాంతర్లగ్న కేశసుదారుణంబును వసానిష్యందసంశుష్క
మహాపటలమండితంబును భస్మాంగారార్ధదగ్ధాస్థిమజ్జాసంఘట్టభీషణంబును
గృధ్రగోమాయునాదార్తమ్మును బుష్టక్షుద్రవిహంగమమ్మును జితాధూ
మాయితపటనీలీకృతదిగంతరంబును గుణపాస్వాదనసంప్రహృష్టనిశాచరం
బును నై దారుణం బగునీశ్మశానంబున దుఃఖితుండవై యెట్లుంటి వని
శోకపరవశయై యతని నాలింగనంబు చేసికొని. ౨౦౩

చ॥ వరవరమాళిమానితకనత్పదపీఠ! మహీమహేంద్ర! యి
క్కరణి ఘటించు టెల్లఁ గల గాదుగదా? నిజమేని ధర్మత
త్పరునకు నీకు నిట్టియిన ధర్మము తో డికనేరికా! బుధా
దరు లెవ? రెవ్వ రార్జవవిధమ్మున నుండెడివారు? తెల్పుడా ౨౦౪

క॥ అని యడగలుగనిదుఃఖమ్మున నేడ్చెడిదానికి విశ్వభుండు తనకు మా
లనిదాస్యము గల్గినమే,టినిమిత్తము సెప్పె బల్కకుండె వగ దగన్.

చంద్రమతి పుత్రుండు మృతియైనచందము పతికి దెల్పుట.

చ॥ ఇటు దనపాటు సెప్పి కడు హెచ్చినశోకము పేర్మి నార్తిలం
పటుఁ డగుప్రాణనాథునకుఁ బట్టి మృతుం గను చందమెల్ల దు
ర్ఘట మగువంతపెంపునఁ బరంపరగా వచియించె నాపె యం
తట నృపుఁ డాత్మజాతువదనమ్మున నశ్రుము చొన్పి ఖిన్నుఁడై.

వ॥ తన్మయుండై యేమియు నెఱుంగక శోకించుచుండె నట్టి
భర్తం గని శైబ్యయిట్లను, ౨౦౫

క॥ స్వామిద్రోహము సేసితి, మోమానవనాథ? సత్య మడిగెదె?
నా పైఁ, బ్రేముడి నెడ చేసి శిరం, బీమెయి నలుకును విధాత కెద
ముద మెసరన్. ౨౦౬

చ॥ అన విని రాజు మూర్ఛఁ గొని యంతన లేచి మృగాక్షి? యింత మా
టనఁ దగునే? యశక్యకృతి కాదు నె చేతలు? నాకు కాక యె

వ్యానికిని" నాఁగ నమ్మఁగువ వల్కుఁ "బునర్భవమందు నిన్ను నా
ధునిఁగ నొనర్ప దేవికి నతుల్ పచరించితి నెమ్మనమ్మునన్. ౨౧౩

క॥ ఇఁకఁ దడయనేల సత్యం, బకలంకము గాఁగఁ బ్రేమ మఱఁజేసి శిరం
బొక వ్రేటునఁ దున్నుము మీ, న్నిక వెనుదీయంగనేల నరనాథుఁడవై.

వ॥ నాఁపుడు నరపాలుం డఖండం బగుదుఃఖావేశమ్మున మూర్ఛి
తుండై యంతన తెలిసి పుత్రుమొగంబు చుంబించుచు భార్య కిట్లను.

ఉ॥ ఓసలినాక్షి ! యింక భువినుండఁగ నోప శరీరధారినై
కానఁ గృశానుసంగతినిఁ గ్రాఁగి పరమ్మున కేగుదెంతు నన్
బ్రాణసమంబుగాఁ గనుశ్వపాకునియానతి చెంద కిప్పని
న్నేనయి చేయుచో నిచట నిందయు నచ్చట హానియుం దగున్.

క॥ చచ్చియు నీపాపమ్మున, వచ్చెడిజన్మమ్మునన్ శ్వపాకునిదాస్యం, బచ్చ
వడఁ గాంచు టొప్పునె, యిచ్చలవిడి లేనిబ్రతుకు వ్యథ యెవ్వరికిన్.

గీ॥ ఏది యెట్లైన దుఃఖమ్ము నెనయు కంటె, మేనిసంబంధ మెడలుట
మేలు కాదె, లేక లేకొక్కరుఁడు పుట్టె లేఁతవయసు, నంత మృతి
చెందఁ బాప మేమాచరించె, ౨౧౪

క॥ కులము నెగడించు నీతం, డలఘుం డని నమ్మి యుంటి నకటా ?
జగదేకలలితుఁ బుత్రకుఁ బాసియు, నిలపై మనఁ గంటి నొకని
భృత్యుఁడ నగుటన్. ౨౧౫

గీ॥ లేనిస్వాతంత్ర్యమును బూని లేమ? యిపుడు, ప్రాణములు వాసి
యేగినఁ బరమునందు, వైతరణియందు నసిపత్రవనమునందుఁ, గలు
గుదుఃఖంబు దీనికిఁ దులయుఁ గాదె. ౨౧౬

చ॥ లలనరో? యెట్టులైనను జ్వాలజ్వాలనమ్మున మత్కుమారుతోఁ
కలసి శరీరముక్ విడుతుఁ గాదని నన్ మరలింప కాజ్ఞ నా
వలన రయమ్మునం గొనుము బ్రాహ్మణునింటికి నేగి దాసివై
యలయక యమ్మహామహుని యాజ్ఞ మెలంగుము జాగరూకతన్.

క॥ దానములు చేసి యజ్ఞ, వ్రతానమ్ములొనర్చి గురులఁ దనిపితిమే నిక్
మానిని? మనమాగురుఖర్, దానగు సంబంధ మమరధామము
నందుఁగ్. ౨౧౭

వ॥ అట్టి సంబంధ మిఁకఁ నీలోకమ్మున దుర్లభం బది యునుం గాక యొక్కండేని రహస్యమ్మునఁ బరిహాసమ్మునకుఁగా ని న్నవమానించి యుండుదు నయ్యాది క్షమింపు మిఁకఁ బునర్దర్శనాకాంక్షిణినై ధర్మమ్మునకుఁ గట్టువడి యున్నిప్పు డింట నుండి రాజపత్ని నను గర్వమ్మున వారి నవమానింపక యొద్దిపంచిన నుసుఖపుట నీకుఁ బరనాధనం బని బోధించుటకిఁ బతివ్రతి యిట్లనె. ౨౧౮

క॥ నరనాథ? నాకమైనన్, నరకం బయినన్ హితంబు నాతికిఁ బతితో
మురయుటబు నేను నిప్పుడ, యరుదెంచెద నీపిఱుంద నవహితమతినై

వ॥ నాప్పుడుఁ బరము పతివ్రతాశిరోమణి యగునీకు నియ్యది యొప్పదే? యిట్లొనర్తువుగాక యని సహగమనం బంగీకరించి చిత నేర్పఱచి యందు మృతకళేబరం బునుర్చి భార్యాసహితుండై యుంజలి ఘటించి పరమేశ్వరియు శతాక్షియు జగదీశ్వరియుఁ బంచకోశాంతరగతయుఁ బుచ్ఛబ్రహ్మస్వరూపిణియు రక్తాంబరపరీధానయుఁ గరుణారససాగరయు నానాయుధధరయు జగత్పాలనతత్పరయు నగు జగదంబ నాత్మం దలంచుచు నగ్నిసంధానంబొనర్ప నయ్యెడ. ౨౨౧

(బ్రహ్మాది దేవతలు ప్రత్యక్షంబగుట.)

ఉ॥ వాసవుఁడాదిగాఁగల సుపర్వు లఖర్వరయంబు బెంపర్ప న
గ్రేసరుఁ గాఁగ ధర్ము నిజ ప్రీతిమెయిం బొడసూపి ‹‹ మేలు మేల్
నీసరి వారు లేరు ధరణీధవ? పత్నిసహాయ? నాకసం
వాసుల మేము కిన్నరులు వారలు వీరలు సిద్ధచారణుల్. ౨౨౨

వ॥ అనునంతఁ బితామహుం డిట్లను.

గీ॥ ధర్మరూపుఁడ నేను బితామహుండ, వీర లందఱు సురలును జార
ణులును, గిన్నరులు రుద్రు లశ్వినుల్ నిన్నుఁ జూడ, వచ్చినారు
మహారాజ? వైభవమున. ౨౨౩

వ॥ ఇతండు విశ్వత్రయమైత్రీకారణుం డగువిశ్వామిత్రుండు నీకుం బ్రియం బొనరింప నరుదెంచి యున్నవాఁడు విలోకింపుము.

గీ॥ నీతితిక్షాదిగుణముల నెమ్మి గొలుప, వచ్చితిని ధర్ముఁడను నేను స
చ్చరిత్రు, లంటు నెవ్వరికెక్కుడై యనఘమూర్తి, వైతి పదు
నాల్గు లోకములందు భూప. ౨౨౫

వ॥ ఇంద్రుఁ డిట్లనియె.

క॥ వాసవుఁడ నేను నాపైఁ, గైసేయుము కొంతదృష్టికాంతయు నీవుఁ
నీసుతుఁడును సుగుణమ్ములఁ, జేసి జగత్త్రయజయమ్ము చేసితిరి నృపా.

క॥ కొమరుఁడు నీవును భార్యయు, విమానసంగతుల రగుచు విచ్చే
యుఁడు గే, హముతోడ స్వర్గమున కని, యమృతమయం బైన
వృష్టి నాతఁడు గురిసెన్. ౨౨౬

గీ॥ దుందుభులు మ్రోయఁ బూవులు దొలఁకరింప, నచ్చరలు మెచ్చు
గా నాడ నాచితాంత, రమున శయనించి యున్నభూరమణ, పుత్రు
పై నమృతవర్ష మప్పుడు పాదుకొనియె. ౨౨౭

క॥ సుకుమారం బగుదేహం, బకలంకం బైనవదన మలరఁగ నా రా
జకుమారుఁడు రోహితుఁడు మ్రొ, తిక్కఁ దక్కి తనంత లేచె దెసలు
వెలుంగన్. ౨౨౮

చ॥ నరపతి పుత్రునింగని మనం బలరన్ దగఁ గౌఁగిలించి సు
స్థిరుఁడయి భార్యఁ జూచి సురసేవ్యము లైనయలంకృతుల్ వరాం
బరములుఁ బుష్పమాలికలుఁ బట్టియు భార్యయుఁ దానుఁదాల్చి మే
దురతరమోదవారినిధి దోఁగుచుఁ బూర్ణమనస్కుఁడై తగెన్.

వ॥ అయ్యెడ నింద్రుం డతని కిట్లను.

చ॥ పరమపతివ్రతామణియు భాసురశీలయునైన భార్యతో
నురుగుణుఁడైనపుత్త్రుకు మహోత్తము నంకమునందుఁ జేర్చి పూ
ర్వరచితమైన పుణ్యము కరంబు తిరంబుగనిర్వహింప నె
వ్వరికి నగమ్యమైనత్రిదివమ్మున కీ వరుదెమ్ము భూవరా. ౨౩౦

కం॥ అన సత్యహరిశ్చంద్రుఁ, డను దేవాధిప! శ్వపాకు ననుమతి గొని పైఁ
జను దెంతు నాకు నాతం, డు నియోగము సేయఁ దగు ఘనుండు
విభుండున్. ౨౩౨

వ॥ నావుడు ధర్ముం డిట్లనియె.

గీ॥ ఓయి నరనాథ! నాదగుమాయకలిమి, నేనచాండాలరూపమ్ము నూని
నాఁడ, భావిసంగతి నెఱిఁగి నిన్ బనిగొనంగఁ, బక్కణమ్మున నుంటి
నప్పాట నపుడు. ౨౩౩

వ॥ పిమ్మట నింద్రుం డిట్లను.

కం॥ రాజాధిరాజ! దినకర, తేజ! హరిశ్చంద్ర! పుణ్యతేజస్వులు వి
భ్రాజితతపముల చేనిక్కి, భా జను లానాకపదము వడయఁగ రమ్మా.

చ॥ అన నరనాథుఁ డిట్లను సురాధిప! మత్పురవాసులెల్ల న
న్నను విడనాడి యుందరే? తనుం గని కొల్చెడివారి వీడువాఁ
డును ద్విజుఁ జంపినట్టి యతఁడున్ మధుపాయియు స్త్రీనిహంత గో
హననపరాయణుండు సము లౌట వచించెడిఁ గాదె ధర్మముల్.

కం॥ వారలతో స్వర్గము కా, దారయ నరకంబయేని యది గమ్యము నా
కో రాజ! తన్నుఁ గొల్చెడి, వారల నేమని త్యజింప వలనగు ననుడున్

కం॥ జనవర! పురవాసుల కె, ల్లను స్వర్గ మొసంగు టెట్లు లవడెడి? వారల్
పొనరిచిన పాపపుణ్యము, లన వేఱుగ నుండుఁ దుల్య మగునే?
యెందున్. ౨౩౭

వ॥ నావుడు రా జిట్లను.

గీ॥ వినుము సురనాథ! సేవకజనులకతన, రాజు రాజ్యం బొనర్చు ధర్మ
ములు సేయు, జన్నముల కియ్యకొను నిందు సంభవించు, సుకృ
తము సమంబు నృపతికిఁ బ్రకృతితతికి. ౨౩౮

వ॥ కావున మదనుష్ఠితంబు లగుపుణ్యంబులు వారలకును నను వగు నిది యిట్లుండ నింకొక్కటి వచింతు నాదగుసుకృతమ్మున బహుకాలోపభోగ్యం బగునాకపదంబ వారలం గలసి యొకదిన మనుభవిం

చినం జాలు నట్లగుట మత్సుకృతంబు విభజించి యిట్లొనరించుటకు నిన్నుఁ బ్రార్థించెద నావుడు నింద్రుం డట్ల యగు నని సమ్మతించి ప్రస న్నహృదయుండై ధర్మవిశ్వామిత్రాదిపురస్సరమ్ముగ నయోధ్య కరిగి హరిశ్చంద్రసమక్షమ్మున వారల కిట్లను. ౨౩౯

క॥ శర్మదమై యజ్ఞాదిసు, కర్మము లొనరించువారు గాంచెడి స్వర్గ
మ్మర్మిలి మీ కెల్లరకును, ధర్మానుగ్రహముకలిమిఁ దనరారెఁ దగన్.

వ॥ కావున నెల్లవారును నరుదెంచున దని యనునెడ హరిశ్చంద్రుండు వారల కిట్లను. ౨౪౧

క॥ దివమునకు వచ్చుటకుమీ, కెవరెవరికి నిచ్చ పోడము నెల్లరు నాతో
నవిరళగతి రాఁ దగు నీ, దివిజాధిపుఁ డట్లు తనమదిం గరుణించెన్.

హరిశ్చంద్రుండు కొడుకునకు రాజ్యంబిడి పౌరులతో స్వర్గమునకరుగుట.

చ॥ అనుతమభూపునానతి సురాధిపునానతి యొండు గాఁగ భో
రనఁ జనుదెంచి యొప్పు నగరమ్మునవారలు కొంద ఱాదివం
బునకు విమాన మెక్కి తమపుత్రులపైఁ దగ నాత్మసంస్కృతిం
జొనిపి మనమ్ము స్వర్గమును జూచెడి వేడ్కల మిన్ను ముట్టఁగన్.

వ॥ హరిశ్చంద్రుఁడు తక్కంగలబంధుమిత్రులను దగుగౌరవమ్ములఁ దనిపి తనకొమరుం డగురోహితునకు సాధుజనసమ్మతమ్మున విధివిధానమ్ముగఁ బట్టాభిషేకం బొనర్చె. ౨౪౨

క॥ తనకాంతామణియును దా, నును స్వర్గమ్మునకుఁ జనిరి నూతనఘంటా
నినదమ్మునఁ బొలుపొందెడి, యనూనపుష్పకము నెక్కి యమరులు
పొగడన్. ౨౪౩

వ॥ అట్లు సత్యనిధియైన హరిశ్చంద్రుండు స్వర్గమ్మున కేగుదెంచు నెడ నాలోకించి దివిజకవీంద్రుం డిట్టియర్థమ్ముగల శ్లోకంబుపఠియించె

క॥ ఎంతటిదానం? బెంతటి, శాంతిగుణం? బెంతసత్యసంధత? తగుఁ దా
నెంతకునైనను నీభూ, కాంతుఁడు స్వర్గమొకొహెచ్చు గా దిత
నియొడన్. ౨౪౪

మ॥ జనలోకైకవిశుద్ధచర్యుఁడు హరిశ్చంద్రావనీనాథు వ
ర్తనముం జెప్పితి దీని భక్తిగరిమన్ దా నెవ్వఁడే విన్న ని
మ్మున వాఁ డెయ్యదిగోరు నయ్యదిసుఖమ్మో? రాజ్యమో? విద్యయో?
ధనమో? సంతతియో? సురాలయమొ? సందర్భించుఁ బారిక్షితా.

క॥ నావుడు జనమేజయుఁడో, దేవా! దేవతలకన్నఁ దేజమ్మునఁ బెం
ద్దై వెలయుశతాక్షీపద, భావు హరిశ్చంద్రు వింటి భావం బలరన్.

గీ॥ ఈశతాక్షి యనఁగ నెట్లుదయించె? నే, తన్మహత్త్వ మెట్లు తనరు
నాకుఁ, దెలుపు మెద్ది వినినయులఘుల కర్వమే, ధర్మఫలము ప్ర
తిపదమునఁ దొడరు. ౨౫౦

గీ॥ ఎంత పిఱికిఁడియైనను నెంతపాపి, యైనఁ దా నెంత నిర్భాగ్యుఁడైనఁ
బావ, నమ్ము శ్రోత్రఘహారి యిహమ్ముఁ బరము, నిచ్చు దేవీచరి
త్రపై నిచ్చఁ గొనఁడె. ౨౫౧

క॥ అనవుడు వ్యాసుం డిట్లను, జనమేజయ! నీకు దాఁపఁ జనదెద్దియు స
జ్జనుడ వగుకతనఁ దెల్పెద, వినుము శతాక్షీమహత్త్వవిధ మది
యెల్లన్. ౨౫౨

క॥ దుర్గముఁ డనుపేర్వాఁడు ని,రర్గళబాహాప్రతాపుఁ డతిలోకుఁడు దు
ర్మార్గుండు హిరణ్యాక్షుని, వర్గ్యుఁడు రురునికొడుకు వఱలున్ జగతిన్

వ॥ అతండు దేవతలకు బలం బగువేదమ్ములు హరించిన వారును నశింతు రని తలంచి హిమాలయమ్మునకుఁ జని వాయుభక్షుం డగుచు సహస్రవత్సరమ్ములు విరించి గుఱించి తపమ్ము సేయుచున్నంత. ౨౫౪

శతాక్షీమహిమ.

గీ॥ క్షోణి యంతయుఁ గంపించెఁ గులమహీధ, రమ్ములు చలించె నతని
తేజమ్ముకతన, నంతఁ జతురాననుఁడు ప్రసన్నాననాబ్జుఁ, డగుచు
హంసము నెక్కి ప్రత్యక్షుఁడయ్యె. ౨౫౫

వ॥ ఇట్లెదుటం బొడకట్టి సమాధిగతుం డగువాదుర్గముం గాంచి నీతపమ్మునకు మెచ్చి భవదభీప్సితంబు నొసంగ వచ్చితి ననునలువకు

మ్రొక్కి దేవా! జగతీసురులయందును సురలయందును గలవేదమ్ము లును మంత్రమ్ములును నాసమీపమ్మున నుంటయు సురలకుఁ బరాజయంబు సేయఁ గలుగుటయు నా కనుగ్రహింపవే! యనిన వల్లె యని యవ్విరించి తననివాసమ్మునకుఁ జనియె నంత. ౭౫౬

సీ॥ వేదశాస్త్రమ్ములు విప్రులు మఱచిరి స్నానసంధ్యాహోమజపతపమ్ము
లన్నియు నడఁగె హాహాకార మవనియంతయు నిండె సురలును
నాకమందు, యజ్ఞాదికమ్ముల హవ్యమ్ము దొరకమి సౌఖ్యమ్ము విడ
నాడి నజరులైరి, దుర్గముండును రణోద్యుక్తుఁడై పెల్లున నమరావ
తీపురి నాక్రమించె. గీ॥ వజ్రమయదేహుఁ డైనయవ్వానితోడఁ,
బోరఁగా లేక యమరులు భూమిధరగు, హాంతరంబులయెడకుఁ బ
లాయమానులు, లైరి శరణమ్ము గానక ప్రాణభీతి. ౭౫౭

వ॥ ఇట్లు దేవతలు గిరిగుహాంతరనిలయు లగుచు జగదంబిం గొనియాడుచున్నంత. ౭౫౮

గీ॥ జన్నములు మాసి ధర్మంబు సున్నయైన,కతన నూఱేఁడు లేకప్రకా
రముగ జ, గతి ననావృష్టిదోషంబు గలిగె దాన, నేర్లుఁ జెఱువులు
నూతులు నెండి పోయె, ౭౫౯

వ॥ దానంజేసి పశుపక్షిమృగాదులయందును మనుజులయందును శవసంగ్రహంబు విస్తరించె నిట్లు జగదుపద్రవంబు సంభవించినఁ బదంపడి శాంతచేతస్కు లగుకొందఱు విప్రులు హిమాలయంబు పజ్జకుం జని జగదీశానింగూర్చి సమాధిధ్యానపూజాయోగమ్ముల నిరాహారుల గుచుఁ దదేకాయత్తచిత్తమ్మున నారాధించుచు నిట్లు వినుతించిరి. ౭౬౦

గీ॥ ఓమహేశాని! యపరాధయుక్తులైన, పామరులయెడ దయ లేమి
పాడియగునె!, కోప ముపసంహరింపుము పాపు మాయ, నర్థ మిం
కెవరు శరణమమ్మ! మాకు. ౭౬౧

వ॥ అనంతకోటిబ్రహ్మాండనాయికయుఁ గూటస్థరూపిణియుఁ జిద్రూపయు భువనేశ్వరియు నగునీకు నమస్కారము «నేతినే" తీతివాక్య

మ్ములచే బోధ్యమాన వగుచు సర్వకారణాంబ వగునీ కంజలి ఘటింతు మైతత్కాలికం బగుదురవస్థం బాపి మమ్ముంగటాక్షింపవే? యనువారి మెలుఁగు లాకర్ణించి యప్పరాంబయు నొక్కెడఁబ్రత్యక్షం బయ్యె.

సీ॥ నీలాంజనముఁ బోలఁ జాలు దేహమ్మును బీనసమోత్తుంగ వృత్తకుచ,
శపయోధరములును శతనయనంబులు భాస్కరకోటిప్రభాసమృద్ధి,
జగదతీత మ్మగుసౌందర్యమును లవణిమయును గలదాని విమలమ
ధుర, రసయుతక్షుత్తృడ్జరాఘ్న శాల్యోదన శాకఫలయుతహస్తము
లదానిఁ గీ॥ జాప మాయుధములును హస్తములఁ దాల్చి, వెల్గు
దానిని నప్పరాంబికను జూచి, స్తవ మొనర్చిన నాపె నేత్రముల
నుండి, వారిధారలు గురిసె నవారితముగ. ౨౬౩

వ॥ ఇట్లు నవరాత్రమ్ము లొక్కభంగి సకలౌషధీజాలసంతర్పకం బగు నేత్రజలాసారంబు వెల్లివిరిసిన దానం జేసి నదనదీనిర్ఝరమ్ముల నూనమ్ములయ్యె సురలు గిరిగుహాంతరమ్ములనుండి వెలువడి భూసురులం గలసి యంబిక నిట్లు సన్నుతించిరి. ౨౬౪

సీ॥ నిత్యసంతృప్తవు నిరుపమ వఖిలాగమాంతవేద్యవు భువనాధిపతివి,
బ్రహ్మస్వరూపవు భక్తకల్పాగమమవు దేవి! నీవ యీభువన
మెల్ల, మాయచే సృష్టింతు వేయవతార మైనను నెత్తుదువు భక్త
జనులకొఱకు, నమితలోచనముల నలరారునీరూప మంబ! నిర్జర
సిమిత్తంబ కాదె. గీ॥ మెత్తితి శతాక్షి యనుపేర నెసఁగుమింక,
దివిరి మాయాగమమ్ములు తెచ్చి యిచ్చి, కరుణఁ జూడుము మమ్ము
నాఁకటికిఁ దాళ, లేమి నిన్ను నుతింపఁగ లేము తల్లి. ౨౬౫

వ॥ అంత నప్పరాంబ తాను దెచ్చినభోజ్యమ్ము లాసురలకిచ్చి యక్కతమ్మున శాకంభరి యనుపేర నెగడి యిట్లు వారలయుమ్మలికమ్ము వాపెఁ బదంపడి దుర్గముండును దూతముఖమ్మున నిది యెల్ల నెఱింగి సహస్రాక్షౌహిణీపరివృతసేనాసముపేతుం డగుచు హిమాలయమ్మున కరిగి యద్దేవినికటమ్మున నున్న దేవతల నరికట్టి విప్రులఁ బీడించిన ౨౬౬

కం॥ పోవుము పోవు మనుచు భూ, దేవత లోకపెట్ట నటువ దేవియుఁ
గరుణా, భావమ్మున నొకఛత్రము, గా వర్తిలఁ జేసె మిగాఁదుగాఁ
జక్రమ్ము౯. ౨౭౨

శతాక్షి దుర్గముం బరిమార్చుట.

వ॥ ఇట్లు బహిస్థిత యగుచు నొక్కశరం బేసియు నవ్వారి పైఁ బడకుండ సంరక్షించుచు నద్దేవికిని దుర్గమునకును శరపరిచ్ఛన్న సూర్యమండలమ్మును బాణసంఘర్షణసముద్భూతపావకమ్మును గఠోరజ్యారణత్కారబధిరీకృతదశదిశాతటమ్మును నగుఘోరసంగరమ్ము కరమ్ము ప్రవర్తిల్లుటయుఁ దచ్ఛతాక్షీదేహమ్మునుండి కాళికయు దారిణియు బాలయుఁ ద్రిపురయు భైరవియు రమయు బగళయు మాతంగియుఁ ద్రిపురసుందరియుఁ గామాక్షియు జంభినియు మోహినియు మున్నగు ద్వాత్రింశచ్ఛక్తులును ననుపదంబ చతుష్షష్టిశక్తులును బొడమి యసంఖ్యాతప్రకారంబున నడరి సాయుధహస్తలై మృదంగవీణాశంఖనాదనాదితంబగు రణాంగణమ్మున విజృంభించి శతాక్షౌహిణీపరిమితంబగు రక్షస్సైన్యమ్ము రూపుమాపుటయు దుర్గముం డగ్రేసరుండై శక్తులతోఁ బదినాళ్లు పోరొనర్చి పదునొకండవనాఁడు ౨౨౮

సీ॥ అరుణచందనమును నరుణసరమ్ములు దాలిచి గొప్పయుత్సవము చేసి,
పెంపారఁ ద్రిజగతీవిరునిగతి విక్రమించి శక్తుల నుక్కడంచి సోకు.
మూఁకలతోడ వీరైకనియత మగు తే రప్పరమశక్తి తేరునెదుట,
నిల్పిన వారి కనల్పంపుఁ ఘోరమయ్యె యామద్వయంబు భయప్రద
ముగ. గీ॥ రక్కసునిపైఁ బదేనునారసము లేసి, రెంట లోచన
ములను నాల్గింట గుఱ్ఱ, ములను నొకశరమున ధ్వజమ్మును భుజముల,
రెంట సారథిఁ గొట్టె నొక్కంట దేవి. ౨౨౯

వ॥ తక్కుంగల యేనిట నవ్వానివక్షమ్ము చీల్చిన వాఁడును నెత్తురు గ్రక్కుచు నజ్జగదంబపురోభాగమ్మునం బడియె నంతవానికాయమ్మునుండి యొక తేజమ్ము వెడలి యాపెయందు సంక్రమించె. ౨౩౦

మ॥ ఇటు లక్ష్యంటకుఁ దొల్లి నేసిన జగమ్ములన్ బ్రశాంతత్వసం
ఘటితం బయ్యె సమస్త దేవతలు? నోంకారాత్మ? యోదేవి? య
క్షటికం బీదృశ మేరికిం గలదె? దుఃఖగ్రస్తులన్ మేల్కొఁ బ్రో
చుట కంచున్ నుతియించుచున్ గరములన్ జోడించి రొక్కుమ్మడిన్

వ॥ ఇట్లు నుతించు హరి హరాదుల గాంచి జగదంబ సంతోషకారిణియై కెలన నంజలి ఘటించియున్న విప్రుల కిట్లనియె. ౨౦౮

క॥ ఈనామే నధికమ్ముగ, మానింపం దగిన దేవు మాటికిఁ బూజా
గానాదికములఁ గొలిచిన, మానినులకు విహాముఁ బరము మానక
యిత్తున్. ౨౦౯

గీ॥ దుర్గముం దనురక్షసుతోడఁ బోరఁ, బెక్కు కన్నులతో నుద్భవించి
వాని, హతము చేసినకతన శతాక్షి యంచుఁ, దుర్గయంచును నను
గొల్వ దొసఁగు లడఁగు. ౨౧౦

క॥ అని యుపదేశం బొనరిచి, కనుమొఱఁగెన్ దేవి యిట్టికత విన్న
ను వ్రా, సినఁ జదివినఁ జదివించిన, జనులకు నాదుర్గయే యొసంగు
నుశుభముల్

వ॥ ఇది పరమరహస్యమ్ముగా గోపనీయం బని నుడువు వ్యాసుం గాంచి జనమేజయుండు పరశక్తిభక్తు లగు చంద్రవంశ్యుల చరిత్రమ్ము వినవలతు నావుడు నాతం డిట్లనియె. ౨౧౨

క॥ అంబికదయచేత మహత్త్వంబుం గొనినట్టిచంద్రవంశ్యులచారిత్రం
బును వచియించెదఁ ద, త్త్వంబున్ దగ నిశ్చయించి ధరణీనాథా.

క॥ ఎంతయు నూర్జితమును శ్రీ, మంతమ్మును గడు విభూతిమంతము
నగునీ, యంతయు దేవీమయ మా, వంతయుఁ దదితర మొకింత
యగుపడ దరయన్. ౨౧౪

వ॥ సంసారవృక్షమ్మున కప్పురాంబికాపాద సేవనంబుదక్క మఱియొండు కుఠారంబు గానము ధాన్యార్థి యగువాఁ డుముకం బ్యజియించువగిది నీసర్వంబును బోవిడిచి భువనేశ్వరీపాదమూలంబు సేవించునది యని మఱియును. ౨౧౫

సీ॥ పాఁబల్కు లనఁగఁ గూపారమ్ము మథియించి యప్పరశక్తి పాదార
విందమ, మనురత్న మరసి నే నతిధన్యుఁడ నయితిఁ బంచబ్రహ్మాసన
యంచు వినుతిఁ, గన్నయప్పరశక్తి కన్న నన్యము గాన మైదింటి
కన్నను నధిక మైన, వస్తు వన్యక్త మానస్తువు నం దోతమును బ్రో
తమును జగ మనుచుఁ దెలియ, తే॥గీ॥ పలయు,భువనేశ్వరీ పదవా
చ్యమైన యప్పదార్థమ్ము దెలియని యజ్ఞు లొందు వారు దుఃఖం
బుతజ్ఞులు, దారసౌఖ్య భాజనులటంచు నెఱుఁగు మోపార్థివేంద్ర!

వ॥ శ్వేతాశ్వతరశాఖీయులు స్వగుణనిగూఢ యగునాత్మశక్తిని
దేవతలు ధ్యానయోగమ్మునం జేసి కాంచిరని నొడివిరి. వేయేల?
జన్మసాఫల్యమ్ముకొఱకు సర్వసంగంబు పరిత్యజించి మనమ్మును హృద
యమ్మున నిరోధించి లజ్జాభయభక్తులం దెద్దానిచే నైనను దన్నిష్ఠుం
డగుచుఁ దత్పరతత్వంబు గాంచునది యని వేదాంతసిద్ధాన్తంబు. ౨౨౭

క॥ నడుచుచు నిద్రిం బోవుచుఁ, గుడుచుచుఁ గూర్చుండుచుస్ సుగుణ
నద్దేవిన్, గడుభక్తిఁ గొలుచునా మ, ర్త్యుఁడపో ముక్తుండు తదిత
రుఁడు గాఁడునృపా. ౨౨౮

వ॥ కావున విరాడ్రూపయు, సూత్రరూపయు, నంతర్యామిరూ
పిణియు. బ్రహ్మస్వరూపిణియు, సచ్చిదానంద లక్ష్యార్థరూపయుఁ,
బ్రపంచోల్లాసవర్జితయు నగు నప్పరశక్తిని నక్రమమ్ముగ భజించి
ముక్తుండవు కమ్మను వ్యాసునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. ౨౨౯

గీ॥ హరిహరబ్రహ్మలకు మును పంబ రమను, గౌరిని సరస్వతి నొ
సంగెఁ గానఁగాఁగ, నంచుఁ జెప్పితి వందుఁ బద్మాలయకును, గౌ
రికిని నన్యకన్యాత్వఘటన యెట్లు? ౨౩౦

వ॥ నావుడు వ్యాసుం డిట్లనియె. ౨౩౧

క॥ మును హాలాహల నామక, దనుజులు వరజాత మైన దర్పమున్మ

ను, ధ్వని దేవలోకములం దను, యనయమ్మున ముట్టడించు నవ
నర మందున్. 232

వ॥ హరిహరు లిరువురును నలువదివేల వత్సరమ్ములు సంగరం
బొనరించి రక్కసుల నుక్కడంచి, తను తాపురకుం జని, తమతమ
శక్తుల యొద్దఁ దమతమ పరాక్రమక్రియమ్ముల నగ్గడించుకొనిన వా
రును ననాదర సూచకంబుగ మందహాసం బొనరించుటయు, నాదిమా
యామోహితులగు కతనఁ గనలి వారల దురుత్తరాభిహసితంబుం
జేసిన నాశక్తులు తత్క్షణంబ కనుమొఱంగి చనుటయుఁ బశుపతి హరి
హరులు శక్తిశూన్యులై తత్తత్కృత్యములయెడ నసమర్థు లగుటకు విరించి
కొండొక చింతించి కారణం బరసి హరిహరుల కార్యంబులు నైతము
తాన నిర్వర్తించుచు గొంత కాలమ్ము గడపి పదపడి మన్వాదులును
సనకాదులును నగు తన కొమరులం దలఁచి మీరు దేవి నారాధించి
తత్కరుణా పాత్రులరై హరిహరులకు మరల శక్తి ప్రసాదంబు సం
పాదింపుఁడు నావుడు వారలును హిమాలయ తటమ్మునకుఁ జేరి మా
యాబీజంబు జపించుచు లక్షహాయనంబులు తప మ్మొనర్చి రంత. 233

సనకాదులకు దేవి ప్రత్యక్షంబగుట.

సీ॥ వరమిచ్చు కేలు నభయమిచ్చుహస్తంబు పాశ మంకుశమును బట్టు
పంచ, శాఖద్వయమ్మును సచ్చిదానందరూపంబును గరుణారసం
బు వొరఁగు, లోచనత్రయమ్మును లోనగు లక్షణంబులు గల్గి తగు
సర్వభూతజనని, సాక్షాత్కరించిన సాష్టాంగముగ నమస్కారంబు
గావించి సకల మునులు, గీ॥ భక్తి చెన్నార నుతియింప భావుకప్ర
సాద సూచి కటాక్ష ప్రసార గరిమ, చాలువాఱంగ వారి కష్టంబు
దీర్పఁ, దలఁచి మధురమ్ముగా నంబ వలికె నిట్లు. 234

గీ॥ మీ తపమ్మున కెద మెచ్చి మీ యభీష్ట, ములనొసంగఁగ వ
చ్చితి మునులు వలయు, వరములను గోరికొనుఁడన హరిహరులకు
శక్తి లాభమ్ము గోరిరి సకల మునులు. ౨౩౫

వ॥ అందు నొక్కఁడగు దక్షుండు విశేషించి తనయందు దేవీ జన్మ లాభమ్ము సైతము గోరి యప్పర దేవి నివాసమ్ములును జప ధ్యానాది విశేషమ్ములును నానతిమ్మని ప్రార్థించుటయు, జనని యిట్లను మదంశమ్మునం గలిగిన శక్తుల కొలఁది యెఱుంగక యవమానించిన కతన హరిహరులు కీయవస్థ తటస్థించె నయ్యదియు, భవదీయ తపోబల సమాసాదితాస్మదనుగ్రహమ్ము కతన నెడలెనని చెప్పి వెండియు ౨౩౬.

క. భవదీయగర్భమున శివ, యవతారంబెత్తు రమ పయస్సింధువునం,
దవతారమెత్తు నిక్కము, భవునకు విష్ణునకు ధర్మపత్నులు గాఁగన్.

వ॥ అని మాయాబీజజపమ్ము తనకుఁ బ్రీతికరమనియు సర్వజగమ్ములును దనకు నివాసమ్మనియు, విరాట్స్వరూపంబొండె, నిర్వ్యాజ మీకుం బొడకట్టెడి యాకారంబొండె, ధ్యేయమ్మనియు, బోధించి యమ్మణిద్వీపవాసిని యంతర్హితయగుడు వారలును గమలాసను పాలికిం జని తలతెరం గెఱింగించిరి. పదంపడి హరిహరులు స్వస్థులై జగజ్జననీకటాక్షభాజనులై రంతఁ గొంతకాలమ్మునకు. ౨౩౮

గీ॥ శక్తి తామస తేజంబు సర్వలోక, హితకరమ్ముగ దక్షుని యింటఁ
బొడమె, దేవతలు సంతసించిరి దివ్యపుష్ప, వృష్టి గురిసె ప్రపంచమ్ము వెల్లి విరిసె. ౨౩౯

వ॥ ఒక్కండనవేల, నయ్యంబిక యవతరించిన కతన యావజ్జగమ్మును శుభమయంబయ్యె, నంత నక్కన్యకు సతియను పేరిడి యోగ్యకాలమ్మున దక్షుండు శంకరున కిచ్చి పెండ్లిచేసెఁ బదంపడ నయ్యంబిక దైవయోగమ్మున జ్వాలజ్వాలన దగ్ధ శరీరయయ్యె నావుడు జనమేజయుం డిట్లనియె, ౨౪౦

చ॥ వినఁ గొఱగాని వార్త నెటువినులుసూడినభంగి విందు నెం, దు
ను ననవద్యమైన గతిఁ దోఁచెడి వస్తువ దేల నగ్నిలోఁ బెనుపరె నే
జగజ్జనని పేరు స్మరించిన వారికిఁ భవా, గ్ని నిధనమబ్బ దట్టి
భవనీరధిపోతము వహ్నిఁ గాఁగునే. ౭౪౧

వ॥ ఇయ్యది యే కర్మవిపాకమ్మున ఘటించె నోడుపు మనుడు
వ్యాసుండు రాజేంద్రా! మున్ను దుర్వాసుం డొక్కనాఁడు జాంబూ
నదేశ్వరీ సందర్శనమ్మున కరగి యయ్యెడ మాయాబీజ జపంబొనరించి
నఁ బొడకట్టె యద్దేవియు. ౭౪౨

క॥ నిజ కంఠస్థల గతమై, యజహ త్పరిమళ పరీతమై సతతాళి, వ్రజ
సేవితమై తగునొక, స్రజముం గరుణించి యిడెఁ బ్రసాదం బనుచున్

వ॥ అతండును దన్మాలిక శిరమ్మున ధరించి యంబరమార్గమ్ము
న నరుగువాఁడు దక్షు నికటమ్మునకుం జని, యయ్యెడ సతీదేవింగాం
చి వినయ వినమితుండై మ్రొక్కినఁ బిమ్మట దక్షుం డమ్ముని శీర్ష
మ్మునం దనరు మాలికం గాంచి యీయసాధారణంబగు మాల్యం
బెయ్యెడఁ జేకుఱె నావుడు మునియు నానందాశ్రు లురుల నియ్యది
పరదేవీప్రసాదం బని చెప్పఁ బిదప దక్షుం డయ్యది తన కిమ్మనుడు. ౭౪౪

క॥ మునివరుఁ డంగీకార, మ్మున దేవీభక్తునకు సముఁడు గాడెవ్వాఁ,
డును వాఁడు దేసఁగోరినఁ, జననీ ననియెంచి యొసఁగె స్రజ మా
తనికిఁ. ౭౪౫

వ॥ దక్షుం డామాలికం గ్రహించి తన కేళీసదనమ్మునఁ బది
లపఱచె. ౭౪౬

క। పదపడి రాతిరి మోహా, స్పదుఁడై తన్మాల్య గంధవర్ధిత మోదా
భ్యుదయుండై క్రీడాపర, త దవిలి వర్తించెఁ జెర్మె దక్షుఁడొ త్తంగన్

వ. ఇయ్యపరాధమ్ము కారణమ్ముగ దక్షునికి శివునియందును
గూఁతురగు సతీదేవియందును ద్వేషమ్ము ఘటియించె నని వెండియు

కII ఇయ్యది కారణమున న, త్తొయ్యలి తజ్జన్యమైన తొల్లిటి కాయం
బొయ్యన యోగాగ్నికి నిడి, యయ్యవనీధరవరునకు నాత్మజ,
యయ్యెన్. ౨౪౯

కII అనవుడు జనమేజయుఁ డో, మునివర! శంభునికిఁ బ్రాణమునకన్న
ను హె, చ్చనొప్పు నా సతీమణి, యనఘ మృతింగనిన మీఁద
నతఁ డెట్లుండెన్ ? ౨౫౦

చII అనఁ మునినాథుఁ డిట్లనును నాపయివృత్తము దిట్టిదంచుఁ జె, ప్ప
నలఁపికాదు శంకరు నపారపుఁ గ్రోధము వీరభద్రునం, జనకము
గాఁగ నాతఁడు వెనన్ ద్విజగమ్ములు సేఁతుచేయునం, తన జలజాస
నాదులు దుర్గతమ్ముగ శంకరు నాశ్రయించినన్. ౨౫౧

వII శంకరుండును దద్భయార్థితులగు బ్రహ్మాదులకుఁ దనసేగి లెక్కింపక కరుణాకరుండు గావున నభయంబిచ్చి భాగవక్త్రమ్మున నద్దక్షుం బ్రతికించి పదంపడి ఖిన్నాత్ముండై యజ్ఞవాటమ్మున కరిగి వహ్నికుండం బెల్లెడ వెదకి దహ్యమానయుఁ జత్కలారూపిణియు నగు సతిం గాంచి స్కంధమ్మున నిడికొని హా సతి! హా సతి! యని సారెసారెకు రోదనం బొనర్చుచు భ్రాంతచిత్తుండై నానా దేశమ్ములు పరిభ్రమించుచుండె నంత బ్రహ్మాదులును జింతాదంతురులైరి పిదప విష్ణువు బాణపాతమ్మున నాసతీదేవి యవయవమ్ముల ననేకఖండమ్ములుగా ఛేదించిన నయ్యవి తత్తత్స్థానమ్ములం బడియె. శంకరుండును నాయా చోట్ల నానా రూపధరుండై వసియించుచు, దేవతలం గాంచి యిట్లనియె. ౨౫౨

కII ఈ యీ స్థానమ్ముల శ్ర, ద్ధాయుతులై దేవి నెవరు తద్దయుఁ
బూజల్, సేయుదు రవ్వారికి శుభ, దాయిని యగు నాపె కరుణ
దైవారంగన్. ౨౫౩

వ॥ ఆయీ చోట్లఁ దనయవయవమ్ములయందు నద్దేవి నిత్యమ్మును సన్నిహితయై యుండుకతనఁ బురశ్చరణాదరులగు మర్త్యుల కయ్యెడ మంత్రసిద్ధి సత్వరంబుగ నగు నదియునుంగాక మాయాబీజం బయ్యెడ జపించె నేని నతిశీఘ్రకాలమ్మున సిద్ధించు నని చెప్పి. ౨౪౪

క॥ విరహాతురుఁడై యీశం, కరుఁడు జపధ్యానపరతఁ గాలక్షేపా
దరుఁడై యాయా చోటుల, నరయుచు వర్తించుచుండె నవనీనాథా! ౨౪౫

క॥ నావుడు జనమేజయుఁ డ, ద్దేవీస్థానముల సంఖ్యఁ దెలిపి తదీయం
బై వెలయు నామసంఖ్యయు, నేవినుపింపఁగదె నన్నుఁ బవిత్రునిఁ జేయన్. ౨౪౬

గీ॥ అనుడు వ్యాసుండు పల్కు నో జనవరేణ్య!, శక్తిపీఠమ్ములను నాదు శక్తికొలఁది, తెలిపెదను విను మెవ్వానిఁ దెలిసి నరుఁడు, పాపముల నీఁగు మిగుల సంపదలఁ దోఁగు. ౨౪౭

దేవీస్థానమ్ములు.

వ॥ భూతికాములగు వారలే యే పీఠమ్ములయం దుపాసనాపరులై సిద్ధింబడయుదు రయ్యవి వివరింతు. వారాణసి యందు ♦ విశాలాక్షియు, నైమిశమ్మున లింగధారిణియుఁ, బ్రయాగమ్మున లలితయు గంధమాదనమ్మునఁ గాముకియు, దక్షిణమానసమ్మునఁ గుముదయు, నుత్తరమానసమ్మున విశ్వకామయు, గోమన్తమ్మున గోమతియు, మందరమ్మునఁ గామచారిణియుఁ, జైత్రరథమ్మున మదోత్కటయు, హస్తినాపురమ్మున జయంతియుఁ, గాన్యకుబ్జమ్మున గౌరియు, మలయాచలమ్మున రంభయును, నేకామ్రపీఠమ్మునఁ గీర్తిమతియు, విశ్వమ్మున

♦ ముఖము పడినచోటు వారణాసి. అట వసించు గౌరికి విశాలాక్షి యను పేరు, అని వ్యాఖ్యాత.

విశ్వేశ్వరియుఁ, బుష్కరమ్మునఁ బురుహూతియుఁ, కేదారపీఠమ్మున సన్మార్గదాయినియు, హిమవత్పృష్ఠమ్మున మందయు, గోకర్ణమ్మున భద్రకర్ణికయు, స్థానేశ్వరమ్మున భవానియు, బిల్వకమ్మున బిల్వపత్రికయు, శ్రీశైలమ్మున మాధవియు, భద్రేశ్వరమ్మున భద్రయు, వరాహశైలమ్మున జయయుఁ, కమలాలయమ్మున కమలయు, రుద్రకోటియందు రుద్రాణియుఁ, కాలంజరమ్మునఁ గాళియు, సాలగ్రామమ్మున మహాదేవియు, శివలింగమ్మున జలప్రియయు, మహాలింగమ్మునఁ గపిలయు, మాకోటమ్మున ముకుటేశ్వరియు, మాయాపురియందుఁ గుమారియు, సన్తానమ్మున నంబికయు,గయయందు మంగళయుఁ, బురుషోత్తమంబున విమలయు, సహస్రాక్షమ్మున నుత్పలాక్షియు, హిరణ్యాక్షమ్మున మహోత్పలయు, విపాశయం దమోఘాక్షియుఁ, బుండ్రవర్ధనమ్మునఁ బాటలయు, సుపార్శ్వమ్మున నారాయణియుఁ, త్రికూటమ్మున రుద్రసుందరియు, విపులమ్మున విపులయు, సహ్యాద్రియందేకవీరయు, హరిశ్చంద్రమ్మునఁ జంద్రికయు, రామతీర్థమ్మున రమణయు, యమునయందు మృగావతియుఁ, గోటితీర్థమ్మునఁ గోటవియు, మాధవవనమ్మున సుగంధయు, గోదావరియందుఁ ద్రిసంధ్యయు, గంగాద్వారమ్మున రతిప్రియయు, శివకుండమ్మున శుభానందయు, దేవికాతటమ్మున నందినియు, ద్వారవతియందు రుక్మిణియు, బృందావనమ్మున రాధయు, మథురయందు దేవకియుఁ, బాతాళమ్మునఁ బరమేశ్వరియుఁ, జిత్రకూటమ్మున సీతయు, వింధ్యమ్మునవింధ్యాధివాసినియుఁ, గరవీరమ్మున మహాలక్ష్మియు, వినాయకమ్మున సుమాదేవియు, వైద్యనాథమ్మున నారోగ్యయు, మహాకాలమ్మున మహేశ్వరియు, నుష్ణతీర్థమ్మున నభయయు, వింధ్యపర్వతమ్మున నితంబయు, మాండవ్యమ్మున మాండవియు, మాహేశ్వరీపురమ్మున స్వాహాయు,

ఛగలండమ్మునఁ బ్రచండయు, నమరకంటకమ్మునఁ జండికయు, సోమేశ్వరమ్మున వరారోహాయుఁ, బ్రభాసంబునఁ బుష్కరావతియు, సరస్వతియందు దేవమాతయు, సముద్రతటంబునఁ బారావారియు, మహాలయమ్మున మహాభాగయుఁ, బయోష్ణియందుఁ బింగళేశ్వరియుఁ, గృతశౌచమ్మున సింహికయుఁ, గార్తికమ్మున నతిశాంకరియు, నుత్పలావర్తకంబున లోలయు, శోణసంగమమ్మున సుభద్రయు, సిద్ధవనమ్మున మాతయు, భరతాశ్రమమ్మున ననంగయు, జాలంధరమ్మున విశ్వముఖియుఁ, గిష్కింధపర్వతమ్మునఁ దారయు, దారువనమ్మునఁ బుష్టియుఁ, గాశ్మీరమండలమ్మున మేధయు, హిమాద్రియందు భీమయు, విశ్వేశ్వరమ్మునఁ దుష్టియుఁ, గపాలమోచనమ్మున శుద్ధియుఁ, గాయావరోహణమ్మున మాతయు, శంఖోద్ధారమ్మున ధరయుఁ, బిండారకమ్మున ధృతియు, జంద్రభాగయందుఁ గళయు, మచ్ఛోదమ్మున శివధారిణియు, వేణాయందమృతయు, బదరియందురసియు, నుత్తరకురుక్షేత్రమ్మున నోషధియుఁ, గుశద్వీపమ్మునఁ గుశోదకయు, హేమకూటమ్మున మన్మథయుఁ, గుముదమ్మున సత్యవాదినియు, నశ్వత్థమ్మున వందనీయయు, వైశ్రవణాలయమ్మున నిధియు, వేదవదనమ్మున గాయత్రియు, శివసన్నిధియందుఁ బార్వతియు, దేవలోకమ్మున నింద్రాణియు, బ్రహ్మాస్యమ్ములయందు సరస్వతియు, సూర్యబింబమ్మునఁ బ్రభయు, మాతలయందు వైష్ణవియు, సతులయం దరుంధతియు, రామలయందుఁ దిలోత్తమయుఁ, జిత్తమ్మున బ్రహ్మకళయు, సర్వశరీరులయందు శక్తియు నెగడుదు రని వెండియు. ౭౩౮

క॥ ఎనిమిదివందల పీఠము, లును నందఱు శక్తులును బొలుచు చుండెడి నో జనమేజయ యే తత్సం, ఖ్యను విన్న నఘమ్ము లడఁగుఁ గలుగు శుభమ్ముల్. ౭౩౯

వ॥ సతీదేవ్యంగభూతమ్ములగు నీపీఠమ్ములకు యాత్రార్థమ్ముగా నరిగి పితౄదుల సంతర్పించి భగవతిం బూజించినవారు కృతకృత్యులగుదు రని వెండియు. ౭౬౦

సీ॥ భక్ష్య భోజ్యాది సంపన్నమ్ముగను విప్ర జనులకు భోజనంబు నిడి యును సు, వాసినీ జనులను వటుకాదులను గుమారికల నట్టుల యలరింప వలయు, నింతేల? యయ్యెడ నెవ్వఁడేనియుఁ బూజనీయుండు కులభేద నియతి వలవ, దయ్యెడ నుండెడి యంత్యజుఁ డేనియు దేవి స్వరూపుఁడు తెలియు మధిప? గీ॥ యచటఁ జేసా పవలదు శక్త్య నుస్మృతిగను, మంత్రము జపింప వలయు నమ్మాత ప్రీతి, కొఱకు నిట్లెవ్వఁ డొనరించుఁ గుజనుఁ డేని, వాని పితరులు బ్రహ్మలోకాను గతులు. ౭౬౧

వ॥ వాఁడును సమస్త సుఖమ్ముల ననుభవించి దేహత్యాగానంతరమ్మున దేవీ పురమ్మున ముక్తుండై వసియించు నీ నామాష్టశతంబు జపించి సిద్ధిపడసినవార లనేకులు గలరని వెండియు. ౭౬౨

క॥ ఈ నామాష్ట శతమ్మును, దా నెవ్వఁడు పొత్తమందుఁ దగ వ్రాయు నతం, డూనఁడు గ్రహ మారీ భయ, మో నరవర! వాని తుల్యుఁ డొక్కరుఁ డున్నె. ౭౬౩

క॥ ఏ మానవుఁ డైనను దా, నామాష్టశతంబు జపమునన్ బొందలిన వాఁ, డో మాన్యుఁడు దేవతలకు, భూమీశ్వర! శక్తిరూపము నతం డొందును. ౭౬౪

గీ॥ ఎవఁడు శ్రాద్ధకాలమ్మున నిది జపించు, నతవి పితరులు పరగతి కరుగు వారు, సిద్ధపీఠమ్ము లియ్యవి సెప్పనేల? ముక్తిదము లని జ్ఞాన సుముఖము లనియు. ౭౬౫

క॥ నరవర! ప్రశ్నంబున కుత్తర మిచ్చితి నతిరహస్య తత్త్వము నీకుం

బరమాదరమునఁ దెలిపితి, నరసి మఱింకేద్ది యడిగెదవ న్నృపుఁ
డనియెన్. ౨౬౬

—♦ గౌరీ జన్మము. ♦—

చ॥ మునివర! మంచుకొండపయి మున్నుదయించె బరాంబ యం
చు నీవినిచినమాట నెంతయు సవిస్తరరీతి వినంగ నెంతు స
జ్జనని కథామృతం బెవఁడు చాలఁగఁ గ్రోలియుఁ దృప్తిఁజెందు దీ
ని నెనయు వానికిన్ మృతిజనింపదు గల్గు సుధాశి కేనియున్.

ఉ॥ నావుడు వ్యాసుఁ డిట్లను మనంబిటు నీకుఁ బరాంబయందు సం
భావితమౌనె? ధన్యుఁడవు మాన్యుఁడ వైతి నరేంద్ర! యా సతీ
దేవి శరీరము న్విడువ దేవనతుండు శివుండు భ్రాంతిమై
నే విషయమ్మున న్నిలువ కెల్లెడఁ ద్రిమ్మరు చుండె నొక్కఁడై.

క॥ ఘనమున దేవీ రూపం, బనయము ధ్యానించుచున్ సమాధిగ
తుండై, తన యంతఁ గాలయాపన, మును శంభుఁ డొనర్చుచుం
డె భూపవతంసా. ౨౬౯

చ॥ జగములు శక్తిహీనత నసారములై పొల్పుపేదె రోగముల్
సెగడె గ్రహాది బాధలు జనించె గణింపఁగరాక ఛిన్నత వృ
ద్ధి గనె నిటుల్ దురుద్ధరగతిం దగు నాసమయమ్మునందు దు
ష్టగుణుఁడు తారకాసురుఁ డసాధ్యుఁడు బ్రహ్మవరంబు పెంపునన్

గీ॥ మూడు లోకమ్ము లేలుచు నాఁడునాఁటి, కెల్ల సురలను మునులను బల్లిదుఁడయి, బాధవెట్టఁ దొడంగె నప్పాపుఁ జంపఁ, దగ
రొరులు శివునౌరస తనయుఁ దక్కఁ. ౨౭౦

ఉ॥ "అంగనలేని శూలి కెటు లాత్మజుఁ డుద్భవమొందు"? నంచుఁజిం
తం గొని దేవతల్ ప్రమకుఁ దారకు బాధ యపారమై శము

ఱుఖ్ముం గనకున్న నెల్లరు నమోనమ యంచు హరి న్నుతింప న
య్యంగజుఁ గన్న తండ్రి యిటు లానతి యిచ్చె నుపాయశాలియై
సీ॥ కామకల్పద్రుమంబు లోకజనయిత్రి, గలదు చింతింప నేల? ని
ష్క్రమముగ మన య, నయమునం జేసి యాపె మిన్నకయు యుం
డె, మనకు నిది శిక్షయగు నంచు మదిఁ దలంచి. 223
క॥ లాలనమునఁ దాడనమున, నే లలనకు నైన సుతుల యెడ దయ
యుండుఁగా, బాలకులు సేయు దుందుడు, కేలా తల్లులకుఁ గాక
యితరుల కుడుపఁగ. 224
క॥ కావున జగదంబికయై, భావమ్మునఁ గరుణ యెపుడు పరివేష్టింపఁగ
జీవులఁ బ్రోచెడి యప్పర, దేవిఁగ శరణంబుఁ గొన్న దీనత లున్నే?
వ॥ అను కమలలోచను నాజ్ఞ సురలెల్లరును హిమశైలమ్మున
కరిగి యయ్యెడఁ బురశ్చరణ పరాయణులై దేవియజ్ఞం బొనరించుచుఁ
దృతీయాది వ్రతమ్ముల నాచరించుచు నుండి రందుఁ గొందఱు స
మాధినిష్ఠాతులును, గొందఱు నామపరాయణులును, గొందఱు సూ
క్తా సక్తులును, గొందఱు మంత్రపారాయణ పరులును, గొందఱు కృ
చ్ఛ్రచాంద్రాయణ వ్రతనిష్ఠులును, గొందఱంతర్యాగ సంస్థులును,
గొందఱు న్యాసపమాదరులును నై భువనేశ్వరీమంత్రమ్మునఁ బరశక్తి
పూజ నొనర్చుచు బహువర్షమ్ములు గడపు చున్నంత. 225
ఉ॥ మేలగు చైత్రమాస నవమీ దిన మందలి శుక్రవారమున్
దోలి సురాళి కట్టెదుట నొక్క మహాద్భుత తేజ మున్నత
శ్రీలలితంబు కోటిశశి శీతల సూర్య సహస్ర కాంతి సం
కీలితమై తటిత్కలనఁ గేరుచు నుద్భవమంద్ర శోణమై. 226
వ॥ వెండియు. 227
సీ॥ మూర్తిమంతమ్ములై మొనసి వేదములు నాలుగు నాల్గు దిక్కు
లఁ బొగడుచుండ, నాద్యంత రహితమై యవయవద్యమై యూర్ధ్వ

గతియుఁ దిర్యగ్గతి గనక కరచ, రణ ముఖా ద్యవయవ ప్రావృ
తమ్మును గాక స్త్రీ పుం నపుంసక స్థితి నొలయక, దీప్తిచే నమ
రుల దృక్ప్రసారమ్ముల మిఱుమిట్లు గొల్పుచు మెఱసి యంత, గీ॥
నా మహాతేజ మంగనయై మనోహర స్వరూపమ్ము తనరఁ గర
మ్ము నమర, వరుల మనముల నానంద వార్ధి ముంచె, నా విధం
బట్టి దిట్టిది యనఁగ రాదు. ౨౨౯

సీ॥ కమలకుట్మలముల కొమరు గాదనఁ జాలు గబ్బి గుబ్బల కేవి గ
లుగు దానిఁ, గల రణత్కింకిణీకా జాలసింజత్సుమంజీర మేఖలల్
మలయుదానిఁ, గనక కేయూరక గ్రైవేయ కాంగద కళబంధ
ముల పొల్పు గలుగుదాని, మొగలిదళముల సొబగుమీఱి వా
సించు నీలకుంతలములు నెగడుదానిఁ, గీ॥ కప్పురఁపుఁ దావి నెల్లెడ
గుప్పు వీడి, యింపు బల్ కావి నొప్పు నాస్యమ్ము దానిఁ, బృథు
నితంబ బింబమ్మున వెలయు దానిఁ, గనక తాటంక యుగళమ్ము
నెనయుదాని. ౨౩౦

సీ॥ అష్టమీచంద్రబింబాభ లలాటమ్ము నాయతభ్రూవిలా సాస్పదం
బు, రక్తారవింద విరాజన్నయన మున్నత ఘ్రాణ ముద్య దధర
సమేత, మబ్జరేఖాసముద్యచ్ఛిఖర మమల ముక్తాహార మిద్ధ రత్న
మకుటంబు, కుందకుట్మల దంత కోటీ విలాసంబు కాశ్మీర తిలక
సంకలిత మతుల, గీ॥ మల్లికా మాలతీ కన న్మాలికాభి, కీలిత సు
కేశ పాశంబు కేవ లారు, ణాంబరంబును బాశాది కాయుధ స
ముపేత మగు దివ్య రూపంబు వెలయు దాని. ౨౩౧

చ॥ పొలుపగు దాడిమీ కుసుమ పుంజము నాఁ దగు కాంతిదాని సు
జ్వలములు నాల్గుబాహువు లెసంగెడి దాని సమస్తకామముల్
చిలికెడు దాని లేనగవు చెన్నలరారెడు దాని నిత్య శీ
తల కరుణా సనాథయగు దానిఁ గనుంగొని రంబికన్ సురల్.

క॥ కని మ్రొక్కెడి యానందా, శ్రునిరుద్ధ స్వనులు ప్రేమ చుం
బిత నిజలో, చనులును నై తన్మయులగు, మన మొండేమియు
ను వినమి మ్రాన్పడి పిడపన్. ౨౮౩

వ॥ ఎట్టకేలకు ధైర్యమ్ము దెచ్చికొని యజ్జగదంబ నిట్లు సన్ను
తించిరి. ౨౮౪

గీ॥ రజ్జువున మాలయందు సర్ప భ్రమంబు, వసువున జగమ్ము నీ
యందు భ్రాంతి కల్పి, తం బగు నని తెలియని కతమున నిన్నె,
ఱెఁగిన మాఁదట భ్రాంతి యడఁగు జగమున. ౨౮౫

క॥ తత్త్వనుట కుదాహృతి సం, విత్తును నగు నిన్ను భువన విభ్వ వటంచుం
జత్త్రిన్మాత్రి వటంచుఁగ, బత్తిమెయి నమస్కరించు వారముతల్లీ!

వ॥ అఖండానందంబును బ్రణవంబును హ్రీంకారమ్మును
బ్రత్యగాత్మయును నీస్వరూపమ్ము లాగమ తాత్పర్య భూమికయు నవ
స్థాత్రయ సాక్షిణియుఁ బంచ కోశాతిరిక్తయు నగు నీకు నమస్కా
రము. త్వం పదమ్మునకు వాచ్యంబ వగు నిన్ను నానా మంత్రా
త్మిక వనుచు నుతింతు మని శ్రీ సూక్తంబులఁ దన్ను నుతించు నిర్జ
రులం గాంచి సుధా మధుర స్వరంబున నజ్జగదంబ యిట్లనియె. ౨౮౭

క॥ దేవతలారా! మదగ్రమ్ము, మీ వచ్చిన కార్యమేమి? మీ మొగము
లు శ్రో, కావిలత నొంద నేల? ము, దావహ యగు నేను వరదనై
యుండంగన్. ౨౮౮

క॥ నాయందు భక్తిగలవా, రేయెడ నాపదల నొందరేనియు సత్యం
బాయాపద వొలఁగించి మ, దీయుల నోసరింతునను ప్రతిజ్ఞ
మొఱుఁగరే. ౨౮౯

చ॥ అనుచు దయా సమేతముగ నానతి యిచ్చిన దేవి పల్కులన్
విని ముదమందుచున్ సురలు నిర్భయులై తమ దుఃఖ మీఁగతిన్

మనవియొనర్చి, రెండు భువనమ్ముల నెచ్చట నేని నీకునుం
గన విన రాని సంగతులు కల్లలు గావె ప్రపంచ మాతృకా. ౭౯౦

క॥ తారకుఁ డనురక్కసుఁ డే, పార సరోజాత భూదయాపాత్రుం డై,
కోరిన వరములు గొని దు, ష్ప్రారంభతఁ జేసి మమ్ము బాధిం
చు నొగిన్. ౭౯౧

క॥ శివు వలనం బుట్టిన వాఁ, డు వధించెడి వాని శర్వుఁ డును భార్యా
హీనై, భవ మొల్లఁగనివాఁ డెటు సం, భవమందుఁగ గోరుచు శోకం
డు భవుపకుఁ దల్లీ! ౭౯౨

చ॥ అని విలపించు దేవతలయందు దయాంతరయై పరాంబ యి
ట్లనియె మదీయ శక్తియ హిమాద్రికిఁ బుత్రిక యై జనించు నా
పేనుఁ బురారి కెల్లయును బెండిలి సేయుఁడు దానఁ జేసి యా
తనికిఁ గుమారుఁడుం బొడముఁ దారకునిన్ వధియించుఁ బొండికన్

వ॥ అను పరాంబ పల్కులకు సంతసించి సురలతోడం జను
దెంచిన హిమాచలరాజంబ కిట్లనియె. ౭౯౪

క॥ ఏమీ! నాపుణ్యము త, ల్లీ! మా యింటం జనింతె లీలాకృతివై,
కామిత ఫలదాయిని నా, నేమమ్ము ఫలింప నేర్చెనే? యిప్పటికిన్

క॥ జనకుఁడన్ మందుఁడ నే నె, క్కడ? చిద్రూపిణి పరాంబికయు ద
యచే నా, కడుపునఁ జనించుటయు నె, క్కడ? జన్మశతముల
కైనఁ గలుగునె తల్లీ! ౭౯౬

గీ॥ అశ్వమేధాది యాగమ్ము లాచరించు, సుకృతులేనియు నీరూపు
చూడ లేరు, తాదృశంబగు రూపమో తల్లి! నాగృ, హమున జని
యించు టరిది భాగ్యంబ కాదే? ౭౯౭

శా॥ మంచుంగొండ! యనేక జన్మముల నేమం బింతగా నొప్పునే?
యాచు నన్నును నిన్ను భక్తకరుణాయాదఃపతిం గొంగ న

గ్రంచున్ లోకము మత్పిత్ర్యాణము విముక్తింజెందు నోతల్లి! ని
ర్మించున్ వేఱొక పుణ్యలోకమును జేర్మిన్ బమ్మ యవ్వారికిన్.

వ॥ సర్వవేదాంత సారభూతంబగు నీ విశ్వరూపం బొకమరి సాక్షాత్కరింపం జేసి శ్రుతి సమ్మతమ్ములగు భక్తి జ్ఞాన యోగమ్ము లొనతిచ్చి కృతార్థుం జేయుము నావుడు హిమవంతునకు వికసిత ముఖపంకజ యనుచు నప్పరాంబ శ్రుతి గూఢంబగు నా రహస్యం బిట్లు వక్కాణించె. ౭౯౯

—। దేవీవిశ్వరూపప్రదర్శనము. ।—

క॥ అమలం బనుపమ మవిత, ర్క్యమనామ యమేకముం బరబ్రహ్మా
ఖ్యముసంవిత్తను సగు తే, జ మనంగ విను నేనసూ రసాధర
మాళీ. ౮౦౦

గీ॥ తత్సహజ శక్తి మాయ నాఁ దనరు నది య, సతియు సతియును
నుభయానుగతియుఁగాక, శశికిఁ జంద్రిక యగ్ని కుష్ణతయు భా
స్కరునకు దీధితిరీతిగాఁ దనరుచుండు. ౮౦౧

వ॥ స్వీయశక్తిసమాయోగమ్మునంజేసి యేన బ్రపంచమ్మున కు బీజంబ నైతి. నస్మచ్ఛక్తి యనఁగా మాయ. యది తపస్తమోజడాది నానానామంబులు గలయది. ఆ యీ నామమ్ములెల్ల నిగమాదిప్రసిద్ధంబులు. కాని, యన్యపండితుల స్వకపోల కల్పితంబులు గావు. అమ్మాయ జీవాశ్రిత యగుపట్టున నవిద్యయనఁ బఱఁగు. దానికి స్వాశ్రయ వ్యామోహ కృత్త్వంబొండు దోసంగు గలదు. ఏతద్దోషమ్మునుండి రక్షించి జీవునకు మోక్షం బొసంగుటయ సృష్టికి ముఖ్య ప్రయోజనంబు. మాయాప్రతిబింబితమ్మగు చైతన్యంబు సృష్టికి నిమిత్తకారణంబు. మాయసమవాయికారణంబు. దృశ్యంబగుకతన

మాయాజడంబును జ్ఞానమువలన నశించుటం జేసి మిథ్యయునగు. చైతన్యంబు దృశ్యంబుగాదు. కాన నిష్పరవస్తువును జడమనరాదు. సూర్యాది దీపమ్ములవడువునం బరప్రకాశకమ్మును స్వయంప్రకాశమానమ్మును నని యెఱుంగునది. జాగ్రదాద్యవస్థాత్రితయమ్మునం దదియొక్కటేగతి భాసించు. నియ్యది సంవిదాత్మకంబు, సుఖాత్మకంబు, పరప్రేమాస్పదంబగుకతన నానందాత్మకంబు నిత్యంబు, సత్యంబు, దీనికన్న నితరమ్ము మిథ్య. కావున నప్పరవస్తువున కసంగత్వమును నపరిచ్ఛిన్నత్వమును స్ఫుటముకదా? ఏవంభూతమగు పరవస్తువును నేను. నేను జ్ఞానాత్మికనుగాని జ్ఞానధర్మిణినిగాను. జ్ఞానరూపమ్మును బ్రాహ్మమ్మును ద్వైతజాలవివర్జితమ్మును నగు పరవస్తువు కామకర్మాదియుక్త యగు స్వీయమాయకతమ్మునను బూర్వానుభూతసంస్కారవశమ్మునను గాలకర్మవిపాకమ్మునను దత్త్వావివేకనిమిత్తమ్మునను సిసృక్షాభాజనంబగుచున్నయది. ఈసర్గంబు బుద్ధిపూర్వకంబుగాదు. ఇంతదనుక నలౌకికమ్మగు నారూపమ్ము నీకుం జెప్పంబడినది. ఇదియ యవ్యాకృతంబును నవ్యక్తంబును, మాయాశబలితమ్మును, సర్వకారణకారణమ్మును, నాదితత్త్వమ్మును, సచ్చిదానందవిగ్రహమ్మును, సర్వకర్మఘనీభూతమ్మును, నిచ్ఛాజ్ఞానక్రియాశ్రయమ్మును, హ్రీంకారమంత్రవాచ్యంబును, నని యెఱుంగునది. ఇద్దాన శబ్దతన్మాత్రరూపకంబగు నాకాశమ్మును దానివలన స్పర్శాత్మకంబగు వాయువును, దానివలన రూపాత్మకంబగు తేజమ్మును, దానివలన రసాత్మకంబగు జలమ్మును, దానివలన గంధాత్మికయగు భూమియుం బొడమె. నందాకాశమ్మునకు శబ్దమ్మను, వాయువునకు శబ్దస్పర్శమ్ములునుం, దేజమ్మునకు శబ్దస్పర్శరూపమ్ములును, నుదకమ్మునకు శబ్దస్పర్శరూపరసమ్ములును, భూమికి శబ్దస్పర్శరూప రసగంధమ్ములును, గుణమ్ములీ భూతపంచకమ్మువలన

వ్యాపకమ్మును వాయురూపమ్మును నగు లింగదేహమ్ముద్భవించె. స
ర్వప్రాణాత్మకంబగు నియ్యదియె యాత్మకు సూక్ష్మదేహంబని తెలి
యందగు. కారణదేహంబవ్యక్తంబు, దీనియందె జగంబు బీజరూప
మ్మునను౦డు. నియ్యదియె లింగదేహమ్మునకు హేతుభూతంబు. దీనిం
గుఱించి మున్న వివరింపఁబడియె. పంచీకరణమార్గమ్మునం జేసి పంచ
మహాభూతమ్ము లుద్భవించెఁ, దత్ప్రకారంబు వివరింతు. ౧౦౩

తే॥గీ॥ ముందుఁ బంచమహాభూతములను రెండు, భాగములుచేసి యం
దొంపుభాగమునకు, నాల్గుభాగమ్ములను గల్పనంబొనర్చి, య
వియు స్వస్వేతర ద్వితీయాంశమందు. ౧౦౪

వ॥ యోజింపవలయు, నిట్లు యోజించినవయ్యెభూతమ్ములొక్కొక్క
టి పంచావయవమ్ములుగ నేర్పడు. దీనినే పంచీకరణమని చెప్పుదురు
పంచీకృతభూతజన్యంబగు దేహంబ నాకుస్థూలదేహమ్ము. పంచభూ
తసత్వాంశమ్ములవలన జ్ఞానేంద్రియమ్ము లైదునుం గలిగె. నవియేక
మై యంతఃకరణమ్మునాఁదగె. నది వృత్తిభేదమ్మున నాల్గుభేదమ్ములు
గలయది. యందు సంకల్పవికల్పాత్మకంబగునెడ మనంబనియు, నిశ్చ
తంబగునెడ బుద్ధియనియు, నిత్యానుసంధానపరమ్మగునెడఁ జిత్తమ్మని
యు, నహంభావాన్వితంబగునెడ నహంకారంబనియు, నుడువంబడు.
రాజసాంశమ్మువలనఁ గర్మేంద్రియమ్ము లైదునుం గలిగె. నవియేకమై
ప్రాణంబునాఁబరఁగు. నది ప్రాణాపానవ్యానోదానసమాన భేదమ్ముల
నైదువిధమ్ములుగలయది. యందు హృదయమ్మునఁ బ్రాణమ్మును,
గుదమ్మున నపానమ్మును, నాభియందు సమానమ్మునుఁ గంఠమ్మున
నుదానంబును, సర్వశరీరమ్మున వ్యానమ్మును, నివసించుఁ ద్వక్చక్షు
శ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణమ్ములు, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థులును, ప్రా
ణాపానవ్యానోదానమ్ములును, బుద్ధియును, మనమ్మును, గలసి లింగం

బనఁదగు నస్మదీయసూక్ష్మశరీరంబు. వెండియుఁ బ్రకృతివిశేషమ్ము లాలింపుము. మాయయనియు, నవిద్యయనియు, రెండుదెఱంగు లందు (1) సత్త్వాత్మకమాయ (2) గుణమిశ్రిత యవిద్యయని యెఱుంగునది యందు స్వాశ్రయసంరక్షకమ్ము మాయ. యందీశితృప్రతిబింబంబీశ్వరుం డతండు సర్వజ్ఞుండును, సర్వకర్తయును, సర్వానుగ్రహ కారకుండును, నాఁబడు; నవిద్యాప్రతిబింబంబు జీవుండనఁబరఁగు; నీయిరువురకు (3) నవిద్యానిమిత్తకంబగు పూర్వోక్త దేహత్రయాభిమానమ్మున నామత్రితయంబుగల దందుఁ (4) బ్రాజ్ఞతైజసవిశ్వ నామమ్ములు జీవునకు నీశసూత్రవిరాట్పదమ్ము లీశ్వరునకుం జెల్లు నందు జీవుండు వ్యష్టిదేహాభిమానియు, నీశ్వరుండు సమిష్టిదేహాభిమానియు నగునని వెండియు. ౧౦౪

క॥ జీవానుగ్రహకాముము, చే విశ్వంబెల్లఁ దానచేయును నానా, భావ
ముల నీశ్వరుఁడు మ, ద్భావుండై నాదుశక్తిఁ దగఁ బ్రేరితుఁడై.

చ॥ సకలచరాచరమ్ములును శక్తికృతమ్ముల యట్టి నాదుమా
యకు మఱినాకు నెన్నఁ బరమార్థతభేదములేదు; చూడ లౌ
కికులకు భేదముండు నది కేవలమత్కృత మింకఁ దత్త్వద
ర్శకులకుఁ దత్త్వమొక్కటియ శాస్త్రనిదానము భూధరోత్తమా!

ఆ॥వె॥ అట్టి నేను జగముసఖిలమ్ము సృజియించి, ప్రాణమగ్రముంద ప
రిధవిల్ల, నందుఁజొచ్చియుందు నట్లుకాకున్న లో, కాంతరగతి
ఘటనయగుటయెట్లు? ౧౦౫

---

1 సత్త్వాత్మక=శుద్ధతత్త్వ. 2 గుణమిశ్రిత=మలీనసత్త్వ

3 అవిద్యయన మాయయు, నవిద్యయు నని వ్యాఖ్యాత.

4 కారణదేహాభిమాని ప్రాజ్ఞుఁడు, సూక్ష్మదేహాభిమాని తైజసుడు, స్థూలదేహాభిమాని విశ్వుఁడు.

వ॥ ఉపాధిభేదమ్మున ఘటాకాశాదులకు భేదంబు కల్పితంబగుపగిది మాయాభేదమ్మునం జేసి నాయందును భేదమ్ము కల్పితమ్ము. భాస్కరుండుచ్ఛనీచాదివస్తువుల వెలిగించియు, దుష్టుండు గాని తెలుంగువ నేనును దత్తద్వస్తుగతదోషమ్ములకు భాజనంబుగాను. బుద్ధ్యాదినిష్ఠంబగుకర్తృత్వమ్మును వివేకశూన్యులు నాయందుఁ గల్పింతురు కాని వివేకులిట్లుపొరఁబడరు. ఘటాకాశ మహాకాశమ్ములపగిది జీవాత్మపరమాత్మలకు భేదంబుకల్పితంబు. జీవబహుత్వంబువడువున నీశ్వరబహుత్వమ్మును, మాయాకల్పితంబయగు. నిందిృయసంఘూత వాసనాభేదభేదితయగునవిద్య జీవబహుత్వమ్మునకును, గుణసంఘూత వాసనాభేదభేదితయగునవిద్య యీశ్వరబహుత్వమ్మునకును గారణంబగునని వెండియు

సీ॥ నేన యీశ్వరుఁడను నేనసూత్రాత్ముఁడ నేనవిరాడాత్మ నెలుఁగు
మయ్యు, హరిహరబ్రహ్మలు నాశ్లిష్టవియు గౌరియును బ్రాహ్మి
యును నేన; యినుఁడు శశియు, దారకలును నేన; తస్కరవ్యాధచాం
డాలురు నేన; యన్యంబులైన, పశుపక్షులును నేన; పరమోత్తము
లు కర్మఠులు నేన; దుష్కర్మకులును నేన; తే॥గీ॥ యఖిలభూతమ్ము
లందు నాకన్న వేఱు, లేదు ఫణిమాలకాది విభేదములను, నొంది
యును రజ్జువేకమైయుండుపగిది, నేన వెలుఁగుదునెందు నో హిమగి
రిందృ! ౮౦౯

క॥ అని నొడువు నప్పురాంబం, గని హిమగిరి దేవి! నీయఖండాకారం,
బును గనుఁగొనఁగా నెంచెద, ననవుడు విశ్వస్వరూప మంబయుఁ
జూపెన్. ౮౧౦

వ॥ సురలును లోచనభీకరంబగు తద్విరాడ్రూపంబుఁ గాంచి
విస్మితులైరి; యాహూపంబెట్టిదం టేని! ౮౧౧

సీ॥ వ్యోమంబు శిరము, సూర్యుండు చందృుండులోచనములు, చెవులు

దిశలు, తొలిచదువులు మధురంపుఁబల్కులు, పవనంబు ప్రాణ
ము, ప్రపంచము హృదయము, ధరిత్రి,కటి, ఖరంబు నాభి, భగ
ణము వక్షము, మహర్లోకంబు మెడ, జనోలోక మాస్యము, ల
లాట మరయఁదపోలోక, మింద్రాదులెల్లరు బాహువు, లిదియుఁ
గాక, తే॥గీ॥ నాస గంధంబు, దస్రులు నాసికావివరములు, పవ
లు రాత్రి ఱెప్పలు, జలంబు,కాకుదంబు, రసంబు నాల్క, కను
బొమలు,బ్రహ్మలోకమ్ము, యముఁడు దంష్ట్రలు, మఱియును.
వ॥ స్నేహంబు దంతమ్ములు, మాయహాసంబు,నేత్రాంతప్రసారంబు
స్సర్గమ్ము, వ్రీడ యుత్తరోష్ఠమ్ము, లోభం బధరోష్ఠంబు, ధర్మమా
ర్గంబు పృష్ఠంబు, ప్రజాపతి మేఢ్రమ్ము, సముద్రంబులు కుక్షి, పర్వ
తమ్ము లస్థులు, నదులు నాడులు, వృక్షంబులు కేశంబులు, బాల్య
యౌవనకౌమారవార్ధకమ్ములు గతులు, మేఘమ్ములు లోమమ్ములు,
సంధ్యలు వసనంబులు, చంద్రుండు మనంబు, హరి విజ్ఞానంబు, రు
ద్రుఁ డంతఃకరణమ్మునుగా దంష్ట్రాకరాళంబును, నానాయుధ ధరంబు
ను, బ్రహ్మకుతోద్రదనంబును, సహస్రశీర్షమ్మును, సహస్రనయనంబు
ను, సహస్రపాదమ్మును, గోటిసూర్యప్రకాశమ్మును, విద్యుత్కోటిస
మప్రభంబును, భయంకరమ్మును, ఘోరమ్మును, హృదక్షిత్రాసకార
కమ్మును,నగు నమ్మహారూపమ్ముఁ గాంచి కంపమానహృదయులగుచు
దేవతలుమూర్ఛిల్లిపడంపడి కెలననున్న వేదమ్ములుప్రబోధింప తేచి
ముకుళితకరకములై. ౮౧౦

శా॥ నీరూపంబు జగద్భయంకరము నెం తేఁజూచి మూర్ఛాభయం
బారంగొంటిమి నీదుసంస్తవము సేయన్నేర్తుమే? త్వాన్మహాం
భోరుద్వంద్వముఁ గొల్చువారములఁ బ్రోవుమో దేవి! వి
శ్వాధారంబగు నీస్వరూప మువసంహారంబుఁగావించుచుఁన్. ౮౧౧

వ॥ అగ్నియు సూర్యచంద్రులును నోషధులును దేవతలును సాధ్యులును బశుపక్షిమృగాదులును మనుజులును బ్రాణాపానంబులును వ్రీహియవంబులును తపంబును శ్రద్ధయు సత్యంబును బ్రహ్మచర్యవిధియు (1) సప్తప్రాణార్చులును సప్తసమిధలును హోమమ్ములును లోకంబులును సముద్రంబులును నదులును బర్వతంబులును సంవత్సరంబులును సత్త్వపథంబులును జన్మంబులును యూపంబులును క్షేత్రంబులును ఋగ్యజుస్సామంబులును నెందుండి జనించె నట్టి సర్వాత్మకునకు నమస్కరించెదమని వెండియు. ౨౧౫

తే॥గీ॥ పరమమగు నీదువిశ్వరూపంబు విడిచి, మున్ను కైకొన్న యా
జగన్మోహనంపు, రూపుమాపుము మాంభీతిమాపుమంచుఁ, బ్రా
ర్థన మొనర్చు నమరులయందుఁ బ్రేమ. ౨౧౬

వ॥ పిదప నంబయు నా విశ్వరూపంబు చాలించి తొంటిరూపంబు కైకొని యమరులకిట్లనియె. ౨౧౭

ఆ॥వె॥ మందభాగ్యులగు నమరులుమీరేడ? నా,విశ్వరూపమేడ? భక్తి
నొందు,టబ్బురంబె? నే నదూరమతి మీకు సా,క్షాత్కరింపఁ జేయుఁ
గడఁగితిఁ జూఁడి. ౨౧౮

—మోక్షమ్మునకు జ్ఞానం బావశ్యకమనుట—

క॥ యోగంబుల దానంబుల, నాగమముల మేటితపములాదిగ నేమే,
యాగముల నైన నన్నుఁ, వే గనుఁగొనఁ జాలుటబ్బునే?
యొండేనిన్. ౨౧౯

వ॥ అని చెప్పి హిమగిరినుద్దేశించి గిరీంద్రా! ప్రకృతంబాలింపుము పరమాత్మ యుపాధిభేదమ్మున జీవత్వమ్ముఁ జెంది కర్తృత్వాద్యనుగ

1 ప్రాణములు, అర్చిస్సులు, అని ద్వంద్వము.

యుండఁగుచు ధర్మాధర్మైకకారణంబులగు నానాకృతులొనర్చుచు నానాయోనులజనించుచు సుఖదుఃఖమ్ములనుభవించుచు మరలఁద త్తత్కర్మానుభవమ్మునంజేసి నానాశరీరమ్ములుదాల్చుచు సుఖదుఃఖానుభవంబొనర్చుచు ఘటీయంత్రింబుచందమ్మున విరామంబుగొనక యజ్ఞానంబునంబడి పొరలుచుండు. ౮౦

సీ॥ కావున మనుజుఁడజ్ఞానంబు నశియించుపొంటె విద్యాభ్యాసము నొనర్పవలయు; జన్మంబుసఫలమగుటయుఁ బురుషార్థసమాప్తియు నమృతముక్తిదశయు నజ్ఞానంబునశియించుటయకాదె? యజ్ఞానజమగు నుపాస్తియొండె, కర్మంబునొండె నజ్ఞాననాశనమునఁ గారణములుకావు; కాని రాగ, తే॥గీ॥ ద్వేషముఖ్యములైనట్టి దోసఁగులెసఁగఁజేయుఁగాన ననర్థంపుఁజేటుఁదెచ్చు, గర్మములవంకఁబోక యజ్ఞానమహిమ,చెఁదుపొంటెఁ బ్రయత్నమ్ముచేయవలయు. ౮౧

వ॥ కొందఱు కైవల్యమ్మునకు విజ్ఞానంబ కారణంబైనను "కుర్వన్నేవేహకర్మాణి" యను ననుశాసనంబుకలిమిఁ గర్మంబును తత్ప్రాప్తికి సహాయంబనియు హితకారియనియుం బలుకుదురు. ప్రాగ్ధ్రింధిజన్యంబగు కర్మమ్మునకు ప్రాగ్ధ్రింధభేదసాధనంబగు విజ్ఞానంబునకును దమఃప్రకాశంబులకుంబలె యొకపద్యంబుసంభవింపదు. కావున వైదికంబులగు సర్వకర్మంబులును చిత్తశుద్ధికరమ్ములనియెఱింగి శమదమతితిక్షావైరాగ్యసంభవపర్యంతమ్మును గర్మమ్ములొనర్చుచుఁ బిదప సర్వసంగపరిత్యాగంబుచేసి శ్రోత్రియుండును బ్రహ్మనిష్ఠుఁడును నగు గురువరుఁగాంచి నిర్వ్యాజంబగు భక్తిదళుకొత్త వేదాంతశ్రవణంబుసేయుచుఁ దత్త్వమస్యాది వాక్యమ్ములకర్థంబు విచారించునది.

తే॥గీ॥ "తత్త్వమసి"యను వాక్యమద్వైతబోధకము తదర్థమెఱింగిననిమ్మలనుతియు,యేను; నేనయతండు; గిరిందరి! తేటతెల్లముగను

తదర్థంబు తెలియ వినుము. ౧౨౩

వ॥ తత్పదమ్మునకు సర్వజ్ఞత్వవిశిష్టచైతన్యంబును, త్వం పదమ్మునకుఁ గించిజ్ఞత్వవిశిష్టచైతన్యంబును, వాచ్యంబు. అసి పదవాచ్యంబైక్యం బిదిపదార్థంబు. సర్వజ్ఞత్వవిశిష్టచైతన్యంబును గించిజ్ఞత్వవిశిష్టచైతన్యమ్మును నొక్కటియేయని వాక్యార్థం బిట్టియర్థంబు విరుద్ధంబుకావున తత్త్వంపదమ్ములకు జహదజహల్లక్షణచేఁ జైతన్యమాత్రార్థకత్వంబుస్వీకరించి యితరార్థంబు పరిహరింపవలయు. నట్లైని చైతన్యంబుచైతన్యంబునొక్కటియేయని యవిరుద్ధంబగు వాక్యార్థంబు లభించుననిచెప్పి మఱియునిట్లనియె. ౧౨౪

తే॥గీ॥ స్థూలమును, గారణంబును, సూక్ష్మమనఁగ, మూఁడు దేహం
బులాత్మకు మున్నుసాధు, లవి నశింపఁగ నందున్న మైదుగో
శ,ములనుదాఁటిన నా బ్రహ్మపుచ్ఛమరయు. ౧౨౫

వ॥ పంచీకృతమహాభూతసంభవంబును భోగాలయమ్మును జరావ్యాధిసంయుతమ్మును నగునది స్థూలదేహంబు. జ్ఞానకర్మేంద్రియయుతంబును ప్రాణపంచకయుతంబును నపంచీకృతభూతసంభవంబును మనోబుద్ధియుతంబును సుఖదుఃఖాద్యవబోధకంబును నగునది సూక్ష్మదేహంబు. అనాదియు ననిర్వచనీయమ్మును నగునజ్ఞానంబ కారణదేహంబు. ఈదేహత్రయమ్ము నశియించినపిదపఁ గేవలాత్మమిగులు. నితనికి జననమరణమ్ములు లేవు. శాశ్వతమ్మును నిత్యమ్మును బురాణంబును నణువుకన్న నణువును మహత్తుకన్న మహత్తును జంతు(1) గుహానిహితంబును నేతినేతితివాక్యపరిశిష్టమ్మునుహాననకర్తృత్వహాననకర్మత్వదూరమ్మును నగు నాత్మవస్తువును వితశోకులగువారు సాక్షాత్కరింతురు. ౧౨౬

1 బుద్ధి

సీ॥ రథియగు నాత్మ దేహంబు రథము సారథి బుద్ధి త్రొక్కెడు మన మింద్రి
యాళి వారువము లింద్రియములను గూడి తద్గోచరములగు
పలువిషయముల నాత్మ యనుభవించునటంచు మును లందు రయ్య
విద్యయు సమనస్కత్వ మశుచి విధముఁ గలవారలెన్నఁడు గాంచ
రత్తత్పదమును సంసృతిని బడి పొరలుచుందురు, తే॥ విద్యయును
సమనస్కత్వవిధియు శుచిత్వ యును గలుగువారు తత్పదములభిం
తురు, రజ్జువృషసంబు తెల్వి సారథిగఁ గల్గు నాఁడు తుది ముట్టు మ
త్పదాధ్వమ్మునందు. ౮౨

వ॥ ఇట్లు శ్రుతిమతానుసారంబుగ నాత్మచే నాత్మ నిశ్చయింపఁబో
వచ్చు నిదిధ్యాసనమ్మున నాత్మరూపనగు నన్నుఁ దలఁచునది. యోగ
వృత్తికమున్ను దేవీప్రణవంబగు హ్రీం కారమ్మునం దలి యకారత్రి
యూథంబు విచారించి హకారంబు స్థూలదేహంబనియు రకారంబు
సూక్ష్మదేహంబనియు నీకారంబు కారణదేహంబనియు హ్రీంకా
రంబు తురీయంబగు దేవీరూపంబనియు నిట్లు సమష్టివ్యష్టిదేహంబులు
స్పష్టముగాఁ బరచి పిదప సమష్టివ్యష్ట్యైక్యమ్ము నిశ్చయించి నిలీనాత్ముండ
గుచు నాసాభ్యంతరసంచారులగు ప్రాణాపానంబుల సమంబొనర్చి
విగతవిషయాకాంక్షత్వమ్మును వీతదోషత్వమ్మును విమత్సరత్వమ్మును
దనర నిర్వ్యాజమ్మగు భక్తిపెంపున నీరావంబగు గుహాముఖంబుఁ బ్ర
వేశించి హకారరూపుఁడగు విశ్వాత్మకు రకారరూపుఁడగు తైజసా
త్మయందును సద్వాని నీకారరూప ప్రాజ్ఞాత్మయందును సద్వాని
హ్రీంకారమ్మునందును బ్రవిలాపమ్మొనర్చి వాచ్యవాచకతాహీన
మ్మును ద్వైతభావవివర్జితమ్మును నఖండంబును నగు సచ్చిదానంద
మ్మును చైతన్యాగ్నిదీపశిఖాంతరమ్మున భావించుచుఁ దద్భావనం జే
సి మదీయసాక్షాత్కారంబుఁ గాంచి మద్రూపుఁడగుచు మదైక్య
మ్ముఁ గాంచు నని నవిని హిమవంతుండం బకిట్లనియె. ౮౩

తే॥గీ॥ తత్త్వదర్శనమునకు సాధనము యోగ, మంబ! సంవిత్ప్రదాయక
మంచు వింటిఁ, దెలియఁ జెప్పుము తద్విధి తేటతెల్ల, ముగను భక్తుని
ధన్యునిఁగ దెచేయు? ౨౯

— యోగమంత్రవివేచనము. —

వ॥ అని వినయావనతుండగుచు నడుగుటయు నంబిక గిరీంద్రా! యోగంబన జీవాత్మైక్యంబకాని వేఱొండుగాదు. తత్ప్రకారంబెఱిఁగింతు. యోగవిఘ్నకరమ్ములగు కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యమ్ములను యమనియమాసనప్రాణాయామ ప్రత్యాహారధారణ ధ్యాన సమాధులనియెడి యష్టయోగాంగమ్ములచే జయింపవలయు. నహింసయు సత్యమ్మును నస్తేయమ్మును బ్రహ్మచర్యంబును దయయు నార్జవమ్మును క్షమయు ధృతియు మితాహారమ్మును శౌచమ్మును ననుఁబదియు యమంబులు. తపంబును సంతోషంబును నాస్తికత్వమ్మును దానమ్మును దేవపూజయు సిద్ధాంతశ్రవణమ్మును లజ్జయు మతియు జపమ్మును హోమమ్మును ననుఁబదియు నియమమ్ములు పద్మాసనమ్మును స్వస్తికమ్మును భద్రమ్మును వజ్రాసనమ్మును వీరాసనమ్మును ననునివియైదును నాసనమ్ములు. ౩౦

సీ॥ చరణతలములు రెండును సక్థులందుఁ, జేర్చి బొటవ్రేళులను రెండు,
చేతులఁ గొన, వలయు వ్యుత్క్రమముగుగతినలయి కెడలి, యదియ
పద్మాసనము భూధరాధినాథ. ౩౧

సీ॥ చరణతలమ్ముల జానూరుమధ్యభాగమ్మున నిడి ఋజుకాయుఁడగు
ట, స్వస్తికమ్మందు; 1 సీవనిపార్శ్వములయందు గుల్ఫద్వయ
మ్మునదగులఁగనిల్పి, యండకోశాధస్సమర్పిత పాదపార్ష్ణియగుచుఁ

1 సీవని = అండస్థశిరా.

గరములచేతఁబట్టి,కొనుట భద్రాసనమనియందురు జానుభాగము
లందుఁబ్రత్యఙ్ముఖమ్ములైన, గీ॥ వ్రేళ్లుగలచేతులనిమిడ్చి కాళ్లు
దొడల,యందుఁ గ్రమముగనిడుట వజ్రాసనమగు, నొకపదము
క్రిందఁదొడ మీఁదనొకటియుంచి,యమర ఋజుకాయుఁడగుట
వీరాసనంబు. ౮౩౨

వ॥ షోడశమాత్రాప్రణవోచ్చారణకాలమ్మున నిడానాడిచే బాహ్యవాయువునాకర్షించి చతుష్షష్టిమాత్రాప్రణవోచ్చారణకాలమున సుషుమ్నానాడిచే నద్దానినాఁగి ద్వాత్రింశన్మాత్రాప్రణవోచ్చారణకాలమ్మునఁ బింగళానాడిచే నల్లన రేచించుట ప్రాణాయామమ్మనఁబడు. నియ్యది సగర్భవిగర్భభేదమ్మున రెండుతెఱంగు లందు జపధ్యానాదిసహితంబౌద్యంబు. తదపేతంబుద్వితీయంబు. ౮౩౩

గీ॥ క్రమముగా నిట్టులభ్యాసకలన నెగడు,ధన్యులకు స్వేదకంపభూ
త్యాగములు ల,భించు నందాద్యమధమతమించు రెండ,వయది
మధ్యమమగు మూఁడవయదిమేలు. ౮౩౪

వ॥ స్వస్వవిషయమ్ముల నిరర్గళమ్ముగసంచరించు నింద్రియమ్ములనరికట్టుట ప్రత్యాహారంబు. మఱియు నంగుష్ఠగుల్ఫజానూరుమూలాధారలింగనాభులయందును హృ 1 గ్రీవాకంఠ దేశమ్ములయందును 2 లంబికయందును నాసయందును భ్రూమధ్యమస్తకాదులయందును యథావిధిగఁ బ్రాణమరుద్ధారణంబు ధారణయనఁబడు, చైతన్యాంతరవృత్తియునుసమాహితమ్మునగుమనమ్ముచేనాత్మయందభీష్టదేవతాధ్యానంబు ధ్యానంబునాఁదగు. జీవపరమాత్మలకు సమత్వభావనసమాధినాఁబరఁగు.నిది యష్టాంగలక్షణంబింకమంత్రయోగం బాకర్ణింపుము. చంద్రసూర్యాగ్ని తేజోయుక్తమ్మును జీవబ్రహ్మై

1 గ్రీవ = మెడ, కంఠము = కుత్తుక. 2 లంబిక = కొండనాలుక.

క్యారూపకమ్మును బంచభూతాత్మకమ్మును నగువిశ్వంబు శరీరంబు. అందు మూఁడుకోట్లయేబదిలక్షలనాడులుగలవు. అందును బదిప్రధానంబులు. అందుమూఁడు ప్రధానతమమ్ములు. వానినామమ్ములిడాపింగళాసుషుమ్నలు. ఇందిడానాడి చంద్రరూపిణి. పింగళశక్తిరూపయు నమృతవిగ్రహయు పుంరూపయు సూర్యవిగ్రహయునై వెలయు. ఈరెండును మేరుదండస్థితమ్మును సూర్యచంద్రవహ్నిరూపిణియునగు సుషుమ్నానాడికి వామదక్షిణపార్శ్వమ్ములనొప్పెడి. సర్వతేజోమయమ్మగు నీసుషుమ్నానాడియొక్క మధ్యమ్మునందు విచిత్రామకంబగు నొకయవాంతరనాడియుండు. దానిమధ్యమ్మునందుఁ గోటిసూర్యసమప్రభమ్మును *నిచ్ఛాజ్ఞానక్రియాత్మకంబును నగు స్వయంభూలింగమ్ముకలదు. తదూర్ధ్వమ్మున హ్రీంకారాత్మకంబగు మాయాబీజమ్మువఱలు. తదూర్ధ్వమ్మున రక్తవిగ్రహయు దీపశిఖాకృతియు నగు కుండలిచెలంగు. నదియ దేవ్యాత్మికయనంబరఁగుఁ దద్బాహ్యమ్మున వకారాది సకారాంత చతుర్దళమ్మును బీతవర్ణమ్మును దీప్తహేమసమప్రభమ్మును నగుపద్మమ్మును తదూర్ధ్వమ్మున ననలప్రఖ్యమ్మును వజ్రకాంతమ్మును బకారాది లకారాంత షడ్దళంబును 1 స్వాధిష్ఠానమ్మును నగు 2 మూలాధారంబుకలదు. తదూర్ధ్వమ్మున నాభిదేశమ్మున మేఘాభమ్మును విద్యుత్ప్రభమ్మును బహుతేజోమయమ్మును డకారాది ఫకారాంతదశవర్ణదళసంయుతమ్మును విష్ణ్వధిష్ఠితమ్మును విష్ణ్వాలోకనకారణమ్మునునగు 3 మణిపద్మమ్ముగలదు. తదూర్ధ్వదేశమ్మున ద్వాదశదళయుతంబును నుద్యదాదిత్యసన్నిభం

1 స్వాధిష్ఠానమ్ము, స్వస్య=తనకు. అనగా పరలింగమునకు ఆధారము.

2 మూలాధారము=ఆధారషట్కమ్మునకుమూలము.

3 మణిపద్మము=మణివలెవికసించినపద్మము. మణిపూరమనియుంగలదు.

బును నానందనిలయంబును కకారాది ఠకారాంత వర్ణఘటితమ్మును రుద్రాధిష్ఠితమ్మును నగు 4 ననాహతపద్మంబుకలదు. తదూర్ధ్వమ్మున షోడశస్వరయుక్తమ్మును ధూమ్రవర్ణమ్మును మహాప్రభమ్మును నగు షోడశదళపద్మం బెప్పు నయ్యది పరమాత్మావలోకనద్వారమ్మున జీవునకు శుద్ధినొడగూర్చుటం జేసి విశుద్ధంబనంబడు. నిద్దానికి నాకాశంబనియు నామాంతరమ్ముగలదు. తదూర్ధ్వమ్మున నాజ్ఞాచక్రంబు పొసంగు. దీనియందు జీవునకు నితికర్తవ్యతా విషయమ్మగు పరమేశ్వరాజ్ఞ సంక్రమించుకతన దీని కీనామం బన్వర్థంబగు. నిదియాత్మాధిష్ఠానంబు. ఇయ్యది హకార క్షకారాత్మకద్విదళయుక్తంబు. దీని మీఁద కైలాసచక్రంబును, దానిమీఁద రోధినీచక్రంబును వఱలు. తదూర్ధ్వంబునఁ బరమాత్మస్థానంబగు సహస్రారచక్రంబు గలదు. నియ్యది యాధారచక్రంబుల క్రమంబు. ముందుఁ బూరకయోగంబున బాహ్యవాయువుల నాకర్షించి కుంభకంబొనరించి, యవ్వాయువుతోఁగూడఁ దనమనంబును మూలాధారమందుఁ జేర్పవలయుఁ బిమ్మట మూలాధారచక్రమునందలి 2 కుండలినీశక్తిని మూలాధారగతవాయువుచేఁ బీడించి మేల్కొల్పవలయు. నటులొనర్చి మున్ను వివరింపఁబడిన చక్రములయందలి తేజోమయస్వయంభూప్రముఖలింగములను భేదించుచు నమ్మార్గంబున నక్కుండలిని సహస్రారమును బొందింపవలయును. అనంతరమ్మటనున్న శంభునితో నక్కుండలిని నైక్యంబు భావింపవలయు. నయ్యెడ శివశక్తి సమాయోగంబునఁ బొడమిన ద్రిశలాక్షారససమానవర్ణంబగు నానందరసాత్మకామృతంబును గుండలినిచేఁ ద్రావించి పడపడి పూర్వోక్తషట్చక్రాధిష్ఠాన దేవ

1 అనాహతమనగా, తాడనములేకయే ధ్వనికలిగియుండునది.

2 కుండలిని=శక్తి.

తలనెల్లఁ సయ్యామృతమ్మునను సంతర్పించి, పిమ్మట నేమార్గమ్మునం గుంజేసి సహస్రారమ్మునందెనో, యామార్గమ్మునను మూలాధార చక్రమ్మునకు దింపవలయు. ౧౩౬

కం॥ ఈరీతి ననుదినంబు జే, వారైన నొనర్తురేని వారు జరామృ
త్యూహంగాంచక సం, సారముదరియింపుదురు రసాధరపాళీ! ౧౩౭

వ॥ వారికి ఛిన్నాదిదోషవర్జితమ్ములగు మంత్రమ్ములు పైతము సిద్ధించు. వేయేల? జగన్మాతనగు నాయందే యేగుణంబు లెల్లను నప్పుడె వారియందును వర్తించెడి. నియ్యాది వాయుధారణ ప్రకారంబు ప్రత్యాహారంజేసి దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్నయగు నాయందుఁ జిత్తముంచి జనబ్రహ్మైక్యయోజనంబు కతనఁ దన్మయుండగునట్లు మలినంబగు. సిద్ధింపనియేని యవయున యోగమ్మున యోగాభ్యాసం బొనరించునది. మదీయంబులగు హస్తపాదాదుల మనంబు గుఱికొల్పి క్రమక్రమమ్మునఁ బ్రతిస్థానమ్ముగడచి విశుద్ధచిత్తుండై మదాశ్రయమ్మున మనమ్మునిచి, చిత్తలయంబగువఱకు జపహోమాదికంబుల నిష్కామాత్మాభ్యాసంబొనర్చి జ్ఞానప్రాప్తి నందవలయు. పదపడి పూర్వోక్తయోగాభ్యాసమ్మున కర్హతగలిగెడి. యోగములేని మంత్రమ్మును మంత్రములేని యోగమ్మును లేవని యెఱుంగునది. ౧౩౮

తే॥గీ॥ యోగమంత్రమ్ము లెందు నన్యోన్యసాధ, కములగుచు బ్ర
హ్మసిద్ధికిఁ గారణములు, బ్రహ్మమగుపడనగును మాత్రమును
దిన్నె, కతనఁ జీకటి యింటిలోఁ గలశి పగిది. ౧౩౯

తే॥గీ॥ ఇట్టి యోగమంత్రమ్ముల నెఱుఁగఁబడెడి, మాయచే నావృతం
బాత్మమోయగేశ!, యోగవిధి దేశికునిగొల్చి బాగుగనెఱుఁ
గంగవలె శాస్త్రపఠనమ్ము గఱపలేదు. ౧౪౦

తే॥గీ॥ స్వప్రకాశంబు బుద్ధి నిష్టంబు బ్రహ్మ, మిందుఁ గల్పితమా

జగమెల్ల బ్రహ్మ, మరయ నేరికిఁగాదు శక్యంబు దీని, నెఱుఁగు
వాఁడు మృగ్యుండని యెఱుఁగుమచల. ౧౪౦

—// ధ్యానయోగము. //—

వ॥ మఱియు సదసద్వరేణ్యమ్మును, బరమ్మును, విజ్ఞానాగోచరమ్మును, వరిష్ఠమ్మును, లోకాధారమ్మును, సూక్ష్మమ్ముకన్న సూక్ష్మమ్మును, స్థూలమ్ముకన్న స్థూలమ్మును, నక్షరమ్మును, నమృతమ్మును, సత్యమ్మును, నగు పరబ్రహ్మంబు నెఱుంగవలయు. నదియెట్లంటేని? ఔపనిషదంబగు ధనువునం దుపాసనంబుచే నిశితంబగు మనంబు శరంబుసంధించి తల్లక్ష్యంబు భేదింపవలయు. మఱియుఁ బ్రణవమ్మె ధనువును, నంతఃకరణమ్మె శరమ్మును, బ్రహ్మంబులక్ష్యమ్మునుగాఁ జూపట్టుఁ దద్భేదనమ్మునకు నప్రమత్తచిత్తత్వం బపేక్షితంబగు. నది సమకూరినచో శరమ్మునకుంబలె దన్మయత్వం బలవడునని వెండియు. ౧౪౧

క॥ దివియును నాకాశంబుఁ బృ, థివి మది ప్రాణములు నెం దొాదిగి
వఱలు నదే,యవునాత్మ దీనినెఱుఁగుము, యవితథముగ నితరవిద్య
లవియేమిటికిఁ. ౧౪౨

వ॥ ఇదియ మోక్షప్రాప్తికి పరమసాధనంబగు మార్గము. మఱియు రథనాభియందరమ్ములతెఱంగున నాడుతన్నియునెందుండు నతండ సర్వాంతర్యామియు బహుధాజాయమానుండనియు నెఱింగి యప్పరవస్తువు "నోమ్" మనుచు నజ్ఞాననాశనమ్మునకై ధ్యానింపుము. నీకు శుభంబగు నయ్యాత్మ దివ్యంబగువ్యోమరూప బ్రహ్మపురమ్మున నుండునని తెలిసికొనుము. ౧౪౩

తే॥గీ॥ ఆతఁడు మనోమయుండయి ప్రాణదేహ, నేతయయి యున్నఁ గ

తుఁడయి నెగడునట్టి, కేవలానంద మమృతమీక్షింతుర్ ధీరు
లైనవారలు తమఘనజ్ఞానపటిమ. ౮౪౪

క॥ ఉడుగనికర్మముల పెం, పడఁగున్ దనహృదయసంశయంబు లడం
గ్కున్, విడునోగి హృదయగ్రంథియు, నడరు పరాపరముఁ జూచి
నంతన మొందున్. ౮౪౫

క॥ తనరు హిరణ్మయకోశం, బున జ్యోతిర్జ్యోతి విరజమును నిష్కళ
మున్, ఘనమును నగు బ్రహ్మము నెఱిఁ, గినవారలె యాత్మవి
దులు గిరికులతిలకా. ౮౪౬

తే॥గీ॥ అచట వెలుఁగడు సూర్యుఁ డబ్జారి తార, కలును మెఱుపులు
వెలుఁగవు వెలుఁగదగ్ని, యాత్మయె వెలుంగు నవ్వాని నను
సరించి, సర్వము వెలుంగుఁ దత్కాంతి జగము వెలుఁగు. ౮౪౭

తే॥గీ॥ పార్శ్వముల ముందు వెన్క నభమ్మునందు, బ్రహ్మము; జగం
బు సర్వంబు బ్రహ్మమనుచు, ననుభవమ్మున నెఱిఁగిన యట్టి
వాఁడు, ధన్యుఁడు కృతార్థుఁ డుత్తమోత్తముఁడు గిరిప. ౮౪౮

క॥ రెండవవాఁడుండిన భయ, ముండెడి నవ్వాఁడలేకయుండిన భయ
మె, ట్లుండెడి? నద్వైతంబిటు పండిన నాకలోపమున్నె?, పర్వత
మాళీ. ౮౪౯

వ॥ వానికిని నాకును వియోగంబులేదు. వాఁడ నేను; నేన
వాఁడని యెఱుంగుము. జ్ఞానవంతుండున్నచోటున నేనుందు. జ్ఞాని
హృదయాంభోజమధ్యమ్మునందక్కఁ గైలాస వైకుంఠాదిలోకమ్ము
ల నేనుండుదానఁగాను. ౮౫౦

తే॥గీ॥ నన్నుఁబూజించుకంటె ననంతకోటి, గుణితఫలమిచ్చు మద్భ
క్తకోటిపూజ, వాఁడధన్యుండు కృతకృత్యవానితల్లి, వానివం
శంబు శస్తంబు వంశ్యమనఘ. ౮౬౧

క॥ ఎవనిమనమ్మునఁ జిల్లము, మవు బ్రహ్మజ్ఞానమును సతతసంతతనఁ
బుణ్యావతిధర యింకనా చెప్పవలసినది నీకులేదు సర్వేశ్వరునకే.

వ॥ ఇది భక్తియుక్తుండును సత్స్వభావుండును నగు జ్యేష్ఠపు
త్రునకును తాదృశుండగు శిష్యునకుం దక్క నేఱొకని కెఱింగింపం
దగదు. దేవతాగురుభక్తియుక్తుల కుపదేశించు బ్రహ్మవిద్యను ప్ర
కాశితంబు. తదుపదేష్టయు పరమేశ్వరుండు. బ్రహ్మజన్మప్రదాయ
కుండు. తండ్రికంటెను నధికుండు. వానిఋణంబు తీర్పవాఁడు లేఁడ
ని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె! ౨౫౩

ఆ॥వె॥ గురువుప్రోచు శివుఁడు కోపించెనేనియు, గురువు శిష్యునెడలఁ
గోపియైన, శివుఁడుప్రోవలేఁడు; సిద్ధమియ్యది కాన, గురువు
నెడలభక్తిఁ బూనయువలయు. ౨౫౪

క॥ త్రికరణశుద్ధిగ గురునెడఁ, బ్రకటింపఁగవలయుభక్తి బ్రహ్మజ్ఞానా,
త్మకమగు విద్యనిడిన గురు, నకు ద్రోహమొనర్చునట్టి నరుఁడఘ
మొందున్. ౨౫౫

వ॥ మున్నిందుఁ్రనిచే 1 నథర్వణుండు శిరశ్ఛేదమ్ము పణమ్ము
గాఁ బడసిన బ్రహ్మవిద్య నశ్వుల కుపదేశించినకతమ్మున నింద్రిన
జ్రిభిన్నశిరస్కుండై మరల నాశ్వినిదేవులచే సంయోజితశిరస్కుండ
య్యె గావున. ౨౫౬

తే॥గీ॥ బ్రహ్మవిద్య లభించుట బహుళకష్ట, సాధ్యమదియీఁదగ ద
పాత్రజనులకెందు, సుజనులకొసంగుచును దారుసుకృతమంది,
సుకృతమందింపవలయు శిష్యులను గూడ. ౨౫౭

1 ఈయథర్వణునిపేరు దధ్యఙ్మని. ఇతని మొదటిశిరస్సును అశ్వినులెవలకే యశ్వ
శిరము నతికిరి. ఇంద్రుఁడు దాని నే ఛేదించెను. పిదప స్వశిరస్సునే యశ్వినులు
సంధించిరి.

— భక్తియోగము. —

వ॥ అని యుపదేశించినయంబం గాంచి హిమాలయంబు మధ్యమాధికారియగు విరాగికి జ్ఞానలబ్ధికై సుఖోపాయం బానతీవేయనుడు నాపెయిట్లనియె. ౨౫౮

తే॥గీ॥ కర్మయోగంబు జ్ఞానయోగంబు, భక్తి, యోగమను మూఁటి
లో భక్తియోగము సుకరంబు మనుజులకెల్లఁ గరంబు కా
య,మానసాదులకును బీడలేనికతన. ౨౫౯

వ॥ గుణత్రయభేదమ్మునంజేసి మనుష్యులభక్తియున్ను మూఁడుతెఱంగులందు. ౨౬౦

క॥ పరపీడచేయుటకు మత్సరముఁ గ్రోధంబుఁ దాల్చి దంభమ్ము
పురస్సరముగ నడచెడి నరఘస్మరులకుఁ గలభక్తి తామసంబు
గిరీంద్రి! ౨౬౧

క॥ అనముస సక్తియుఁ గోర్కుల,పసయును భేదమతి భోగపరతయుఁ
గలమానిసులదయిన భక్తియ రాజసియగుఁ దత్కృతులకుఁ ఫల
సక్తతకలిమిన్. ౨౬౨

క॥ పరమేశార్పణముగఁ గర్మరతియు వేదమ్ములందుమాన్యతయును
దివ్యరసాయనమ్ములగు మత్పురాణములు వినుట సాత్త్వికభక్తి
యగున్. ౨౬౩

వ॥ ఈసత్త్వభక్తియపరభక్తిప్రాపికయగుఁగాని తక్కు రెండునుఁగానేరవు. మద్గుణశ్రవణమ్మును, మన్నామకీర్తనమ్మును, గళ్యాణగుణరత్నంబులకు నాకరంబనగు నాయందుఁ దైలధారాసమంబుగఁ జిత్తంబు నిలుపుటయు, సామీప్య సార్ష్టి సాయుజ్య సాలోక్యమ్ములం దిచ్ఛ

కుండుటయు మత్సేవకం బెనన్య మెఱుంగమియు సేవ్యసేవకభావమ్మ్
నంజేసి మోక్షమ్మునందనిచ్ఛయుఁ బరానురక్తి కలిమి నన్నుచింతిం
చుటయు స్వాభిన్నంబుగ నన్నుఁ దెలియుటయు, సర్వజంతువులయందు
మద్రూపంబు భావించుటయు, స్వాత్మయందుంబోలెఁ బరాత్మయందుఁ
బ్రీతియుఁ జైతన్యంబుల కైక్యం బెఱింగి భేదబుద్ధి లేకుండుటయు, నా
చండాలాంతంబు సర్వప్రవర్తమానయు, సర్వరూపయును గా నన్నెఱింగి
వారిం బూజించుటయు, నమస్కరించుటయు, నెందేని ద్రోహబుద్ధి లే
కుండుటయు, మదాలయసందర్శనంబునందును, మద్భక్తాలోకనంబు
నందును, నాసక్తియు, మచ్ఛాస్త్రమంత్రతంత్రాదిశ్రవణశ్రద్ధయుఁ,
బ్రేమాకులమతియు, రోమాంచితశరీరుండును, గద్గదకంఠుండును,
నానందాశ్రుజలపూర్ణలోచనుండును నగుచు ననన్యభావమ్మున సర్వ
కారణకారణంబ నగు నన్ను యజించుటయు మదీయంబులగు నిత్యనై
మిత్తికవ్రతంబు లాచరించుటయు, మదుత్సవదిదృక్షయు, నస్మదుత్స
వకరణమ్మును, మన్నామంబులయుచ్చైర్గానంబును, దదనుగుణంబగు
నృత్యంబును, నహంకారరహితుండును, దేహాతాదాత్మ్యవర్జితుండు
ను, నగుచుఁ, బ్రారబ్ధానుగతమ్ములగు కర్మమ్ములనుభవించుచు నం
దువిచారంబు లేకుండుటయు, నున్నగు గుణంబులుగలవాని భక్తి పర
భక్తి యనఁబడు. నిట్టిభక్తుండు చిన్మాత్రమ్మగు మద్రూపమ్మున ల
యంబుఁ జెందు. నేతాదృశమ్మగు భక్తినే జ్ఞానమ్మని యెఱుఁగఁదగు. ని
య్యదియ వైరాగ్యపరమావధియు నని మఱియు నిట్లనియె. ౧౬౮

క॥ ఏతాదృశుఁడగు భక్తిస, మేతుండును బూర్వకర్మమేళనమున వి,
జ్ఞాతృత్వము పొరయనిచో, నాతఁడు మద్ద్వీపమునకు నఱుఁగు
గిరీంద్రా! ౧౬౯

వ॥ అచట నిచ్ఛలేకయు సమస్తభోగమ్ములననుభవించుచు పిదపఁ జిద్రూపజ్ఞానమ్ముఁగాంచి దానంజేసిముక్తింబడయు. నీలోకమ్మున నద్భుతతరజ్ఞానమ్ముకలవాఁడు బ్రహ్మతాదాత్మ్యంబుగాంచు. బ్రహ్మము నెఱింగినవాఁడ బ్రహ్మమ్మనియెఱుంగుము. భ్రాంతితిరోహితంబగు కంఠచామీకరంబు తన్నాశమ్మునంజేసి తెలియుపగిది నజ్ఞానచ్ఛన్నంబగునాత్మను జ్ఞానమ్మునఁదెలియుట లబ్ధలబ్ధియగుఁ గాని వేఱొండుగాదు. ౧౬౬

తే॥గీ॥ జగతి వైరాగ్యవంతుఁడై జ్ఞానహీనుఁ, డగుచు మృతిఁజెందెనేని
యయ్యఘచరితుఁ, డంబుజోద్భవలోకంబునందు సౌఖ్య, మ
మర వసియించునాకల్ప మద్రినాథ ! ౧౬౭

తే॥గీ॥ అట్లువసియించి శ్రీమంతులైనవారి, యింటజనియించు విజ్ఞాన
మొసఁగమెసఁగ, ముక్తియును జెందుఁ గావున మోక్షకామి,
జ్ఞానమార్జింప యత్నంబుసలుపవలయు. ౧౬౮

వ॥ విజ్ఞానంబన ననేకజన్మసాధ్యంబగుట నద్దానికై ప్రతిజన్మమ్మునను బ్రయత్నంబొనర్పవలయుఁ గానినాఁడు పూర్వపదభ్రష్టుండును గాఁగలఁడు. ౧౬౯

తే॥గీ॥ జన్మములయందు మానవజన్మ మధిక,కష్టసాధ్యంబు దాన న
గ్రజతయును శ,మాదిషట్కంబు యోగసంప్రాప్తి యుంచి,గురు
వుదొరకుట దుర్లభ మరయనెందు. ౧౭౦

వ॥ ఇయ్యవి దొరకొనినను నింద్రియపాటవమ్మును దను 1 సంస్కృతత్వమ్మును దుర్లభంబులగు. ౧౭౧

1 వేదోక్తసంస్కారవత్త్వము.

క॥ ఏతాదృశసాధన సము,పేతుండయ్యును సుబుద్ధిపెంపున విజ్ఞా, న
తిశయముఁ గొననెంచని, పాతకిజన్మంబుఁ దలఁప వ్యర్థముగ
జుమీ. ౧౭

క॥ జ్ఞానమూర్జింపఁ దివిరెడిమానవుండు, ప్రతిపదమ్మును హాయమే
ఫలముచెందు, సర్వభూతములందు విజ్ఞానముండుఁ, బాలఘృ
మున్నభాతిగఁ బర్వ తెండ్రి. ౧

వ॥ మనమ్మనుసంధానమ్మున విజ్ఞానంబుతెలిసిన దానంజే
చిదైక్యంబుదొడరునని వేదాంతసిద్ధాంతంబని నొడువునప్పరాంబికః
హిమాద్రియిట్లనియె. ౧౭

తే॥గీ॥ అంబ! చూడంగఁదగిన దేశంబులెవ్వి ?, సంతసంబిచ్చున
యుత్సవములెవ్వి ?, తనరఁ జేయంగఁదగినవ్రతమ్ములెవ్వి ?
ప్పుమీయను నిట్లనిచెప్పఁదొడఁగె. ౧౭

క॥ అన్నియు దృశ్యస్థానము, లన్నియుఁ గృత్యవ్రతమ్ము లన్నియ
మత్సరోత్సన్నతమహాకాలమ్ములు, కొన్నివచించెదనునందుఁ గ
నకొనివినుమా. ౧౭౬

—*దేవీవ్రతోత్సవాదికము*—

వ॥ లక్ష్మీనివాసంబగు కోలాపురమ్మును రేణుకానివాసంబగ
మాతృపురమ్మును, హింగుళానివాసంబగు తుళజాపురమ్మును, జ్వా
లాముఖీనివాసంబగు సప్తశృంగంబును, శాకంభరీ భ్రామరీ రక్త
దంతికా దుర్గా స్థానమ్ములును వింధ్యాచలనివాసినీ స్థానము
ను, నన్నపూర్ణా నివాసమ్మగు కాంచీపురమ్మును, భీమా దేవి

విమలయు, శ్రీచంద్రలయుఁ గౌశికియు, నుండుచోటులును, నీలాం
బానివాసంబగు నీలాచలంబును, జాంబూనదేశ్వరీస్థానంబగు శ్రీనగ
రంబును, గుహ్యాకాళీస్థానంబగు నేపాళమ్మును, మీనాక్షీస్థానంబగు
(1) చిదంబరంబును, సుందరీసమధిష్ఠితంబగు వేదారణ్యంబును, 2
బరశక్తినివాసంబగు నేలాంబర్యంబును, దక్షిణదేశస్థితంబగు మహాల
సాస్థానంబును, వరాటదేశస్థితంబగు యోగీశ్వరీస్థానంబును, జనదేశ
స్థితంబగు నీలసరస్వతీస్థానంబును, వైద్యనాథక్షేత్రస్థంబగు బగళా
స్థానంబును, భువనేశ్వరినగు స్థానంబుమణిద్వీపంబును శ్రీమత్త్రిపు
రభైరవీస్థానంబగు 3 కామాఖ్యాయోనిమండలంబును, దృశ్యంబులు.
ఇందుఁ దుట్టతుదిస్థానంబగు యోనిమండలంబు మహామాయాధిష్ఠి
తంబగుకతన భూమండలస్థితంబులగు క్షేత్రమ్ములకెల్లరత్నంబనంబ
రఁగు. దీనికెక్కుడుక్షేత్రం బీధరాతలమ్మున లేదు. ప్రతిమాసంబున
శ్రీదేవి యొచటరజస్వలయగునో 4 తాదృశంబగు కామాఖ్యాయోని
మండలమ్మునఁ గల దేవతలందఱును బర్వతతాదాత్మ్యంబుచెంది వ
సింపుచుందురు. వేయేల ? తద్యోనిమండలక్షేత్రమ్మునకు సంబంధించి
న పృథివియెల్ల దేవీరూపమ్మగానెఱుంగఁదగు. మఱియుఁ బుష్కర
మ్మున గాయత్రియు, నమరేశ్వరమ్మునఁ జండికయుఁ, బ్రభాసమ్మునఁ
బుష్కరేక్షణియు, నైమిశమ్మున లింగధారిణియుఁ, బుష్కరాక్ష
మ్మునఁ బురుహూతియు, నషాఢియందు రతియుఁ, జండముండీమహా
స్థానమ్మునఁ బరమేశ్వరియగు దండినియు, భారభూతియందు భూతి

1 చిదంబరము, హాలాస్యస్థానము, 2 పరశక్తి, భువనేశ్వరి. 3 వీనింగూర్చి విస్తరము
గయగ్గోరువారు కాళికాపురాణమందరయందగు, కామాఖ్య, సతీదేవి, ఆ యోనిమం
డలముపడినచోటు. 4 ఈరజస్వలాప్రసక్తింగూర్చి కాళికాపురాణమున విస్తరిం
చి కలదు.

యు, నాకులమ్మున నకులేశ్వరియు, హరిశ్చంద్రమ్మునఁ జంద్రికయు, శ్రీగిరియందు శాంకరియు, జప్యేశ్వరమ్మునఁ ద్రిశూలయు, నామ్రాతకేశ్వరమ్మున సూక్ష్మయు, 1 మహాకాళమ్మున శాంకరియు, మధ్యమేశ్వరమ్మున శర్వాణియుఁ, గేదారమ్మున మార్గదాయినియు, భైరవమ్మున భైరవియు, గయయందు మంగళయుఁ, గురుక్షేత్రమ్మున స్థాణుప్రియయు, నాకులమ్మున స్వాయంభువియును, గనఖలమ్మున నుగ్రయు, విమలేశ్వరమ్మున విశ్వేశియు, నట్టహాసమ్మున మహానందయు, మహేంద్రమ్మున మహాంతకయు, భీమమునను భీమేశ్వరియు, వస్త్రాపథమ్మున భవానియు, నర్ధకోటిమ్మున రుద్రాణియు, నవిముక్తమ్మున విశాలాక్షియు, మహాలయమ్మున మహాభాగయు, గోకర్ణమ్మున భద్రకర్ణియు, భద్రకర్ణికమ్మున భద్రయు, సువర్ణాక్షమ్మున నుత్పలాక్షియు, స్థాణుసంజ్ఞమ్మున స్థాణ్వీశియుఁ, గమలాలయమ్మునఁ గమలయు, ఛగలండమ్మునఁ బ్రచండయుఁ, గురండలమ్మునఁ ద్రిసంధ్యయు, మాకోటమ్మున ముకుటేశ్వరియు, మండలేశమ్మున శాండకియుఁ, గాలంజరమ్మునఁ గాళియు, శంకుకర్ణమ్మున ధ్వనియు, స్థూలకేశ్వరమ్మున స్థూలయు, జ్ఞానిహృదయాంభోజమ్మున హృల్లేఖయు, నివసించు, రయ్యాదిదేవి ప్రియనివాసంబు లేతత్పవిత్రమాహాత్మ్యంబులు వినుమన్న విని తత్తత్క్షేత్రప్రభావోత్కర్షంబగు విధానమ్మున యజించునది యని పలికియు. ౫౭౭

కం॥ ఈ నే నిటం జెప్పిన, నానాతీర్థములు కాశినాఁ బరఁగఁగల వా,స్థా
నమ్మున నివసించిన, వానికిఁ దత్తత్ఫలంబు వచ్చు గిరీంద్రా! ౫౭౮

ఉ॥ వేకువలేచి వే హృదయపీఠిక నంబికఁ బూనికొల్పి యా

---

1 ఉజ్జయిని.

శ్రీకరినామజాలములు శ్రీశ్రీని నుంజపియించుచుపాడుము
క్తైకనివాసియౌ; నయిమె యెమ్మెయు శ్రాద్ధమునంజపించుచు
శ్లోకుం ద్రతంపు తత్పితరులకొసగ నొందుచు పుణ్యలోకముల్. ౨౧౯

వ॥ ఇవి మఱియు నిపోసనస్థానమ్ములు లేక సుద్వమయూక వ్రతంబు
లనంతతృతీయవ్రతంబును, రసికల్యాణవ్రతంబును, దృతీయాక ర్త
ద్యంబును సాధ్వారిసందకరవ్రతమ్మును, శుక్రవారవ్రతంబును, గృష్ణ
చతుర్దశీవ్రతంబును, భౌమవారవ్రతంబును, ప్రదోషవ్రతమ్మును,
మొదలగునవి యందు దేవసహితుండగు మహాదేవుండు విష్టరోపవేశిత
యగు దేవినొందుచు ... సమయంబగుటంజేసి ప్రదోష
వ్రతంబులు మోక్షదంబులు. సోమవారవ్రతమ్ము నిట్టిద యని యెఱుం
గుము. ౨౨౦

క॥ విరిదమ్ములు ... నవరాత్రివ్రయము మిగులనాకుంబ్రి
యమౌ, నవియు? ... శారద, నవరాత్రమ్ములు వసంతన
వరాత్రమ్ములు. ౨౨౧

క॥ ఈ నా చెప్పినవ్రతములు, పూనికమై నాదు ... వ్రాత్ములు
సుజ్ఞానియుతై మహాసాయుజ్యానసుఖానుభవము నొందుదు రె
లమిన్. ౨౨౨

—*దేవిపూజావిధానము*—

వ॥ డోలోత్సవంబును, శయనోత్సవంబును, ... త్సవంబును,
జాగరణోత్సవమ్మును, దమనోత్సవమ్మును, ... త్సవంబును, ద
కుంగలమహోత్సవమ్ములును, ... చరించుచు, విత్తశాఠ్యమ్ములేక
కన్యా సువాసినీ బ్రాహ్మణాదుల సుమహితంబుగ సుమాదికంబుల

పూజించియు, సంతర్పణంబొనరించియు, నన్నుంగొల్చువారు, మత్క-
రుణాపాత్రులగుచు ధన్యులుగాఁగల రీవడిగిన ప్రశ్నములకుత్తర
మ్ములియ్యవి సంక్షేపమ్ముగాఁ జెప్పితి నెన్నండును నశిష్యునకును
నభక్తునకును నుపదేశింపకు మనవుడు హిమాద్రి విధిచోదితంబగు
భవత్పూజావిధానంబానతీవేయునికోరుడు శ్రీదేవి యిట్లనియె. బా
హ్యంబనియు, నాభ్యంతరంబనియు, మత్పూజ రెండు తెఱంగు లందు
బాహ్యంబు వైదికంబనియుఁ, దాంత్రికంబనియు, ద్వివిధంబు. వైది
కోక్త దీక్షాపరు లాచరించునది మాద్యంబు. తాంత్రికదీక్షాపరు లా
చర్చునది ద్వితీయం బిందాద్యమ్ములను రెండువిధమ్ములు గలయది. త
త్ప్రకారంబు ముందువివరించెద. సర్వశక్తిసమాయుక్తంబును, సర్వ
ప్రేరకమ్మును, సహస్రమూర్ధంబును, సహస్రనయనమ్మును, సహస్ర
చరణమ్మును, నగు నీచూచిన స్వరూపంబు ప్రథమంబుకన్నఁబరంబని యె
ఱుంగు మద్గానముఁ బూజించుటయు వైదికంబగుఁ గావున సమాహితచి
త్తుండవై యహంకారంబువర్జించి శాంతినివహించి. ౨౨౩

క॥ దానిన యుజనము సేయుచు, దానిన శరణమ్ముచెంది దానిసమది
లో, నూనుచు దానిన యెంచుచు, దానిన ధ్యానింపుముయ్య త
త్పరతేఁడగ. ౨౨౪

క॥ నను యోగములందనుపుచు, మనమున హేతుంసుకలంపమాని
పెనుతపం, బున దాన జపములను వి, స్సనవుగ నర్చింపులోకనా
యిక నగుటక. ౨౨౫

క॥ ఏరు మదాసక్తులు నై, వారలు నన్ననయుంచి భావింతురు? మ,.
త్కారుణ్యపాత్రులెవ్వరు?, వారల సంసారబాధ వారింతుకొ గిక

వ॥ ధ్యానమ్ముననొండె భక్తియుక్తంబగు జ్ఞానంబుననొండె
నన్నుంగననగుఁగాని కేవలకర్మమ్మునఁగాదు. ధర్మమ్మునలన భక్తి

యు, భక్తివలన విజ్ఞానంబును, లభించు. శ్రుతిస్మృతిబోధితంబగునది యెయ్యదన్యంబన్యశాస్త్రబోధితంబగునది ధర్మాభాసమ్ముగాని ధర్మంబుకాదు. సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తిత్వ యుక్తనగు నావలన వేదమ్ములుద్భవించె. నాయం దజ్ఞానమ్ములేకుంటం జేసి యివిప్రమాణంబు లజ్ఞానాధీనులగు శాస్త్రకర్తలచే నొనర్పంబడిన శాస్త్రమ్ములు ప్రమాణంబులుగానేరవు. శ్రుత్యర్థగ్రాహకములగుటవలన మన్వాదిస్మృతులును బ్రమాణంబులు. తంత్రోక్తమ్ములగు ధర్మమ్ములు వేదవిరుద్ధమ్ములగుటంజేసి వైదికగ్రాహ్యమ్ములుగావు. రాజాజ్ఞ సర్వజనమాన్యయగునట్లిది నాచే నుపదేశింపంబడిన వేదమ్ములు సర్వమాన్యమ్ములు. ముముక్షులకుం దదాశ్రయణంబవశ్యకర్తవ్యంబు. మదాజ్ఞాసంరక్షణార్థంబుగ బ్రహ్మక్షత్రియజాతులు సత్కల్పితంబులు. ధర్మగ్లానియగుతఱిం దధర్మ్యోత్థానార్థం బేను నయ్యై యవతారమ్ములుధరింతు. దేవదైత్యవిభాగంబు[1] దానంజేసికల్పింపంబడియె. వేదోక్తధర్మాభ్యాసంబొనరింపని పాతకులశిక్షించుపొంటె శ్రవణమాత్రభయప్రదమ్ములగు నరకమ్ములు మన్నిర్మితంబులు. వేదవిరుద్ధ శాస్త్రాలోడనంబొనర్చు పాషండులు రాజుచే స్వదేశమునుండి నిష్కాసనీయులు. వీరు బ్రాహ్మణులకు సంభాష్యులును బంక్తిగ్రాహ్యులును గారు. భృగుదక్షదధీచుల శాపమ్మున దగ్ధులై వేదమార్గబహిష్కారమ్ముగాంచిన విప్రులకొఱకు శైవవైష్ణవాద్యాగమమ్ములు శివప్రోక్తమ్ములుగాం దెలియుము. అయ్యవి వామ కాపాలక కౌలక భైరవాది నామమ్ములం బ్రసిద్ధంబులు. మోహనార్థ ప్రణీతంబులగు నాయా యీయాగమంబులును సోపానన్యాయమ్మునం గాలాంతరమ్మున ముక్తికారణమ్ములుగా నంగీకరిం

---

1 వేదములుండుటంజేసియే వేదరక్షకులు దేవతలనియును, తన్నాశకులు రాక్షసులనియు విభాగం బేర్పడినదని భావము.

పండగు వేదాధికారహీనులు, తత్పఠనపాఠనాధికారులు. వైదికులకును వర్గతంబులగు వేదావిరుద్ధాంశమ్ములు గ్రాహ్యమ్ములు. వేదమ్ములనాశ్రయించి ధర్మసహితమ్మగు విజ్ఞానంబు సంపాదించి దానంజేసి యీషణత్రయత్యాగంబొనరించి భూతదయాయుక్తమ్మును నిరహంకారశూన్యత్వమ్మును గలిగి నన్ను శరణుఁ జెంది మద్గతప్రాణులగుచు సన్న్యాసులొండె బ్రహ్మచారులొండె గృహస్థులొండె వానప్రస్థులొండె నైశ్వర్యంబగు యోగమ్మున నన్నుపాసించునది. యని మఱియునిట్లనియె. ౧౮౮

క॥ సతతాభియుక్తులగు వారి, కతమంబజ్ఞానజము హరించెదవినుమే, నతిశ
యవిజ్ఞానాహర్పతి దివ్యతరప్రకాశపటిమ గిరీశా! ౧౮౯

వ॥ ఇది ప్రథమవైదికపూజాప్రకారం బిఁక ద్వితీయం బాలింపుము. ప్రతిమయందొండె సూర్యచంద్రమండలమ్ములయందొండె జలమ్మునందొండె యంత్రమ్మునందొండె మహాపటమ్మునందొండె బాణలింగమ్మునందొండె స్థండిలమ్మునందొండె హృదయాంభోజమ్మునందొండెఁ గరుణారసపూర్ణయు సుగుణయు, నరుణారుణయుఁ, దరుణియు సౌందర్యసారసీమయు, శృంగారరససంపన్నయు, భక్తార్తికాతరయుఁ, బ్రసాదసుముఖియుఁ జంద్రఖండశిఖండియుఁ బాశాంకుశాదిధరయు, నానందరూపిణియు నగునప్పరదేవతను ధ్యానించి తత్తదుపచారమ్ముల విత్తానుసారమ్ముగఁ బూజించునది. యీబాహ్యపూజ తనకు నాంతరపూజాధికారంబు వాటిల్లుదనుక ననుసరించి పదంపడి త్యజింపవలయు.

క॥ విను మాభ్యంతరపూజన, మన సంవిల్లయము నాకు ననుపాధికమై,
తనరెడి రూపము సంవిత్తననెగడుఁ దుషారభూధరాధిప
మౌళీ. ౧౯౦

వ॥ ఇట్టి మద్రూపమున నిరాశ్రయమునం జేతము నిలుపవలయు. సంవిద్రూపాతిరిక్తమగు జగమంతయు మాయామయంబుగాఁ దెలియుము. ౮౯౧

తే॥గీ॥ భూధరేశ్వర! సంసారమును హరించు, పొంటె సన్మాత్రరూపిణి
భువననేత్రి, నిర్మనస్కంబు యోగసన్నిహితమునగు, చేతమున
నెంచి భావనసేయవలయు. ౮౯౨

వ॥ మఱియు బాహ్యపూజాప్రకారంబెట్లంటేని? ప్రాతఃకాలమ్మున లేచి ప్రకాశమానమగు సహస్రారమ్మునఁ గర్పూరమ్మునంబోలె స్వచ్ఛుండును నిజగురుసమానాకారుండును బత్నీసంయుతుండును లసద్భూషాభూషితుండును సుప్రసన్నుండును నగు శ్రీగురువరుని సంస్మరింపవలయునొండేఁ బతిసంయుతయగు పరశక్తిని స్మరింపవలయు. ౮౯౩

తే॥గీ॥ 1 కడఁగి ప్రథమమూనమునఁ బ్రకాశమాన, యాయుః ప్రతిప్ర
మాణమ్మున నమృతమయత, నలరి యంతఃపదపయుండు మేలుఁ
గుసబల, సుందరాకార నెంతు నానందరూప. ౮౯౪

వ॥ ఇట్లు కుండలినీమధ్యమ్మున ధ్యానించి పిదప శౌచాదిక్రియల నిర్వర్తించి మత్ప్రీతికై యగ్నినారాధించి హోమాంతమ్మున విష్టరమ్మునఁ గూర్చుండి భూతశుద్ధిఁ జేసి మాతృకాన్యాసంబొనర్చి హ్రల్లేఖామాతృకాన్యాసంబు సలిపి పూజాసంకల్పంబొనర్పవలయుఁ దన్న్యాసక్రమంబు వినుము. మూలాధారమ్మున హకారమ్మును హృదయమ్మున రకారమ్మును భ్రూమధ్యమ్మున నీకారమ్మును మస్తకమ్ము

1 ఈపద్యభావమెఱుంగ గోరువారు మూలగ్రంథమునందలి 'ప్రకాశమానాం' అను శ్లోకవ్యాఖ్యానము చూడందగు. విస్తరభయమున నిందుదాహరింపలేదు.

సహ్రీంకారమ్మును బొసఁగించి తత్తన్మంత్రోదితమ్ములగు నన్యాసమ్ములుసయితము సలుపవలయుఁ, బదంపడి 1 ధర్మాదులచే నాత్మదేహమ్మునఁ బీఠమ్ముఁగల్పించి ప్రాణాయామాదులచే వికాసితమ్మగు హృత్పద్మమ్మునఁ బంచప్రేతాత్మకంబగు మదీయాసనమ్మునను ధ్యానింపవలయు. బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేశ్వరసదాశివులేగురును బంచప్రేతపదవాచ్యులు. వీరెల్లప్పుడును మత్పాదమూలమ్మున నుందురు. మఱియును వీరు పంచభూతాత్మకులును బంచావస్థాత్మకులు నని యెఱుంగుము. నేనవ్యక్తచిద్రూపిణినగుటచేత నవికలాతీతనగుటం జేసి వీరలు నాకు విష్టరంబగుట శక్తితంత్రప్రసిద్ధంబు. ఇట్లు మానసికమ్ములగు నుపచారమ్ములచే నన్నుం బూజించి జపించి యద్దాని నాకు సమర్పించి యనంతరమ్ము బాహ్యపూజార్థం బర్ఘ్యస్థాపనంబొనర్చి పాత్రాసాదనంబు సలిపి మన్మంత్రపరిశోధితజలమ్ముచేఁ బూజాద్రవ్యమ్ములశోధించి దిగ్బంధంబొనర్చి నిర్వర్తితగురునమస్కారుండై తదనుజ్ఞవడసి యింతకుమున్ను హృదయమ్మునఁ బాటించు మన్మూర్తిని ప్రాణప్రతిష్ఠాపనమంత్రమ్ముచే బాహ్యపీఠమ్మున నావహింపఁ జేసి యర్ఘ్యపాద్యాచమన స్నానవాసోభూషణగంధపుష్పాదుల భక్తిపూర్వకమ్ముగ సమర్పించి యంత్రస్థమ్ములగు నావరణమ్ములఁ బూజింపవలయు. ఇట్లు ప్రతిదినమ్మును నాచరింప నసమర్థులగువారలకు నొక్క 2 శుక్రవారంబు నియమింపఁబడియున్నయది. అదియుంగాక మూలదేవీప్రభారూపిణులగు నంగదేవతలస్మరింపవలయు. నీత్రైలోక్యమ్మును దత్ప్రభాపటలవ్యాప్తంబని చింతింపనొప్పు. మఱియు సుగంధమ్ములగు గంధపుష్పాదులచేతను నైవేద్యతర్పణతాంబూలదక్షిణాదులచేతను

1 ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యమ్ములచే. 2 ఇయ్యది యావరణ పూజకుమాత్రమే.

ద్వాత్రింశత్ప్రతమ్మగు1 నామసహస్రమ్ముచేతను "అహంరుద్రేభిః" అను దేవీ సూక్తస్తవమ్ముగు శవపమ్ముచేతను హృల్లేఖోపనిషద్భవమ్ములగు దేవ్యథర్వశిరోమంత్రమ్ములచేతను మహావిద్యా మహామంత్రమ్ములచేతను నన్ను నావరణదేవతాసహితమ్ముగ సారెకుఁ బూజించి ప్రేమార్ద్రహృదయుండై క్షమాపణంజెప్పికొని. ౨౯౫

క॥ పులకాంకిత సర్వాంగత, నలరారుచు బాష్పరుద్ధమగు సత్కీయుగం, బొలయుంగ నృత్తగీతా, దులచే మెచ్చింపవలయు దారకొను పేర్మిన్. ౨౯౬

క॥ వేదములుఁ బురాణమ్ములు, నాసగు నిర్ణయము దగఁగ సంబడుటను న, త్యాదరమునఁ దత్పరమం, బాదివనుం బూజసలుపు టుత్తమ హితమా. ౨౯౭

వ॥ పిదప తన దేహమ్మును సర్వమ్మును మదధీనంబొనర్పవలయు. ఇట్లు ప్రతిదినమ్మును నిర్వర్తించి పదంపడి నిత్యహోమమ్మొనరిచి బ్రాహ్మణులను సువాసినులను వటుకులను దక్కంగల పామరులను దేవిబుద్ధిచే భోజనాదికమునఁదనిపి పిదపఁ దనహృదయమ్మున నమస్కరించి సంహారముద్రచే విసర్జనంబొనర్పవలయు. ౨౯౮

గీ॥ శ్రీలమై నాదుపూజహృల్లేఖచే నొ, నర్పఁగావలె సర్వమంత్రముల కదియు, నాయిక; తదంతరాళమునను, నను బ్రతిబింబితగ నీవె యుంగు పృథ్వీధరేశ! ౨౯౯

వ॥ దానఁ జేసి హృల్లేఖాసమర్పితంబగు పూజసర్వమంత్రసమర్పితంబయగు ననంతరమ్మున భూషాదికమ్ములచే గురుపూజనంబొనర్చి కృతకృత్యత్వమ్మునవహించునది. ౩౦౦

క॥ ఎవఁడీభంగిని శ్రీమ, ద్భువనేశ్వరినైన నన్నుఁ బూజించు సతం,

1 ఈనామ సహస్రము కూర్మపురాణమున గలదు.

డవసీధ్రి ? మణిద్వీపమున వసించు సుఖముల నిహామునఁ గొని
పిడపన్. ౯౦౧

వ. అట్టివానినెల్ల దేవతలును నమస్కరింతురు. వానికి దుః
ఖంబొందుండఁడు. మత్పూజావిధానంబియ్యదియ, ఇది మొదలు దనిన
రసి యథాకారానుసరణమ్మునఁ బూజించితివేని కృతార్థుండవు కాఁగల
విగీతాశాస్త్రమ్ము నశిష్యునకును నభక్తునకును ధూర్తునకును దుర్వాల
దునకును నొసంగక గోప్యంబుగనుంచునది దీనిం బ్రకటించుట మా
తృస్తనప్రకటనంబు, వెండియు శిష్యునకును భక్తునకును జ్యేష్ఠపుత్త్రు
నకును నియ్యది యవశ్యం బొసంగవలయు నియ్యది శ్రాద్ధకాలమ్మునఁ
బఠించినఁ బితరులకుఁ బరమపదప్రాప్తి యలవడు నని బోధించి దేవి
యంతర్ధానంబు నందుటయు, దేవతలు దేవీసందర్శన సంగతానందు
లైరి. ౯౦౨

క॥ ఆహిమాద్రి గౌరియని మెడి, నామమునఁ దుహారగిరికి నందనియై
ని, త్ర్యామోదగరిమ వర్ధిలె, నామాతృక గిరియు నాపె హరునకు
నొసఁగెన్. ౯౦౩

వ॥ వారలకు స్కందుండుదయించి తారకువధియించె నని మఱి
యును.

క॥ సురలు తనన్ వేఁడఁగ సాగరమున జనియించెదరమయుఁ గమలా
క్షున కిచ్చిరి వారలొప్ప శక్తిస్ఫురణమ్మున దాన హరియుఁ బొం
పిరివోయెన్. ౯౦౪

క॥ ఇది గౌరీ లక్ష్మీ జన్మకథావిషయంబు మిగులమాన్యం బత్య
భ్యుదయప్రదంబు గోప్యం, బెది నీవడిగితివో? దానికిదియుత్తరమౌ

వ॥ ఇంక నెయ్యది విననిచ్చగింతువని వ్యాసుండు జనమేజయు
నకుఁ జెప్పెననుటయు. ౯౦౫

—॥ స్కంధాంత పద్యములు. ॥—

ఉ॥ వాఙ్మనసక్రియాతులితవర్తన తత్త్వవిచారధోరణీ
భాస్మనసప్రచార గుణవత్ప్రియశిష్యజనోపవేశితా
వాఙ్మహిమప్రకారబుధవర్ణిత సత్వవచోవిచార వా
ర్ధ్యగ్నిహానీయకాయ పరిముక్తతరేషణ శాంతిభూషణా. ౯౦౭

క॥ సరస ధరాదమణసభాం, తరగతబహుమాన సుకవితారసవిచర,
త్తిరుపతి వేంకట నామ, స్ఫురదస్మద్గురువరేణ్యసూరిశరణ్యా. ౯౦౮

భుజంగప్రయాతము.

జగద్గీతకీర్తి సుశాస్త్రప్రవర్తీ, నిగర్వప్రచారా ఘనీభూతసారా
నగశ్రేష్ఠజాతాధినాథప్రభూతా, తిగణ్యాంతరాశీతదృష్ట్యంబురాశీ

గద్య

ఇది శ్రీ......... తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీ
తంబగు దేవీభాగవతంబను మహాపురాణ
మ్మునందు సప్తమస్కంధము
సంపూర్ణము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీమత్పరదేవతార్పణమస్తు.

శుద్ధపత్రం.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
4	19	మేజ	మేజ	116	12	మచ్ఛో	నచ్ఛో
9	9	పిర్యా	క్రియా	116	15	శ్రధ	శ్రాధ
14	25	రెల	రెల్ల	116	23	జడినో	జడరో
15	21	మూాంగురు	మూాంగురు	119	4	మిని	మిన్న
34	18	ఎల్లఅ	ఎల్లర	119	16	నిష్ట	నిష్ఠం
43	21	సర్వ	సర్వ	120	11	రంపు	రపు
46	14	ద బ	దహోబ	121	4	ఖైర్య	ధైర్య
52	18	నర్పు	నర్పు	121	14	వాచ్య	వాచ్య
70	24	థిగీ	గీరథ	122	11	మెనా	మను
72	12	వచ్చెడినని	వచ్చెనని	122	18	ఉత్స	ఉత్స
85	6	గుదుపు	గుదువు	123	6	యాను	యును
90	7	దనం	దనర	124	4	బాహ్య	బాహ్య
94	11	జాలు	జాలు	124	16	తానంద	దానంద
106	11	పిధీ	మధీ	125	15	యం	లం
107	18	రుసె	రుమె	125	23	వసు	వస
109	1	మధి	ముధి	126	10	నము	నను
110	11	కొంత	గొంత	126	21	త త్వ	న త్వ
111	21	న	యు	127	20	బురు	బురు
111	23	పడ	పడి	128	9	స్వర్గ	స్వ
112	2	న	యు	128	14	డతః	డంతః
112	7	కర	కని	128	23	బోరు	భోరు
112	17	గాడె	గాండె	129	1	సూర్య	సూర్య
113	11	ధ	ద	129	3	తపం	డపం
115	4	శ్రీ	శ్రీ	130	11	గర్మ	కర్మ
116	2	న్న్వ	స్న్వ	130	18	చిత్ర	చిత్ర

శుద్ధపత్రం.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
131	4	గించ	గించి
131	5	తత్త్వం	దత్త్వం
131	21	తితి	తితి
132	6	ములభిం	మనుగమిం
132	22	తానం	దానం
133	3	నిద	నిఁద
133	9	ష్టానం	స్థానం
137	11	గు,సిద్ధింగు,	చిత్తింబుసిద్ధిం
137	15	మాతాీ	మంత్రా
137	20	జీకటి	జీఁకటి
138	17	కీప	కిఁబ
139	3	కర్మము	కర్మమ్ము
139	12	వన్క	వెన్క
139	19	చోటున	చోటన
140	4	తా	చా
140	7	లేద	లేఁడ
140	21	శిశ్య	శిష్య
141	7	యున్న	యును
141	21	దిచ్చి	దిచ్చ
142	2	నన్నుచిం	నన్నుఁజిం
143	1	చుచుపి	చుచుఁబి
143	9	యయ్యఘ	యయ్యనఘ
144	18	బ్రామరీ	భ్రామరీ
145	18	లింగా	లింగ
146	18	మహా	మాహా
147	2	నంజ	నఁజ
147	6	బను	బగు
149	20	సిదం	సిద్ధం
150	17	శిఖండియు	శిఖండిసియు
151	3	కాతెలి	కాఁదెలి
151	16	లపీ	లిపి

ఇంతవఱకుఁ జూపిన తప్పొప్పులను జదువరులు శ్రద్ధగా గమనింపవలయునని కోరుచున్నాఁడను. ఇందు 108 పుటలు నేను బందరులోనున్న దినములయందే ముద్రితమయినవి. ఇటీవల నశ్రద్ధచేయుటచే నీగ్రంథమీపదుమూఁడేడులును బ్రకటింపఁబడక మూలఁబడియుండె, బందరులోనచ్చైన పుటలలోఁ గడుంగడు దక్కువగాఁ బ్రమాదములుండుటకును, నిపుడచ్చైన పుటలలో నంతకన్న విస్తరించి ప్రమాదములుండుటకును గత మిప్పుడు పూర్విపులు స్వయముగాఁ జూడకపోవుటయేయని చదువరులు గుఱితింతురుగాన విస్తరింపను. వ్యా

యు నీక్రింది సవరణలనుగూడ గమనింపఁ గోరెదను.

ప్రథమస్కంధము. 46 వ పుట 279 పద్యములో కం॥ "శంభుండును హరియును" అనుచోట, 'శంభుఁడును నజుఁడును, అనియు తృతీయస్కంధము- 31 వ పుట తుదిపంక్తిలో- "మృగయా" అనునది "మృగయూ?" అనియు డిటో స్కంధమునందే 60 పుటలో ౨౪౦ వ పద్యములో నాల్గవ చరణమున—"లోఁదలపోయక" అనుచో "సక్దలపోయక" అనియు సవరించుకోఁగోరెదను.

॥ అచ్చువేయఁబడుచున్న పుస్తకములు. ॥

1 శ్రవణానందము 2 పాణిగృహీత 3 లక్షణాపరిణయము 4 పాండవజననము 5 పాండవప్రవాసము 6 పాండవాశ్వమేధము 7 మృచ్ఛకటిక 8 ముద్రారాక్షసము 9 బాలరామాయణము ప్రథమ భాగము 11 బుద్ధచరిత్ర 12 వేంకటేశ్వరవిలాసము (చెళ్ళపిళ్ళ సరసకవివిరచితము) 12 పల్లెటూళ్ళ పట్టుదలలు (చక్కనిప్రహసనము) 13 అపూర్వ కవితావివేచనము (స్కూలు పిల్లల ఫార్సుసహితము) 14 విక్రమాంక దేవ చరిత్ర (వచనము) 15 నానారాజసందర్శనము (రాజులరికార్డు) 16 గీరతము 1వ భాగము 17 చంద్రప్రభ చరిత్ర 18 శృంఖలాతృణీకరణము 19 వైరాగ్యశతకము.

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి

శతావధాని

శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన తెలుఁగు పుస్తకములు.

1	రసికానందము.	0—1—6
2	శుకరంభాసంవాదము.	0—4—0
3	పాండవరాజసూయము	0—5—0
4	పాండవోద్యోగము.	1—0—0
5	పాండవవిజయము.	1—0—0
6	సుకన్య.	0—5—0
7	పండితరాయచరిత్ర.	0—10—0
8	అనర్ఘనారదము.	0—8—0
9	దంభవామనము.	0—6—0
10	కామేశ్వరీశతకము. (సర్వరసయుక్తము)	0—4—0
11	శనిగ్రహము. (ప్రసిద్ధికెక్కినది)	0—1—3
12	శతావధానసారము.	0—12—0
13	గీరతము 2 వ భాగము (గురుదక్షిణ)	0—10—0
14	డిటో 3 వ భాగము (విగ్రహారాధనము)	0—8—0
15	గుంటూరుసీమ 1 వ భాగము (పూర్వరంగము)	1—0—0
16	డిటో 2 వ భాగము (ఉత్తరరంగము)	1—0—0
17	డిటో 3 వ భాగము (వేమవరపుశతావధానము)	0—12—0
18	ఎడ్వర్డు పట్టాభిషేకనాటకము	0—6—0
19	అష్టకములు	0—4—0
20	కాళీసహస్రము (సంస్కృతము)	0—8—0
21	ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము	0—12—0
22	హర్షచరిత్రము	0—12—0
23	దివాకరదాస్తమయము	0—12—0
24	బాలరామాయణము 2 వ భాగము	0—8—0
25	ఏలామాహాత్మ్యము	0—4—0

1	* దేవీభాగవతము.	(ప్రథమస్కంధము)	0—10—0
2	*డిటో	(ద్వితీయస్కంధము)	0— 6—0
3	*డిటో	(తృతీయస్కంధము)	0—12—0
4	*డిటో	(చతుర్థస్కంధము)	0— 9—0
5	*డిటో	(పంచమస్కంధము)	0—11—0
6	*డిటో	(షష్ఠస్కంధము)	0—12—0

* ఈ గురుతుగల పుస్తకములు కాత్యాయనీగ్రంథమాల చందాదారులకు మొత్తముగా రు 3-0-0 ల కొనఁగఁబడును.

దేవీభాగవతము(సప్తమస్కంధము చందాదారులకు 1-0 యితరులకు 1-4-0

స్వకృతములగు చిన్న గ్రంథములు.

1	గ్రామసింహము	0—[illegible]—0
2	కవిసింహగర్జితములు	0—[illegible]—0
3	భారతవిశేషములు	0—[illegible]—0

ఇతరకృతములగు చిన్నగ్రంథములు

1	బిడాలోపాఖ్యానము	2—0
2	సంగదోషము	0—2—0
3	కవితావివేచనము	
4	అత్యద్భుత విమర్శనము	0—

షరా:—ఈగ్రంథములు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశా గారు, శతావధాని, కడియం, యీస్టుగోదావరిజిల్లా యనిగాని, దివా కర్ల వేంకటావధానిగారు, దిగమర్తివారివీధి, కాకినాడ, యనిగాని, యీదిగువ అడ్రెస్సునకుగాని వ్రాసినఁ బడయుఁగలరు.

తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి
సంపాదకుఁడు.
కాత్యాయనీ గ్రంథమాల, తణుకు